ڕۆمان

سنوور بێسا

ژیار جەهانفەرد

ئڕا سێ وشە ک هەنای هانە لای یەک سنوورەیل قەیبڕ کەن

ئڕا ژن، ژیان، ئازادی

هەرچەن زەینە ک زەمان و مەکان قەیبڕ کەید و بڕێگ لە ئیوە لە هۆرشەی ئەو پشت‌سەرنان منین، بەڵام دەرچێین لە دەس من هەر وە ئێ ڕحەتییە نییە. وەرجە هەر فکرەو کردنێگ، منم ک لە ناو سەرەیلدان مەنەر دامە و ناخوداگادان جی گەیشتوگێڵ هەرایهەری منە. بێ یەگ لە هەر هۆرەوکردنێگ هۆردەو بۆن، هێڵێگ لە کەلەسەرکەیلدانەو تا دنیای خەون و خەیاڵ کیشامە و تەنیا خوەمم ک دەس بڕێگە لێیان گرم و کیشمانە دنیای ڕاسگانی. وە ئێ مدووەسە ک وەرجە وەزوان‌هاوردن هەر هۆر و خەیاڵێگ، وەرجە وەتن هەر وشە، وەرجە بەرتەک نیشان‌دان هەر قەومیان، منم ک شایەتیدەرِ ڕۆداوەیلم. لەیواسە ک زەینەیل و تەنانەت ئامڕازەیل بێ‌گیانیش بەشێگ لە ڕاوییەیلن.

I

سنوور، زایەڵەی تابووت و تەمۆرە

I

وه بان دەس خەڵکەو لەریامەو. چەن جارێگ دانانەم و لەینوو هەڵگرتنمەم. شەوەکی شەفەق لە ئامبوڵانسێگ سوارم کردن و چەن ژن گوڕان وه ملما لەپسای موور هاوردن. وه ڕێیێگا داجمیایمن ک فره جار وه پێیا وه پڕ و وه خالی هاتمه و چێمه. باوجی کار من هەر یەسه. ئایەمەیل لە سەکامەتی سەر ئەو دیار من نیەکیشن، هەر یەگ لە لێیان مرد، هەلای من کەن و وه بان دەسەو گلم دەن. فره جار ئێ ڕێیه بڕیمه، چ وه ماشینەیل ئەرزان‌وای و چ گران‌قیمەت. ئەمانێ ئیسه بڕیاره دی ئێ ڕێیەیله نەوڕم، ئڕا یەکمین‌جار و دوایین‌جار بچم ئەو ژێر و لە ژێر خەت ئەرکم وەجی بارم. ڕاسێ بخوازین یه بڕیار و خواست من نەبۆ، هەرچەنیش بێ‌مەیل نیم و تا تەنانەتێگ مەیلەوارم وڵاتەیل و ناوچەیل تریش بۆنم، یان خاستره بۆشم لە ئێ هەبۆن ئیسەیی خوەمه ماڵاوایی بکەم. گاجار خوەزێ ئەو برێگ لە هاولەونەگانم لە وڵاتان تر و ئایینەیل تر خوازم ک تەنیا یەیجار ئەرکێیان وەجی تیەرن؛ تەنانەت لەی ساڵەیل دوایيه لە ناو زوورم هەرئەو کوومەڵگەیلیشه دی هەوەجەیان ئەو ئیمه نیەکەفێ.

لە یه کەیفخوەشم ک دی لەی وڵاته زێدەڵکەن بووم و گەها لەو دیم ئڕا هەرایهەر بوومه بەشێگ لە خاک. ئەگەر جارتر ڕەوزەو بکەم، خوەشم تێ چارەم بگۆره‌ڕێد و بوومه سازێگ و لە باوش تەنکه دۆەتێ جیەو بگرم

تاگەرێ ترازیان مەردم لە مردن بۆنم؛ گاهەس ئرا گرێگیش بۆە لە زەوی هەڵگرمان و وەلا بوەمان و تام شرین ژیان بچەشن.

ژنەگان گاجارێ ئەسرەیلێیان وە دۆچگ سەروێنەگانێیان سڕینەو، تماشایگ وە دەر و دەیشتا کردن و لەینوو دانە ژێرێیا. ئێ کورکانن و شین و ڕووڕووە وە سەدان جار دیمە ک گەل گەل و ڕەم ڕەم ئافرەتەیل ڕۆتەڕ تیتگەیلیان لە بانم کوو کردنە. جار یەکم هەرچەن ئارەخا بۆم و تا ڕادەیگ ئەڵاجەوییشم هات، وەلێ ئیسە بێزارم.

دەمەو نیمەروان گەرمێگ بۆ ک سەر لە قەسرەو دەرهاوردیمن. ژنەگان لە دوای گرێگ هچانەو خواردن، لەنوو دانە ژێرێیا. شەش هەفتان لە پیاگان چێنەو ژێرم و وە نەرامێگەو پام هاوردنەو. هەیپای سای دارێگ لە پەنجیا متری خوارمانەو کردن. دانانەم و بڕ بڕ ئایەم لە دەورم کووەو بۆ. یەکێگ لە پیاگان وە ناو بەرزوو ک چشت کەمێگ لە دومتر نەیاشت و هەڵایە عمرێ شان ناوەدەی هەفتا و پەنج ساڵەو، دو سێ مترێگ لە مەردمەگە دۆرەو کەفت و لە خانگێ نزیکەو بۆ ک لە پشت شیشەی تەشاوییەگەیەو لە دوقەی ئەو بان پۆلیسێگ لە تێ دیار بۆ. بەرزوو هەم گەورا و سەرێبشەو و هەمیش ئەوڕێخەر کارەیل بنەماڵە و کەسەیلێگ بۆ ک ئیسە لەی سەر سنوورە زوورمێیان لە دەور من خڕەو بۆنە. بەرزوو ئێ هەیمەیە وە چەن گام بڕی؛ لە کولاوانچەگە نزیکەو بۆ و ونەی دەنگێ

هات وەت: «جناب سەروان یە تەرم خوارزامە، بایەس کلێ بکەیمنەو ژێر!»

هاتێ کەمتر لە دەقەیگ ویەریاۆد ک سەروان سەرێ هەڵگرت و وە ئێ پرسیارەو و جواوەو دا: «یانێ خوارزادە و تواین لە عراق خاکێ بکەین؟»

«نە، هەر خوەی مناڵ ئەو دیمە»

«نەڕەسیمەو، یانێ ئێرانی نییە؟»

«کورد ئەو دیمە! خانەقینیە! لە نەخوەشخانەی کرماشان عمرێ داسە ت؛ ئێرنگە تا خوەربان فرەتر سۆەرەو نەۆە، بایەس سپاردەی خاکێ بکەیمن»

سەروان لە کولاوانچەگەوە سەرێگ کیشا ئەودەر، چڕییەو یەکێگ لە سەربازەگانێ: «سەرکار وەرجە یەگ پاسپۆرت ئەو مەیتە موهر بکەم، بچووە بان سەرێ، هەم ڕوویەتێ بکە و هەمیش عەکس و ئەسەر ئەنگووشتێ بگر و بەورەو...» لە شوونێیا سەرلەنوو دەم کردەو بەرزوو و وەت: «خاڵوو بێزامەت ئەو پاسپۆرتێیە بەیە پیم»

بەرزوو لایگەو کرد و چڕیەو ئەودۆایان: «مەردمەگە! بزان ئەو پاسپۆرتێیە ها لای کامدان، بارینەی» جواوێگ لە کەسێگەو نەهات. وەل یەیا گ ئڕا دوێیمین جار چڕییەو پێیان، خوەیشێ دەسێگ دا لە گیرفانەیل وەرقەو و لاڕانییەگەی. لەپسای نزیکەو بۆ و وەت: «تا ئەورەگ بزانم، پاساپۆرت لە لای من نەۆە!» وڕویم کەفتە ناوێیان و

هەرکەس لە شوون پاسپۆرت گەردیاد یا نۆن و گومان دیاد. بەرزوو دەمسا وە هۆردەنوورپییەو زۆرگ‌پۆرگ گیرفانەیلێ کرد و شوونێ لێ وەدی نەکرد. پاچگ و پێچگ هاتود ئڕای و لە ڕوومانێیەو دیار بۆ ک تا ڕادەیگ دڵەڕاوکی گرتودەی.

گشت بێدەنگەو بۆن. چەن سانیەیگ ویەریا، وڕویم کەفتە ناوێیان. قەیەمخەیر ژن بەرزوو ک لە وەخت تەسفیەکردن کارەیل نەخوەشخانە لە کرماشان، خوەی وە دیار تەرمەگەیا بۆد، کردەو جواو: «هەنای تەرمەگەی دانە پییان، کەسێگ پاسپۆرتە پییان نەیا!»

بەرزوو وەت: «پووڕێ لە کرماشان پەرەستارەگان فام داون و پاسپۆرتەگەی لە هۆرێیان چۆد بەنە پییان؟ یا دانەسەی پیدان و گومێ کردینە؟»

«تا ئەورەگ م بزانم کەسێگ پاسپۆرت وە پییان نەیایە. چشتێ ک هە وە هۆرمان نەۆە، پاسپۆرت بۆ»

ئەودۆایانیش دەسەو گرتن و لە پاسپۆرت بێئاگا بۆن. بەرزوو لای کردەو و هەفت هەیشت گامێگ لە پۆلیسەگە نزیکەو بۆ، وەت: «جناب سەروان چەانێ پاسپۆرتەگەی بۆەسە تکێ ئاو و چێیەسە زەۆا! گونا دێرێ جنازە لە بان زەۆ گیر بەید. بیل لەی پیەڵە بپەڕنیمنەوەی. تماشا بکە! ئەوە داڵگ و خوەیشکەگانێیە لەو لای تەلەگانەو ئارام و قرار لێیان بڕیایە»

سەروان کەمێگ دەنگێ بەرزەو کرد و وەت: «نە خاڵوو گیان، لەیوا چۆن بوود؟ مەسئولیەت دێرێ! من چۆن تۆەنم ئایەمێگ وە بێ پاسپۆرت لەی مەرزە ڕەد بکەم؟»

«ئڕا نیەود، ئڕا ت کارێگ خوو نەیرێ»

«خوو هەوەنتە نییە!»

«جناب یە دی ئایەم ئازای نییە، مردێیە، تەرمێگە، لەش بێگیانێگە! چ پاسپۆرت بێیاشتوود و چ نەیاشتوو بایەس خاکێ بکرێد»

«ت بۆش هەفت ساڵە مردێیە و مشتێ سقانە! خاڵوو ڕێ نەیرێ. یە قانوون ئەو ژێرپا نانە.... م حازر نییم هەفت ساڵ سییە ئێ کارە بکەم. خوو وە دەس من نییە»

«ئێرنگە ئیمە چوە بکەیمن؟ جنازەیگ ها ڕۆ دەسمان و لەی گەرما ئایەم تەو کەی، ماڵمە خەیرد»

«خوو وەتم وە دەس من نییە؛ یە قانوونە. بووسنەو ڕاو هەمرە جناب سەرگورد تێد و وەگەرد ئەویشا قسە بکە...»

لەی هەیمەیە ک بەرزوو لە یەک دو متری وەر دەم کولاوانچەی پۆلیسەگان وساوەدە پاوە، سێ چوار کەس تریش لە پشت سەرێ ڕزار بەساوەن. لەیوا دیار بۆ تواسن بچنەو ژێر. سەروانەگە دەنگێ بەرزەو کرد و وەتە بەرزوو: «خواهشەن دەم ڕێیەگە مەگر، کەسەیل تر هەن ک بایەس پاسپۆرتەگانێیان موور بکەم»

سەروان دیار بۆ ک ڕۆ لە ئەودۆای مەردمەگە کرد و وەتە پێیان: «ئاقا وە نەوبەت....»

بەرزوو ئیسفایگ سەروان گرت؛ سای سەرێ داخس و هاتەو ئڕا ناو مەردمەگە. هەر کەس چشتێ وەت. بڕێگ موور هاوردن. بڕێگ وڕویمێیان بۆ. هەڵەڵبشێوێگ بۆ و هەرکەس ساز خوەی ژەنی. مرای کوڕە گەوراگەی بەرزوو لەی دەمە کردەو جواو وەت: «تەنیا ڕێ یەسە بوەیمنەوەی ئڕا سەرپیەڵ بیلیمەنەی و لەی هەیمەیە وەل کووڵبەرەیلا قسیە بکەیمن ک وە دزیەو لە مەرز بپەڕننەوەی»

کەسێگ چشتێ لە جواوێ نەوەت. بێ‌دەنگییێگ ک لە شوون ئێ پێشنیار مرایە سا داخسود، وەل دەنگ شین و ڕووڕوو ژنەیل ئەو دیا شکیا. دەنگ ئاشنایگ لە ناوێیان بۆ! ژن و زا و پیایل گوەقوڵاخەو بۆن و هەرکام لە شوونەگەی خوەیان لا وە کردن و ئیسفای ئەولای سنوورەگە گرتن. دەنگێ ک وە یەیهەو ئێقەرە بەرزەو بۆد، وە یەی گڕ مەی‌مەیەو بۆ. ئەو دەنگ ئاشنا ک ئێ هەیمەیە بڕیاد، تەنیا دەنگ شین و ڕووڕوو نەبۆ، بەیتەیل مووڕێگ وەگەردێیا بۆ ک مـن وە دریژایـی تەمەنـم لەی ژۆەر سنووره وە سەدان جار ژنەفتبۆمان"(ئڕا نیەگری گڵ وە کووڵەوە/تا بەشکم بایدەو لە ڕێ دۆرەوە[1])".

[1] . فۆلکلۆر.

بەرزوو لە شوونەگەی خوەی دەس دا وەگەز و هەڵسا ئەو پا. لە ناو خوەیان بوە ورِویمێیان. یەقیش لەوای ئەودواییان چەو برِبوده ژێر خەت. هەرچەنێ پیر بود و گەهایش پیری لە سەر سوومای چەوێ کارگەر بود، وەلێ لەیوا دیار بو چەوێ خاس هەڵورِیان و لە وەر خوەیەو یەک دوجار وەت: «شیرین... شیرین...!» لایگەو کرد، باڵ چەوێگ هەڵاورده قەیەمخەیرا و وە کزێگەو وەت: «داڵگ فره بێچارەس!» ژن و زایلێ ک لە دەور من خرِەو بون وەل یەیا گ قەیەمخەیر پاودانگێ نا، دانەی لە ژێر شین و وانگ هەڵاوردن. دی دەنگێ لە ئەو دیا نەژنەفیا.

یەکێگ لە سەربازەگان هات کەفتە ناوەیان و دو سێ جار وە دەنگ بەرز خورِیا ملێیانا ک بێدەنگەو بن. هەنای چەوێیان کەفتە سەربازێ ک لەیوا کرد، کەمێگ ئارەمیان. سەرباز نا وەر پایان ک لەیره ئجازه نەیرن لەیوا دەنگ هەڵاڵن و تەنیا توانن لە وەر خوەیانەو وە بێدنگ بگیرن.

هەرچێ گوزەریا، سام گەرما فرەترێیەو کرد. هەرچەنێ هێمانێ سات یانزه و نیم وەرجه نیمەروو بو، ئەمانێ سام سوەر گەرمەسێر هەرکام لێیان داوەدەو سارِووکی دارێگ یان پەسو دیوارێگ. زوورمێیان هەر لە ژێر ئێ دار کالیتووسه جەمەو بون و گورِان ئەرەق تێوڵ و دەمچەوێیان سرِینەو. پشت هەرکام لێیان بوەو پیم، دڵنگەگەی چەوسیاوده ناوشانێیەو یا گوڵ گوڵەو بود.

ساڕووکیەگە کوڵەو بۊد. خوەر لەپسای لە ناوڕاس ئاسمان نزیکەو بۊد. چزێگ لە منیش کەفتە وەر مارانگازێ و گڕ وە گڕ، گڕ گەرماگەی فرەتر هس کردم.

ئەوقەرە ک ئێ خەڵکە لە مردن بێزارن، من هزار برابەر هەزەو مردنم، نە مردن کەسێگ! مردن خوەم. خوەشم تێد هەرچێ زۊتر سەرەو بنەم و دی دەنگ ئافرەتەیل و سەرەژنەیل خەمگین نەژنەوم؛ دەنگەیلێ ک دەس خەنە ناوزگ یار و نەیار، دەنگەیلێ ک هەنای تیەنەو بان، دڵ کوچگەیل ئاو کەن و چەوەیل بەجەرییان لە دەس دەن. ئەمانێ من لە نەمردن خوەم شەکەت بۊمە و تەنیا همێیم ئێ سەفەرەسە. سەفەرێگ وە ژێر خەت، گاهەس ک منیش لەوای ئازاد سەرەو بنەم و دی ئێ ئەرک چەندین ساڵە لە سەر شانم بکەفێد. یە ئاوات ساڵەیل لەیەوەر من نەبۊ، ئەوسا هەزەو مردن بۊم و ڕووژێگ کەسێگ نەمردیاتا، بێ‌تاقەت بۊم و ئڕا هەر ئێ دەنگ شین و گەرمەشین ژنەیلە دڵتەنگ بۊیام، دەنگێ ک خێ داوۊمەو پێیان. ئەوسا لە بێ‌مردنی خەڵک هس وە نەمان کردم و وەل مردن هەر ئایەمێگا گیان ڕەویا پیا. وەلێ ئیسە تەنیا هەزەو مردن خوەمم، تەنیا خوەم.

ئایەمەیلێ ک گشتێیان وە دیار منەو بۊن، هەر کام داوۊنەو ژێر ساڕووکێگ. هەنای تاو خوەرەگە لەپسای کردەمە کووڵەو و وەرەو دوقەیم هات، وە چوار دەس هەڵگرتنەم و هەر یەگ هەڵگرتنەم، ژنەیل

لەنوو پاودانگێ نان. لەی دەمە ک جیوازم کردنە ژێر سەیوان دارەگە، سەروانەگە چڕییەو بەرزوو: «خاڵوو بەو تا ئێرە، ئەوەسە جناب سەرگورد هاتێیەسەو، خوەد وەگەردێیا بۆش!»

بەرزوو وە گورجانەیگەو خوەی تەقانە دەم کولاوانچەیا و لە شوون ڕووژە خەیری، وەت: «تا گەرماگە لە پا نەدراورتیەسەمان بیلا ئێ مەیتە کل بکەیمنەو ژێر»

سەرگورد بێ یەگ تماشایگ وە بەرزووا بکەی، سای سەرێ ئەو خوار بۆ و لە جمیان دەسەیلێ دیار بۆ ک لە پسای دەفتەر یا کتاوێگ پەڕە دەی، وەت: «باید از تابوت بیارینش بیرون تا رویت بشه[i]».

بەرزوو لای کردەو و وەل یەیاگ دوبارە دەم کردەو سەرگوردەگە وەت: «جناب، مردێیە! چۆن لە ناو تاۆسەگە بدراریمنەی. توەنین بان سەرێ بەینەو، بەنە سەربازێ هەر لە ناو تاۆسەگە عەکسێ بگرێ»

«آقای متحرم. نمیشه. این دوربین اینجا ثابته، باید حتما بیارینش[ii]»

بەرزوو سای سەرێ داخس و هەڵگەردیاوە و لە وەر خوەیەو هەر وڕاوە کرد: «ئەر یە قانوونە باوەگورزەین خوەی بووڕیدەی...» قسە و وڕاوەگانێ ئەوپەرتخ نەوردبۆد ک ڕەسیە لای من. تەک دا وە دارەگەوە و گرێگ مقێیەو برد. بغز قوڕگێ گرتۆد، لام تا کام چشتێ نەوەت و بێ یەگ تماشای ئیلا و ئەولا بکەی، دو گام هاتە نوا، لیم نزیکەو بۆ، بان سەر جنازە داوە و ئیسفایگ جنازە گرت. چکەیگ لە ئەسرەگەی کەفتە

بان کفن خوارزاگەی و لە وەر خوەیەو وەت: «خودا ئەو ژێر ئێ نحەقییە نەچوود» ئەودۆایانیش وەل چەمیان بەرزوو وە مل جنازەیا، چاتمەی دەورم دان. مرای و عەلی ک لە دەنگ سەرگورد وە گووش بۆن، وە یەی هەڵمەت چێنەو ژێر تەرمێ و قەیەمخەیر و بەرزوویش دەسمێیەتێیان دان و نانەی ئەو نەر شان. تەرم سفێپووشێگ وە بان دەسەیلێیانەو لە هارەلەقی بۆ و لە دەم پەنجەرەی پۆلیس ک ه۵لایە بیس مترێگ لە منەو دۆر بۆ، نزیک و نزیکترەو بۆن. شەش هەفت گامێگ ماۆد و دوان پیای سن ساڵدار لە نوایان بۆ ک لەیوا دیار بۆ توان پاسپۆرتەگانێیان موور بکەن. لەی هەیمەی پانزە بیس متربیە، قیافەیان وە خاسی دیار بۆ. یەکێگێیان بنەڕیش ماشوبرێنجێیگ داشت و ئەوەکەی تر تا ڕادەیگ جوانتر بۆ. لەپسا وەل یەکا فارسی قسە کردیان. مرای ک لەی ئاخرەو وساۆد، ڕۆ لە داڵگێ وەت: «ئێ فارسەیلە ئسفەهانیین، ڕەئیسەگەی ئیمەیش لە پتروشیمیەگە هەر وەی لەهجەوە قسیە کەی"

سەرگورد تماشایگ وە جنازەیا کرد و وەت: «فعلا صبر کنید تا کار این دو نفر رو انجام بدم. بعدش نوبت شماست[iii]» سەرگورد دەمەتەقەی فرەیگ وەل ئەو دوانەیا کرد و لە قسەگانێیانەو دیار بۆ ک تاجرن و ئیسەیشە لە شوون بارەیلێ چن ک کل کردۆنە ئەو دیم. لەی بەینە ئەوەی ک سنساڵێ فرەتر بۆ، ونەی دەنگێ هات و ناو سەرگوردەگە وە ڕەزا چڕی! دیار بۆ فرە وە یەکەو گوڕساۆن و یە هەر ڕێ هەمیشەییانە.

جەماعەتێ ک چۆنەو ژێر جنازە، چەن جارێ ئێ دەس و ئەودەسێ کردن. لەیوا دیار بۆ ک هەم شەکەت بۆنە و هەمیش تاوشت وەر خوەرەگە نیەگرن. گەی ئەو پێیان نەکەفت. وە دەسێگ تەرمەگە گرتن و دەس تر کردنە سەیوانێگ ئڕا دەمچەوێیان. سەرگورد و ئەو دو پیاگەیش هەر گەرم قسەکردن بۆن. چارێیان ناچار بۆ، لە ئەنجاما پای جنازە هاوردنەو. مرای و عەلی کوڕهەڵمەت چێنەو ژێر هەنگڵێ و وە ناوڕاس خوەیانا گرتنەی گاوە ک لەشێ بان خاکەگە نەگرێ. لەش ئازاد، لەوای دەسێ ک پەل بۆد و لە قورسی خوەی هەمگیر نەود، گوڕان لە ناولوو دەسێیانا سۆلە کردیاد و سڵافات لێیان سەنیاد.

هڵایە هەفت هەیشت دەقەیگ ویەریاوْد ک سەرگوردەگە، هەر سەرقاڵ قسەکردن وەل کابرایل ئسفەهانییا بۆ و هێمانێ پاسپۆرتەگانێیان شەقڵ و موور نەکردۆد. لەی ئانە چوار پەنج کەس تر لە شوون جنازەی ئازادا سەرە گرتۆن و ونەونێیان هات. مل بردنە وەرا و ئیسفای ئێ ئایەم کفنپووشە گرتیان ک لە ناوڕاس دو ئایەما لە نوایان وساسە پاوە.

مرای و عەلی لە ژێر جنازە، هەر جم جۆڵێیان بۆ و نوای بڕێگ ئایەم گرتۆن ک وە تەما بۆن هەرچێ زۆتر ئێ مەرزە بوورن. بنەماڵەی بەرزوو، وە ژن و وە زا، هەفت هەیشت متر ئەو دۆاتر لە کەمار دیوارێگ وساۆن و ژنەگان تەپڵەسینەیان بۆ و گوڕان لە وەر خوەیانەو نووڕ و نفرین دەوڵەت و ڕژیم کردیان.

ڕەنگ بەرزوو بۆدە جاو چەرمگ و لە وەخت قسەکردن لە ئەولەرین دەنگێ نیشان دا چەنێ جرپییەو بۆە. چەو لە بان تەرم خوارزاگەی هەڵنەگرت. گوڕان دەس خوەی وڵای و لە شوونەگەی خوەی ئارامە لێ بڕیاوْد، ئەمانێ هیچێگ ئەو بان دەسێ نەهات.

عەلی و مرای گوڕان عەرەق تێوڵییان سڕینەو و وەل هەر عەرەق سڕینا، لەش ئازاد سڵافاتە لێیان سەن و لە ناو دەسێیان و وە ناوڕاس هەردوانێیانا سڕە کرد و هڵایە چارەکی خوەی لە زەمین نزیکەو کرد. یانیش گورجانە وە چواردەسی کوڕهەڵمەت کیشانەی ئەوبان. هەر جار ک دیار بۆ، لەیوا هەڵکیشانەی ئەو بان، دەسێیان لە بن هەنگڵێ جیواز کردن و سفتتر قەڵپەنجە کوتانە لێ. لە ناو کەمتر لە دە دەقە، هەر کامێیان چەندین کەشە ئێ کارە کرد.

سەرگورد سەرێ لە دەروەچەگەوە کیشا ئەو دەر و وە ئشارە ڕەسانانەو ک بانەو نزیک. وەل یەیاگ سێ چوار گامێگ نزیکەو بۆن، ئیسفایگێ گرت و وەت: «کفن ڕو از ڕوی صورتش کنار بزنید و دستشو باز کنین که همکارم ازش اثر انگشت بگیره[iv]».

بەرزوو وەل ژنەفتن دەنگ سەرگوردا هەلای جنازە کرد. لایگ کردەو و وە پەڕ دەربال شەوەگەی عەرەق تێوڵێ سڕییەو. کفنەگە لە دەور سەر و لەشێ داملکان. دەسەیلێ ڕەق بۆن و خەم و چەم نەکردن. بەرزوو، تەکانێ دا وە دەسەیل وشکهڵاتگێ و نایانەو بان دەزگاگە. کلگەیلێ

لەیەک نەچەکیان. سەرگوردەگە هەر ئەو پاڵەوەک داوُد، جمێگ خسەو خوەی و وەت: «انگشتتشو اشتباه گذاشتی. دوباره...[v]» چەن جارێ دەزگاگە ڕەد دا و لەیوا دیار بۆک پەنجەمووڕێ نیەخوەنیا. بەرزوو بێ یەگ لام تا کام چشتێ بۆشێ، پەر شەوەگەی خوەی هەڵماڵی و کلگەیل هشکهڵاتگێ پێ پاکەو کرد و لەنوو نایانەو بان دەزگاگە. لە شوون چەن جار دپیەکەو کردن، دەسئاخر پڕرانەی. دوو سێ گام جنازەگە هاوردنەو دوُاتر؛ سەرگورد ئیسفایگ ناو چەو بەرزووا گرت و وەت:

«این از این، حالا پاسپورتشو بدین تا مهر خروج بزنیم[vi]»

بەرزوو وەل ژنەفتن ئێ قسەیا لا لە لێ هەڵکرد، گرێگ وسا، بێ یەگ تماشای بکەی داجمیا و وە ناو ڕێیەو وە دەنگ بەرز وەت: «خودا خەیرد بەی، لە شەوەکییەو بلوور ئڕا گا خوو نیەژەنم، مە نیەوُشم پاسپۆرتەگەی گوم بوە...»

«پس پاسپورتش کجاس! نکنه بدون پاسپورت اومده این ور؟[vii]»

بەرزوو لە شوونەگەی خوەی گرێگ وسا و وەت: «گوم بوە. ئڕا نیەڕەسیدەو؟ مەر شەوەکی ئڕا هاوکارەگەد نەوەتم؟»

«خب دیگه هیچ ڕاهی نداره تا پاسپورتشو نیارید. ما که اجازه نداریم همینجوری از این مرز ڕدش کنیم.[viii]»

بەرزوو لە شوونەگەی خوەی سەرلەنوو سەرتاوە کرد. چوار پەنج گامێگ نا ئەو دوُا وەرەو دەم کولاوانچەگە. وسا دەم کولاوانچەگەیا و

وه تنەمەزەوێیگەو وەت: «شەرم نیەکەی لەیوا کەی؟ من ئێرنگە لە کوو پاسپۆرتەگەی پەیا بکەم؟ خودای زانێ هەر...»

درەجەدار نەیشتەی ک قسەگەی تمام بوود، وەت: «پس یه فرصت بهتون میدم که هرچی سریع‌تر پاسپورتشو پیدا کنین وگرنه نه تنها خودش، که شما هم به جرم قاچاق انسان و خروج غیرقانونی از مرز بازداشت می‌شین[ix]»

بەرزوو بێ یەگ چشتێ بۆشێ هاتەو ئڕا سای دارەگە و وەت: «تف لە بێدەسەڵاتی. ئێ تخم باوگ خوەی نەوە لەیوا وەل منا ئۆشێ، تف لەی بان زەوە!» ئارام و قراره لێ بڕیاود و چڕییەو پێیان: «چەوەڕێ چوه وساینه؟ ئەو مەیتە بارنەو ئڕا ناو تاوسەگەی».

سەر لێیان شێویاوَد و وە دەور جنازەیا ژاو هڵاوردن. هەر کەس چشتێ وەتیاد. کەوی خوەیشک بەرزوو، ئەمشێر بۆ تا بچوود ئڕا کرماشان وە تڵەو پاسپۆرتەگەی. لەی هەیمەیه هەر مشەوەشەیان بۆ ک عەلی دەس کردە گیرفانێیا، سوویچەگەی دەرهاورد و وەت: «خوو میمگە دەی بەو سوار وە تا بوەمەد».

حەیران ک خوەیشک هاوپشت کەوی بۆ و فرەتر لە گشتێیان شین و وەی کردۆ، لە ژێر دار کالیتووسێگ لە سێ چوار مترییانەو لە بان خوەڵەگە بێهاز کەفتۆد وەت: «ئەرێ ڕووڵە عەلی! وەڵێیا بچوو. مبایلیش خوو دێرید، خاسە تۆەنیمن تلیفوون بکەیمنە پید"

قەیمخەیر ژن بەرزوو وەت: «ئمجا ئێرە تلیفوونخانە نەیرێد، وە چوەوەو تلیفوون بکەیمنە پێ؟»

سووراو دەسێ دا لە مۆبایلەگەی ک کردۆدەی قەی کەمەربەنەگەیا و وەت: «م مۆبایل دێرم، هەر وەختێ هەوەجە بۆ زەنگ دەیمنە پێ».

کەوی وەل خوارزایا وەرەو کرماشان داجمیا.

سات ١٤:٥٠ی دۆای نیمەروو قوڵتیسەی گەرماگە بۆ. جەماعەتێگ ک لە شەوەکییەو وە دیار ئێ جنازەیا ملەقێیان هشک بۆد و گوڕان ئاویەخ هەڵقوڕانن و ژنەگانیش هەچان هەچان موور هڵاوردن. مۆبایلەگەی سووراو زڕگ لێ وسا «ئەلۆ، دا! تنید؟ دەی... دەی... ئڕا؟... ئها... خوو پێیان بۆش ک... باشە بان چەو... بێخەوەر نەیلەمان... جارێ...»

هەر یەگ سووراو مۆبایلەگەی قت کرد، بۆە وڕویمیان، هەر کەس پرسیار کرد: «کی بۆ؟ چوە بۆ؟ چوە وەت؟»

«داڵگم بۆ، وەت ڕەسینەسە بیمارسان. لەیوا دیارە یەکێگ لە پەرەستارەگان لە بەش پەزیرش هەر هاشا کردێیە و وەتێیە ک ئمکان نەیرێد پاسپۆرتەگە لە لای ئەوان بوود».

بەرزوو نەهیشتەو ڕاو و وەتە سووراو: «ئەو شمارەی کەوییە لەنوو ئڕام بگر و کەمیگ دەنگ بەی پێ»

سووراو شمارەگە گرت، نایەی بان سپیکر و دایەی دەس خاڵوۆیەو.

«ئڕام بۆش کەوی، کام پەرەستار بۆ ک لەیوا وەت؟»

کرچە لە کەسێگەو نەهات و گشت گووشەقوڵاخەو بۆن ک بزانن کەوی چە ئۆشێ. دەنگ کەوێ هات ک وەت: «وڵا یەی پەرەستار دریژدڕ ناوبرۆان ترشێگە؛ خاس جواو ئەو دەس کەس نیەی...».

بەرزوو وەت: «خوو زانی چوە بکە، بچووە پووش دوێیم، بۆش وتاقەگەی دگدڕ مرادی نیشانم بەیەن، گشت دووسیە و بەڵگەگانێ ها لای ئەۆ».

«دەی خاس. قتێ مەکە یەسە کەمتر ڕەسمە پووش دوێیم»

بۆە وڕ ویمێیان و قەیەمخەیر وەت: «تو ئۆشی هەر پاسپۆرت وەڵا هاوردۆد؟»

سووراو ک کەمێ لێیان دۆر تر بۆ و پشت داۆدە بنقوتوو دارەگەوە خوەی ڕیک ڕاسەو کرد و وەت: «خاڵووژن! من خوەم وەلێیا چێمە دکتر، پاسپۆرتەگەی دا بیمارسان و وە گوورەی پاسپۆرتەگەی، ناونیشانێ نۆسان» لەی ئانە دەنگ کەوی لە مۆبایلەگەوە پەخشەو بۆ و چمانێ دەنگێ لە بن گوڵەمەو هات: «خانم پەرەستار!» وەل دەنگ کەوییا، دوبارە بێدەنگەو بۆن و ئڕا قسەیلێ گووش لارەو کردن «وتاق دگدڕ مرادی کامە؟»

گاجارێ وڕویم پەرەستار هات وەلێ کەسێ نەڕەسیەو ک چە ئۆشێ.

بەرزوو تاوشت نەهاورد ک پەرەستارەگە شوون بەیدەو دەس کەوی، وەت: «چوە بۆ کەوی؟ چوە ئۆشێ؟!»

کەوی گرێگ جواوەو نەیا و دیار بۆ ک گووش لە پەرەستارەگە تەکنێ.
ورِویمێیان تمام بۆ و دەنگ کەوی بەرزترەو بۆ: «ئۆشێ دگدڕ مرادی شەوەکی شیفتێ تمام بوە، چێیەسەو ئرِا ماڵ. ئێرنگە لەیرە نییە.»
قەیەمخەیر ژن بەرزوو تماشایگ مەردمەگە کرد و وەت: «لەی کورِ مردگمە! ئمجا چوە بکەیمن؟»
خوەیشک گەورای بەرزوو ک لە داڵاهووەو هاتود، دی لە پیری سەر قول نەگرت و هەر وە ئەو شێوە ک دانیشتود، لەنوو پاودانگێ نا: «ئای خوارزا بێکەسەگەم، نە ئێران و نە عراق ئەوخوەی نیەگرێدەد، لە وڵات خەریوەگەم».
لەی ناورِاس مانگ تاوسانە، شیەو بۆن و هەر کام لێیان خوەی داوەدەو سارِووکیێگ. لەی مەودا گاجار دەنگ ژنێگ لەو لای مەرزەگە لە هەیمەی سەدمتریەو هات و لەینوو دەنگێ کزەو بۆ. گاجاریش دەنگ کپیا و چانێ بەشەر لەی سەرحەدە نەژیا.
بەرزوو لە جنازەی ئازاد نزیکەو بۆ و وە کارم نێیارمێگەو بووێگ هەڵکیشا. دەسپاچە بۆ و چەن گامێگ وە ژوەر سەرما قەیەمرِەیشتان کرد و لە ناکاوا چرِێیەو کورِەگەی: «رووڵە بەو وە ماشینەگەدەو برِەسنەمە قەسر!»
«ئرِا چوە؟ قەسر خەیرە؟!»
«رووڵە بەوە رِێدەو، بەرجد کار مهمێگ دێرم»

سوار ماشین بۆن و داجمیان. ژنەگانیش هەرکام داۆنەو پەسۆێگ وە پەڕ لەچکەگانێیان گوڕان وای خوەیان دان. دۆای دو سێ چارەکێگ، بەرزوو هاتەو، لە ماشین داوەزیا و چڕی: «دەی دوان سێیاندان بانەو مێیەتم تا ئێ شەختەیل یەخە باریمنەو خوار» جەماعەتەگە بۆە ونەونێیان و تازە ڕەسینەو ک بەرزوو ئڕا وە هەڵەپەڵە هەلای قەسر کرد. ئەمانێ من هیچ بووێگ هس نەکردم، گاهەسیش وە خاتر یە بوو ک ئێ بووەیلە دی ئڕا من وە ساڵانە عادییەو بۆنە یا بەرزوو کەفتۆدەو ڕۆ حساو!

قەیەمخەیر لە وەر خوەیەو وەت: «ئەرێ ئیمە ئڕا لە شەوەکییەو وە فکر یە نەۆمن! مەشیا زۆتر ئێ کارە بکردیاتایمن». یەخەگان نانەو زەوی. بەرزوو هەر وە سەر پیرەمەردیەو خوەی وە میلەی ئاسنینێگ ک لە ناو ماشینەگەی سووراو وەلا هاوردۆن، هەر قاڵبێگ لێیان کردە پەنج شەش لەتەو؛ هاتە بان سەر ئازاد و وەت: «دەر تاۆسەگە بەنەو لا و ئەو لەتەیل هۆرد و ئەوترووزیای یەخەیلە داکەنە بانێ»

مینی بووس کەوێگ نەڕەسیدە وە دژمانییەگە وسا و لەی دەمە بۆ ک بنەماڵەی ئسا ڕووسەم خاڵووزای بەرزوو ک نیشتەجی کفراوڕ بۆن، پا لێ هاوردنەو. هەر یەگ داوەزیان، ئسا ڕووسەم و دو سێ پیاگ تر لە نوا و سێ چوار ژنیش لە شوونێیان کەفتۆنە ڕێیا. دوو سێ گام ئەو دۆاتر لە پیاگان بۆن و هاتن وەرەو پیمان. هەیمەی ئەوان تا لای ئیمە کەمتر لە سەد متر بۆ، چۆن لەوە فرەتر نەهیشتن ماشین نزیک مەرزەگە بکەی.

دەسەی ژن و پیاگ وەرەو پیمان هاتن. دۆر نزیک مەردمەگە کردن. هڵایە هەفت گامێگ ناوەی ئەوان و ڕز پیاگ و ژنەیلێ بۆ ک وە شان بەرزووا ڕزار بەساون. پیاگەیل وسانەو و ئسا ڕووسەم وەت: «ئەوەڵ و ئاخر یار»، برێگ لە مەردمێگ ک وە دیار تەرم ئازادا وساون، لە پاشخوانا وەتن: «ئەوەڵ ئاخر یار» و برێگیانیش لە وەر خوەیانەو فاتحە خوەنین. ژنەیل هەر دو سەریش دەس نانە سۆرەت و دانەی لە ژێر گەرمەشین.

ئسا ڕووسەم تەمۆرەگەی ماچ کرد و لە بان سەر ئازاد دەس کردە ژەنین مەقام (فانی فانی). تا دەنگ تەمۆرە هەڵسا، ئەسر وە چوار پەلگی لە چەو ژن و پیاگێیا بێمیارا ڕێیا داگرت و ئڕا گرێگ چمانێ کوچگ لە قیرەی قوڕواق خسی. بێجگە دەنگ تەمۆرە و «فانی فانی» وەتن چەنان پیای ک پا ناوەنە سن، هیچ دەنگێگ تر لە کەسێگەو نەهات.

II

من دەساوەی دەس ئسا ئەسەیلام[١]. ئسایگ ک لە سەردەم نەوجوانی، لە جلووس چواردە پانزە ساڵان خەڵقم کرد تا زوان وا بکەم. زوان‌واکردن من هەڵگەردێدەو ئڕا ئەو ساڵەیلە ک خوەی گرتەمە باوشەو. هەرچەن من و ئێ تاقسە نزیکەی سی و هەیشت ساڵە لە یەک جیاوە بۆمنە، ئەمانێ وە ساڵان فرەیگ و وە دریژایی تەمەن دار توێگ، لە ناو تابووتێگ خەفتۆم، تابووتێگ ک گیان داشت و ئاوڕەسن گشت لق و پووەیل تر دار بۆ. لەشەیل بێ‌گیانە ک کیشێدەمان وەرەو یەک تا یەگ ئێجارە بەش تر لە خوەم لەی سەر سنوورە بۆنمەو و وەل مەقام (فانی فانی[٢])ـیا لێ نزیکەو بووم؛ بەشێگ لە خوەم ک سنوورێگ وە هەیمەی مان و نەمان ها لە ناوەمان.

لە شەوەکیانەیل زۆ، لە خوەرووەیشتانەیل نیمەرووان، لە خوەراوایل خەمگین، هاودەمێگم ئڕا هەڵسان ئڕا ژیان و ئڕا مردن. من ڕح و گیان ئنسانەیل ئارامەو کەم و لە مردنیش بوومە بەشێگ لە هەبۆنێیان. لەی وڵاتە هەنای پێزووکێگ لە زگ داڵگێ ئەوزینە کەی، ئڕا یە نەمرێد و

---

١. ئوستا ئەسەیلا: تەنبوورساز و مەقامزانگەورای کوردی یارسانی.

٢. مەقام فانی فانی: یەکێگ لە هەفتا و دو مەقام تەنبوور.

ڕحێ لە جەسەی بئارەمیەی، یە ئەرک و وەزیفەی منە ک ڕح بدەمنە پێیا. لەیواسە ک یەکمین وەقە لە دوون نووێ بوودە کڵامێگ و وەل دەنگ منا ئامێتە بوود.

تاوس دەس ڕەوانێگە ئڕا لەشەیل بێ‌گیان و منیش ئیسە هامێیارێگم ئڕا ڕح بێ‌لەشێگ ک دوبارە بایەس هەر وە دەنگ خوەم ئامێتەی لەش ترەکێ بکەم. لەیواسە ک من لە دارێگ کەفمەو تا ڕحەیل سەرگەردان نەون و لەیواسە ک لە دارێگ تاوسێگ کەفێدەو تا جەسەیل بوو نەکەن.

(فانی فانی وەن یا مەولا، فانی بەتاڵ بوو یا داوو

وەی زەمانەوە یا مەولا، تەیموور سەرمەسەن یا داوو

فانی فانی وەن یا مەولا، فانی بەتاڵ بوو یا داوو

تەیموور سەرمەسەن یا مەولا، وە زەمانەوە یا داوو،

فانی فانی وەن یا مەولا، فانی بەتاڵ بوو یا داوو

بەش باتنیم یا مەولا، وە بارخانەوە یا داوو

فانی فانی وەن یا مەولا، فانی بەتاڵ بوو یا داوو

سەرمەسیم لە دەم یا مەولا، شای چلانەوە یا داوو

فانی فانی وەن یا مەولا، فانی بەتاڵ بوو یا داوو).

لەش من و دەس پینەبەسای ئسا ڕووسەم، ڕح جیاوەبۆ ئازاد لە جەسەی سەردێ نزیکەو کەی تا بەڵکم جار تر بتوانیمن ئێ ڕح سەرگەردانە قۆتە بەیمنە لەش سارد و سڕێ. یە دۆایین هەوڵدانێگە تا یەگ ڕحێ دووبارە

لە ئێ لەش خوەیە گوری بگرێد یان ئڕا هەمیشە بیلێدەی جییەو تا لە وەل جەسەی ترا لە داڵگەو بوود.

وەل ژنەفتن دەنگ تەمورەیا، دەسەیل سەرد ئازاد ڕپێگ دانە خوەیان، پەنجەرێز گرتن؛ ناخوینەیلێ لە بزمارەیلم گیر کرد و کیرەی ناسازێگ لێیان هەڵسا. بزمارەیلێ ک مارئاژن لەش ڕەق و سارد و سڕ من کردنە.

لەش ئازاد لە ژێر کوومەیگ سەهووڵ لەینوو کەفتەو جم جۆل. من بێ‌گیان، سەردتر لە جەسەی ئەوەم و چشتێ ئەو بان دەس من نیەتێ، منێ ک گیانم وە ڕزارێگ لە بزمار ها دەم یەکەو. هەر ئێ بزمارەیلەنە ک نیەهیلن بوومە بەشێگ لە خاک. گەها سەدان ساڵ تر لە جی یەگ ئازاد بگرمەو باوش، لە باوش وەچەرزایل ئازاد ڕح و ڕەوان بدەمنە جەسەی بێ‌گیان زاڕووەیلێگا ک بڕێگیان لە بانان خێ بگرنەو پیم تا منیش بوومە خاوەن دەنگێگ ئڕا خوەم. دەنگێگ لە پەراوێز تەرمێگ تا گیان بدەمنە جەسەیل بێ‌گیانا. ئیسە چەو بڕیمە لە پەنجەیل ڕووسەم و (فانی فانی) لەشِ ئازاد لە دەرۆنِ منا ئارامەو کەید و ڕحێ پەڕەواز کەی. ئیسفای وە تەلەیل تەسکێگا گرم ک بێ‌بزمار لە قەی لەتەچووێگ هەڵواسیانە و وە نەرامێگەو لەریەنەو تا ئڕا گرێگ بزمارەیل لەشم لە هورەو بوەم. ئەگەر فام نەیەم، دەسەیل ئازاد وەل دەنگ تەمورەیا جمێ خسنەو خوەیان، ورگیان لە بزمارەیل لەش من و لە شوونەگەی خوەیان دوبارە داملکیان.

هەنای ئێ مەقامە ئەو پەرتخ ڕەسی، ئازاد ئاخرین تەکان خسەو خوەی و لە ژێر خەروارێگ لە یەخ دوبارە لە شوونەگەی خوەی بێجوڵەوە بۆ.

پەنجەی ئسا ڕووسەم لە بان تەلەگان مەن و بێدەنگەو بۆم. ئێ بێدەنگییە دەرفەتێگ بۆ تاگەرێ ڕۆ لە تاوس لەیوا بۆشم: «ت ئایەمەیل خڕێدەو خوەد و لێزگەی کاتییێگید ئڕا سەرەونان. جەسەی من ها وە دەس کەسانێگەو ک ئڕا ئاخرین جار لە دەرۆن تنا لیز گرن."

جەسەی بێگیان، ڕحێگ وەیلان، تاوسێگ سەرد، منیش گڕێگ هچانەو خوەم. لەیواسە ک مردن و ژیان لە یەی دارەو تیەن؛ دارێگ ک بەر گرێ، دارێگ ک سەر چەمنێ، دارێگ ک بڕیەی؛ دارێگ ک وە قەوڵی بانان بوودە ساز و ڕاز، دارێگ...

III

من بەشێگ لە دار تو پیرێگ بوم ک دوای ئەو هەمگە ساڵە لە شوون بڕیانم، هێمانێ گیان دەم و نیەمرم. دارێگ ک گیانەوەر و پەلەروەر و ئنسانەیل لە ژێرسای لێز گرتن. هەنای بەشێگ لەو دار توە بوم، وە هزاران کەس لە ساڕووکیم داکاسیان و لە بەرم خواردن. فرە چشتەیل دیم و ژنەفتم. نەسڵ و چینەیل فرەیگ دانە لیم و ڕەی بۆن و چێن. خاس ها وە هۆرم هڵایە سی و هەفت ساڵ پێش بو ک دو دەس دریژ لە بن قوتووا، دار بڕین و من و ئێ تابووتە بەخت یە داشتیمن ک پەل و پووێگ نەویمن تا بۆمنە خوەڵەکوو و هەر لەو هەیمەی دارە بۆمنە بەشێگ لە خاک. گاهەس کەس فکرێ نەکردۆ ک لە ساق ئەو دارە، تابووتێگ خەفتۆ و لە دەرۆن تابووتیشا سازێگ تا جی خوەی بەیدە لەشەیل! لەیوا بو ک من وە دریژایی هەفتا ساڵ لە ناونکی تاۆسێگا ژیام تا تێشگ ئساکارێگ لەیوا ئیمە لە یەک جیاوە کرد. ئساکارێ ک وە هوردەنووڕی تمامەو من لە ناو دڵ تابووت دەرهاورد تا دەنگەیل نەمرەو بن و لەشەیل ئاسوودە بخەفن. دەنگەگان هەر ڕووژ بەرز و بەرزترەو بۆن و لەیوا بو ک یەکم جار تەنیا دەنگەیل بۆن ک سنوورەیل بڕین و لەیواسە ک لە دەنگەودانِ دەنگەیلە ک مانا خوڵقیەی.

من و تاوس، دو هاوڕیشەیمن ک ڕێهان لە یەک جیاوە بوە. هەرچەن هەر کام لە ئیمە ئەرک خوەی وە جی تیەرێ، ئەوەیشە تەنیا وە بوونەی بەشەرەو. وە سەدان جار لە بان تاوسەیل جیاواز مەقامەیلێگ ژەنیایە، هوونەیل فرەیگ بڕیایە، ئرمێسەیل فرەیگ ڕشیایە و تەنانەت ئسا ڕووسەمیش ئۆشێ هەر لەی هەیمەیلەسە ک ڕحەیل فرەیگ هانە گوەڕیان و جەسەیل ئاڵشت کەن. چەن جارێگ من و ئێ تاوسە ک لە دارێگ کەفتیمنەسەو، تەنیا لە ناو شێوەنەیل بوە ک تەقیایمنەسە یەکا.

شیرینِ داڵگ ئازاد، دەیان جار لەو دار توە تاوە بەسایە. ها هۆرم نیمەرووان گەرم تاوسانییێگ بۆ، دۆزایدۆز چل و پەنج ساڵ پێش، لەوای ئمڕوو ک ئایەم تاوشت تێژی خوەر نەهاورد، ئاخونێگ ک دریاوەدە ئەو ئاوایە، چڕییەو حەیەر باوگ شیرین و وەلێیا لە سەر شیرین قسە کرد. ئاخون فارسێگ ک چەن ساڵێگ بۆ لەو ناوچە خڕ خوارد و مەردم ئەو ناوڕووە وەتیان پایزان سەر خەرمانەیل گەردییە تا خەڵک لە وەرز خەرمانهەڵگرتن، لە خەلیە و خەرمانییان چشتێ بەنە پێ.

لەی دوو سێ ساڵە ک ئاخون گوری داوەدەو ئەو ئاوایەیل وێژنان و ناوڕوو گیەڵانە، کوردی خاس چاشیاوە، وەلێ هەر فارسی قسە کردیاد و تەقەلا کرد ک فارسی هووکارەی زاڕووەیل و نەسڵ نوو بکەی. هەرچەنێ بێجگە سێ چوار نەفەر، کەس تر لە فارسیوەتنێ نەڕەسیەو. ئەمانێ زەمانێ ک خەیرێ لە چشتێ بواتا، لەوای بڵبڵ کوردی وەتیاد.

هەنای من هێمانێگ بەشێگ لە دار بوم، بومە جی ژوانگە و وەیەکاتەقیان خەڵک ئاوایەگە. فرە کەسەیل هاتن و لە ساڕووکییم دەمەتەقە کردیان. یەکێگ لەو ڕوداوەیل ئڵاجەویە ک ئڕام قەومیا یە بو تەمورەژەنێگ ک پا ناوەدە سن، نیمەڕووانەیل و گاجار وە شەویش لە ژێر سەیوان دار تەمورە ژەنیاد. هەنای تەمورەژەن دور نزیک دار کرد و ڕەسیەو ک ئاخون لە ساڕووکیەگە دانیشتێیە، گورجانە هەڵپلیاوە! چشتیٚ پیٚ نەچیٚ لە پەڕ کەلاوەیگ لە خوار دار گاجار دەنگ مەقام سەرتەرز و باریە هاتیاد. مەردم فرەیگ لە شوون دەنگیٚ چێن و منیش وەک دارێگ سەرخوەش لە دەنگیٚ بوم. هەر ئەو دەمە خوەشم هات لەوای ئیٚ مەردمە پا بێیاشتیام و لە شوون دەنگ تەمورە بچیاتام، یان زوان بێیاشتیام و لە لیٚ بتواسیام ک هەر ڕووژ باید و لەی سای خەسە مەقام بژەنیٚ.

دوای ساڵان فرەیگ منیش وە دەس ئسا ئەسەیلا ک هێمانیٚ پانزە شانزە ساڵیٚ فرەتر نەبو، لە ناو دڵ دار هاتمە دەر و بومە تەمورەیگ ک ئیسە ئڕا ئیوە ڕەوایەت کەی. ئسا ئەسەیلا لە دو دەس باپیریٚ تەمورەسازین چاشیاوڤ و وەرجە سازین من، یانیٚ لە تەمەن هەڵایە دە ساڵان، تەمورەیل تر سازبود ک دەسپێک کاریٚ بود و باوگیٚ بایەس دەس تر بهاوەردادە پێیانا.

دەمەو نیمەڕوان پایزێیگ بو ک لە لای ئاگرواچ چیلگینیٚ دەس بردەو پیم و لەیوا بو ک هەر ڕووژ بەشێگ لەلیم تاشی و هوردە هوردە شێوەی

تەمۆرە گرتمەو خوەم. وەل هەر تێشگێگا ک ئەسەیلا لە لیم وەشان، گیان گرتم و پا نامە دوون تازەیگ.

هەنای بەتوول وەل شۆ و منالَەگەیا لە دالاهوەو هاتۆد ئڕا سەردان وە مالَ بەرزوو برای، وە وەنوو بڕیاوم و لە شوونەگەی خوەم شانەو ناوم. شوان ک کوڕ گەورای بەتوول بۆ، هەر جار هات ئڕا خالَوان، وەل منالَەیل هاوجلووس خوەیا وە دەور منا گەمە کردیا. ئەمانێ ئێجارە دار وە پاوە نەبۆ و هس دلَتەنگی لە ناو چەو ئێ منالَ چواردە سالانە دیم. شوان لە شوون یەیا ک لە گەمەکردن شەکەت بۆ، کەمێگ ئیسفام گرت! مقێیەو برد و دەم کردەو باوگێ ک لە دەر مالَ خالَووێ وە دەم سێ چوار نەفەرەو بۆ وەت: «باوکە! خوەزگا ئیسە ئەسەیلا لەیرە بۆاتا، دەسوەجی نۆن ئێ دارە دا وە باپیرێ و وەل یەکا چەن تەمۆرە لە لێ دروس کردن!» چشتێ پێ نەچێ باوگ شوان هاتە بان سەرم و وەت: «وە داوو ڕاحەت هەفت هەشت گلە تەمۆرەی خاس دەرتێرێ!» ئەمانێ مەردم ئاوایەگە، من وە خاتر تابووت بڕبۆن و خان ئاوایەگە ڕازی نەبۆ ک لەی دارە چشت تر بێجگە لە تابووت درس بوود. باوگ شوان وەت: «من قەولَ دەمە پیتان، بەمە ئوساکار هەر لەی دارە خاسترین تابووت ئەڕاتان درس بکەن و هەر خوەم وە پای خوەمیچ ئەڕاتان بارموەی، با دو سێ تەمۆرەیش لە لێ دروس بووت، چمانێ زیاییەکەی ئاگر داین و بۆە دۆکەلَ و چیە هەوا!».

ئێ ڕووژەگەی ئیمە لە دو قاتر سوار کردن و ڕێ داڵاهوو گرتیمنە وەر. من ک بەشێگ لە ناونکی دارەگە بۆم ئێ شانسە داشتم ک لەوای ناونکییەیل تر بوومە تەمۆرە و بەشەیل ئزافی دەور ناونکی و زیایەگەی، دریا ئەو دەس نەجاڕێگ هەر لەو دۆر نزیکە تا بکەیدەی تابووتێگ.

من یەکەمین تەمۆرەیگ ئەسەیلا بۆم ک ئسا چەنگیز باپیرێ مەقام سەرتەرز وە پیم ژەنی و پژرانەم. باپیرێ چمانێ ئەو ساڵە گیان گلەو داۆد ک وەدیهاتن من وە دەس کوڕەرزای بۆنێد. لەیوا بۆ ک هەفتەیگ لە شوون شەقڵ و موهر ئسا ئەسەیلا لە بان دەسەگەم، باپیریشێ دوون ئاڵشت کرد.

وەختێگ لەوای تەمۆرەیگ هەفت ساڵانیم نامەو پشت سەر، سەرم تەتیا ڕژیم تازەیا و خومەینی دەستوور مەتووایەتی ساز و ئاواز داۆد. لەیوا بۆ ک هەم ناو و هەمیش دەنگ من مەتوو کریا و ئڕا ساڵان ئازگارێ کەس نەوێرس لە ناو جڵدەگەم دەربارێدەم. هڵایە زیاتر لە چواردە ساڵ من لە بن ژێرزەمینێگ لە ئاواییێگ لە گواوڕ لاڵ و بێدەنگ بۆم. فرە جار ئاواتەخواز یە بۆم ک پەنجەیگ لە بان تەلەگانم بۆنم. چواردە ساڵ وە چەوەنووڕییەو لەو ژێرخانە بردمەو سەر تا ڕووژێگ لوو جڵدەگەم کریاوە و لیسک ڕووژناییێگ نیشتەو قەی لەشم! ئێ ئسا ڕووسەمە ئڕا یەکمجار دیم ک دەس برد و کیشایەمەو دەر. هەر یەگ چەوێ کەفتە لیم وەت: «خودا یە خوو کار ئسا ئەسەیلاس! یە چۆن کەفتییەسەو ئێ

مەنتەقە؟!» هێمانێ دۆ قسەگەی لە دەمێ بۆ ک دەم لیم نزیکەو کرد و ماچم کرد و زەوقێ ک لە ناو چەوێ دیم، زانسم ئیمە بۆمنە هاومنووس هەرایهەری ئڕا یەک.

یە بیلیم و ئەوە داگریم. هەڵپلیەمەو ئڕا وەختێگ هێمانێ بەشێگ لە دارەگە بۆم. هەر دەمێ ک چەن کەسێگ لە ساڕووکی دار کووەو بۆن، ئاخون خوەی وە گورجانەیگەو تەقانە لایانا. دەس کردە نەسیەتکردنییان و تواس ک نماز و ڕووژێ هووکارەیان بکەی. یەکێگ لەو نیمەرووانەیلە ک مەردم فرەیگ کووەو بۆن، وەت: «هەرچەن ئەلحەمدلله ئیوە خودا و قورئان و پەیغەمبەر ناسین وەلێ خوو دین ئسڵام خاس نیەناسین. هەنای ئیوە لە دین ئسڵام خاس هالی بۆن، دی نماز و ڕووژێدان قەزا نیەود. ئمجا نە تەنیا یەیسەر چینە بهەیشت، بەڵکم لەو دنیایش کلیل بهەیشت ها وە دەس خوەدانەو؛ تۆەنین ڕێ نەین وە کەسانێ ک بەدخوادان بۆنە» من هڵایە دو سێ نەسڵ لەو مەردمە دۆم. کەسێگ لێیان نەزانس نماز و دەسنماز و خومس و زەکات چەس بێجگە مایخان ک ساڵەیل زۆتر هەنای لە ماڵ تووریاوَد و دەرکەفتەی شار بەغدا بۆد، هووکارەی نماز بۆد. دەمەو ئێوارانێگ ئاخون هەر لەی ساڕوووکیمە گیرێ هاورد و وەتە پێ: «خاڵوو مایخان زانم ک ئەوەڵین نەفەرێگید ک نماز یاد گرتیده، وەلێ ئێ نماز تنە درس نییە. کوڵ و

کولٚبڕێیەو کردیدە و پڕیٚ کردیدەسە کەلیمەیل کوردی! ت زانی عەرەبی زوان خوداس و نەبایەس یەی کەلیمە لە زوان خودا ئاڵشت بکەی؟»

مایخان کردەو جواو: «قوربان من هەر یە چاشیامە و وەل خودای خوەما لەیوا عبادەت کەم»

ئاخون لیٚ هوردەو بو و وەت: «ئەژنەفتمە ک شەوەکیانیش نماز نیەخوەنید»

مایخان وەت: «م دی پیر بومە و نیەتوەنم شەوەکیان زو هەڵسم، هەنای هەڵسام و حەوسڵە داشتم خوو خوەنم، نەیاشتمیش خوو نیمەروو یا ئێوارە لە دەسمان نیەدەرچوو!»

مەردم دیەکەگە نزیکەی چل پەنجیا ساڵ بو ک لەپسای هوردە هوردە وەل ئسڵاما ئاشناوە بون. لەی چشتە ک لە ئسڵام ڕەسونەو لە مەرحەڵەی یەکم عەلی هەر ئڕایان لەوای پاڵەوانێگ بو. هەر لەو ژێرسامە چەندین ڕەوایەت جیاجیا لە دەم مەردم دەبارەی عەلی و ڕووسەم ژنەفتم. یەکێگ لە گفتگووەیل ناوەی مایخان و حەیەر هەر لە سەر ئیٚ مژارە بو و لە دریژاییی دە ساڵ چەندین جار ڕاوهاتێگ ک باوەڕە پیٚ داشتن ڕەوایەت کردن. کاشی وە جییٚگ ڕەسی مایخان وە خاتر یەگ ئاخون لیٚ دڵنیا بوود ک ئسڵام ئڕای موهمە، ئەوەی ک دەبارەی عەلی باوەڕ داشت، هاوردە زوان: «هەرچەن ئوشن عەلی خوداسە و خودایش نییە، وەلیٚ ئەگەر خود خودا نەود، لە خودایش کەمتر نییە!» ئاخون قسەگە لە دەمیٚ

گرت و وەت: «ئستەقفورولا! ئێ مەردم ناوڕووە ئڕا گشتدان کفرچیین؟»
حەیەر لە پاشخوان مایخان باس داستان قەدیم کرد و وەت: «عەلی هەرچەنێ کوڕ وەکار و وەپێیەوبۆێگ بۆە وەلێ خوو ڕووسەم چشت تر بۆ. ئۆشن ڕووژێگ ڕووسەم و عەلی لە تەنگەی ناوەی دو تاش بڵێن تەقیەنە یەکا! یەکترەکی ناسن. نە قورروور ئجازە دەیدە ڕووسەم ک سڵام عەلی بکەی و نەیش عەلی سڵام ڕووسەم کەی! ئۆشن لە ئەمر ئێ خوەر نازارە ڕکاو ڕووسەم یەی لای کانەگە گرێد و ڕکاو عەلییش ئەو کانەگە و ڕکاو هەرکامێیان یەک یەی لای کەورەگە تیەرنەو خوار. ئمجا پێشەنان ئۆشن دەنگ داخوروومیان ئەو دو باڵ کۆە بوودە سڵام و علەیک هەر دوانێیان» ئاخون سۆەرەو بۆ و دی هیچێ نەوەت. حەیەر چووخەگەی لەنوو دایرسان، مف تر دا لێ و وەت: «ئا باوگەگەم، پێشەنان زوانێیان لە دروو موورە»».

وە هاوکاری خانەیل مەنتەقەوە قسەی ئاخون ڕووژ وە ڕووژ بسێن پەیا کردیاد تا تەنانەتێ کاشی وە جییێگ ڕەسی ئاخون ئەنتریک برێگ لە پیایل گەورا و وەساڵاچێ ئاوایەگە کرد ک کارێگ بکەن سەڵتەنە خانم لە سەرکردەیی بخەن و پیاگێ بنیشێدەو شوونێ. سەڵتەنە خانم سەرکردەی سێ چوارێگ لە ئاوایەگان دەور وەر وێژنان بۆ و لەو ناوڕوو گیەڵانە ژن دیاری و وەناودەنگێ بۆ. لە دەورەی جوانی فرە وەکار و لێهاتێ بۆد و گولەی لە زەوی نەکەفت. هەنای دەوڵەت هەڵامات ئێ

ناوچه هاورد، سه‌ڵته‌نه خانم که‌فته‌و نوای مه‌ردم و جاڕ کیشا ک هه‌رکه‌س خوازیٚ وڵات خوه‌ی بپاریٚزیٚ، هه‌لا بکه‌ی و بایده مه‌یان. نزیکه‌ی چل گله له تفه‌نگداره‌یلیٚ وه‌لیٚیا چیٚن و ئۆشن هه‌فت شه‌و هه‌فت ڕووژ هه‌ر له ناودار گیه‌ڵان وه‌ل ئووردی ده‌وڵه‌تا شه‌ڕ کردنه. بان ده گله له‌و چل چه‌کدارێیه هه‌ر له چوار ڕووژ یه‌کم کوشیه‌ن و له ڕووژ دوێیمه ک گوله ده‌ی له ناو باڵ خوه‌یشیٚ. ئه‌مانیٚ هاوقه‌تاره‌یلیٚ، ئه‌وانه‌گ گیان ساق ده‌رکردۆن، گشت باس له دلێری و زرک و زرنگییٚ کردن. یه‌کێگ له‌و که‌سه‌یله ک ڕۆداوه‌یل ئه‌و جه‌نگه ڕه‌وایه‌ت کرد، هه‌ر خود حه‌یه‌ر بۆ ک هاوجلووس سه‌ڵه‌ته‌نه خانم بۆد و له‌و شه‌ڕه وه‌لێیا بۆد. وه ده‌یان جار ئیٚ ڕه‌وایه‌ت جه‌نگ و پاوه‌گه‌زدان سه‌ڵته‌نه خانمه له ده‌م ئه‌ۆه‌و ژنه‌فتمه «هه‌نای گوله خوارد، گوڵوه‌نیه‌گه‌ی له سه‌ر داملٚکان، باڵ خوه‌ی پیٚ به‌سا و په‌نج شه‌و و په‌نج ڕووژ بیٚ یه‌گ چه‌و بنه‌ی له یه‌ک، هه‌ر وه ئه‌و باڵ په‌له‌و وه‌ل دژمنا جه‌نگیا» هه‌رجار باس جه‌نگ قووشه‌ن ته‌یران وه‌ل مه‌ردم کوردا کریا، حه‌یه‌ر بیٚ وشه‌یگ که‌م و زیای هه‌میشه ئیٚ ڕه‌وایه‌ته کرد.

من خوه‌م ها هۆرم ڕووژێگ سه‌ڵته‌نه خانم له سیٚ چوار متریمه‌و وه‌ل ئه‌ڤدی ئاموزایا دانیشتۆد و له سه‌ر تیره‌نازی مه‌رجداو کردیان. هه‌ر دوانێیان دو بڕنه‌و پشتووپی داشتن و داڵێگ له سه‌ر یاڵیٚ وه‌ئه‌و ده‌سێیانه‌و ناۆنه‌و و له ئه‌و داونانه، ئه‌ڤدی هه‌فت گوله ته‌قان ک

سێیانێیان دا له ناو خاڵ و سەڵتەنه خانم هەر هەفتێیان بێ‌ئیلا و ئەولا دا له ناوڕاس خاڵەگه. دۆای گرێ هەنای ئەڤدی دی ک لەیوا دانایه، کیسه و تەمەکووەگەی دەرهاورد، لاپێچێگ پێچا. لاپێچ نایه ناو کلگان دەس ڕاسێیەو، دایرسانەی و سای سەرێ داخس. وه لادەمێگەو خوداسپاردی کرد و کەفته ڕێیا وەرەو ماڵ. هڵایه بیس سی گامێگ دۆرەو کەفتود، ئڕا دوێیمن جار پووک تر دا له سیکارەگه و لەینووا دەسێ داخس و وه لای ڕانێیا شاوەی هات. سەڵتەنه خانم نیشتودەو سەر دەس ئڕای و تەقه له دەسێ هەڵسا! ئەڤدی وەل یەیا گ تواس گام چەپ هەڵگرێ چێ له ئاسمان و نیشتەو زەوی! هەر وه نیشتگانییەو لایگەو کرد! چەوێ هاته مل سەڵتەنه خانما ک لۆل تفەنگەی دۆز کردۆده بانێ! له شوونەگەی خوەی تواس هەڵسێ لەتر بەسا و وەرجه یەگ بڕمێ دەس چەپ دا وه گەز. له شوون یەیا گ هەڵسا وه دەس چەپ دەسێ هاورده سەر و لەش خوەیا، دی ک ساڵمه و هیچ شوونێگ له خۆن نییه! سیکارەگەی نا دەمەو ک مژ تر بەیده لێ، دۆکەڵ لێ نەڵسا! خاس له ناوکلگان خوەی هۆردەو بۆ دی هەر قنجگەگه له ناو دەسێ مایه و له سیکار خەوەرێ نییه! سەرلەنوو تماشای سەڵتەنه خانم کرد و زوانێ بڕ بۆ ک چشتێ بۆشێ. سەڵتەنه خانم وه هەنەکەو وەت: «سیکار ئڕا سڵامەتید خاس نییه! تواسم بزانی دلێری وه گوڕ سێوڵ نییه».

حەیەر باس لەو جەنگ ناوەی کورد و ئووردی ئێرانییە کرد و وەتیاد: «سەڵتەنە خانم لە کولووری دار بەڕۆێگ مکوڵ گرتود و لەوای گڵای دار ئایەم خسە زەق».

سەڵتەنە خانم لەو ساڵەیل ئاخرەو هەر چەن پیر بۆد و لەوای جاران گل‌گوو نەکرد، وەلێ هەر ئافرەت وەپێیەوبۆ و خاون سفرە و خوانێگ بۆ. ئەوەڵ گشت وە ئێ پێشنیارە ک سەڵتەنە خانم لە سەرکردەی هووز لاوەن، خەنسن و هەنەک کردن. ئەمانێ ئاخون واز نەهاورد و یە بۆدە قسەی سەر و بن زوانێ: «خودا لە ناو قورئان فەرمایە هەر دیەکەی ک ژنێگ گەورا و خانێ بوود ڕووژ وە ڕووژ خود خودا ڕسقێیان بەیدە باڵ مەلۆچگ» و جەخت لە سەر یە کردیاد و وەتیاد: «پیاگان خوو نەمردنە؟ ئێ ژنە بۆەسە گەورا و گیس سفێ ئاوای!» وەختێ ناو قورئان هات، پیاگان گیانێیان نیشتە ڕکیان و چمانێ کوچگ لە قیرەی قوڕواق خسی. ئەمانێ مەردمەگە گشت باوەڕێیان وە سەڵتەنە خانم بۆ و کەسێگ ئێ بێ‌شەرمییە نەکرد ک بۆشێدە پێ ت لایق لەیوا جیگە و پێگەی نیید.

ئاخون هڵایە ساڵێگ قورئان و دعا و ئایە نیشان خەڵك دا ک خودا چۆن لەو دنیا بەنەیل خوەی عەزاو دەی و کل کەیدە دووزەخ. ئەوەیشە بەنەیگ ک ژێردەس زەعیفەیگ بۆە.

پاشا ک زڕقەومیێگ ئەو سەڵتەنە خانم داشت. لە وەخەتێگەو ک سەرگا و قنگ خەر فرەیگ وەل ئاخون و ئەمنیەیل مەنتەقەیا داشت، ئێ لەقەب

خانییە دریاوٚدە پێ و کاشی وە جیێگ ڕەسی هەر لە لایەن خود ئاخون و ئەمنیەگانەو کریا وە خان ئاوای. لەیوا بۆ ک سەڵتەنە خانم لە گەورای گردەنشینەو کردن. کابرای ئاخونیش ڕووژ نەبۆ ک باس ئایە و قورئان نەکەی و خەڵک لە جەهەنم نەترسنێ. بڕێگ لە خەڵکیش هەنای دین ک ئاخون لە سای دارەگە نیشتێیە، هاتن ئڕا لای تا نماز و حەمد و سووره هووکارە بن. لە سەرەتاوە دەنک دەنک هاتن و وە دزیەو تواسن بچاشیەن، هەنای داخوازی فرەترەو بۆ، وە سەیوەت سەیوەت عادییەو بۆ و کەمتر شەرم کردن لە یەگ لە پشت سەر ئاخون بووسنە پاوەو و نماز بکەن.

چوار پەنچ پیاگ وەتایبەت پاشاخان و خوادای ڕەفیق ئاخون، وە دڵخواز نماز چاشییان و لە سێ ڕووژەی ڕووژیەتی، ڕووژێ گرتن. هەرچێساڵ ویەریا ڕێژەی نمازکەرەیل فرەترەو بۆ و ئێ ترسە فرەتر لە ناو وەساڵاچێیەیل و ئافرەتەیل سەقامگیرەو بۆ. هەر ساڵ ک دەرباس بۆ، سێ ڕووژەی ڕووژێ فرەترەو بۆ. تەقەلای ئاخون یە بۆ ک ڕازییان بکەی مانگێگ ڕووژێ بگرن. ڕووژێگ پاشاخان وەتە ئاخون: «قوربان! ئڕا خەڵکێگ ک زەمانێگ تەنیا لە وەرز هوونکی پایز سێ ڕووژ ڕووژێ گرتنە فرە سەختە ئێرنگە بکەنەی سی ڕووژ».

هەرچێ زەمان گوزەریا ئاخون فرەتر باس لە سەر خوەشی و لەزەتەیل بهەیشتی کردیاد تا ڕازی پیایل ئاواى بکەی ک مانگێگ ڕووژێ بگرن.

له شوون یه‌یاگ بڕیٚگێیان پڕرانن ک مانگێگ ڕووژیٚ بگرن ئه‌مانیٚ هێانیٚ مه‌ردم باوه‌ڕێیان یه‌سه ڕه‌مه‌زان پیاگ که‌ڕێگ بۊه و وه‌ختیٚ خودا وه‌تێیه ڕووژیٚ سیٚ ڕووژه، ئه‌ۊ وه‌تێیه سی ڕووژ؟ هه‌رچیٚ خودا ئۊشیٚ سیٚ ڕووژ، ئه‌و هه‌ر وه سی ڕووژ ئه‌ژنه‌وێده‌ی. ئیٚ ڕه‌وایه‌ته هه‌ر ساڵه له مانگ ڕووژیه‌تی له ده‌م ده‌یان گه‌ورا تا بۊچگ ژنه‌فتیام.
له شوون یه‌یا ک ئاخون پله و پایه‌ی خوه‌ی بته‌وه‌و کرد و خه‌ڵک فره‌تر پیٚ باوه‌ڕ کردیان، له هه‌یمه‌ی دو ساڵ دو ژن خوازی. سه‌ڵته‌نه خانمیش وه سه‌ر یه‌وه ک دی پیر و ناته‌وانه‌و بۊد بیٚ‌ده‌نگ نه‌نیشت و گوڕان له برابه‌ر کرده‌وه‌ی ئاخون به‌رته‌ک نیشان دیاد. کاشی وه جیێگ ڕه‌سی ک سه‌ڵته‌نه خانم وه هه‌ر ڕێێگا بچیاتاد، ئاخون خوه‌ی لا دیا.
نیمه‌رووانێگ ئاخون و چوار په‌نجێگ له پیایل ئاوای له‌پسای وه‌ره‌و پیم هاتن و له ونه‌ی ده‌نگێیان دیار بۊ ک خوسپ مردم که‌ن. وه ده‌مه‌ته‌قه و خه‌نێیه‌و نزیکه‌و بۊن و له ساڕوویه‌گه نیشتنه‌و زه‌وی. له‌ی ئانه پاشاخان له ده‌ر ماڵه‌و ک هڵایه سێسه‌د چوارسه‌د گام دۊر بۊ، وه ده‌نگ به‌رز چڕییه‌و پێیان: «کوڕه‌یله‌گه! وه جیێگا نه‌چین؛ نیمه‌روو هه‌ر له‌و ساڕووکی داره مێوان منین» یه وه‌ت و خوه‌یشیٚ له بانا داجمیا و پیاگ تریش ک نه‌وکه‌ریٚ بۊ، که‌فتۊده ته‌رکه‌شێیا. هه‌نای نزیکه‌و بۊن دیم ک یه‌ک دو گام ئه‌و دۊاتر له پاشاخانه. وه‌ختیٚ ڕه‌سینه په‌ڕ ساڕووکی و خوه‌روه‌یشتانییه‌گه، یه‌کێگ له پیایل شان چه‌پ ئاخون وه ناو به‌نده‌ر ک

هاوسای شان وه شان پاشاخان بۆ وەرجه یەگ کەیفخوەشی بکەن وەت:
«ئەرێ پاشاخان یه خوەر له کام لاوه هەڵاتیێیه ک لەیوا مێوانیهان کەید؟»
پاشاخان باڵ چەوێگ دا پێیا. خەنێ نیشته سەر لێوێ، ئەمانێ جواوێیەو نەیا و هاتنه لای جەماعەتەگە. نەوکەرەگەی هڵایه کەمتر له دو گامێگ له پشت سەرێ وساوده پاوه و قردگ قردگ خوەی نزیکەو کرد.
پاشاخان لایگ هەڵکردەو و دەسێ هاورده مل شانێیا و وەته پێ:
«گورجانه بکیشه قولا بچوو کاوڕێگ له ناو پەسەگان بار و بەورەو».
ئاخون و دار و دەسەی ک له وەر پای پاشا هەڵساون هەر وه پاوه چەوەنوورِ پاشاخان بۆن ک یەکم جار ئەو دانیشێ.
له شوون یەیا گ پاشاخان دانیشت و خوەش دشێ وەل ئاخونا کرد، تماشایگ وه بەندەرا کرد و وەت: «له شەوەکییەو دڵم کەواوێگ له سای خەسێگ تواس. یەیهەو چەوم کەفت ک ئیوه هاینه ئێره وەتم بیل هەم جناخێ له سەر ئیوه بشکنم و هەمیش خوەم کەواوێگ بخوەم".
یەکێگ له پیاگان ک تەمەنێ له پاشا فرەتر بۆ، دوو سێ گام دۆرتر له یان دانیشتۆد و خەریک پێچان لاپێچ بۆ وەت: «پاشاخان ت تا هەر دو دەسد ئەو ژێر نەود، زووران نیەگرید! ئەی خوەڵه چەرمدەو بکەن هەی!"
ئەو ڕووژه وەل سەربڕین و کزوکەواو کاوڕا، دەمەتەقەی فرەیگ کردن. تا ڕادەیگ خواردن دی له گووشتەگە لا دان و هڵایه سەرپاچگەگەی ماۆدەو. ئاخون له شوون بێدەنگیێگا قوتەیگ کرد و دەم کردەو

پاشاخان. پیایلێ ک وه خڕەو له دەورێیان دانیشبۆن، له ئاخون هۆردەو بۆن و چەوەڕێ بۆن ک بزانن چه ئۆشێ. ئاخونیش وه حەوسڵەی خوەیەو و وه سەیوەت سەیوەت دەم قورئانەگەی گرتەو و وەت: «ها هۆردان چەنێگ پێش قسەیگ ئڕادان کردم؟».

بەندەر کردەو جواو: «کام قسیه؟ ت نام خودا چمانێ له قسیەکردن بەشد دانه!».

ئاخون تماشایگێ کرد و زانس ک تیزه پێ کەی، ئەمانێ پاپەی نەوی. دو سێ پەڕەی تر قورئانەگه دا. له لاپەڕەیگ وساوه. نزیکێیەو کرد و وەت: «یەسه لەی پەڕەی کەلامئەلای مەجیده، خود خودا فەرمایه هەر پیاگێ نه تەنیا ئازاده چوار ژن بخوازێ، بەڵکم فرەیش سواو دێرێ."

پاشاخان و پیایل تر ک ئێ قسه ژنەفتن، چمانێ ڕۆن له چراخێیان کردی، ترۆسکەی له خوەشەواڵی له ناو چەوێیانەو دیار دا. پاشا دەسێگ کیشا مل ڕان ئاخونا و وەت: «هەنای چیده نەجەف و کەربەلا یان بەغدا، گیان خوەد چەنان لەی قورئانەیله ئڕامان بار. هەر ماڵێ کەڵامئەللا له تێ نەو، خەیر و بەیره تێ باڵەوگرێ. وەلێ ماڵمه خەیرد لەوای ئێ قورئان خوەده بیلا ئەسڵی بوود و گشت چشتێ له ناوێ بوود."

حەیەر ک هەفتەی یەک دو جار هاتیاد ئڕا ساڕووکیەگە، له وەختێگەو ئێ ئاخونه گوری داوەدەو لام، دی ئەوۆیش له هاتنێ کەمەو کردۆد. نیمەرووانێ ک چمانێ وەل ژن و مناڵەیلێیا بوە دەمقاڵێ و له ماڵ دا ئەو

دەر، یەیڕاس سەر لە لای منەو دەرهاورد و سەرێ تەتیا وە ئاخونا. حەیەر کەسێگ بۆ ک لە دریژایی ژیانییا، ڕووژێگ نماز نەکردۆد و ئاخونیش یەیدەنە نەسیەتێ کردیاد؛ ئەۆیش بەدێ لەی ڕەفتارەیلە هات و هەر ئێ نەسیەتەیلێیە بۆدە مدوو یەگ کەمتر خوەی بەی لە تخونێ و هەمیشە یە وەت: «من خودای خوەم خاس ناسم و هەوەجە وە سەر وە زەۆکوتانا نەیرێ».

نەخوەشی حەیەر لە پا دەرهاوردۆد. گوڕان سۆەقان و دەنگێ لە سەر هات. ئەمانێ سەر ئێ سیکار وە ئەو سیکار دایرسان و گۆە لە کەس نەتەکان. ئاخون وەلێیا سەر باس هەڵتەکان و وتە پێ: «شیرین دۆەتد سێ چوار ساڵە ک وە سن بلووق ڕەسییە ئیسە سێنزە چواردە ساڵێیە، زۆتر بەرەی وە شۆ».

«چە؟ شرین! شرین من هێمانێ بوو شیر لە دەمێ تێ، سە چۆن بوود؟»

ئاخون دەس کردە بن هەنگڵێیا و لەنوو قورئانە جەڵد سەوزەگە دەرهاورد، دەمێ گرتەو و وەت: «خاڵوو حەیەر! ت خوو سەواد نەیرید، بیل تا خوەم ئڕاد بخوەنمەی. لەیرە نۆسایە ک دۆەت ڕەسیە سن نوو ساڵان بایەس کلێ بکەیدە ماڵ بەخت. یە خوو قسەی من نییە، کڵام پەروەردگارە».

هەنای ناو قورئان هات دی کەس قسە لە بان قسەی ئاخون نەکرد و حەیەر وە بووڕێگەو ئیسفای گرت و هیچێگ نەوەت. ئاخون

قورئانەگەی نا توو پەڕووەگەی و نایەی وەرقەوێ و وەت: «خاڵوو حەیەر! مناڵ فرەیگ ها ملدەو، لانکەم ئێ دۆەتدە بەی شو تا نانخوەرێگ کەمەو بوود» ئەمانێ حەیەر دی جواوێیەو نەیا و دۆای یەگ ئاخون چێیەو، چێیە ناو فکرەو و لە وەر خوەیەو وەت: «نە نیەکرێ! ئێ مناڵ بەسەزوانە وەخت شوێ نییە!».

ئاخون، هەرجار وەل کەسێگ یا بڕێگ لە خەڵکەگەیا جەرخەیگ ئەودار خس. چەن جار تر ئاخون و حەیەر هەر لەی ساڕووکییە سەرێیان تەتیا یەکا تا ڕووژێگ ئاخون وەت: «خاڵوو حەیەر ئەرز بۆچگێ وە خزمەتدان دێرم».

حەیەر بێیەگ تماشای بکەی وەت: «بفەرمان قوربان».

«چارەی کوڕ ژن خوازینە و چارەی دۆەتیش شو کردنە. ئیسە ئەگەر ئجازەی بەید ئڕا ئەمر خەیرێگ بامە ماڵدان!»

«ئڕا کی؟»

«ئڕا شیرین»

«شیرین ئڕا کی؟»

«ئەگەر وە خولامی قەبوولم بکەی ئڕا خوەم»

«چوە؟! ئڕا خوەد؟! خەجاڵەتی نیەکیشی ت دو ژن تر دێرید، ئیسە لەیوا ئۆشی؟ قوڕمساق تخم باوگ خوەی نەۆ!».

ئاخون هەنای ئێ تنەمەزەوییە لە حەیەر دی، زانس یە ئاوێگ نییە لە وەرێ ئاویاری بکەی. گڕ گورج خوەیەو کرد، هەڵسا ئەو پا و وەت: «خاڵوو حەیەر ئەلحەمدلا ئیسە خوەد مسەڵمانید و لە ناو قورئانیش هاتێیە ک هەر پیاگێ ئەگەر بەش خوەی ژاژ بێیاشتوو، توەنێ تا هەفت ژنیش بخوازێ. خوو یە گەن نییە!»

«دەنگدە، ڕیامە قەور باوگ خوەد و بنۆس ئێ کتاودیشە! گەیشتەڵ سەر خەرمانگەرد. نەۆنمەد لەی دەور وەرە!»

حەیەر ڕەنگێ سۆەرەو بۆد و نەتوانس خوەی بەجەر بکەی. لەی ئانە ئاخون دەم گردەو کرد ک چشتێ بۆشێ، حەیەر دۆ گوچانەگە لێ گرت و یەکێگ پێ کیشا ژێرساقێیا «ت خوەد چۆن خەجاڵەتی نیەکیشی، وە باوگِ دۆەتِ م شیەی، ئمجا لەیوا ئۆشێ؟ من لە جی ئێ هەفت مناڵە هەفتا گلەییش بێیاشتووم و نان نەود بەمە پێیان، تەرم دۆەتم وە مردییش وە کووڵ تنا نیەیەم. حەرامزایەی هۆچ و پۆچ»

ئاخون وە شەلەشەل فڵنگە کرد و چێیەو ئڕا ماڵ. حەیەر چەن خراو تر لە پشتا تەقانە پێیا، ئەمانێ هێمانێ تەز دڵێ نەدامردۆد. نیشتەو زەوی. چووخێگ پڕ کرد و وەل هەر پووک دانا هرس و جووش فرەیگ خوارد و لە وەر خوەیەو هەر خراو دیا.

لەورەگ ماڵێ نزیکترین ماڵ لە منەو بۆ، فرەتر لە حاڵ و حکایەتێیان تا ماڵەیل تر ڕەسیمەو. ئەو ساڵە ساڵ خاسێ ئڕای نەبۆ، لە دۆامانگ

تاوسان حاڵێ گەنەو بۆ و تەو و لەرز داگرتۆدەی و دی کەمتر وەرەو لای من هاتیا. ئێوارانێگ قاڵ کەفتەو ئاوایی و بۆە دەنگایدەنگ و لە ونەی دەنگێیان لەیوا ڕەسیمەو ک حاڵ حەیەر فرە خراوە و بەرزوو کوڕێ و براهاوپشتەگەی وە کووڵ ماینێگەو بردنەی ئڕا گیەڵان ک بتەقننەی وە دکترا. ئەمانێ بڕ شار نەکردۆن و لە ملەیگ وە ناو ئنارگ، نەڕەسیدە وە گیەڵان، زوان بەسێد و لەوپا تیەرنەوەی ئڕا دیەکە.

سێ چوار مانگ ویەریا. سەردەوا جمیا و وەرز زقم و سەرما لەپسای زوور گرت. زمسان ئەو ساڵە، زمسان قەیت و قڕێگ بۆ و لەوە ئەو دوا وە ساڵ قڕان ناوە لێ بردن. نەخوەشی پەس و پووڵە فرەوە بۆد. وەفر دەر کەل گرتۆد و هیچێگ نەبۆ ک بخوەن. لالا لە پەس و پووڵە و ماین و ئەسپەگان وە مردێ کیشانە گلاڵ و گەماڵەیل سەر کردنە تێیان. من شاهد فرە لەی ڕۆداوەیلە بۆم. دیم ک هوردە هوردە هیچێگ لە شوون میلکان حەیەر نەما. سێ کوڕ و چوار دۆەت لە شوون میلکانێ ماۆد ک بەتوول لێیان شۆ کردۆد و حەیران و کەوی مناڵ بۆن و بەرزوویش ک گەورای گشتێیان بۆ ژن خوازبۆد، ئەمانێ هەر لەو ماڵە وەل ژن و مناڵەگانێیا ژیا. بەرزوو بێجگە ژن مناڵ خوەی، خەرج ئەودۆایانیش وە ملێیەو بۆ. قڕان نیشتە هەرچێ پەس پووڵە و چاروا و وڵاخێ ک داشتن و دانە بان زەوی سییە.

زمسان ساڵ چل و یەک شیرین وەل دۆەت و کوڕەیل هاوبازێیا لە دۆر نزیک من گەمە کردیاد ک بەرزوو هات و وەتە پیێ: «ئەرێ دۆەتەگە ت دی ژن قەوێگید، ت وە بازی چوە؟ بەو سەر ملد بشوور، توام شەوەکی زۆ وەل تلوق بەیانا بوەمەد ئڕا خانەقین"

شیرین قنجگەی کرد و وەت: «خانەقیـــــــن! لەی خوەشییە! چیمنە ماڵ میمی زمرووتیش؟"

"ئەرێ هەر توایمن بچیمنە ماڵ ئەوان و لەورەیشە داک و دڵنگ ئڕاد بسێنیم"

من لە دارێگ بەخشەندە کەفتمەسەو، دارێگ ئاوس لە ڕۆداوەیل؛ لەیواسە ک ئەگەر دارێگیش بووڕیەی، هەر بەشەیلێگ لێ میننەو تا نەوتریایەیل بۆشنەو. لەیواسە ک ژیان و مردن هان وەل یەکا.

II

سنوور، زایەڵەی مەرگ و مێژگ

I

هەرچەن ئڕا گشت ئازاردەرم، وەلیٚ وە یە فکر بکەن ئەگەر من نەوم چۆن خوازین لە مانای ژیان بڕەسینەو! من هەر وەگەرد خود ژیانا وەدی هاتمە. وەزیفەی من وەزیفەی گەورایگە ک تەنیا تاک تووکیٚ لە مانای ڕاسگانییٚ ڕەسینەسەو. لەیواسە ک هەر مانێگ ڕیشیٚ لە نەمانێگ دێریٚ. گاجاریٚ لە هاوردن ناو خوەم لامنجی تیەرم تا تەوەن نەوەیدەدان. ئەمانیٚ ئیسە هەوەجەسە ک بۆشم من هەر خود مەرگم! باوجی چەوەڕیٚ یە نەون ک کەسیٚ پیر بوٙە یا وە هەر شێوەی تر وەختیٚ ڕەسییە و بچمەو سەریٚ! نە نە! لەیوا گیانسەنەیلیٚ کار من نییە. هەر مەرگێگ وەزیفەیگ نریاسە سەر شانیٚ، ئڕا یەسە بایەس جەخت بکەم ک نەکەفینەو ڕۆ حساو. من وەل مەرگەیل ترا جیاوازم. من ئافرینیای ئاخرین باوەڕ ڕووژهەڵات ناوێن و دەسپەروەردەی پایتەخت ڕووشنهۆری ئرووپام.

وە ساڵان فرەیگ لە مکوڵ ئیٚ کەسە بۆم ک ئیسە لەی سەر سنوورە و لەی ناو تاۆسە سەرەو نایە، وەلیٚ ئیٚ کوڕە لەو کوڕەیلە نەبۆ ک وەی ئاسانییە دۆ ئەو تەڵەی من بەی. ئیە جار دوێیم بۆ ک پشت ئڕای بەساۆم تا کارییٚ بکەم. هەر ڕووژ یەکمیٚ ک سەدام ڕمیا، ئازاد لە سلێمانی هەوگلێیەو بۆ و زەوی و ماڵەیلیٚ ک لە لایەن کاروەدەسەیل بەعسەو

داگیر کریاون، وەگەرد هاوشارییەیلێیا سەنەو. لەیوا بۆ خانەقین پاشناو ئازادی گرتەو خوەی.
وە قزم چەن مانگێ ناچار بۆم لەو شارە دەرکەفتە بووم و سارووکی من لە سەر ئەو شارە کەمترەو بوو. خاسترە بۆشم لانەورێز بۆم و ئێ شارە تا ئەنازەیگ رووومان تر گرتەو خوەی. وەلێ یە وە ئێ مانا نییە ک لەو شارە ئەرکم وە جی هاوردۆم، وە چەواشەوە وزیفەم فرەترەو بۆد. هەرچەنێگ خەڵک شارەگە تاڕاننەم و لە قەرە نەیشتنەم، وەلێ هەر سات، هەر دەقە و هەر سانیە لە بیخ گووشێیان بۆم و فرەتر لە کەسانێگ وەک ئازاد نزیکەو بۆم.
هاوەخت وەل ڕمیان حکوومەت بەعسییا، ئێجارە کەفتم وەگەرد هێزەیل ئێرانییێگا ک تایبەتی کلگێیان ئڕا ئەو شارە بەساون و ئەوانیش لەوای من هەر وە دزییەو سەردان خانەقین کردیان. ئەڵبەت وەئی جیاوازییەو ک من وە دزییەو هاتم و وە ئاشکرا مامەو، وەلێ ئەوان هەر وە دزییەو هاتن و وە دزییشەو هەڵپلیانەو، یاگەرێ خوەیان دانەو قایمی. لە کار کردن وەل هێزەیل ئێرانییا، ئەرک من وە ڕۆ بەرنامەیگ بۆ ک خوەیان پێشتر ئامادەی کردۆن. باوجی یەیشە بۆشم وەرجە ئێ مامووریەتە وەل ئێتلاعات ئێرانا، سالان زۆتر وە هاوکاری هێزەیل بەعسیەو تواسم ئەنجامێ بەیەم ک ناتمام ما. ئەو ڕووژ ئاخرە ک ئازاد لە دەس بەعسیەیل دەرچێ، تەنیا من لێ خەوەر داشتم. خوەدانیش زانین، من وە

تەنیا چە ئەو بان دەسم تێد تا یەگ نوای بگرتیاتام؟ باوجی وەتم منیش خوو وە شێوەی سەروەخوەیگ نیەتۆەنم دووسیەی کەسێگ بوەسم یان گیان کەسێگ لە وەخت بڕین مەرزەیل دیاریکرای بسێنم. هەر وەئی بوونەوە دەس‌وەشاننەیل من بایەس دەرفەتێگ بوو ک بنریەیدە وەرەسەم.

هێزەیل ئەمنیەتی ئێرانی وە بەرپرسایەتی ئەحمەد شاهینی ک لە خانەقین وە حاجی حسەینی چڕینەی، بڕیار دان ک ئازاد و هاوڕێیەیلێ بچڕن و وەگەردیانا قسە بکەن.

ئێ ڕووژ دۆای نیمەڕوو دۆز سات سێ، حاجی حسەینی و چواران لە هاوکارەیلێ ئڕا یەکمین جار وەل ئازاد و سێ گلە لە هاوڕێیانێیا لە ناو ماڵ یەکێگ لە حزبە کوردییەگان باشوور کووەو بۆن. ئەو ڕووژە هەر دو لایەن قسە و باس فرەیگ کردن. هەرچەن لەیوا ئەویەکنیشتنەیلێ هیچ لەزەتێگ وە من نەیا، وەلێ سێوەر و هەیبەت من هەم لەو ناو ماڵە و هەمیش لە ناو چەو یەکترەکی هس کردیان. لە ئەنجاما لایەن ئێرانی ک پێکهاتەی لە چوار ئێتلاعاتی بۆ، لە ئازاد و هاوڕێیەلێ تواسن تا وەل یەکا هاوکاری بکەن. لە شوون یەیا گ ئێتلاعاتییەیل قسەیان ئەو پەرتخ ڕەسی، ئازاد کردەو جواو: "قەشمەری وە خودان بکەن" هەر یە وەت و لە وەر خوەیەو بزەخەنگێ پێیان کرد.

حاجی حسەینی وەسەر یەوە ک ڕەنگ من کەفتودە ناو چەویٚ، وەلیٚ ئەنتریک نەوی ک دەس بوەیدەو تفەنگەگەی و جواو ئیٚ تیزکردن ئازادە بەیدەو؛ هەرچەنیٚ ڕاسیەگەی من لەو بەینە خوەم گورجەو کردۆم ک گیانیٚ بسێنم. وەگشتی نیم سات لەو دانیشتنە گوزەریاۆد ک هەر دو لایەن هەڵسان ئەو پا. حاجی حسەینی دەرەگە چەکان. هەڵگەردیادەو و وسا ناو چوارچووەگەیا. ئازاد و هاوڕێیەیلیٚ نە یەگ بکوومیەنەو، وەلیٚ لە شوونەگەی خوەیان چەو بڕینە ئیٚ حەرەکەتیە. حاجی حسەینی دەس لە مێشتگ دەرەگە وێڵ کرد و گامێگ نا وەرەو پێیان. دۆزایدۆز وسا ڕۆەڕۆ ئازادا و وەت: «هەرچیٚ بتواین دەیمنە پیدان، ماڵ و ماشین، هەم لە بەغدا و هەمیش لە ئێران. پۆل ک باسیٚ نەکە! دو برابەر هاوکارێگ خوەمان ئڕا هەر کام لیدان دیاری کردیمنە. فکر نەکەم ئیجوور فرسەتێگ ئەڕا هەر کەسێگ هەڵکەفێد!» لە شوون یەیاگ قسەی حاجی حسەینی وە پەرتخ ڕەسی، ئڕا گڕ فرە کەمێگ بیٚدەنگی کڕوکپیٚ سا داخسە ناو ماڵەگەیا. ئازاد بیٚ یەگ قسە بکەی، بزەخەنگیٚ کرد و نیشتەو کەمار مۆبڵەگە، تماشایگ ناو چەو حاجی حسەینی کرد و وەت: «تۆەنید ئڕام بۆشید. ئەڕا چە ئیمە بایە وەل ئیوەیا هاوکاری بکەیمن؟" حاجی حسەینی سەریٚ هەڵگرت و لە جواوێیا وەت: «دڵنیا بوو تمام ئیٚ پێشنهادەیلە لە ڕیٚ دووسیە، خوەدانیش زانین ئیمە لە ناو ئیٚ چەن ساڵ گوزەیشتە لە هیچ کومەکێگ وە پیدان دریخ نەکردیمنە».

ئازاد باڵ چەوێگ دا وە هاوڕێیەگانێیا. بێیەگ دی چشتێ بۆشێ لە ماڵ چێنەو دەر و ئەوانیش لە شوونێ چێن.

دو ڕووژ دوای ئەو کووبوونەوە بۆ ک یەکێگ لە ئەو سێ هاوڕێ ئازادە پێشنیار هاوکاری وەل ئتلاعاتا پژران و وە دزییەو وەل باند حاجی حسەینییا دەس کردە کار.

II

هڵایە ساڵ و نیمێگ لە ڕمیان ڕژیم بەعس عراق ویەریاوَد و لەی یەی ساڵ و نیمە ئازاد توانس بەش فرەیگ لە خەڵک خانەقین بکیشێد وەرەو لای خوەی. باس و دەمەتەقەی فرەیگ وەل خەڵکا کردوَد و وەئێ ئەنجامە ڕەسوَد ک لە سەر دەر و دیوار و بنکە و جیەیل ڕووشنهوَری لەیوا پلاکارتێگ بنوَسن (پەراوێز کەفتن زوان کوومەڵگە، زام کوشندەی ئەو نەتەوەسە). ئێ شوعارە دەسپێکێ ئڕا کار و چالاکی ئازاد و هاوڕێیەیلێ سەبارەت وە پەڕەدان وە زوان کوردی بوَ.

وەگوورەی گوزارشتێ ک ڕەسوَد دەس حاجی حسەینی، لە ناو یەکێگ لە کووبوونەوەگان ئازاد و هاوڕێیەیلێ، باس جدییان لە سەر پەروەردە لە خانەقین بوَد ک ئازاد لەیوا وەتوَد «لە ئێ ماوە لە ڕمیان دەسەڵات سەدام، بەرژەوەندیەیل فرەیگ وەدەس هاوردیمنە. خانەقین هەڵەوگەردیاسە باوش کوردستان. لە شوون ساڵان فرەیگ جار تر خانەقین کەفتێیەسە دەس نیشتەجییەیل خوەی. کوردی بایەس بوودە زوان ڕەسمی ئێ خەڵکە. هەر یەگ مناڵ مەدرەسەیل سێ چوار ساڵ دەسپێک مەدرەسەیان کوردی خوارێن هووکارە بوون، ئێجار لە شوونێیا فرە ڕحەتە کوردی ناوێن و کوردی بانێن فێر بوون. ئەڵبەت لە دوای سێ چوار ساڵ ک کوردی چاشیان، بایەس زوان عەرەبی و ئنگلیسیش لەوای زوانەیل بەیانی بەشێگ لە بەرنامەی پەروەردە بوون. لەیوا

ڕێکارێگ خاسترە تا یەگ مەدرەسەیل کوردی و عەرەبی لە یەک جیا بوون» لە دریژەی قسە و باسەیل ئەو ڕووژە، ئازاد ڕۆ لە بەشداربۆەیل وەتو: «ئەڕا مەردم بۆنەسە دو دەسەوە؟ ئەوانەگ بنەماڵەی وڵاتپارێز یا پێشمەرگەن، مناڵەگانێیان نەنە مەدرەسەی کوردی و ئەودۆای مەردمیش مناڵەگانێیان نەنە مەدرەسەی عەرەبی» لە شوون هچانێگ لەیوا دریژە داوده قسەگانێ: «یە بایە بوودە کورووڕەی گشتمان تا خەڵک خانەقین فرەتر لە ناسنامەی خوەیان هۆردەو بوون و وە هەر شێوەیگ بۆە مناڵەیل خانەقین لە ئەوەڵەو سەدلەسەد لە مەدەرەسەی کوردی بخوەنن، ئەمانێ چۆن ئێ کارە کریەد؟ چەنان لە ئیمە لە بار کوومەڵناسی و دەروناسییەو وە ئی مەسەلە نووڕستێیە؟».

لە گوزارشتەگە هاتۆد ئازاد فرە بەینێ وەگەرد مناڵ مەدرەسەیلا خوەشە و لە مانگێگ هڵایە وەل دەیان بنەماڵەیا لە ڕێ خود مناڵەگانەو پەیوەندی گرتێیە و ڕازییان کردێیە ک مناڵەگانێیان بنەنە مەدرەسەی کوردی.

یە بەش تر لە دەنگ ئازاد بۆ ک لەوای گوزارشت دریاڤدە بان پەروەندەگەی «جارێگ لە ئەو مناڵەیلە پرسیم ک ئڕا کوردی نیەخوەنین؟ وەت "ئەگەر کوردی خوەمان بۆاتیاد ڕحەت بۆ، وەلێ سۆرانی ئڕامان قورسە!" بەس ئیمە بایە لە سەر ئێ خاڵە هۆردەو بۆمن».

ئێ گوزارشت چڕوپڕە لە لایەن هەر ئەو کەسەو هاتۆد ک لە هەر دو سەر کار کرد و خوەی لە ناو کووبوونەوەگە ئێ دەنگە زەفت کردۆد.

لەیوا بۆ ک حاجی حسەینی دەستوور دا و منیش گامێگ ئەو نواتر لە خود هێزەیل ئتلاعاتی شوونێ گرتم تا وەل دەرفەتێگا گیان لە تک لۆتێیەو دەربکەم.

ئازاد کار خوەی کرد. لە شوون چەن مانگ لێکوولێن، چ لە مەدرەسەیل خانەقین و چ لە ناوچەیل تر، لە ئەنجاما وەگەرد بەرپرسەیل پەروەردەی خانەقینا قەرار دیدار داناوڤ و لە نیمەرووان سێشەمەیگ چێیە دایرەی پەروەردە. لەو کووبوونەوە ک چەندین کەس تریش هەر لە کارمەندەیل دایرەی ڕووشنبیری و پەروەردە بەشدار بۆن، ئازاد باس لە بەشەیل تر کوردستان باشوور وەک ناوچەی هەورامان و دەڤەر بادینان کرد ک بایەس زاراوەی ئەوانیش بایدە ناو سیستم پەروەردە.

بەرپرس ئدارەی پەروەردە لە جواوێ وەت: «زانم ک زاراوەگەی ئەوانیش قورسە و منیش هام وەل ڕەی و بۆچوون جنابت، بایە یەکم کوردی خوەیان فێرکارە بوون"

«خەڵک بادینان سەخت پا دانەسە گەز ک لە ناوچەی خوەیان کوردی کورمانجی-بادینانی ڕەسمییەو بوود. لە هەورامانیش هەر وە ئێ شێوە تا ڕادەیگ خوازیار خوەنین وە کوردی هەوراميين، ئیمە بایەس لە شوونێگا دەس پێ بکەیمن ک گشت زاراوەیل کوردی لە ناو بەرنامەی سیستم پەروەردە بوون تا مەردم خوەیان وە خاوەن زوانەگە بزان. لە لای

تریشەو ئەگەر ڕەنگامەیی زاراوەیی لە کوردستان بپارێزیەی، کوردستان پێشکەفێد"

ئازاد چەندین جار وەگەرد ناوەند ڕۆشنبیری هەریما لە سلێمانی و شارەیل تر لە سەر ئێ مەسەلە کووەو بۆ و ڕێکارەیلێ ئڕا چارەسەری ئێ کێشە دا وە پێیان. یە یەکێگ لەو نامەیلەسە ک وە شێوەی ڕەسمی ئڕا ئێ وەزارەتە وە هەولێر کل کرد:

بەڕێزی وەزارەتی ڕەوشنبیری هەرێمی کوردستان،

سڵاو و ڕێز

کوردستان لە دۆخێکی جیاواز دایە، ئێمە وەکوو وڵاتەکانی دراوسێ لە سەرەتای سەدەی بیستەمەوە نەبوین بە خاوەنی دەوڵەت تاکوو یەک زمانی ڕەسمیمان هەبێت، بە هۆی نەبوونی دەسەڵاتێکی کوردییەوە، کوردیش زۆرتر لە یەک ترازراوە، بۆ ئەوەیکە هەموو شێوەزارەکان، باوەڕ و ئایینەکان، ئێتنیک و کەمینەکانی تر کوردستان بپارێزدرێت، دەبێت هەنگاوێکی جدی و زانستی هەڵبگیردرێت. ئەم جیاوازییانە دەتوانن هەم خاڵی ئەرێنی و هەمیش نەرێنی بن. لەم کات و وەختەدا ئەرکێ ئێمەیە کە ئاوڕێکی لێ‌بدەینەوە و بە شێوەی ئەرێنی کەڵکی لێ‌وەربگرین.

بۆ پێشخستنی ئەم بیرۆکەش، دەبێ لە هەنگاوی یەکەمدا بەری تاکەزمانی و تاکە شێوەزاری بگیردرێت؛ ئەگەر شتێکی جیا لەمە بێت، لە لایەکەوە دوژمنەکانی ئێمە دەتوانن ڕۆژ بە ڕۆژ کوردستانمان بچووک و بچووکتر بکەنەوە و لە لایەکی تریشەوە خەڵکەکەشمان خۆیان بە خاوەنی ئەو دیالێکتە ڕەسمییە نازانن و وەها زمانی کوردی بچووک دەنبێتەوە. بەس بۆ پێشبردن و پێشکەوتنی بیرۆکەی بەرابەری و کوردستانی، پێداویستیمان بە کۆمەڵناسی، دەروونناسی و خوێندنەوەی تایبەت بە شێوازی پەروەردە و سیستمی چەند زمانی و چەند شێوەزاری هەیە.

هیوادارم ئێوەش ئەم مەسەلەیە جدی بگرن و لە نزیکترین کاتدا لێکۆڵینێکی زانستی لەم بوارەدا بکرێت.

لەگەڵ ڕێز و حورمەت

ئازاد سایە سارۆ

خانەقین ٢٠٠٥/٤/١٣

گوزارشتەیل فرەیگ لە ئازاد ڕەسیە دەس حاجی حسەینی و ئێ نامە بۆە مدوو یەگ بەرنامەی ئتلاعات لە سەرێ جدیترەو بوود. لەی دەمە من بێکار نەنیشتم و جیا لە وەزیفەی سەرەکی خوەم، ئێوارانێگ وە پلان دیارییێگەو ک خود ئتلاعات چنۆد، گیان یەکێگ لە نزیکترین ڕەفیقەیل ئازاد وە ناو ڕێبوار سەنم ک ئەنجامدەر زوورم بەرنامەیلێ بۆ. هەرئەو شەوە ک جنازەی ڕێبوار دریا وە نەخوەشخانەیگ لە کەلار، چاو کەفت ک ڕێبوار لە وەخت ڕانندەگی لە بەین جادەی خانەقین وە کەلار خەوێیەو بردێیە و چەپ کردێیە.

هەفتەیگ لە شوون ئەو ڕۆداوە، حاجی حسەینی سای سەرێ داخس و لە دەفتەر کارەگەی ئازاد چێیەو ناو؛ ئەو شوونە ک ئازاد لەوای ئەنستیتو دامەزرانۆدەی. وەل یەیاگ حاجی لە دەر چێیەو ناو، ئازاد جا خوارد و چەوەڕێ یە نەبۆ ک جار تر سەرێ بتەتێدە پێیا! ئەڵبەت ئیجارە هەرچەن خوەی نەڵشکانەو وەلێ لە ڕەفتارێیەو بۆ بفامسیاتای ک چەنێ جا خواردێیە.

ئەو ڕووژە دەمەتەقەی فرەیگ وەگەرد یەکا کردن. هەنای باس کەفتەو سەر پەروەردە وە دیالکت خانەقین، حاجی حسەینی کەمێگ تووڕە بۆ و

وەت: «بیلا ڕک و ڕاس پید بۆشم! ئێ کوردی خانەقینە، چووزانم کەڵهوڕیە مەڵهوڕیە، خوارێنە، مارێنە چەس! یە ئڕا ئیمە خەت سوورە!»
ئازاد لە پاشخوان ئێ قسەیا وەت: «وە ساڵانە خۆن دایمنە ک شووناس و زوانمان لە ناو نەچوود، سەدام وە سەر ئەو هەمگەی کوشتار و قەلارکردنێیەو هەم نەوەت کوردی کەڵهوڕی خەت سوورە!»
حاجی حسەینی هەڵسا پا و وە نوای میز کارەگەی ئازادا قەدەم دا، هەناس قۆڵێگ کیشا و وەت: «ئەی ڕەحمەتە شیر داڵگد! منیش زانم لە بەرابەر حکوومەت سەدام چەنێگ خۆن داینە. خوو من نیەۆشم لەهجەی کوردی قەدەخەنە! مە یە نییە چەن گلە مەدرەسەی کوردی لەی شارە هەس! تەنیا یە ئۆشیمن ک واز لەی لەهجەی خانەقینە بارن ک هیچ پێشینەی نەیرێ. ئاخر ئایەم عاقڵ تێد و وە لەهجەیگ وە دەرد نەخوەر پەروەردەی مناڵێ بکەی ک هیچ عاقبەتێگ نەیرێ؟!»
«ئەوەڵەن یە لەهجە نییە! دوێمەن وەقەوڵی خوەد ئەگەر ئێ لەهجە ک هیچ پێشینە و عاقبەتێگ نەیرێد و لەهجەی وە دەرد نەخوەرێگیشە، دی ئڕا خەت سوورە؟! سێیمەن ئێ مەسەڵە لە ناو هەریم کوردستان و عراق چارەسەر بوود و هیچ هەرەچێگ وە ئێرانەو نەیرێ!»
حاجی حسەینی لەپسای وە وەر دەم ئازادا خڕ خوارد و وەل یەیا ک وساوە ک قسە بکەی، دەس چەپێ لە گووشەی میزەگە دا وە گەز و وە ئەو دەسەگەی پەڕ کوترەگەی دا ئەولا؛ دەوانچەی ک لە سەر کەلەکەی

بۆ لە چەو ئازادەو کەفتەو دەیشت و وە دەمەخەنییەو وەت: «کا ئازاد درسە ئێرانییم وەلیٚ منیش دڵسووز لەهجەی کوردیم. لە فکرد نەچوود ئیوە لە خانەقین گەوراترین شانس هاوردینە، وە زوان قورئان ک زوان خوداس، دەرس خوەنین. تازە لە کنارییەو کەسانیٚ هەن ک سۆرانییش خوەنن و حەدەقەڵ ڕووژیٚ ساتێگ لە ڕادیۆ وەی لەهجەی مەحلییشەو بەرنامە پەخش بوود، دی چە تواین؟» وەر کوترەگەی هاوردەو یەک گامێگ نا و دوبارە پلیادەو. دەقیق وسا ڕۆەڕۆ ئازادا و دریژە وە قسەگەی دا «وە هەر حاڵ من جوور هاومەزهەبێگ لید توام ک ئیٚ مەسەڵە نادیدە بگرید»

ئازاد هەرچەنیٚ توودار بۆ و بڕێگ جار بیٚدەنگی هەڵوژان، بەڵام مل ئڕا کەسێگ نەچەمان. ئیجاریشە تماشایگ ناو چەو حاجی ڕەسوولی کرد و دی جواوێیەو نەیا.

حاجی حسەینی وە خاتر کارەیل ئتلاعاتییٚ لە ئێران بایەس گوڕان هەڵگەردیادەو ئڕا ئتلاعات کرماشان و تەیران. هەری وەی خاترە ماموورییەت ترۆر ئازاد دا ئەو دەس سپای قەرارگا ڕەمەزان. ئیٚ جارە ئێقەرە لە ئازاد نزیکەو بۆم تا تەنانەتێگ سام کەفتە مل سایا.

ئیٚ فەرماندەی قەرارگا ڕەمەزانە، گرووپێگ ئڕا کارەیل ئستخباراتی دامەزرانۆد و ئڕا ئیٚ کاریشە ماڵ گەورایگ لە ناو شار خانەقین کرا کردۆن. شەوێگ لە ناو مەحەلەی پاشا کۆپری وە دو ماشینەو لە مکوڵ

ئازاد بۆمن ک لە ماڵ یەکێگ لە هاوڕێیەیلیٚ بایدە دەر. فەرماندەی قەرارگا وەل چەن لەباس شەخسییا هاتۆد و لە ناو ماشین نواینەگە نیشتۆد. تفەنگەگەی ئامادە کردۆد و چەوەڕیٚ ئەوهاتن ئازاد بۆ. چشتیٚ پیٚ نەچیٚ ئازاد و دو پیاگ تر لە ماڵ هاتنە دەر. فەرماندە شیشەی ماشینەگە کەمێگ دا ئەو خوار و گووشەیلیٚ تێژەو کرد، ئەمانیٚ هەیمەییٚ وەلمانا فرە بۆ و چشتیٚ نەژنەفت. هڵایە پەنج دەقەیگ لە چەقِ کەل ماڵەگە وسانە پاوە. فەرماندە وە سەیوەتیٚ تفەنگەگەی، ک پێشتر تیر بردۆدە میلیٚ، لە زامن لاورد و چەوەڕیٚ یە بۆ ک ئازاد لەو دو پیاگە خوداسپاردی بکەی. ئازاد و ئەو دوانەگەی تر لە دەر ماڵ دۆرەو کەفتن و ڕۆ لە ماشین هێزەیل ئەمنیەتی هاتن.

هەر یەگ هەفت هەیشت گام نزیکەو بۆن، وسانەو. ئازاد کەفتۆدە پێڵگەی ئەو دوانەگەی تر. منیش ئارام و قرارە لیم بڕیاۆد. لە ناو قڵاوڵ تفەنگەگەی فەرماندەوە تماشای سەریٚ کردم. چەوەڕیٚ ئەوکیشان ماشەگە بۆم ک هەر سێیان پلیانەو وەرەو دەر ماڵەگە! لایگەو کردم و چێمەو سەرووەخت ئازاد، ئەمانیٚ کەفتۆدە و پێڵگەی هاوڕێیەگانیٚ تا لە دەر هەوشەگە چێنەو ناو و لە چەو ئاوا بۆن. فەرماندە هەرچیٚ لە ناو قڵاوڵ تفەنگەیەو نووڕس، دی سەریٚ لیٚ نەکەفتەو دەر. لەی هەیمەیە ک لە دەر هەوشەگە بچوودەو ناو، یەیدەنە ژاو هڵاوردم و جارێگ خوەم نامە شوون ئازاد و گاجاریٚ لە شوون فەرماندە و مەودا و دۆزی لۆل

تفەنگەگە و سەر ئازاد دامە بیز چەو وەلێ دەرفەتێگ پێش نەهات و لە دەر چێیەو ناو.

ماڵێ ک هێزەیل قرارگا ڕەمەزان کرا کردۆن هەیمەی فرەیگ وەل دەفتەر کارەگەی ئازادا نەیاشت. ئێ جارە حاجی حسەینی وەل ئکیپێگا لە ئێرانەو هاتۆد ئڕا سەردان و چەودێری کارەیلێ لەی دیم. ئەو شەو دا وە هەرئەو ئکیپێیە لە ناو دەفتەرەگەی میکروفۆن نانە کار. لە ئێ ڕووژێیا هاتوچووەیل لە ڕێ دەنگەو کونترۆڵ کریا. ئەوەڵین چشتێ ک لە ڕێ ئەو میکروفۆنەو هاتە گووشا یە بۆ جیڕە لە دەرێگەو هات. وەل یەیا گ جیڕە قت بۆ، دەنگ ئازاد هاتەو بان: «پاییزە برا! یە خوەر لە کوورەو هەڵاتێیە؟». لە هەین یەگ کەیفخوەشی و دەمەتەقە کردن، هێزەیل ئتلاعاتی ڕەسینەو ک ئێ شەخسە یەکێگ لە ڕەفیقەیل زۆنەی ئازادە. لەو دە دەقەی ئەوەڵە دیار دا ک ئێ ڕەفیقێیە زیاتر لە پانزەساڵە پەنابەر سوێدە و ئیسە ئڕا سەردان هاتێیەسەو. ژنەفتۆد ک ئازاد ئەنستیتو زوان کوردی خسێیەسە ڕێیا، هەر وەی خاترە هاتۆد ئڕا لای. لە شوون نزیکەی چارەکێگ باس و قسەی ڕووژانە، ئازاد سەر باس بەرنامەی سیاسی ئێران ئڕا خانەقین وەلێیا هەڵچیان. ڕەفیقەگەی ک لە سوێدەو هاتۆد وەت: «دیارە ک یانە وە پلانەو دەس نانەسەو بان خانەقین، یە سیاسەت گشتی دەوڵەت ناوەندی ئێران ئەرا کوردەیل کرماشان و ئیلامە، بایەس هووشیار بۆد»

ئازاد وەت: «ئیسەیشە زانن ک خانەقین چەنێ توەنێد لە پێشکەفتن زوان کوردی لە کرماشان نەخش بێیاشتوو. یەسە ک تا ئەورە ک ئەو بان دەسێیان تێد توان نەهیلن کوردی کەڵهوڕی ڕەسمیەو بوود. چۆن هەر زوانێگ بوودە زوان پەروەردە و ئاکادمی، پرستیژ دەیدە تاک وە تاک ئەو کوومەڵگە. خوەباوەڕی لە خەڵک کورد سێنیایە و یەکێگ لە ڕێیەیلێ ک نوای پرۆسەی ئاسیمیلاسیۆن توەنێ بگرێد یەسە ک خاونداریەتی لە گشت دیالکتەیل ئێ زوانە بکریەد»

«ئەرێ، ئەگەر تماشا بکەی هەر وەئی خاترەسە ک ڕژیم ئێران کوردی لە کرماشان زەعیفەو کردیە ک چشت جدییگ وە کوردی شکڵ نەگرد»

«لە کرماشان نە تەنیا کوردی لە جیەیل ڕەسمی قەدەخەس، بەڵکو دەوڵەت لە ڕێ ئنسانەیل بێ‌مەسئولیەتێیەو هەر ئێ زوانە کردیەسە زوان قەشمەری. لە ناو هەر بەرنامەی تلویزیونییێگ بێ‌ڕێزی وە شەخسیەت کورد کەی»

«راسە، لە ئێران وەگشتی ئەو دەسەڵاتە دژ وە هونەر و ئەدەبیات و ئەندیشەس. ئەرا نموونە، هەر ئەو باس هەنەک و قەشمەرییە ک لە کرماشان و ئیلام وە زوان کوردی کریەد. لە گشتی گرنگتر ئەو کەسانە ک وە ناو هونەرمەند خەریکن دەستوورەیل ڕژیم جیەجی کەن و فرەتریان خوەیان وە تئاتری زانن، لە مانای هونەر تئاتر هەر هالی

نەوینە. باوەر کە یەکیگ لەو ئنسانەیلە تاریخ تئاتر نەخوەنیە. تەنیا بۆنەسە ئامڕازیگ ئەرا ئاسمیلاسیۆن»

«تەنز توەنێد جوور ژانرێگ لە لای ژانرەیل تر تئاتر و ئەدەبیات بوود. ئەما، ئڕا ژانر و بەشەیل تر لە ئێران قەدەخەن و تەنیا وە زوان غەیرفارسی قەشمەری هەس؟ وەختێ هەر کار جدی تر وە ئێ زوانە قەدەخەنە، یە خالی کردن زەین و ئەندیشە لە هونەر و زوان پێ ئۆشن. لەیوا توان خەڵک کورد لە زوان خوەی شەرم بکەی».

کەمێگ بێدەنگەو بۆن و ئازاد سەرلەنوو دەنگێ هاتەو بان: «تا ئیسە نەۆمەد وە ئێ دەقیقیە تەحلیل و شیکاری لە سەر پلان ڕژیم ئێران بکەید؟ ئاخر ئەوسا هەر لە حەوزەی نگارکیشی کار کردید و مەسەلەی سیاسەت ئڕاد فرە گرنگ نەوی!»

«م وەختی دۆرەو کەفتم ڕەسیمەو ک دژمنەگانمانیش جوور دژمن نیین. ئەوسا بی ک هاتمەو سەر ئی باوەرە خانەقین بایەس ناسنامەی خوەی بپارزد. من دووس گشت زوانەیل دنیا توام، زوان عەرەبییش یەکیگ لەو زوانەیل شیرینەسە، وەلێ نەبایەس بوودە زوان داڵگی من. وەختێ وە پلان دەوڵەتییەو لە هەر بەش کوردستان زوان کوردی قەدەخە کریەد، بەڵام هەر چشت یا وە ترکی، یا عەرەبی و فارسییە، ئیە ئەگەر ئاسمیلاسیۆن نییە بەس چەس؟!»

«فرەی فرە خوەشاڵم ک پەی وە یە بردیدە ک هەم زوانەگەمان و شارەگەمان ها لە چ مەترسی گەورایگ»

«دنیای غوربەت ئیجوورەسە. وەختی ئایەم لە وڵات و باوان خوەی دۆرەو کەفد فرەتر هس وە ناسنامە و شووناس خوەی کەد؛ فرەتر هس وە زڵمەیلی ک لە حەقی کردنە کەد. ئەڵبەت یەیشە بۆشم وەختی وە نوو چیمە سوید وەگەرد کورد ڕووژهەڵاتییگ ئاشناوە بیم. ئی ئنسانە کاریگەری فرەیگ نادە بان م»

«جاڵبە! ئێ کەسە ک ئۆشید مناڵ کام شار ئەو دیمە؟»

«کوردی خوەمانی قسە کەد. مناڵ داڵاهووە، ناوی شوانە»

هەر یەگ حاجی حسەینی ناو شوان ژنەفت، تەوەن بردەی و ڕەنگێ گووڕی!. پاچگ پێچگ ئڕای هات و فرەتر گووش تێژەو کرد!

دەنگ ئازاد هات، وەت: «مەنزوورد فەرماندە شوان نییە؟»

«ئەی دەم خوەش! تو لە کوو ناسیدەی»

«زانی شوان بوودە...»

وە یەیهەو دەنگ بڕیا و هێزەیل ئتلاعاتی نەتوانسن گفتگووەگەیان تا ئاخر بژنەون.

III

چەن جارێگ چێمە ناو نخ خود حاجی حسەینییەو. هس کردم تا ناو شوان ژنەفت تەوەن بردەی. لەیوا دیار بۆ کەفتۆدەو هۆر ئەو ساڵەیل شەڕە لە داڵاهوو.

ئێ حاجییە ک ناوەیل فرەیگ دێرێ؛ ئەوسا هەم لە بەسیج و هەمیش لە ناو مەردم وە ناوە ڕاسگانیەگەی خوەیەو یانێ ئەحمەد شاهینی ناسینەی. ئەحمەد شاهینی هەر لەو سەرەتای ئنقڵابەو وەک نەوجوان لەژێراهاتگێ، داوۆدەو لوو سپا و بەسیج.

هەر یەگ پای ڕژیم تازە چۆدەو پاجینگە، جهاد کوردستان وە دەستوور خومەینی دەس پێ کرد. لە تووپواران و بمواران سنە بگر تا تیرواران زندانییەیل، مەشیا گیانەیل فرەیگ بسێنیاتام؛ هەر لە پێزووک لە زگ داڵگ تا مناڵ شیرخوەر بگر، لە جوان سیاسی تا پیرەمەرد و پیرەژن کەفتێ، کەسانێگ بۆن ک لە شوون ئەو فەرمانا گیانێیان سێنریا. ئەڵبەت بڕێگ لەو بەسیجیەیلە ک تەوان تیرواران یا ئێعدام کەسێگ نەیاشتن، یەکێگ لە سەرگەرمییەیلێیان تاشین سێوڵ پەیرەوان یارسان بۆ؛ سێوڵێ ک نیشانەی ئایینی ئەو خەڵکە بۆ. لەو دو ساڵ سەرەتای ڕژیم تازە، بەسیجیەیلێ ک لە شارەیل ترەو هاتۆنە داڵاهوو، ڕووژانە کردۆنەی عادەت ک کام لێیان فرەتر توانێ سێوڵ خەڵک وە وشکی بتاشێ! هەر ئێ کارەیلێیانە بۆە مدوو دامەزریان بەرەی وڵاتپارێزەیل داڵاهوو ک

ئامانجێیان پاشەکشە وە بەسیجی و سپاهیەیل بۆ. ئێ بەرە لە سەرەتایا لە سێ نەفەر ک یەکێگ لێیان شوان بۆ، دەس پێ کرد و هڵایە ساڵ و نیمێگ لە چیایل داڵاهوو وە شێوەی ئەوشاریای دریژە وە کار و خەباتێیان دیان.

چشتێ لە جهاد خومەینی وە سەر کوردستان نەگوزەریاۆد ک جەنگ ئێران و عراقیش نیشتەو بانێ. هەر یە بۆە دەسپێچگ خاسێگ تا هەرچێ بەسیجی و سپاهییە لە چوار سۆک ئێرانا هەلای کوردستان بکەن. لەیوا بۆ ک سپاهیەیل وە هاوکاری جاشەیل مەنتەقەوە زوور لە مەردم سەنن و ڕووژ وە ڕووژ بەشەیل فرەترێگ لە داڵاهوو دانەو ژێر مرک خوەیان.

ئێوارانێگ شوان لە بن یەکێگ لە ئشکەفتەگان داڵاهوو ئەسر زاۆدە چەوێ و لە وەر خوەیەو وڕینە کرد: «دڵاهووەگەم! تو لە شوون سەدان ساڵ مقاومەت، حەیف نییە ئیسە بۆدەسە جەوڵانگەی ئێ هۆچ و پۆچەیلە! حەیف نییە ئێ خاک تنە بوودە ژێر پووتین یانەوە! تو ک وە سەدان ساڵ پیرووزترین کۆەی کوردستان بۆدە، تو ک هیچ وەخت مل ئڕا دژمن نەچەمانیتە!» وە دۆ بەلەمرکێ ئرمێسەگەی سڕیەو. گڕێگ مقێیەو برد، ماچ خاکەگەی وەر دەمێ کرد و وەت: «خاکەگەم! قەوڵ دەمە پید تا ئەورە ک گیان لە تیم بوود نەیلم دژمن لەیە فرەتر زامدارت بکەی».

درسە وەل ئەوهاتن خوەمەینیا، ناو و هەبۆن من باڵ خسە مل پانتای ئێرانا، وەلیٚ ئیٚ سای منە لە کوردستان خەستر بۆ و یە چشتیٚ نەبۆ ک وە دەس خوەم بوود! کەس نەبۆ ک لە سام من زیەڵگیٚ نەچوود، کەس نەبۆ وە من فکر نەکەی و کەس نەبۆ ک من لەوای دوبڵغانەی خوەی نەزانیٚ. هەنای ناو کوشتن و گیان‌سەنن تێد، ئڕا من هیچ تەوفیریٚ نیەکەی ک کی بوود و لە چ لایەنیٚ بوود. باوجی یەیشە بۆشم وە سەر یەوە ک من وەل هاتن ڕژیم تازەیا سامم سەنگینترەو بۆ و سام کەفتە مل ئێرانا، وەلیٚ لە شوون دو سیٚ ساڵا، فرە جار لە داڵاهوو ئڕا خود هێزەیل ڕژیم دەسم چێیەو کەرەم و گیان فرەیگ لە لێیان سەنم.

بەسیجیەیل و سپاهییەیل قورب فرەیگ لە من گرتن و ناو من کردنە سەرچەوک شوعارەیلێیان "مرگ بر منافق، مرگ بر انگلیس، مرگ بر شوروی، مرگ بر آمریکا" لەیوا ناو من خسۆنە سەرەتای هەر شوعارێگ تا هەر ڕووژ بەشەیل فرەترێگ لە ناوچەیل ئێران بکیشنەو ژێر ڕکیف خوەیان. تەنانەت جارێگیش لە وشەی دژبەر من یانیٚ "ژیان" ئیسفادە نەکردیا.

وە خاتر خاسی شوان لە حەق خەڵک بۆ ک کەسان تریش دانەو لوو وڵاتپارێزەیل داڵاهوو و ڕووژ وە ڕووژ ئیٚ حەرەکەتە گەوارترەو بۆ. ئیٚ خەوەرە چرچ بردە دڵ سپاهی و بەسیجییەیل تا یەگ ئەوانیش بەرنامەیگ چنۆن ک وە هەر شێوەیگ بۆە شوان بکوشن، ئەگەریش وە

زینێ بگرنەی چ خاستر. ئڕا ئێ کاریشە ئەحمەد شاهینی خوەی کردۊدە ئەمشیر و لە ئەو هێرشتەیلە وە سەر داڵاهوو چەن جارێ لەوای فەرماندەی بەسیجییەیل بەشداری کرد.

لە یەکێگ لەو هێرشتەیلە وە سەر داڵاهوو، هەفت گلە لە هاوقەتارەیل شاهینی ک یەکێگ لێیان جاش خود ناوچەگە بۊ، کوشیان. هەشتمین کەسێگ ک گیان دەرکرد، هەر ئێ شاهینییە بۊ و وە زینێ کەفتە دەس هێز پێشمەرگەی داڵاهوو. ئەمانێ شوان وە مەرجێگ ئازادێ کرد ک جاشایەتی نەکەی.

IV

زمسان ساڵ هزار سێسەد شەس و یەک بۆ. لە کرماشان چاو کەفت ک ئەرتەش عراق سەنەندەج گرتێیە و تا چەن ڕووژ بانان تا تەیران گڕەو نیەکەی. یە خەوەرێگ بۆ ک لەوای تووپ تەقی. محەمەد شاهینی گڕ گورجەو بۆ ک سپای کرماشان بیلێدە جیەو و بچوود ئڕا جەنگ وە سنە. باوجی نەکەفینەو ڕۆ حساو محەمەد شاهینی ناو تر ئەحمەد شاهینی نییە، یە برای تر ئەحمەد شاهینییە ک هەر دوانێیان لفانگن.

گەها تا ئیسە ڕەسۆنەو ک من ئڕا ئێقەرە لە جیک و پیک ئێ ئایەمەیلە خەوەر دێرم هەتا وەرجە یەیشەگ بچنە بەرەی جەنگ! ئەرێ درس فکر کەین، لە هەین جەنگ سێوەر من ئێقەرە بەربڵاوە ک بوود وە سێوەر خودایی ناوە لێ بوەید. سێوەرێ ک سەرەیل بنەوای نەن تا لەوای چەترێگ وڵات داپووشم. لەیواسە ک هەرچەنێ کەلەسەرکەیل فرەتر لە شوون مەرزەیلەو بوون، سێوەر منیش فرەتر ئەوزینە کەید و توانم هوردەکارییەیل فرەترێگ ئڕادان بۆشم.

شەوەکیانێگ وەرجە هەڵاتن خوەر، مینیبووسێگ بەسیجی و سەرباز لە پادگان کرماشانەو سوار کردن و دانانە سنە. یە دەستوورێگ بۆ ک لە تەیرانەو هاتۆد و مەشیا سپای کرماشان جهاد دژ وە خەڵک سنە جیوەجیی بکردیاتیا.

سات دوانزەی نیمەروو مینیبووس ڕەسییە ناو پادگان سنە و لە لای قەیریٚگ جنازەی هەنجیاگ پایان هاوردنەو. جنازەیلیٚ وە لەباس نزامییەو ک چوار پەنجانییان بیٚ سەر بوٚن و ئەو دوٚایانیش هەنجیاوٚنە مل یەکا! تمەز مەکە شەوەکی هەرئەو ڕووژە لە ناو خود پادگانەو هەلیکوٚپتریٚگ هیٚزەو گریٚد، سەد متریٚگ لە زەوی هەڵسیٚ، ئیٚراد فەنی ئڕای پیٚش تیٚد؛ لە شوونەگەی خوەی هارەلەقی فرەیگ کەفیٚدەو پیٚ، قەڵوەو بوود و لە بانا دەی لە ناو سەربازەگان! پەڕەکەگەی لە هەر کامیٚیان گیر کەید، لەیوا قەلاریٚیان کەید و هەرچیٚ سەرنشینیش دیٚریٚ، وەل یەیا گ دەی لە زەوی، لە ناویٚ قڵیٚیانا دامریٚد.

ئەو جنازەیلە ک بیٚ سەر بوٚن، لە ڕز نواوە وە بان ئاسفاڵتەگەیا داکیشیاوٚن. بڕیٚگ لە مسافرەیلیٚ ک تازە لە مینیبووس پا هاوردوٚنەو، هەنای ئیٚ ڕوٚداوە دین، لایگ هەڵکردن و تاوشت دین لەیوا چشتیٚ نەیاشتن. ئەو بڕ ترەکەگە ئەو جبنە ک گرتوٚدان وە دەنگ بەرز دەس کردنە "الله اکبر" وەتن. هەر لەو دەمە بوٚ ک یەکیٚگ لە فەرماندەیل پادگان ئڕایان وەت ک ئیٚ سەربازەیلە کەفتنەسە دەس کوردەیل ئیٚ شارە ک ئڕا دەوڵەت عراق کار کەن و لەیوا سەر و قولیٚیان بڕیٚنەسەو! محەمەد شاهینی ڕوٚ لە ڕەفیقەیلیٚ وەت: «ئەگەر کورد لەیوا ئایەم کوشیٚ، من دی کورد نییم و وە خوٚن هەر ئی شەهیدەیلە قەسەم تا ئیٚ شارە لە ئی زدئنقڵابەیلە پاکەو نەکەم، دگامم لەیرە ئەو دەیشت نیەچوود» وەل دیین

ئیَ جنازەیلا نە پرسیاریٚگ ئڕا یەۆ و نەیش ئەوەکان تر پێش هات ک ئەرتەش عراق ها لە کوو؟!

هەر ئەو ڕووژە بەسیجی و سەربازەگان تەقسیم کردن، بڕیٚگیان دانە مەریوان و بانە و محەمەد شاهینی و یەک دوان تر لیٚیان لە سنە گلەو دان.

هڵایە هەفتەیگ ویەریاوِد، گوزارشت ڕەسیە پادگان ک کۆمەڵە هاتیٚیەسە ناو مەحەلەی ئاغا زەمان لە ناو شار سنە. هەرچەن دو ساڵ پێشتر لە شوون توویواران و بمبارانەیل گوڕان سپا هڵایە ئیَ مەحەلە و مەحەلەیل تر وەک چوار باخ، تەپەی بان باشگا، فەیزاوا، گردیَ گەڕۆڵ و... کەفتوِدە ژیٚر کونترۆڵ سپا و بەسیج، ئەمانیَ وە یەوە نەوسا و هەر دوو سیَ مانگ جاریَ سپا وە بوونەی گوزارشتەیلیَ ک گوای کۆمەڵە یا دمۆکرات سەردان خانەوادەیلیٚیان کەن، هیٚرشت کردە ماڵەیلیٚیان.

بەسیجییەیل ئیَ جارە کەفتونە ناو مەحەلەی ئاغا زەمان! هەرچیَ لە ژن و مناڵەیل ئەو مەحەلە ک گیان دەرکردون، دەسگیر کریان. لە ناو یەکیٚگ لە ماڵە قەدیمییەگان هەر ئەو مەحەلە، ژن زاوریٚگ خوەی لە بن ژیٚرزەمین ئەوشارتود. بەسیجییەیلیَ ک کەفتنە ناو ئەو ماڵە، وە براگەی شاهینییەو بوِنە سیَ نەفەر. لە وەخت وشکانن ماڵ، دەنگ و کرچەی ژن هاتە گووشیٚیانا و گورجانە سەنگەر گرتن. ترس لە ڕەنگ و ڕۆیٚیان واری، نەویٚرسن لە ژیٚرزەمین بچنەو ناو و خوەیان داوِنەو قایمی.

براگەی شاهینی ک لە پێڵگەی دار تۆێگ خوەی هشار داوْد، وەت: «هیچ راهی ندارین تا سی می‌شمارم بیاین بیرون[x]». ژن خوەی خسۆده مل مناڵەگەیا و جم ئەو خوەی نەخس. پەل مەمگێ ناوْده دەم مناڵەگەی ک گری نەکەی. «١، ٢، ٣، ٤،» هەلیکوپتر پشتیوانی وە بان سەر شارا خڕ خوارد. شاهینی ئیسفایگ ئاسمان گرت، گڕەی کرد و شمارەگان خێراتر هاورده زوانا «... ١٨، ١٩، ٢٠، ٢١، ٢٢، ٢٣، ٢٤، ٢٥، بیا بیرون، ٢٧، ٢٨، نیامدین؟[xi]» وەل وەتن شمارەی ٣٠ـیا، نارنجەکێگ لە کولاوانچەی ژێرزەمینەگەیا خسەو ناو. باوجی هەر وەگەرد وەتن شمارەی ٢٥ـا، زامنەگەی کیشاوْدەو. ئەو دوانەگەی تر وەل یەیاگ تەقە لە نارنجەک هەڵسا، ژێرزەمینەگە گرتنە ڕز گولە.

یەکێگ لە سپاهییەگان ک لە وشکانن ماڵ دوقاتێگ لە ڕۆەڕۆێگەو بۆ، هاوار کرد «کۆمەڵە»! وەل وەتن ئێ ناوا، ماڵ و ژێرزەمین گرتنە دەسڕێژ گولە. بەسیجییگ لە سەر کۆچەگە وە هەیمەی هەفتا هەیشتا متریيەو، وە ئاربی‌چی دەر هەوش ماڵ گرتە نیشان و وەل تەقەی دەسێیا سەر شاهینی برنگ دا! ماڵ بۆە کوڵەی ئاگر و ئەو دو بەسیجیەگەی تریش ک وەل براگەی شاهینیا بۆن، کوشیان. هەنای دڵنیا بۆن ک دی خەتەرێگ نییە، فەرماندەی عەمەڵیات و ئاربی‌چی وەشن خوەیان ڕەساننە ناو هەوشەگەیا. جنازەی ژنەگە ک وە مل مناڵەگەی هەنجیابۆد لە ژێرخانەگە هاوردنە بان و قول هەر دوانێیان وە دو تەناف بەسانە

دۆای تۆتایگەو و وە ناو شارا کڕاننان. فەرماندە داوە دو سێ بەسیجی، هەر سێ جنازەگەی خوەیانیش خسنە ناو گوونیەیل سیەی دریژێگ؛ بارێیان دان لە ئامبۆڵانیسێگ و خوەی و ئاربی‌چی وەشانەگە نیشتنە نوای. هەر یەگ ئامپۆڵانس ڕەسیە ناو پادگان، فەرماندە وەتە ڕانندەگە ک بەیدەو لا و دۆ چەوێگیش لە ڕەفیقەگەی قورپان! ئەویش چێ ئەو پشت و سەرنەیزەگەی دەر هاورد! جنازەگەی برای شاهینی ک لە بانەو بۆ دا ئەو لاو، ڕەسییە ئەو دو بەسیجیەگان و سەر هەر دوێیان لە لەشێیان جیاوە کرد و هەر دو کەلەسەرکەگە خسە ناو گوونیێگ تر.

ئێ ڕووژەگەی لە پادگان سنەوە، خەوەر دریا وە بنەماڵەی شاهینی ک کوڕەگەیان لە عەمەڵیاتێ کەفتێیەسە دەس کۆمەڵە و دمۆکرات و سەرێ بڕیایە.

لەیوا بۆ ئەحمەد شاهینی جار تر دا ئەو لوو سپا. لە دۆای دو ساڵ لە سپای سەنەندەج، خوەی خسەو داڵاهوو. لەی ماوەیشە هێز داڵاهوو بۆدە یەکێگ لە لقەیل چالاک پێشمەرگە. ئەحمەد شاهینییش لەو پەنج ساڵ دۆایی جەنگە لە داڵاهوو وە ناو حاجی محەمەدی بۆدە یەکێگ لە فەرماندەیل سپای مەنتەقەی داڵاهوو و هەدەفێیان لەناو بردن هێز پێشمەرگە بۆ. هەرئەو ساڵەیلە شەڕ و دەرگیری فرەیگ لە ناوەی سپا و هێز داڵاهوو ڕۆ دا و دو جار باڵ و سینگ شوان زامدار بۆ و یەی جاریش ئەحمەد شاهینی. هەرچەن برینەگەی شاهینی کوشندە نەبۆ،

وەلێ بۆە مدوو یەگ هەرجار بچووده سەر ئاودەس، بکەفێدەو هۆر یەگ وە تیر شوان حەیای لەتمەدارەو بۆە. باوجی ئڕا چەن مانگ ئاودەس‌کردنێ وە دەس خوەی نەبۆ و بایەس مشەما بکریاد.

ئەحمەد شاهینی لە شوون ئەو زامدار بۆنا وە پلە و پایەی بانێگ ڕەسۆد و هاوکات لە داڵاهوو فەرماندەی برێگ بەسیجی بۆ و لە کرماشانیش وە ناو حاجی ڕەسوولی لە خود ئدارەی ئتلاعات دامەزریاۆد.

٧

هەی سنوور! هەبۆن من گرێدریای ژیان ئاوەیشتەیلە. هەرچەنێ واوەسەی ژیان، هڵاکترمەو کەید، وەلێ بڕەسەو من لە دریژایی ئافراندنا ئەوقەرە ژیان ئەو پەرتخ ڕەسانمە ک وەر چەوم تێر بوود و ئیسە بێلایەن بڕێگ ڕەوایەت بارمە زوان. یەسە ک وەلدا ڕۆڕاسم و ئڕاد ڕەوایەت کەم تا ت بتۆەنی بپارێزیدان. من بێجگە ت وە کەسێگ شک نیەوەم ک ئەوقەرە پیم نزیک بوود تا بتوانم ئاخرین گڕەیل ژیان ئنسانەیل پێ بۆشم. ئیسە تەنیا خوازم ئێ یەی ڕستە بارمە زوان و بچمەو سەر ڕەوایەتەگەی خوەم؛ خوازم چشتێ پید بۆشم ک گاهەس تا ئیسە پید نەوەتۆمەی! چشتێ ک مانا داسە ناوِ من، ئەوەیشە چشتێ نییە بێجگە هەبۆن ت! ئڕا یەسە ناو من و هەبۆن هەرایهەری ت لفانگن.

تا سەر تاڵ لە دەسان نەدەرچێیە بیلا بچمەو سەر ئەودۆای ڕەوایەتەگەم. هڵایە سالێگ بۆ ک ئازاد تۆش نەخوەشی دڵ هاتۆد. لەی یەی ساڵە، نەخوەشی ئاشازە لێ بڕۆد و بایەس لە ژێر چاودێری دکتر بۆاتیاد، هەر یە بۆە مدوو یەگ هەم ئەنستیتوەگەی وە شێوەی کاتی بوەسێد و هەمیش خانەقین بیلێدە جییەو. گوای دکترێگ لە سلێیمانی پێ وەتۆد ک ئڕا ماوەیگ دۆر لە سترس و دڵەڕاوکی بوود. یەۆش ناچار بوود هەم وە خاتر هاتوچوو کەمتر و هەمیش ئڕا ئارامشێ لە سلێیمانی بمینێدەو. لە شوون چەن مانگ هەرئەو دکترە پێ وەتۆد ک ئەگەر بچوودە ئێران،

لەورە زۆتر دەرمان بوود. ئازادیش ئڕا ئیٚ کارە فرە پرس‌جوو کردۊد و هەنای دڵنیای کەن ک خەتەریٚگ لە مکوڵیٚ نییە، نەیدە کووڵیٚ ئڕا ئیٚران. یەی تیر و دو نیشان کرد. وەرجە یەگ بچوودە کرماشان، لە گیەڵان لە ماڵ خاڵوانیٚ لایگ گرت و یەک دو ڕووژ مایەو. سووراو میمزای وەگەردێیا چیٚ ک بتوانیٚ لە کارەیل بیمارستان دەسمێیەتیٚ بەی.
ئازاد لە ڕیٚ دووس و ئاشناوە، دکتر مرادی لە پارکینگ پەیا کردۊد ک دکتر تایبەت دڵ بۊ. هەنای دکتر مرادی ئکۆ و نوار قەڵب و ئەزمایشتەیل پێویست لە لیٚ گرت، وەتە پیٚ: «بایەس لە بیمارستان بەستەری بۊد و لەورە عەمەڵد بکەم، ئەڵبەت عەمەڵ سادەیگە و دوو سیٚ ڕووژە تۆەنی بچیدەو ئڕا عراق» گورجانە گشت کارەگان ئەنجام دریا و لە شوون دو ڕووژا لە نەخوەشخانە خەفاننەی. لە وتاق عەمەڵ بیٚهووشیٚ کردۊن و دکتر مرادی هێمانیٚ لە وتاقەگەی خوەی لە بیمارستان بۊ و لەپسای گورجەو بۊ ک بچوود ئڕا وتاق عەمەڵ ک لە ناکاوا جیگر ئدارەی ئتلاعات هاتەو ناو! نامەیگ لە گیرفان دەرهاورد و وە پیٚ وەت: «حاجی ڕەسوولی سڵامد ڕەسان و ئیٚ نامەیشە ئڕاد کل کردێیە. نامەیگە جوور هنەگەی پارەکەینیٚ» جیگر ئتلاعات فرە لە لای دکتر مرادی نەوسا و هەنای لە دەرگە چێیەو دەیشت، لایگەو کرد و لە لوو دەرەگەوە مل هاوردەو ناو، وەت: «مەوەفەق بۊد هەم دکتور و هەم بەرادەر! ڕاسی ئڕا

ئەو مەسەڵەی شکایەت ژنەیلیشە، دی نیەتوای بچیدە دادگا، حەڵە...»
وەل یەیاگ دەرگە کیشادەو، دۆ چەوێگ لە دکتر قورپان و داجمیا.
لەش بێهووش ئازاد لە بان تەختەگە دریژا کریاۆد و دکتر و خوەندەکارەیل شاگردێ، لەپسای عەمەڵێ کردن. هەڵایە نیم ساتێ ویەریا ک عەمەڵەگەی وە پەرتخ ڕەسی. لە شوونێیا دکتر تماشایگ وە خوەندەکارەیل شاگردێیا کرد و وەت: «کاردان فرە خاس بۆ» شاگردەگانێ لە بان سەرێ هیشتە جیەو و خوەی لە وتاق عەمەڵ دا ئەو دەر.

لە شوون دو ساعەت ئازاد لەپسای سەیوەت سەیوەت هاتەو خوەی. هیچ پەرەستارێگ وە دیارێیەو نەبۆ. لە بان تەختەگەی وە پشتەو هەڵاژیاۆد و وەل یەیا گ چەوێ هاتە مل دکتر مرادییا گوونای گڕ گرت و وە دەنگ فرە کزێگەو وەت: «دکتر سپاس لە یەگ گیانم خڕیدەو» دکتر مرادی ئیسفایگ چوار باڵ خوەی گرت و وەت: «ئختیار دێرید. عەمەڵەگەد فرە خاس بۆ. لێ ڕازییم. ئلان ئاخرین ئامپۆڵ دەمە لید و بچوو ئڕا خوەد وە خەیاڵ ڕحەت و بێ قەڵبژان سەرەو بنە» دکتر سەرلەنوو سەرەخڕییگ کرد و وە نەرامێگ پەلام دەرەگە برد و نایەی ئەویەک. دەس کردە گیرفانا و بێ یەگ ترسێگ لە گیانێ بوود، ئامۆپڵێگ دەرهاورد و دایەی لە شاڕەگ دەس چەپێ.

هەر یەگ وەل خۆنێیا کەفتمەو جۆلە، زاوزێ کردم و وە سەدان حوباب تر لیم کەفتەو. هەرکام لیمان پەلام ڕەگێگ برد، گوڕان لە جمیان و ژاوهڵاوردن بۆمن و هەلای ڕێیەیل کوڵبڕێ کردیمن ک خوەمان بتەقنیمنە دڵ و مێژگێیا، بەشێگ لەو حوبابەیلە ک لە من کەفتۆنەو، ڕێ گوم کردن و ورگیایمن لە ڕەگەیل تەسکێگ ک ویار کردن لە لێیان هەر وە ئێ ڕحەتییە نەبۆ. من وەل جۆلەی خۆنێیا وەرەو خوار لەشێ لە جمیان بۆم. نەڕەسیدە وە کلگ کەڵەی پای، ئڕا سانیەیگ لە قاپێ وسامەو و لەینوا داجمیام، سەرێگ دامەو تک کلگەیلێ و سەرلەنوو هەوگلمەو بۆ، لە هەیمەی سەر کەلەکە و پراسوێ، ڕێ تەسکترەو بۆ و شان ورگانم لە دیوارەی ڕەگێگ و ویارکردن ئڕام وەی ئاسانییە نەبۆ؛ لە یەکمین دەنێ پەراسوێ گیر کردم و وە سەختی توانسم ڕێ دەرڕەوێگ پەیا بکەم. ڕەسیمە جی ئاشنایگ، جییێگ ک شوون دەس خوەم بۆ، جیێ ک درس هەڤدە ساڵ پێش لە دیالە وە شێوەی تر وەشکیاوەمە پێیەو. هەڤدە ساڵ پێش بۆ ک تواسم گیانێ بسێنم، ئەمانێ هەفت گیان داشت و تەنیا توانسم نیمەگیانێ بکەم.

لەو ڕووژە ک سەربازەیل بەعسی دەسەیلێ بەساوْنە میلەیگ لە بان سەرێیەو و ڕز گرتۆنە لێ، هەڤدە ساڵ ویەریاوْد. چەن جاڕێ ئڕا لە دڵ بێ‌ڕەحم، لە حەد کوشتن دانە لێ، ئەمانێ هیچ وە زوان نەهاورد و ئەوژێر هیچێ نەچێ. دو شەو دو ڕووژ لەیوا وە دەسەیل بەسیایەو، وە

ئەو میلەی زندانا لە دیالە وە دارا بۆ و منیش فرەتر تەکە لێ دامەو وەر. دۆایین ڕووژێگ ک تواسن بەنەی وە بەغدا، یەکێگ لە بازجووەگان، دەسەیل ئازاد کردەو و لەش نیمەگانێ لە ناوڕاس ساڵوونەگە وڵاوەو بۆ. بازجووەگە لە بان سەرێ وسا وە پاوە و دەس کردە بازجوویی، تماشایگ ناو چەوێ کرد و وەتە پێ ئڕا ئاخرین جارە پید ئۆشم وە نەفدە شوون و لوون سەیران بەیدەو دەسمان و ناو ئەو دۆای کەسەیلێ ک وەلدانا کار کەن ئڕام بنۆسید. ئازاد نە توانس چشتێ بۆشێد و نەیش تواس ک دەم بچەکنێ. لەی ئانە بۆ ک وە جفت لەقە چێیە ئاسمان و پراسۆ چەپێ هۆرد کرد.
بڕێگ لە حوبابەگان، ڕەگەیل هۆرد و هراشێ لە کیرک مازگ و شوونەیل ترێ وەدی کردن و منیش لەیوا بۆ ک خوەم تەقانمە دڵێیا. شوون شکیانەیل و سارێژەیل فرەیگ لە تێ وەدی کردم. یەکێگ لە دەروەچەیل دڵێ ک لە گشتێیان وەگوڕ تر بۆ، شوون ئەوشارییان سەیران بۆ، سەیرانێگ ک گشت بازجووەگان لە شوونێ بۆن و لە ئازاد تواسن ک شوونێ پێیان بۆشێ.
لە ناوەندەیل بەعسی و ئستخباراتی، هەر ڕووژ و هەر سات و گاجاریش هەر دەقە کار داشتم و بایەس وەزیفەم وەجی بهاوردام. بایەس پەروەندەی ژیان هزاران هزار لە زندانەیل کەرکووک و خانەقین تا نۆگرەسەڵمان و بەغدا و دەیان جی تر، بوەسیام.

لەی هەیمەیە خوەم تەقانومە سەرێیا و لە پەیوەندی چڕوپڕ مێژگێ وەل دڵێیا ئاگادار بوم. تووەیل مێژگێ دامەو و ئڕا گڕ فرە کەمێگ، لە ناوەی خەو و خەیاڵ و بێهووشی، ڕۆداوەیل فرەیگ هاوردەو هۆر. یەکێگ لەو ڕۆداوەیلە ئاشنایێ وەل سەیرانا بۆ.

ـــــــ ئیسە زانم ک دکتر مرادی دەس خوەی لیم وەشان و چێ. وەجە یەگ تمام بکەم نەوەتریایەیلم دەمەو دەس مەرگ. لە شوون یەیا ک من و سەیران لە ساڵ ١٩٨٦ لە زانکۆ موسڵ یەکترەکی پەیا کردیمن، هەر دوانمان بێهچان کارەیل ڕێخستنی فرەیگ لە ناو و دەرەوەی زانکۆ ئەنجام دایمن. لە پاش سێ مانگ عاشق یەک بۆمن و بێجگە لە کارەیل ڕێخستنی، دڵداری چشتێ بۆ ک تام تر داوەدە ژیانمان. ساڵێگ لە ناسینمان گوزەریاوڎ. لە یەکێگ لە ڕووژەیل پایزی سەیران لە مووسڵ هاتەو ک بچوود ئڕا ماڵ باوگێ وە مەنەلی. وە ڕێ سلێمانییا هاتود و لە سلێمانی بڕێگ کتاو و کۆڤار قاچاخی وەلا هاوردۆد. ئەو ئێوارانە لە خانەقین لاگرت و هات ئڕا لای م.
منیش وە خاتر کارەیل سیاسی و هونەری، ماڵە بۆچگڵەی لە پەراوێز شار خانەقین کرا کردۆم. هەنای لە زانستگە هاتمەو، ڕەفیقەیل خانەقینییم، چ کوڕ و چ دۆەت، لە لام کووەو بۆن. ئەو شەوە ک سەیران ڕەسیە خانەقین، دوان تر لە ڕەفیقەیل لە لام بۆن و لە دۆای قسە کردن فرەیگ وە ئێ ئەنجامە ڕەسیمن ک تیمێگ تەنیا وە مەبەست بڵاو کردن کتاو و کۆڤار لە خانەقین بخەیمنەو ڕێ.
سات دوانزەی شەو بۆ ک دەنگ چەن ماشین هاتە گووشمان. جوور چشتێ زانسم ک توای ڕۆداو گەنێ بقەومێ. وەرجە قاڵ، سەیران وەگەرد ئەو دو ڕەفیقەگانا لە دەر

پشتێنەو دەرکردم. چشتێ پێ نەچێ ک بەعسییەیل دەرەگە شکانن و هاتنەو ناو و دەسگیرم کردن. وەرجە یەگ ماڵەگە بوشکنن و کتاوەگان زەفت بکەن، لە لیم تواسن ک شوون سەیران بەمەو دەسێیان... ـــــــــ

تەقەلا کردم ک یەکم جار لە هەیمەی لا چەپێ مەنەر بەیەم. هەرچەنێ گیان‌سەخت بۆ وەلێ هڵایە دی لە واوەسە کەفتۆد. ئڕا گڕ فرە کەمێگ هیشتم ڕۆداوەیل تر بارێدەو هۆر ک لە دریژایی ژیانێیا بان یەک کەڵەکە بەساۆن:

...... ـــــــــ داڵگم ئەسرێ ڕێیا داگرت ڕووڵە وە بەدبەختی گەورادان کردم سەرم بچوو شووند ئەو دەس نیەم تووپە دڕیاگەی ناو هەوشەگەی ماڵ‌هاوسا دەسەیلێ دڕاکریا وەرەو تەنۆرێ تووقیان سەرکەلکێ لە ناو گوڕاڵەی ئاگر وای هوونک دەم ئێوارەی پاییزان خانەقین دکانەیل تووڵەفرووش پیاسەیل لێوار ئەڵوەن کوڵتەگەی کەمەر حاجی ڕەسوولی باوش داڵگم و کوت دانێ لە سەرم ڕووڵە ت هەم خاڵوو و هەم مەموومید چای لای کتاوەگە و پەڕەگانێ خیسیای لە ڕەنگ سۆەرێ مەخشەگاند بنۆس و وەل هاوکڵاسەیلا بچووە گەمە ئەگەر بۆشی هاکوو ئازادد کەیمن سەربازەگان چاتمەمان دان دو مناڵ شیرخوەر وە باوشێیەو بۆ لە مەرز چێیە مل مینا بارکردن نادر و ئەسرین لە لێوار ئاوەگەی ئەڵوەن تەنکە دۆەتەیل وە لێوەخەنە ئەڵوەن ئاوەگەد ها وە قینەوە خڕ مەخوەی وە ناو خانەقینەوە خوەزیا منیش دەنگم جوور ت بۆاتیا بمبارانەیل یەیدەنە مەردم دیەکە ئازادێیان کردن کورد بۆن هەر وەی ڕحەتییە نییە زڕەی زەنگ دەرەگە بوان کراسەگەی لە ئلادینەگە گیر کرد گەن ئڕاد نیشێ لە

ناو قیل کولْنیمنەد ڕاسەگەی نەقشید لە وەر چەوم تیرواران بۆن ئـــــ..ـــ... ئـــا...

ســــ... ....ــ.... ــــــــــــــــــــــــــ.

لەیواسە ک لەشەیل لە ناو چن و ڕەوایەتەیل هەرمانەو بوون.

III

زایەڵەی سارووکی سنوور

I

من له مێژگ ئیوه کەفتمەسەو تا ئیوه له یەک جیاوه بکەم و پارێزەر ئیوه ئنسانەیل بم. له دریژایی دیرووکا فره ئیلا و ئەولا کردمه و وەچەرزایل فرەیگ له لیم کەفتنەسەو. من ئاوس له زەین ئیوەم و هەر ڕووژ ک ویەرێ، زاوزێ کەم و زرٍیوەتم فرەترەو بوود. تەمەن من هەڵگەردێدەو وه وەدی‌هاتن دنیا. من و بەشەر له تخمارەی پیاگانەترین پیاگیمن. من و بەشەر ڕیشێ له دنیای پڕ له لەزەتێگ دێریمن ک هێمانێ ئێ هاوڕیشەی منه ئڕا ئەو کەیف‌کردنه تەقەلا کەی. ئیمه ڕح خودایانه ها له وجوودمان، ئڕا یەسه ک هەرچێ گوزەرێ، دەسڵاتمان فرەترەو بوود. گاهەس ئێ دەسەڵاته ڕیشێ لەو ڕەوایەتەیله بێیاشتوو ک له ناو مێژگەیل مەنەر دایه؛ یەکێگ لەو ڕەوایەتەیله لەیوا دەس پێ کەی «هەی ئایەم! ت سڵاوئنگار یه دێری هەر کارێگ بکەی، وەلێ ئەگەر له بەر ئێ دار سێفه بخوەی، خەمەده جیێ ک بێ‌نسیو لەی کەیف و خوەشییه بۊد. هۊرده خوەدەو بوود ک ژنەگەد نەخەڵەتنێدەد»

له ئەو ڕووژا من بۊمه پارێزەر ئایەم تا هەوا نەخڵەتنێدەی؛ بۊمه پارێزەرێگ ئڕا ئەو داره، ئەمانێ خام و نەکردەکار بۊم و نه تەوانێگ داشتم و نەیش ئەزموونێگ. هەر لەو ڕووژەیل یەکمه، ئایەم هەمیشه کووم له لیم کرد و هەوایش هەر گۊەی بدێکار نەبۊ و فرەتر من وه کار

گرت ک بوومە قەڵخانێگ لە ناوەین ئەڤ و ئاسمان. هەر ئەو ڕووژەیلە بۆ ک بۆمە هێڵێگ و ناو سنوور گرتمەو خوەم.
هەوا دەم کردەو ئایەم و وەت: «هەی ئایەم! منیش لەوای تنم، بەو ئێ ڕچە بشکنیمن، بیلا کەمێگ بوێر بۆد»
«چە ئۆشی هەوا؟! زانی وە کووڵ گای خوەدەو نیید! مەر دۆەکە نەژنەفتی خاونەگەی چە وەتە پیمان؟ هە شەوێگ هاتە ملێیا و گشتێ لە هۆرەو بردی؟»
«من چشتێ نەپژرانمە ک لە هۆرەو بوەمەی! وەلێ خواردن ئێ میوە چ گیچەڵێگ وەدی تیەرێ؟ یەیشە لەوای سەدان میوەی ترە. ئەگەر قرارە وە خواردن لەیوا میوەیگ لەیرە دەرِمان بکەن، بیلا هەر زۆتر لە ژێرسا و منەتکیشان ڕزگار بۆمن. مەیلا وە تاسەوە نەژیەید، بیل وە ڕح ئارەخایگەو بمری؛ بوێر بوو و دلێر داوی! من ک وەل هەڵاتن خوەر شەوەکیا لەی بەرە خوەم، خوازم وەل هەڵاتن ڕووژا، لە دپیەکەوکردن ئێ دارە برەسمەو. نیەخوازم هەر ڕووژێ ک هەڵای وە تاسەوە هەڵسم، وە تاسەوە بخەفم و شەوانە خەونێ بۆنم. خوازم واز لە خەونێگ بارم ک ئەو سوو هاوردنێ ئەو بان دەس خوەم تێد»
لەیوا بۆ ک هەوا نەهیشت تا ئایەم تەنیا لە ناو ئەو باخە بمینێد و باخەیل تر وە پێ ناسان. هەنای لەو باخ پڕبەرە زێدەڵکەن بۆن، هەلای شوونێیان کردم و لەو ڕووژا منیش هام وەلێیانا.

ساڵان فرەیگ هەر زگورد مەنم و دەس‌تەنیا بوم. ئنسانەیل وەرین هەمیشە سەرکوتم کردن و نەهیشتن ئەوزینە بکەم. گاجارێگ کەڵکە لیم گرتن، ئەمانێ فرە کەم. من هەر لە ئەوەڵا هەزەو پیایل بوم و پیایلیش ئێقەرە وێرا نەبون ک هانم بەن. لە دۆای ئەوتاویان سەهوولەیل، ئایەمەیل گەل گەل و ڕەم ڕەم، وەر نان وەرەو وڵاتەیل تر، منیش هەر لە شوونێیان بوم و گاجار کەفتمە تەرکەشێیان. ڕەژدارەی بەشەر، لەوای گیانەوەرەیل تر زاوزێ فرەیگ کرد و منیش هەر دەرکەفتەی شوونێیان بوم. خوەزا و گیانەوەرەیل، باوجی بێجگە لە بەشەر، هەر لە ئەوەڵا هڵایە یەی جوور کەڵک لە لیم گرتن و هێمانێ هەر ئەو داتەکیشە وە جی تیەرن.

لەو هەیمەیە ک ئیمە خوەمان بڕەسنیمە کوەسانەیل بەرز و ماوا بگریمن، ژن و پیاگ ئامێتەی یەک بون و کەس خاون کەس نەبو. منیش هەر وەیلان و نەزووک، سەرگەردان و وە نانەلەم لە دەر ماڵەیلێیان ژیام و گاجارێگ کەسێگ پەیا بو دوکلگەی خوەی لیم بنەید.

کوومەڵگە لە ئەوزینەکردن بو و خودایل مانە فرەترەو بون و منیش تا ڕادەی کەمێگ وریاکەریان بوم. بەڵام هەر لامژێگ فرەتر نەبوم و نەتوانسم وە ئەو پلە و پێگەی دڵخوازە بڕەسم.

ها وە هورم پیایل شەڕانشوو شووڕش کردن و پشت دانە لیمەو. گشت خودایل شکانن و یەکێگ لە زووردارەگانێیانەو کل کردنە ئاسمان تا

یەکێگ لە خوەیان بوودە نۆنەرێ. لەو دەمە بۆ ک زەوی یەکمین پاتشای زەلام وە چەو خوەی دی، ئەو پاتشای یەکمە پڕزوور بۆ و چەونەترس، ئڕا یەگ کەس پاشایەتی لێ نەسێنێدەو، بڕێگ جار چەوپووشی کرد و بڕێگ جاریش وە زوورەملی فرمانەیل ناڕەوەنێگ دا ک لە تورەی هیچ عەتارێگ لێیان وەدی نەکریا. باوجی هەر وەی ڕحەتییە نییە ک من باسێ کەم، زەلامەیل تر وەرجە ئەڨ تێکووشان تا وە پلە و پێگەیگ بڕەسن، ئەمانێ هەرجار تیرێیان ورگیا لە تیەت و هەڵشکیان. نۆنەر خودا ڕەسییە جیێ ک دی خەڵک لە تاوێ نەوێرسن لە قسەگانێ لامنجی بارن. ئیدی ئەڨ نۆنەر ڕاسەیڕاسێگ لە سەر زەوی بۆ.
تا دڵد بخوازێ هەزەو ژن بۆ و ژنەگەی خوەیشێ فرە خوەش تواس. ساڵەیل فرەیگ لە شوونم گەردی و منیش هەر جار گامێگ نزیکتر لە جاران خوەم دامە تخونێ؛ تا لە کەلەسەرکێ لێز گرتم و لە ئەنجاما چەوسانمە خوەیەو. یە بوە کار هەمیشەیی پادشا و منیش لەی کارە کەیف کردم. هەمیشە خوەم دام لە تخونێ تا یە ک بەخت لە لیم واز بۆ و توانسم مێژگ پاتشای زەلام لە خوەم ئاوس بکەم.
لەیوا بۆ ک نۆنەر خودا ئێ وتە وە زوان هاورد: «پیایل فرەیگ لەی چەن ساڵە بۆنەسە قوربانی و ئامار ژنمان ها لە بان، هەر پیاگێگ ک توانایێ هەس، تۆەنێ بێجگە ژنەگەی خوەی، ژن تریش بخوازێ» تەقەلای فرەیگ کردم ک نۆنەر خودا لە من فرە و فرەتر نزیکەو بوود

و لیم کەڵک بگرێد. ژنەیل لە برابەر ئیٚ داتەک نوونەر خودا سەر هەڵدان، ئەمانیٚ هەرجار وە شێوەی سەختێگ سەرکوت کریان و توانسیمن برێگ کار لە دەسێیان هەڵگریمن و کارەیل سووک ترێگ بەیمنە پێیان تا فرەتر هۆرمانە پێیانەو بوود.

هەر ڕووژ و هەر مانگ و هەر ساڵ ک گوزەریا، زاوزیٚ کردم و زرِیوەتم فرەوە بۆ. هڵایە لە دۆای هزار ساڵ زرِیوەتم بۆە قەد زرِیوەت بەشەر و کنترۆل گشت کاریٚ دریا دەس من.

II

دلیمازان خوەر بۆ؛ ئەسپێگ لە ژێرا وەرەو پیم هات و ئەو تافە ک گرتۆد دیار بۆ تواس بوورێدەم و لیم ویار بکەی. لە خانەقینا هچانەو نەخواردۆد و پتکەو پتکەوێ بۆ ک خوەی بتەقنێدە ئەو دیما. هێمانێ لە هەیمەی من ڕەد نەبۆد ک ئەرک خوەم وەجی هاوردم، جمێگ خسمەو خوەم و قاچ نوایین ئەسپ وەل تەقیان مینێگا برنگ بەسا.

ئاوەیشتەیگ نییە ک سیەو من لە سەرێ کارگەر نەود. ئەسپ هیلەی کرد و وە سڵتان سەرەو دا لە زەوی. دەسوەجی گەوزەیگ خوەی دا و وە نکەجڕی هەڵسا ئەوپا. هێمانێ گیانێ گەرم بۆ و هەڵتیزگەی کرد. تواس بنەیدە خارا ک شان لە ژێرێ خالی بۆ و وە لای چەپەو شان نا زەوییەو. چەن جارێ وە گیانەکەنی هەڵسا ئەو پا و تواس بداجمێ، ئەمانێ لەتر بەسا و سەرلەنوو ڕمیا. تماشایگ وە دەس خوەیا کرد، دی ک شوون هەتەرێگ لە ساق و سمێ نییە و هڵم گەرم خۆنێگ لەپسای لە سەر ئەوبڕیان سقان و پووسێگا تێد ک پێشتر لەیوا دیمەنێگ لە لەش خوەی نەدۆد! خۆن کڕەیل چەپیچەواشەیگ لە دەور وەرێ درس کردۆد ک لەوای ڕەنگێ بۆ ک نەقاشێگ پاشانۆدە سەر بوومەگەیا تا شاکار پوست مودڕنێگ خەڵق بکەی.

ئەو شەوە ئەسپ وە دەور خوەیەو ژاو هڵاورد و لەتر برد، خۆن فرەیگ لە گیانێ چۆد و هەرچێ زەمان گوزەریا تاوشتێ کەمترەو بۆ، وەرجە یەگ بڕمێد، خوەی شان نا زەویەو و وە دەم ژانەو لە کرتگ و

مەرەنیٚ ک وە دەورێیەو بۆ، کنێرە کرد. لەوەڕییان ئڕای فرە سەختەو بۆد، هاز فرەیگ نەیاشت و ناچار بۆ وە دەمە لەوەڕەو دەم لە پۆکە و شەنگەیلیٚ بخەیدە لا ک گیا لە لووێیانەو سەوز کردۆد و وەل هەرجار قەپ کوتانا، شەنگێگ، پۆکەیگ یا چەپاڵێگ تەرکەش هاتە دەمێیا. ئەو شەوە تا شەوەکی هچان وە سەختی هەڵسا و وە لاوە ڕمیا، ئەمانیٚ هەر جار وە همیٚ ڕێیاداگرتن ئیٚ کارە واژاوە کرد و هەر جار لە دوو سیٚ متر ئەولاتر خوەیەو لەتر بەسا و کەفت. وەل تلوق بەیانا، لەشیٚ لەوای لەش شەکەت نەقاشێگ ک لە شوون تەقەلای فرەیگ، بووم نەقاشیەگەی وە پەرتخ ڕەسانود، نیمەگیان کەفتۆد و خەوێیەو بردۆد.
چەن ڕووژێگ وە دەور خوەیەو کنێرە کردیاد و لەوەڕیاد و لە واراناوەیل زمسانی ئاو خواردیاد. هڵایە هەفتەیگ ویەریاۆد ک شوون برینەگەی لەپسای سارێژ بۆ. هۆردەهۆردە لەپسای هووکارە بۆ ک وە سیٚ پاوە کەمتر بەی لە زەوی.
لە هەر دو لاوە گیڤەی گولە و دەنگ تووپ و خومپارە هات. وە هەیمەی چەن کیلوومتریمەو باڵدار باڵ بێیاتا باڵیٚ شکیا و پەڕدار پەڕ بێیاتا پەڕیٚ ڕزیا، ئەمانیٚ ئیٚ جار دژەهەوایی و تفەنگەیل عراق و ئێران بۆن ک کار کردن. هەر وەی بوونەو بەشەرێگ ئەو دیار ئەسپ نەهات و کەس ئەوخاونیٚ نەکرد. باوجی من ئێقەرە دەسەڵات داشتم

ک کەس نەوێرس دۊر نزیکم بکەی، تا تەنانەتێ بەرزاییم وە حەدێگ بۆ ک باڵەفڕەگانیش سڵمە لیم کردن و خوەیان لیم خسنە لا.

لە قوڵتیسەی شەڕ بۆمن و تا دڵد بخوازێ لە جاران دەوڵەمەنتر و دەسەڵاتدارترەو بۆم. لەی ساڵەیل دۊاییە منیش ئڕا خوەم سەرێگ لە ناو سەرەیل دێرم و وە دەسمێیەت مین و تەقەمەنییەگانەو توانسمە هەرایهەریەو بووم تا دی وە ڕحەتی جیوازم نەکرێد.

چەن شەوێگ ویەریا. هەرچێ وەل ئەسپا وەتم و تواسم سەر باس وەلێیا هەڵتەکنم، جواومەو نەیا و لە لیم پەرچانۊدەو دڵ. وەلێ هەنای دی تەوان یە نەیاشت ک وە جیێگا بچوود، دی ک هەر ڕووژ لە دەور وەرێ تووپ و بم تەقێد و هاتێ وەیزۊ تیر ویڵێگ لە کوشنگەی گیر بکەید و ئێ نیمەگیانیشێیە بسێنێ، نەرمەو بۆ و کەمتر شانە لیم هەڵتەکان.

یەواش یەواش وشە وشەیگ هاوردە زوان. زانس چارێ ناچارە و مەشیا بڕێگ چشتەیل بوەتیاد، هەرچەنێ من دژمن قەسەم خوەردەی بۆم، ئەمانێ ت بۆش کی هەس ک وەگەردێیا دەمەتەقە و دەرد دڵ بکردیاتیا! مەشیا بڕێگ چشت ئڕام باس بکەی. تا تەنانەتێ لە وەخت ڕەوایەت کردن دەم کردەو ئاسمان و تماشای وەر پای خوەیشێ نەکرد.

-بیس و یەی ساڵە لە خانەقین و گەرمێیان ژیام. لەو ساڵەیلە فرە جار ڕۊ لە کۊەسانەیل بەموو و گەرمێیان ئازووقە ئڕا پێشمەرگەیل بردیام. دۊای ئیٚ بیس و یەی ساڵە تواسم بچمەو وە جیێگ ک لە تیٚ وەدیٚهاتوم، ئڕا یەگ مردنم لە زێد و وار مناڵیم بوود. تواسم بوومە بەشێگ لەو خاکە ک لە تیٚ وەدی هاتوم. ئیسە لە ناوەی شەڕ دو دەوڵەت گیر کردمە و ئڕا خوەمیش جی پرسیارە چۊن تا ئیسە دەوام هاوردمە و ئیٚ نیمە گیانیشە نەویەسە تیر سەربازەیل دو دەوڵەتەو. گیر کردمە و نە تۊەنم بکەمەو ژۊەر ئڕا وێژنان و نەیش بچمەو ژێر ئڕا خانەقین. بیست و یەی ساڵ پێش دۊزایدۊز نووزدە ساڵ وەرجە شەڕ ئێران و عراق، بیٚکووم هاتوچوو کردیمن و سنوورەیل لەی حەدە پەلامار کەس نەوردن.

شەوەکیان شەفەقێگ هێمانیٚ دنیا خاس ڕووژناوە نەبۊد، بەرزوو و شیرین خوەیشکیٚ هاوردم و هەر لەی سەرحەداتەو، باوجی ئەو خوارتر چیمنەو ژێر.

شیرین وە تەرک بەرزووەو بۊ و وەت: «کاکە! من تا ئیسە خانەقین نەیمە. لەورە لە خانەقین چوە ئڕام سێنید؟»

بەرزوو وەت: «خوەیشکە شرینەگەم! هەرچیٚ بۊشید ئڕاد سێنم، شەق، خفتان، کەوش و...»

ئەوسا ئیٚ سنوور ناوەی قەسر و خانەقینە سیٚ چوار ئەمنیە داشت ک فرەجار هەر نەبۊەیان و هەنایگیش کەسێگ گرتن، توانسی وە لیفێگ

خورما دەمێیان بۆنی و ڕەد بوی. هڵایە نیمەروو بۆ ک ڕەسیمنە خانەقین، بەرزوو و شیرین پاوە هاوردن، قەومەیل هاتنە پیرییانەو و یەک دوان لە ژنەگان کەفتنە تەرکەش شیرین.

شیرین لە دوای یە ک لە خانەقین وە جیەو ما، فرە جار خێ داوۆدەو لای من و گاجار دەسێگ کیشا وە یاڵما و چەوەیلێ پڕ بۆن لە ڕەوایەتەیل تیەڵێگ ک لە لەزەت مناڵی بێبەش کریاون.

ساڵ چل و یەک هـ، ساڵ قەیت و قڕێگ بۆ و زوورم خەڵک لەو ساڵە قڕان کردن؛ شیرین وەتیاد: «گوای ئەوساڵە ئڕا من قڕان مناڵی بۆ. خوەزێمەو ئەو پەس و پووڵە و چاروایلە ک قڕان نیشتە تێیان. ئای خوەزێمەو خوەدان!» و ئێ قسەی زمرووت خاس ها وە هۆرم، ماچێگ تێوڵ شیرین کرد و لەیوا وەت «کڕ داوت وە دیاردەو بوو، گەورا بۆدە! چوار ساڵ پێش هاتیمنە ماڵدان قردگێ مناڵ بۆد! باوەحەیەر خوەی بوودە قەڵخان سەرد» ئمجا شیرینیش لە پاشخوانییا وەتیاد «نەوکەر گیسدم میمی زمرووت» یانە چشتەیلێ بۆن ک من هەم دیم و هەم ژنەفتم و بڕێگێیانیش دواجار شیرین نەقڵییان کرد.

ئەو ئێواران یەکمە ک بەرزوور، من و شیرین وەڵا هاورد ئڕا خانەقین، زمرووت و دۆەتەیلێ لە وەرەیوانەگە سفرە خسۆنەو و ئاش و گووشت فرەیگ ناۆنەو دار. ئەو ئێوارانە فرە وە دەور شیرینەو خوەشی کردیان.

شیرین لەوە ئەودۆا دەرد دڵ کریاد و وەتیاد: «هەنای زمرووت و دۆەتەیلێ ئەو دڵنگەیلە ئڕام هاوردن و کردنە وەرم، شک کەفتە دڵم ک قەرار بۆ کاکەم دڵنگ ئڕام بسێنێ نە خێڵ زمرووت! تازە ڕەسیمەو ک وەختێ لە وێژنانا داجمیایمن وەرەو خانەقین، ئڕا داڵگم وە ملما دەس نادەو گیری! من خوو ئڕا سەفەر قەندەهار نەچێم؟! بنیایەمِ تەوار تۆەنێ لە شەوەکی تا شەو دو جار ئێ ڕێیە بووڕێد!».

یانە بەشەیل فرە کەمێگ لە ژیان شیرینن ک من شاهدێیان بۆمە یا لە دەم خوەیەو ژنەفتمەسان.

ئەوە ڕووژە یەکێگ لە گەنترین ڕووژەیل ژیان شیرین بۆ. بەرزوو لە سەفەر پێشترێ قەوڵ من و شیرین داۆدە سایە! لەیوا بۆ ک لە جی من و شیرین، قەیرێگ خورد و خوراک و داک و دڵنگ وەلا هەڵگرت و وەرجە یەگ ڕێیا داگرێ وەتە پێ: «گیان تن و گیان ئێ خوەیشکمە" بەرزوو هەڵگەردیاوە ئڕا ئەودیم و من و شیرینیش کەفتیمە وەرەسەی سایە.

هەڵەوگەردیان ئەسپ ڕازێگ بۆ لە لای من ک مەشیا باوردامەی زوان.

III

چشت ئڵاجەوییێگ نییە ک چەو شیرین ئێ هەیمەی منە بوورێ. چەووەیل و ڕحەیل و فکر و خەیاڵەیل لە دریژایی زەمانا هەم قەیبرم کردنە و هەمیش فرەیگ لێیان لە لیم مەنەر دانە. لە پەیماننامەی قەسرشیرینەو من کووشامە ک هەنگاوەیل ئەوپەڕین کەم و کەمترەو بکەم. لە ناو ئێ ساڵان دۊاییە ڕحەیل گرێدریای ژێر خەت و سەر خەت ئمێدێگ وە بڕین و ئەوپەڕین لە من نەیاشتنە و تەنیا سەردارەیل جەنگی هەر دو پایتەختن ک سەربازەیل لە لیم ویار دەن تا مانای نووڕین ئێ کوومەڵگەیل پەراوێزمە بگۆەڕێد. لەیواسە ک هەبۊنِ من وە نووڕینەیل قوول بەنە.

ساڕووکی دارەگە هەر دریژترەو بۊ و لە دارەگە دۊرەو کەفت. ئایەمەیل لەنوو لە دەور تەرم ئازاد چاتمە دان. چوار دەس هەڵگرتنەی و هچان هچان لە شوون ساڕووکیەگە بردنەی.

لە شەوەکییەو کوورەنزاوەیل فرەیگ کەفتودەو ژێر دارتەرم و کڕەیل ئێ کوورەنزاوەیلە لە هەوڵ بڕین ئێ وشکانییە بۊن تا خوەیان بتەقننە گڵاڵێگا و بەنەو لوو چەمەیل گەوراتر. باریکەئاوەیلێ ک پەل پەلەو بۊن و لە ساڕووکی دارەگەیا وەرەو خوەرەتاو خوار خوەیان زوانە کیشان، هەر یەگ خوەیان تەقاننە پەڕ خوەرەتاوەگەیا بێنزترەو بۊن و

چێنه زەویا. وەل هەر میلیمترێگا، تووزقاڵێگ خوەڵ فیسانن و وەل تێژی خوەرەگەیا بۆنه هڵم و چێنه هەوا.
شیرین قەڵپەنجه کوتا له تەلەیل خاردار و وە دوپەلگی ئرمێس وه چەوێیا هات. وەل یەیا گ خوەرەگه له پشت سەرێیان لەپسای ڕۆ له ئاوابۆن کرد، ئەسرین دوباره هەڵسا، دەس داڵگێ گرت و کەمێگ ئارامێیەو کرد.
من زانسم ک ئێ تەرمه لەپسای شیرین دەیریەو کەی. وەل یەیاگ ئەسرین کەمێگ ئارامێیەو کردیا، له شوونەگەی خوەی نیشتۆدەو زەوی و بێ یەگ سەرگرد بکەی، چەو بڕبۆده تەرمەگه. تەرمێ ک درس له سەد متریێ بۆ و چەو له بانێ نەلاورد. چشتێ پێ نەچێ هەڵساو پا و ژاو هلاورد، یەی مەی دەس نا سۆرەت و شین کرد و یەی مەی موور هاورد، ئەمانێ وەل گشت ئێ وڕاوه و شینا، دوباره وساوەو و لەنوو وه پاوه وشکێیەو برد.
هەر چەن سن ئێ تەلەیل نیەڵگەردنەو پەیمان ١٦٣٩ قەسر شیرین، وەلێ من له بۆنێیان بەختەوەرم. وەل هەر ئامڕاز دەورەی مودڕنا ک وه پیم زیای بوود شانازی کەم تا له دنیای نوو نەمینمه جییەو.

IV

ئەسرین لە پشت سەر داڵگی وە هەیمەی بیس سی گامەو لە شان ڕاس نادر لە بان سەندەلییَگ دانیشتود. دەس ناوده بان شان نادر و وەتیاد:
«ها هورد وە چ بەدبەختییێگ ئی مەرزە بڕیمن و گیان دەرکردیمن!»
نادر سەر هەڵگرت، تماشایگیَ کرد و وە دەنگ کزێگەو وەت:
«ساڵەیل سەختێگ بۆن!"
«ئەو ساڵەیلە خەریکن هەر واژاوە بوون»
ئیَ دو کەسە بێراننەسەم و فرە جار گام نەنە سەرمەو. ئەمانیَ دەرچێین لە دەس من مەر هەر وەی ئاسانییەسە؟ نادر و ئەسرین هەرچەن هەمیشە تواسنە ک قەیبڕم بکەن وەلیَ خوو هەر خوەیانیش گاجار ڕۆ ئەوپیم تیەرن تا یەگ ژیانێیان بپارێزم.
ئەسرین، دەس لە بان شان نادر هەڵگرت، تماشایگ ناو چەویَ کرد و وەتیاد: «ئی سنوورە ک خانەقین و قەسر لەیەک جیاوە کردێیە، یەکمین سنوورێگ نەوی ک ئیمە نایمنەو پشت سەر»
نادر دەسێگ هاوردە لای دەمێیا و وە پشت دەس چکەیل ئەسر سەر گوونای سڕییەو و لە پاشخوانێیا وەت: «وە ساڵانە ک کار ئیمە بڕین زەمان و مەکانە، وەلیَ یەسە دی نیەتوەنیمن بووڕیمنەی!»
ئەسرین هەناس قولیَ کیشا و وەت: «گاجار تا تەنانەتیَ فکرکردن وە ئەو سەردەمەیلە بێزارم کەی؛ ساڵەیل ڕەوبڕەو، زندان، کوشتن،

زێدەڵکەنی، زنەچاڵ‌کردن، تیرواران، لەداردان، پەنابەری، دەرووەدەری...»

«ئێ نەهامەتیە هەر وەلمانا خرِ خوەی. تماشا بکە هەیمەی بنەماڵەی من و تەرمەگەی ئازاد وەل خوەمانا کەمتر لە سەد مترە!»

وەل بێ‌دەنگ‌بوِن ئەسرینا تەک خسمە لێ و لە لێ نزیکەو بوم. ئەسرین تماشای ئەو دیم کردیاد و بێ‌یەگ چەو بپرتنێ، چەو برِی لە تەرمەگەی ئازاد. لە شوون چەن دەقە، باڵ چەو دا وە نادرا و بێ‌دەنگی شکان: «ئەو شەوەکیانە ک دەور ماڵمان گرتن و لەیلا و پشتیوان لە ناو جیەگە باڵوەس کردن، زانسیمن دی هیچ وەخت چەومان لێیان نیەکەفێد. هەرچەن لەیلا سنێ لە من کەمتر بو، وەتە پیم ک ئی رِێیە هەزینە درێد. ئەو رِووژەیلە دەم دنیا لە لیمان هاتودەو یەک، داڵگم ئارام و قەرار نەیاشت. حکوومەت بەعس فامسبود ک لەیلا و پشتیوان لە خانەقین ئەندام رِێخستنن؛ ئەوان لە تەمەن چواردە و شانزە ساڵان بون و سەرێیان گەرمتر لە من بو، ژیان لە ناو خەبات و کوردایەتی دونیان. چەن جارێ رِێنموویان کردم ک یەکێگ لە رِێیەیل سەرکەفتن، خوەپاراستنە بەڵام سەرێیان گەرم بو و قسە وە گوەیانا نەچی. هەرچەن وە خاتر تەجربەم، کارەیم فرەتر وە دزیەو بو، وەلێ داڵگم فرە ترسیاد و تاوشت یە نەیاشت ک منیش بگرن و دی کەس لە شوون وارێ نەمیند. من هیچێ لە لای نەوەتوم، وەلێ خوەی خاس زانست ک چە کەم. هەر ئەو رِووژە وە هەر شێوەی بو خوەم تەقانمە

کەلارا و خەوەر دەسگیری لەیلا و پشتیوان دام وە هاوڕێیەیلێ ک وەگەرد ڕادیۆوا لە شاخ پەیوەندی داشتن».

ئەسرین لایگەو کرد و دەم کردەو دەیشتەی عراق «گوڵە وە گوڵەی ئێ خاکە وە دەس حکوومەت بۆەسە گووڕستانەیل وەکوومەڵێ ک پڕاوپڕ لە سقانەیل هورد و هراشە. باس لە گووڕستانەیلێ کەن ک لە هەر سەد کواندرات مترێ، زیاتر لە ١٥٠ کەلەسەرک لە زاڕوو شیرخوەر تا ڕیچەرمێ و کەیوانوو هەفتا هەیشتا ساڵە لەتێیان دەرهاوردنە" گرێگ مقێیەو برد، ئرمێس وە بێمیارا لە دۆ چەوێیا ڕییا داگرت «هاتێ ئیسە لەش لەیلا و پشتیوان لە دەیشتەیگ لە عراق بۆنە خوەرداشت مەل و موور و لەو خاک سووڵەکین بێخەیر و بەیرە تەنانەت گیایگیش لە ئەوتاویان لەشییان سەوز نەکردۆ».

نادریش زەینێ مەشقووڵ بۆ و چەن سانییەی بێدەنگی لە ناوەی هەر دوانێیان سا داخس. لەی بەینە بۆ ک م کەفتمە ناوەی زەین و گوەی نادر؛ هەرچەن وشە وشەیگ لە دەسم دەرچێ، ئەمانێ هیچ مانایگ لە دیوار بەرز من ڕەد نیەویاد. کەمتر لە سانیەیگ بۆ ک زەینێ چیە گژما و مشتمرێگ وەگەرد یەکا کردیمن، وەرەقەتێ نەگرتم و گامپەڕم کرد. وە یەیهەو هاتەو خوەی و ڕەسیەو ک ئەسرین ئرا یەق قسە کەی! خوەی نەشکانەو و تاڵ باسەگە گرتەو دەس و چشت تر وەت: «ئەوسایش ک ئیوە ڕەو کردین و هاتینە گیەڵان، ئازاد دڵێ ئرا کارەیل سیاسی و ڕێخستنی لە خانەقین و کەلار تەنگ بۆد؛ ها هورم لەو دو

هەفتە ک لە ماڵ خوەمان لە وێژنان بۆ، خاس لە شەخسیەت و ڕح واوەسەدارێ ڕەسیمەو. ئەو دەمە وەتیاد ڕووژێگ خانەقین، لە ژێر چەپووک دەسەڵات بەعسی ڕزگار کەیمن، خوەش وە حاڵێ وە ئارزووێ ڕەسی»

«ئازاد فرە کەمقسە بۆ، وەلێ هەمیشە کارەیلێ وە ڕۆ بنەما بۆ، ئەمانێ نیەزانم ئرا ئێ خەڵەتیانە کرد؟!»

V

هڵایە لەپسای لێڵە زەوی گرت. چەنان نزامی و لەباس شەخسی لە دورەو هاتن. لە چل پەنجیا متری وسان و یەکێگ لە لەباس شەخسییەگان ک چاویلکەی سیەیگ داود و ماسکێگیش لە بان دەم و لوتێ بۆ، وەرجە قاڵ لەوەکان تر جیاوە بۆ و دەم کردەو لا شان چەپێ و لە ساختمان پۆلیس نزیکەو بۆ. لە نەردەیل ئاسنینێ ک نریاودە دەیشتێیەو کیشا ئەو بان و هەر یەگ ڕەسیە وەرتایرمەی پووش دوێیم، لەباس شەخسی تر گورجانە دەرێگ ئڕای چەکان ک لە ناو وەرایرمەگەوە کریاوە. ئەو لەباس شەخسیەگەی تر لەی بەینە ڕەسودە بان سەر جنازەگە و چەوێگ هڵاوردە پێیا. دەم کردەو بەرزوو و وەت: «شەو نیەتونین گشتدان لەیرە بمینین! ئێرە مەنتەقەی ئەمنیەتییە و تەنیا یەی ژن و یەی پیاگ ئجازە دێرن بووسنە دیار ئێ جنازەیا»

بەرزوو وەت: «ئڕا؟! ئێ تەرمە دەسکەم چوار نەفەر توای ک جیوازێ بکەنە سارووکیەگە!»

«نیاز وە جیواز نەیرێ، ئەوەسە شەوە و دی خوەر نییە»

لە ناو خوەیان بوە مشەوەشەیان. ئسا ڕووسەم وەت: «نەزەردان چەس بوەیمنەی ئڕا سەردخانەیگ وە ناو قەسر و شەوەکی باریمنەوەی؟»

ئتلاعاتییەگە وەت: «تا تەکلیفی مشەخەس نەود، ئجازە نەیرین دورێیەو بخەین» یە وەت و دورەو کەفت و چێیەو ئڕا لای نزامییەگان.

نەڕەسیدە وەلایان لایگەو کرد و وەت: «پەنج دەقەی تر وەخت دێرین!»

لە ئەنجاما بەرزوو وەتە قەومەیل: «ئیوە بچنەو. من و قەیەمخەیر وسیمنە دیارێیا. شایەت خودا نا دڵ ئێ شیفت شەوێیانە و هیشتن ڕەدێ بکەیمن".

IV

سنوور و زایەڵەی دەنگەیل

I

هەنای کوردەیل عراق ڕەو کردن، زوورم ڕۆ کردنەو شارەیل ئیَ دیم. وەختیَ ئیَ خەوەرە ئەژنەفتم، پام ئەو بان زەوی نەهات، وە ناو ماڵەگەیا ژاو هڵاوردم و لە وەر خوەمەو هەر وڕاوەم بۆ و وەتم: «پووڕیَ گیان ساق دەرکردۆن و تۆەنسۆن خوەیان بخەنە ئیَ دیما؟»

هێمانیَ خوەر وە ئاسمانەو بۆ، وەتمە نادر: «ڕووڵە! تۆەنی بچیدە ترمیناڵ، هاتیَ خودا کرد هاتۆن»

نادر وە سەیوەتێگ سەریَ لە بان کتاوەگەی هەڵگرت و وەت: «من تا ئیسە نەیمەسان، هیچ عەکسێگیش لێیان نەیرم ک بناسمان»

«دەی گورجەو وە تا وەل یەکا بچیمن»

هەر دوانمان وەل یەکا چیمن ئڕا سەر جادەگە. شانس هاوردیم، جیبێگ لە سەومارا هات و وەلێیا تا ناو گیەڵان چیمن. لە ترمیناڵەگەی بنەجفتەیل، ک ئەوەڵین مەیان شار لە لا وێژنانا بۆ، داوەزیایمن. ئیَ مەیانە، فرەتر وە مەیان بنەجفەتەیل ناو دەرکردۆد و ڕووژانە ماشینەیل لەورەو چێن ئڕا قەسر یان وێژنان.

گەل گەل و ڕەم ڕەم ژن و زا و پیر و جوان وە بارکووڵەیگ وە نەر شانەو، لە جادەی قەسرا لە شار نزیکەو بۆن؛ گلە گلەیگ ماشین عراقییش لە ناوێیان بۆ ک دو سیَ برابەر خوەیان ئایەم هەڵگرتۆن.

لێڵە زەوی گرتوُد، لەوای ماڵبریای کەفتوُمنە ناو خەڵک ئاوارەیا و لەپسای وە هوُردە ئیسفایان گرتیایمن. هەر ئاوارایگ ک هاتە پەڕ شار، دامەی لە بیز چەو و چێمە ناو نخێیانەو.

ئەو بنەماڵەیلە ک کەسوکار لەو دیم داشتن، لەی ئەوەڵ شارەو چەوەڕێ بوُن و وەل هاتن بڕ بڕ ئاوارەیا، هەر کەسێگ خزم و کارەی خوەی وەلا برد ئڕا ماڵ. ئەو ڕووژە پەیایان نەکردم و هەر وەی فییە ئێ ڕووژیشێ خوەم وە تەنیا هاتمەو. ئەو شەوە تا دوکوتشەوار چەو گل دام، وەلێ خەوەرێگ لێیان نەوی. ئاخر شەو وەل ماشین ڕەوەنییێگا چێمەو ئڕا ماڵ. سەر سێیەمین ڕووژ هەنای گورجەو بوُم ک بچمەو ئڕا ناو شار، نادر وەت: «باوگە! منیش ئمڕوو کارێگ نەیرم، وەلدا تیەم» وەل یەکا داجمیایمن؛ لە سات نوو شەوەکیا تا دوُای شامکەران هەر بڕ بڕ ئایەم هات و لەوای پرسەکەر چیمنە پیرییانەو و چەو ئڕایان گل دایمن. بڕێگ کەسەیل کە وە ماشینەو هاتن و لە لیمان ڕەد کردن، هەلای شوونێیان کردیمن و لە ئەنجاما دەسمان لە هیچێگ بەن نەوی. شار لەپسای چێیەو خەو؛ سات لە ۱۱ی شەو ڕەی بوُد، وەتم: «نادر، ڕووڵە! وە وەرێیەو نەنێیە، بچیمنەو» ئەمانێ هیچ ماشینێگ وەی ساتە ئڕا وێژنان نەچێ. چارەکێگ لە کەمار جەدوەڵ جادەی ک لە مەیدان جیاوە بوُ و ئڕا وێژنان چێ، تنیش دایمن. هەیمەیمان وەل مەیدانەگەیا هڵایە چل پەنجیا متر بوُ و چەوەڕێ یە بوُمن ک ماشین ڕەوەنییێگ بای، وەلێ هەر ماشینێ

ک هات، وه لا چەپا دەور مەیدانەگەو دا. چشتێ پێ نەچێ پەیکانێگ له ناو شارا هات، نەڕەسیده وه مەیانەگه ڕانمای لا ڕاس داوْد، گورج خوەمەو کردم، دەس نامه بان زرانیم و چەوەڕێ بۆم بزانم ئێ چراڕانما ک دایه ئایا چوود ئڕا قەسر یان ئڕا وێژنان! جادەی ک لاگرت ئڕا قەسر، هڵایه سی متر نەڕەسیده وه جادەی وێژنان بۆ. پەیکان له سەر جادەی قەسر ڕەد کرد و وەختێ دڵنیا بۆم ک دی وه ڕێ قەسرا نیەچوود، زوور خسمه مل وێژنێا و له شوونەگەی خوەم وه کەمار جەدوەڵەگەیا ڕاسه بۆم، وەتم: «ڕووڵه هەڵسەو!» گڕگورج خوەمەو کردم ک دەس لێ هەڵگرم، هڵایه دەسمیش تا نیمەقەی هەڵگرتۆم ک وه لا چەپا پێچان و دەم کردەو ناو شار. چەوم له شوون ماشینگه خیاوان و مەیانەگه قەیبڕ کرد! گامێگ نامەو نوا و وه سەیوەتێ له شوونێیا کەفتمه ڕێیا. دەنگ نادر دا له وای گۆەم: «با! خەیره، ئڕا کوو چید؟» جادەگه قەیبڕ کردم. تیر کردم و چێم ئڕا لای بڕێگ مەردم ک له نزیک دەکەی بەسیاگێ خسۆن، تا ڕەسیمه لایان گڕەو نەکردم. له هەفت هەیشت قەدەمییان سسەو کردم و وه هۆردەنووڕییەو دامانه بێز چەو. مناڵ شیرخوەرێگ وه باوش یەکێگ له ژنەگانەو بۆ ک گوڕان وەقان. شەوه خەیرییان کردم و وەتم: «خوەیشکه! ئێ مناڵه ئڕا گری کەی؟»

ژنەگه ک سەرێ وه مل مناڵەگەیا بۆ، له شوونەگەی خوەی تا ئەنازەیگ ڕاچەڵەکیا و وەت: «براگەم! ورسییه. هیچ نەیرم بەمه پێ بخوەد»

«چمانێ خەڵک ئێ شارە نیین؟»

«ئیمە خەڵك خانەقین و کەلاریمن. کوو-ڕەو کردیمنە»

«خودا ماڵ سەدام بڕمنێ هەی! یە ئڕام بۆش خوەیشکەگەم، لەیرە کەسوکارێگ نەیرین؟»

«ڕاسەگەی قەومێگ دریمن ناوی خەزبانە، ئەما نیەزانم چۆن پەیای بکەیمن، ئۆشن ماڵیان ها شاباد! شاباد چەنێگ لەیرەو دۆرە؟»

«کام خەزبان؟»

«ولا ئەوە دی نیەزانم! هەر یە زانم ناو باوگی ئەڤدیە. بوودە قەوم پیاگەمان»

«شۆەگەد ها کوو؟ ئەگەر قەوم شۆەگەدە، خوو ئەۆ خاستر زانێ ناونیشانەگەی وەدی بکەی!»

«سێ ساڵ پیش بۆ ک وەل سێ برا و چوار ئاموزا و میمزایا لە بانمیل لای خانەقین گریا و مانگێگ وەرجە ئیسە لە ڕێ قەومێگ لە بەغداوە نامەیگ ئەرامان هات ک فامسیمن گشتێیان لە نزیکەی کەرکووک کوومەڵکوش کردنە»

هەناسێگ کیشام و گڕێگ بێدەنگەو بۆم. باڵ چەو لێیان هەڵگرتم و تماشایگ وە خیاوانەگەیا کردم، دیم تاک تووکێگ ماشین لە بنەجفتەیلەو دەمە وێژنان هاتن و چۆ ئەوەکان تر لە دەور مەیانەگە هەڵگەردیانەو. ئەو مەنتەقەی وێژنانە دوو سێ ماشین فرەتر نەیاشت ک

شەوەکیان مسافر هاوردنە ناو شار و ئێوارانیش هەڵپلیانەو؛ مەگەر ماشینەیل ڕەوەنیێ بچیاتان ک ئەوەیشە وەی وەخت شەوە، ئمکانێ فرە کەم بۆ. لەی هەیمەیە مینیبووسێ مەیدانەگە دەور دا و لەپسای لیمان نزیکەو بۆ، وەتمە نادر: «بچووەو دەر ڕێیێ، دەسە لێ هەڵگر» وەل یەیاگ مینیبووس وساوە، خوەمیش لێ نزیکەو بۆم و یەک دو گام ماۆد ک بڕەسمە لای، چێمەو سەرێ و وەتم: «خاڵوو سەیڕەزا یە خوەدی؟ شەودە خەیر!»

«بان گیان و شەوە خەیر. کلای بەرزوو! خەیر بۆە وەی شەوە؟!»

«خەیرەو ڕێید بای. بێزامەت تۆەنی دەربەس بوەیدەمانە ماڵ؟ هەرچەن دێروەختیشە»

«وە بان چەو، سوار وەن»

پلیامەو ئڕا ناو ئاوارەگان و وەتم: «ئەوەسە سیارەیگ گرتمە، سوار وەن تا بچیم ئڕا ماڵ ئیمە»

یەکێگ لە سەرە ژنەگان وەت: «خەیر بۆنی براگەم، ئاخر ئیمە فرەیمن چۆن بۆمنە بایس زەحمەتدان؟»

«زامەت نییە خوەیشکەگەم! یە چ قسیەیگە! دەی سوار وەن»

نادر دەرەگە ئڕایان چەکان و گشتێیان لە بانیەک دوانزە کەس بۆن. بێجگە سێ چوار گلە مناڵ مەدرەسەی و ئەو کوورپەی شیرەخوەریشە، ئەودۆایان پا ناۆنە سن. سێ چوارێگ لە ژنەگان هەفتا ساڵ ڕەد کردۆن و

یەکێگ لێیان وە گوچان ڕێ کرد. مینیبووس دەمەو وێژنان داجمیا، لە جادەی پێچەڵپێچ ئناریٚ کیشا ئەوبان و لەو دڵ تیەریکانە کەس وەی ڕێ چووڵا پەڕ نەیا. ژنەگان لە ناو خوەیان بۆە وڕویمێیان، یەکێگێیان وەتیاد: «برامیدە لەپسای لە شار دۆرەو کەفیمن!»

کەیوانووێگ لێیان ک لە پەنجیەگە نیشتۆ، ونەی دەنگیٚ لەی گووشم دا لەو گووشم: «چشتیگ وە سەرمان نارن!»

وەتم «خوەیشکە! ئیوەیش هاوزوان ئیمە و لە خۆن ئیمەین. ڕخدان نەچوو ماڵمان ها ئاوای! م یە چەن ڕووژە چەوەڕیٚ خوەیشک و خوارزایلمم ک گاهەس لە خانەقین گیان دەربکەن، وەلیٚ هیچ خەوەریٚ لێیان نییە! ئیوە لە جی ئەو ماڵ خوەیشکمە تیەین ئرا ماڵمان»

یەکێگ لە ژنەگان، وەت: «ناو خوەیشکەگەد چەس؟»

«شیرین»

«کام شیرین؟ شیرین ژن سەیمرای؟!»

«نە! شیرین ژن سایە لە مەحەلەی تووڵەفرووش»

یەک تر لە سەرەژنەگان ک لە جفتی پشت سەر ڕانندەگە دانیشبۆد وەت: «وەی تن عەلی ت برای شیرین ژن سایەید! مە دروو ت بەرزوو بۆد؟»

«ت لە کوو م ناسید؟!»

«دنیا فرە بۆچگە! ها وە هۆرم، ساڵێگ دۆای سۆر شیرین، ت هاتودە سەردان و دەرهاوسایل ناو ت هاوردن و وەتن یە برای شیرینە. ئاخر

ئیمه و ماڵ خەسوورەی شیرین چوار پەنج ساڵێگ هاوسا بۆمن و هەر ڕووژ یەک دۆنیایمن و ناودیش هەر لە دەم شیرین ژنەفتم. خوەیشکەگەد ڕۆێ سفێ بوو ئافرەت فرە ئەزیز و قوربداریگە؛ ئەو زەمانە فرە بێ‌تاقەتی کردیاد و هەمیشە لە دەرکەل ک نیشتییایمن دەرد دڵ ئرام کردیاد»
وە پەڕ ئالیخانییەگەم دۆ چەوم سڕیەو و وەتم: «هاوسای خاس لە برا خاسترە»
«راسی تن خودا لە سایەی زاوادان چ خەوەر؟ یە فرە ساڵە لیان بێ‌خەوەریمن!»
«شەڕ ئێران و عراق وەنوو تمام بۆد، ئێوارانێگ ئەۆ و دوو سێ نەفەر تر توان لە بەمووەو بانە ئێ دیها، هەر لە سەر مەرزەگە چوودە مل مینا و عمرێ دەیدە ت»
«دەسێ لە داوان پیر خوەی نەوڕیەد، چ پیا سادە و خاسێگ بۆ!»
رەنگ هاتەو ڕۆ ژنەگان و کەمێگ خەنێ نیشتە سەر لێوێیان. لەی ناو ڕێیە وەل یەکا دەس‌کردیمنە پەیشرووئەودان و هەر وەی لەونە زوورمێیان ئاشنا لە ئاو دراتن.
مینی‌بووس ڕەسییە ئاوای، داوەزیایمن ک تماشایگ ساتەگەم کردم، سات لە دوانزەی شەو گوزەریاۆد. وە ناو ئاوایا کەفتەو نوایان و نادریش چۆدە ژێر هەڵنگڵ یەکێگ لە ساراژنەگان ک هڵایە لەپسای لە گل‌گوو

کەفت. هەنای ڕەسیمنە ناو حسارەگە، چەوم هاتەم مل داوڵ قەیەمخەیر لە ناو چوارچوو دەرەگە وساوقدە پاوە و وەل یەیاگ نزیکەو بۆمن، هاتە پیری مێوانەیلەو.

II

ده ڕووژ ماوْده نەورووز ساڵ ١٩٩١ ک بیس و هەیشت کەس له پێشمەرگەیل خانەقینی وه دەسمێیەت سێسەد چوارسەد هاوڵاتی مەدەنی خود شارەگە، هێرشت کردنه سەر ناوەند بەعس له خانەقین. یەکم جار ئەو بیس و هەیشت نەفەره ئامادەکاری کردۊن و هەر یەگ شەڕ دەس پێ کرد، جوانەیل وڵاتپارێزیش، چ کوڕ و چ دۆەت، دانەو لووێیان ک منیش یەکێگ لەوانه بۊم. هەرئەو شەوه توانسیمن خانەقین ئازاد بکەیمن. ئەو شەوه تا شەوەکی خەڵک نەخەفتن و شار پاکسازی کریا. دەمدەمەیل بەیان بۆ ک دۆەت و کوڕ وه چەکەیلێیانەو له ناوڕاس شار دەس له ناو دەس یەک دەس کردنه هەڵپەڕین و چووپیکیشان. دڵم کڵکڵه کرد و پام ئەو بان زەوی نەهات. له وەختێگەو ئازاد و لەیلا و پشتیوان گیریاوْن و له لێیان بێخەوەر بۊمن، پا وه زەویا نەکوتاوْم. تفەنگەگەم خسمه شانا و چووپیەگه له سەرچووپیکیش سەنم و کەفتمەو چووپی. هێمانێ نیمدەورێگ نەیاوْم، ئەو کوڕه ک دەس ناوْمه ناو دەسێ دەنگێ بەرزەو کرد و وەت: «هەر بژی دۆەت و کوڕەیل خانەقین!» هێمانێ ڕووژ نەهەڵاتبۊد ک ڕوخسارێ بۊنم و تەنیا له دەنگێیەو کردمەی سەر! دەساڵەگه له ناو دەسم سسەو بۊ، ڕیتم هەڵپەڕینم شێویا و هاوار کردم «ئازاد!» گیانم سەردەو بۊ و نەتوانسم درێژه وه چووپیکیشان بەیەم. کوڕ بن هەنگڵم سفت گرت و سەنگینیم

خسه مل خوەیا و وەت: «دوای ئێ هەمگەی ساڵە چووپی کەفتیەسەو دەس خەڵک خانەقین، نەبایەس ئێ چووپییە بکەفێدە زەوی» ئێ قسە ک کرد هەم هاز دا پیم و هەمیش دی دڵنیا بوم ک خوەیە. دەسمالْ چووپییەگە بردمەو بان، لە ئاسمان گلێ دام و وە دەس چەپ سفت پەنجەی جەڕەو دام و وەتم: «کاکە! تاقەت نیەتیەرم، هایدە لام و دەسە ملد نەکەم!»

ئازاد وەت: «وەخت ئڕا دەس لە مل کردن فرەس، چووپی بکیش ک خوەر ئازادی کوردستان لە خانەقینەو هەڵاتییە!»

دەورێگ لە سەرچووپی بوم ک کوڕێگ هات، چووپیەگە لیم سەن و هەڵپەڕگەکەریل هەر فرە و فرەترەو بون. هەر یەگ چووپییەگە دامەو دەس کوڕ، باوش کوتام لە برایگ ک هەڵایە تەک خس لە پەنج ساڵ ک هیچ خەوەرێگ لێ نەیاشتیمن و لە ڕزار هەڵپەرگەکەریل خوەمان کیشایمنەو. ئەسر زەوق و دڵتەنگیم تێکەڵ یەک بون و ئڕا گڕ فرەیگ هەر لە ناو باوش یەک بومن. دەسم لە ناو دەسێ جیاوە نەکردم و هەر وەئەو شێوەی لەنوو دایمنەو لوو هەڵپەڕگەکەریل.

ڕووژ هەڵات و پارێزوانی لە شار دەس پێ کرد. ئەو شەوەکییانە ئازاد دەرفەت یە نەیاشت ک ئڕام باس بکەی ک چە وە سەرێ هاتییە؛ هەر یە وەت ک دو هەفتە پێش توانسێیە لە زندان دەرچوود.

وەل ئەو هاوڕێیەگانێیا، تفەنگەیلێ ک لە بەعسیەیل وە جییەو ماۊد، بەیروبەشەو کردن و ئەسیرەیلێ ک گرتۊن کلەو کردن ئڕا بەغدا. لە شوونێیا ئێوارەی هەر ئەو ڕووژە توانس وە سەرپایگیشەو سەردان ماڵ بکەی. داڵگم وەختێ باوش کوتا لە لێ، دی وڵێ نەکرد و وە شەش پەلگی ئەسر وە چەوێیا ڕێیا داگرت.

شار خانەقین تا سێ ڕووژ ئازاد و لە دەس خود خەڵک بۊ. سەر سێیمین ڕووژ ڕژیم بەعس وە هێرشت بەرفرەی زەمینی و هەواییەو توانس جارتر خانەقین داگیر بکەی. هەر یەگ دوجارە شار کەفتە دەس بەعسییەیل، تیرواران و قەلارکردن دەس پێ کرد. خەڵک ناچار بۊن ڕۊ لە کەلار و شارەیل بانتر کوردستان ڕەو بکەن.

داڵگم مەشیا لە شوون چەن ساڵ چەوەنووڕی خانەقین بیشتادە جیەو. ئەمانێ ڕێ لە وەرێ نەچێ و هەرچێ وەگەردێیا وەتم، ڕازی نەوی، لە حاڵێگا خوەیشێ دی ک دەوڵەت چ کوشتارێگ خسێیەسە ڕێیا. هێمانێ خۊن بان جادە و کەل و کووڵانەیل وشکەو نەبۊد ک کەسەیل تر دانە دەم گولەوە! ئەرتەش بەعسی جوور چشتێ ئاد کردۊن ک نەیلن خۊن لە بان خیاوانەیل ئێ شارە وشکەو بوود. ئەوانە ک توانسن گیان دەر بکەن، لەپسای شار چووڵ کردن. داڵگم گوڕان چەوێ لە چوارچوو قاپیەگە بۊ و وەت: «هەر ئەوجوورە ک ئازاد هاتەو، لەی شارە جم نیەخوەم تا لەیلا و پشتیوانیش نانەو». دی وە وەرێیەو نەمەنۊد ک پا بەیمنە گەز، تەنیا

برێگ لەو بنەماڵەیل عەرەبە ک دەوڵەت لە جنووب عراق هاوردۆدان، لە خانەقین مانەو. وە هەر شێوەی بۆ دەس داڵگم گرتم و نەوەڕازی لە خانەقین دایمنەو دەر.

لە کەلار چیمنە ماڵ یەکێگ لە ئاموزایلم و لە ڕێ ئەوانە توانسم جار تر ئازاد و هاوقەتارەیلێ لە شاخ بۆنم. ئازاد وەت: «قەرارە ک لەینوو هێرشت بکەیمنە سەر ناوەند بەعس و ئستخبارات خانەقین، وەتەمایمن ک جەژن نەورووز لە خانەقین ئازادکریای بگریمن» وەتم: «منیش وەلدانا تیەم»

سێ شەو وەرجە نەورووز توانسیمن جار تر خانەقین ئازاد بکەیمن، ئەمانێ ئێجارە توانسیم تەنیا شەوێگ ئێ شارە وە ئازاد ڕابگریمن و ئێ ڕووژی هەڵشکیایمن. لەو شەڕە هڵایە چل کەس بەشداری کردیمن، هەفتان لە لیان شەهید بۆ و چواران ترەکانیش زامدار بۆ ک ئازاد یەکێگ زامدارەگان بۆ. ئەڵبەت گولە داۆدە ناو ڕانێ و زامەگەی کوشندە نەبۆ.

وە سەختی توانسیمن جنازەی شەهیدەیل و زامدارەگان لە دەس دژمن دۆرەو بخەیمن. هەر یەگ لە خەتەر بەعسیەیل دۆرەو کەفتیمن، جنازەگان لە ناوەی خانەقین وە کەلار خاک کردیمن و زامدارەگان هاوردیمنەو ئڕا شاخەیل گەرمیان. لەورە بۆ ک ئازاد وەت: «ت دی

بچوورەو! داڵگم وە تەنیایی سکتە کەی، لانکەم بیل یەکێگ لە لیمان وە دیارێیا بوود»

III

دو ڕووژ له شوون نه‌ورووز، زوورم خه‌ڵک شاره‌یل کوردستان عراق ڕۆ له کوردستان ئێران و کوردستان ترکییه ڕه‌و کردن. خه‌ڵك شاره‌یل نزیک وه مه‌رز ئێران په‌لام سه‌ر سنوور بردن.

هڵایه هه‌فته‌یگ له ئێواران نه‌ورووز ڕه‌د بۆد ک ئیمه‌یش که‌فتیمنه ڕێیا وه‌ره‌و سه‌ر سنوور. وه‌ختێ ڕه‌سیمنه دۆر نزیک مه‌رز په‌روێزخان، سات یه‌ک شه‌و بۆ، وه‌تمه ئه‌سرین: «ت ئێ هیله‌ی ئه‌سپه ئه‌ژنه‌فتی؟» وه‌ت: «نه! ئه‌سپێگ نییه ک ده‌نگێ بژنه‌ویمن!» سه‌ره‌گردیێ کردم و هاتمه‌و خوه‌م، نیه‌زانم ئڕا هیله‌ی ئه‌سپ ئاشنایگ ئه‌ژنه‌فتم؟ وه‌تم: «ڕووڵه! وه‌رجه یه‌گ ئازاد ئڕام بوود، چه‌ندین جار دا له سه‌رم سوار ئه‌سپه‌گه بووم و ڕێ وێژنان بگرمه وه‌ر، وه‌لێ هیچ وه‌خت دی پام وه کووڵ ئه‌و ئه‌سپا نه‌چێ و ئێ ڕێیه نه‌گرتمه وه‌ر» ئه‌سرین زه‌نبیله‌گه له لیم سه‌ن و وه‌ت: «دێره». وه‌تم: «قوله‌یلم ڕه‌و نیه‌که‌ن! نیه‌تۆه‌نم ئێ مه‌رزه بوورڕم». وه‌ت: «ناچاریمن ک بچیمن، ڕێ تر نه‌یریمن!».

هه‌نای بۆمنه ناو ئه‌و خه‌ڵکا ک کوڵه کوڵه‌وه بۆن، دیم ک ڕژیم ئێرانیش هه‌ر وه ئێ ڕحه‌تییه نیه‌هیلێ له مه‌رزه‌گه بپه‌ڕیمنه‌و. وه‌ر کردمه ناو مه‌ردمه‌گه‌یا و وه هۆرده تماشای ئاواره‌یل کردم و گاجاری له پشتا له قه‌یافه‌ی گله گله‌یگ دۆه‌ت و کوڕ جوان که‌فتمه شکا و بێ‌ئنگار و له ناکاوا چڕیم «له‌یلا!»، «پشتیوان!» ئه‌مانێ وه‌ل لاوه‌کردن هه‌ر کامێیانا

دیم ک نە ئەوان نیین و دوبارە وە ژاوخواردن ئدامە دام. هزاران هزار کەس لە سەرما لەرزیان و چەوەڕێ ئەوکریان مەرزەگە بون. لەیوا وەتن ک دەوڵەت ئێران مەرزەگە وەگشتی واز نەهیشتیێە و ڕووژێ چەن سات لە وەخت کار ئداری وازێ کەن.

شەوەکی ئێ ڕووژێ خاستر دیار بو ک چەنێ ئایەم لەی ناو قوڕ و خەڕگاو واراناوەیلە کەفتێیە. بڕ فرەیگە لێیان وەرجە ئیمە ڕەسۆن و هەم سەرما و هەمیش ورسیەری زێفە لێیان سەنود. نزیکەی سات دە و نیم مەرزەگە واز کردن، کەمێگ گیان ڕەویا پێیانا و گشت لە شوون خوەیان هەڵسان. دۆای دو سێ سات تۆەنسیمن سنوور بنەیمنەو پشت سەر. لە دیم ئێرانا ماشینێگ نەبو ک کرا بکەیمن، ناچار بومن وە پاپیا وەل ئەودۆای خەڵکا بکەفیمنە ڕێیا. هەر یەگ ڕەسیمنە پەڕ شار قەسر، بومنە دو برەو. بڕێگ ڕێ سەرپێڵ و کرن گرتنە وەر و بڕێگیش ڕێ گیەڵان. ئیمەیش دایمنەو لوو بڕ دوێیم و وە هەڵکە هەڵک کەفتیمنە ڕێیا. ڕەسیمنە ئەوەڵین ئاوای، چوار پەنجێ لە ژن دیەکانییەگان هەرچێ نان کردۆن، هاوردنانەو دەر ڕێیان. لە ناو خوەمان بەیروبەشێیەو کردیمن و نەفەرێ کوتە لەپێگ لێ نایمنەو دەم. هەرلەیوا چەن دیەکەی تر بو ک خورد و خوراک دانە پیان. هەر ئاوای ک نایمنەو پشت سەر، هاز فرەترێگ کەفتەو پیان و ڕێ خوەمان ترکانیمن. لەی هەیمەی قەسر وە گیەڵانە تاک تووکێگ ماشین پەیا بو ک ئەوانەک نەخوەش و دوگیان بون یا هاز

ڕێ‌کردن نەیاشتن، هەڵگرتن. هەنای شەکەت بۆمن بڕ بڕ تەزێگ دەرکردیمن و هچانێگەو خواردیمن.

نزیکەی سات دوێ شەو بۆ، چراخ ماشینێگ لە پاکۆەی دەس ڕاسمانا دیار دا و لە پەڕ ئاواییێگ ک لەپسای لە لێ ڕەی بۆمن، وە سەیوەت سەیوەت تەک خسە لیمان. فرەیگ لە پیرەمەردەیل سن بانێ ک وەلمانا بۆن، ئەو مەنتەقە خاس ناسین و وەتن ک یە گوورِ سفێیە. من وە منالی یەی جار هاتۆمە پێ. بێجگە ناوەگەی خاس ئەو هۆر نەهاوردمەی. نۆر ماشین نزیکەو بۆ، دیم ک ترەیتوونێگە. هاتە لامان و ئڕامان وسا. هڵایە بەین بیس تا بیس پەنج نەفەر بۆمن ک گشتمان لە بان گڵگیر و ناو ترەیلییەگەی جییەو کرد. کلگ هەڵگرتیای سییەوە بۆ، هەرکەس دڵنگ ئزافەی وە پێ بۆ دایەی لە دەور مل و پشتا و سەر بردیمنە یەکا. دە پانزە دەقەیگ کەمتر یان فرەتر پێ چێ، قیڕە لە ترمز ترەیتوونەگەوە وسا! سەر هەڵگرتیم و لایگەو لە پشت خوەمان کردیمن، ڕووژنای گوڵووپەیل شارێگ لیمان کەفتەو دەر. ڕانندەگە وەت: «یە گیەڵانە!» یەکێگ لە پیاگان تماشای ساتەگەی کرد و وەت: «میزان سات دوێ شەوە ئەڵبەت وە وەخت بەغدا» لە ئەوەڵ شار پاوە هاوردیمن. وە هۆردە ئیسفایگ دەور وەرم گرتم و وەتم: «ئێ شارە چەنێ گۆەڕیایە!».

چەن کەسێگ لە لیمان چێن ئڕا ماڵ کەس و کارەیان و ئەودۆامانیش لە سەر ڕێ وێژنان وسایمن ک ڕووژەو بوود. هڵایە سات پەنج و شەش بۆ

ک مینیبووسێگ هات و هەڵگرتەمان. هەر یەگ داجمیایمن ڕانندەگە وەت: «خوەیشکە تا ئێرنگە لەی ڕێیە نەیمەسەدان» وەتم: «ڕەو کردیمنە و لە خانەقینەو تیەیمن» سێ چوار دەقەیگ بۆ ک کەفتۆمنەو ڕێ، دەس دایمنە سەرەوژۆەرێ ئنارگ؛ لە نیمەقەیێ ڕانندە وەڵا سەر باس هەڵتەکان و وەت: «هەر چەن تاتیلات نەورووزییە و گشت جیێگ تاتیلە، وەلێ من بایەس وەی گوڵنگاو سووە کار بکەم. کار ئیمە لەیواسە تاتیلی نەیرێ». وەتم: «خوو مەگەر ماشین خوەد نییە؟ چەن ڕووژ کار مەکە!» «سرویس کارگەرەیل وێژنانم. هەر شەوەکیان بایەس بارمانە ناو شار و ئێوارانیش بوەمانەو. ئەگەر نەچمە شوونێیان ئەوان بێ سرویسەو بوون» گورگ و مێش بەیان بۆ، لە ملیەی ئنارگ چیمن وەو دیما، ڕەسیمنە دەیشتەیگ ک لە ناونیتگی زەنجیرە کوەیل بەرزێ هەڵکەفتود، مقمەو برد و لەپسای خاستر هاتەو هورم ک لە منالێ ئێ کەش و کووڵ و دووڵەیلە داۆمە دەم پاوە. لایگەو لە دۆەتەگەم کردم و وەتم: «ڕووڵە! یە مەنتەقەی وێژنانە! یە زێد منە» وەل یەیاگ لەپسای ئێ چەن کەلیمە هاوردمە زوان، ئەسرین وە پەڕ دەزماڵێ ژێر چەوم سڕیەو و سەر ناو بان شانم. مینیبووس هەر گوڕەی هات و ڕانندەیش دی چشتێ نەوەت.
کەفتیمنە لاوەلێژیێگا ک فرەی فرەی ئاشنا بۆ، نە یەگ لێ شک بکەم، هەر خوەی بۆ! ئەمانێ سەردەمێگ ک وە کووڵ ئەو ئەسپەو وەل

بەرزووا وە پێیا چێم ئرا خانەقین، ئێ ڕێ ماشین‌ڕەو نەیاشت و تەنیا وە چارواوە وە پێیەو هاتوچوو کریا....

هەنای ڕەسیمنە ئاوایەگەی خوەمان، برێگ ئایەم لە کەمار ڕێیەگە جەمەو بۆن و هەر یەگ لە مینی‌بووس داوەزیایمن، هەڵای دەرەگەی کردن. هڵایە بەین بیس و پەنج تا سی نەفەر بۆن. وەرجە یەگ سوار بن، سواوە خەیرییان کردم. یەکێگ لە کارگەرەگان ک هڵایە شەس ساڵێ بۆ، چەو بڕبۆدە ناو چەوم و لیم نزیکەو بۆ! گڕێگ مقێیەو برد و لە شوونێیا وەت: «ئەرێ خوەیشکە چانێ ناسمەد و ئەو سەرد نیەچم؟!»

لە شوونەگەی خوەم وشک وساوم و چۆمە ناو نخێیەو، وەتم: «مە دروو ت حەمەی کوڕ میمی گوڵەنام بۆد؟»

وە دەمەخەنگێگەو وەت: «وەی نیشانەی نەپوور لای لۆتمەو کەس نییە نەناسێدەم»

منیش خوەم پێ ناسانم و هەر دوانمان باوش کردیمنە مل یەک. چەنان لە پیاگان ک سوار مینی‌بووسەگە بۆن هەر یەگ زانسن من دۆەتەگەی حەیەرم و لە خانەقین هاتمەسەو، پاوە هاوردن و گشتێیان گەی وە گەی دەس کردنە ملمان. باوجی قەیافە و ناو ئەودۆایان وە هۆرم نەماوۆد.

ڕێ ماڵ باوان لە هۆرمەو نەچۆد و یەیڕاس مل ڕێیەگە گرتم و ئەسرینیش لە شوونم. هەر یەگ لە پای مینی‌بووسەگە دۆرەو کەفتیمن، یەکێگ لە پیاگان هات و دەسمەیەتمان دا، بخچەگە لیمان سەن و وەتە ڕانندەگە:

«کەمێگ سەور کە تا تیەمەو» هڵایە سێسەد چوارسەد گامێگ لە جادەگە دۆرەو کەفتۆمن ک لەی دەمە بۆە دەنگایدەنگ! تمەز مەکە لەی هەیمەیە یەکێگ لە کارگەرەیل کیشێدە قولا و خوەی تەقنێدە ماڵ بەرزووا و مزگانی دەیدە پێیان! لە ژۆەر دیەکەگەوە سێ چوار نەفەر وە خێرایی لەپسای وەرو پیەان هاتن ک باڵای بەرزوو لە ناو گشتێیان دیاری تر بۆ.

IV

تا ئیمه له ماڵ باوان بۆمن، هڵایه سێ چوار بنەماڵەی ئاوارەی تر هاتنه ئاوای و هەر کام لێیان له ماڵ قەوم و کارەیان سکنا گرتن.

هەفتەیگ بۆ ک ماڵ بەرزوو فره شلخ بۆ و وه زوور جییانەو بۆ ک بخەفیمن تا یەگ سێ چوار ڕووژێ گوزەریا، پیای شابادیێ دەمەڵدم ژنەفتبۆد ک قەومەیلێیان هاتنەسه وێژنان، نیمەڕووانێ هاته شوون قەومەیلێیان له ماڵ بەرزوو و وەلا بردان.

لەی ماوەی چەن ڕووژه ک ئیمه هاتۆمنه وێژنان، هاوسا و قەومەیل فرەیگ هاتنه سەردانمان. وەختێ پەیجوور منالەیل هاوباز ئەوسام بۆم، بڕێگه لێیان مردۆن یان له وەخت شەڕ ئێران و عراق ڕەو کردۆنه شارەیل تەیران و قەزوین و ئسفەهان و دی لەوره نیشتەجیەو بۆن. تاک و تووکێگیشه لێیان له خود دیەکه خەریک ژیان کشتوکاڵ و پەسدارییان بۆن.

ئیمه دی له ماڵ باوان نیشتەجیەو بۆمن و پەیوەندییەیلمان وەل خەڵکا فرەترەو بۆ. ئێوارنێگ مەنسووره سیەڵگِ کوڕەزای پاشاخان له ناو حسارەگه وەل ئەسرینا نیشتۆده تەمەتەقه و منیش له ناو پەنجەرەی ماڵەگەوه وه گووش بۆم. وه قسەی خود خەڵکەگه مەنسووره سیەڵگ تازه لەی یەی ساڵ دوایی جەنگ ئێران و عراقه له ڕێ بەسیجییەو چۆده ناو سپاهـ و بۆده یەکێگ له مزبگیرەیل دەوڵەت. منیش له کەمار

پەنجەرەگە لەپسای سەونزی پاکەو کردم، وە گووش بۆم ک وەتە ئەسرین «هەر چەن ت خاڵواند ئێرانییە، وەلێ نیەزانم وە چ ڕۆێگەو هاتینە ئڕا ئێران؟» دەس لە سەونزی پاکەوکردن کیشام و لە تەشاوییەگەوە تماشایان کردم. ئەسرین واقێیەو بردۆد و لە شوونێیا وەت:
«وەڕاسی ئۆشی یا هەنەک کەید؟»
«ئڕا هەنەک بکەم، وەڕاس ڕاسمە»
ئەسرین لێ تیەڵەو بۆ و وەت: «ئڕا کاکە؟ مەر چ چوویێگ کردیمنەسە سەروار جنابالییا؟»
«هەر ئەو سەدامِ کارِ ئیوە کەم لە جوانەگانمان کوشت؟ عراقی جاعەت دژمن ئیمەس!»
«قسەی دەمد بفام، ئاگای زواند وە خوەد بوود و بزان چە ئۆشی. مێژگ ئڕا فکرەوکردنە نە ئڕا گەنەڵدانی. دیارە هەرچی لە گووشد خوەنینە لە ناو کەپووڵد مەنەر دایە» ئەسرین وەل یەیاگ یە وەت ئەنوو گرتەی. نەیشتمەی ئەوڕاو، پەنجرەگە کامڵ کردمە تاق و وەتم: «کوڕەگە! ت کید کوشیایە؟"
مەنسوورە سیەڵگ هەنای دەنگم ژنەفت، جا خوارد و ئەوەڵ منگەمنگێ کرد و لە شوونێیا وەت: «کەس نزیک م نەکوشیایە، وەلێ سەدام وە هزاران کەس لە مەردم ئێران شەهید کرد»

دەنگم بەرزەو کردم و وەت: «سەگ عەقڵد بخوەی. ت خەجاڵەتی نیەکیشید ئیمە و سەدام خەید وەل یەکا! ت زانید هەر ئەو سەدامە وە هزاران هزار نەفەر لە ئیمە گرتێیە و کوشتێیە؟ هەر ئەو بەعسیەیلە...» ئەنوو گرتەم و کەفتمەو هور لەیلا و پشتیوان. لە ناو پەنجەرەگە دەس نامە بان زرانییەیلم و لە وەر خوەمەو تێر پڕ گری کردم.

لەیوا بۆ ک لە شوون شەڕەونان سەدام و خومەینی، بڕێگ کەس لەوای مەنسوورە سیەڵگ پەیا بوو ک ئیمە وە عراقی و خوەیشیٚ وە ئێرانی بزانێد.

ئێوارە ک نادر برازام هاتەو ئڕا ماڵ، لەی باسە ئاگادارەو بۆ و قەمتەر لە لیٚ قورووژیا. هەر لەو پا چیٚ و دەر ماڵ لێیان گرت، هەنای کەسێگ وە ئەمشێریٚ نەوی، وەت: «ئەوسا باپیرد پاشاخان و باوگد نەوکەری و مزوری ڕژیم ئڕا ئەمنیەیل شا کردن، ئێرنگەیشە ئمجا خوەد و باوگە دوڕوەگەد داینەسەو لوو ئیٚ ڕژیمە ئڕا کاشفی».

هڵایە مانگیٚ بۆ لە وێژنان بۆمن. ڕووژێگ یەکێگ لە پیایل دیەکە ک ماڵێیان سیٚ چوار ماڵ ئەو خوارتر ئیمە بۆ، هات و وەتە بەرزوو: «م لە خەیرخوای هاتمە توام چشتیٚ ئڕاد بۆشم. نادر کوڕد، لەی دەر دکانەیلە باس کوردستان کەید! م خوو زانم کوردیمن وەلیٚ مەردم ئۆشن یە ئڕا باس کوردستان کەی؟! باوجی م زانم ک حەقمان خوریایە، وەلیٚ چوە ئەو بان دەسمان تێد! تەنیا تواسم یە بۆشم ئیٚ پایگای سپا ک لەیرە

مەزريايە، بۆەسە لانە كاشفيێگ؛ وەتم هووشدانە پێيەو بوود، وە پیێ بۆشن کەمتر لە لای کەس و ناکەس لەی باسەيلە بکەی».

X

ڕووژێگ نادر باس خوەی ئڕام کرد و وەتیاد ک وە دەمەڵدەم و پەیشرووەودانەو تۆەنسێیە کتاوەیل کوردی یا کتاوەیل فارسیێ ک لە سەر کورد نۆسیانە لە ناو قوڵتیسەی شەڕ پەیا بکەی. هاوتەمەنەیلیێ یا شوانی و جفتیاری کردن، یان چۆنە جەنگ و لە بەرەیل شەڕ ئێران و عراق کوشیاۆن. ئمجا هەر ئەو ڕووژەیلە باس فرەیگ ئڕام کردیاد و وەتیاد ک ڕووژیێ یەک دوجاریش لە ڕادیۆ گووش تەکنیێ تا لە ڕۆداوەیل جەنگ و خەوەرەیل جهانیش بیێخەوەر نەمینیێ.

شەوەکیانیێ هەنای مەونج و شەوخەفەگان کووەو کردیمن، چەوم هاتە مل کتاوخانەگەیا ک چشت سەرنجڕاکیشێگ بۆ! لە پشت جیدڵنگیەگانەو کتاوخانەی جیساز کردۆد ک هەر وەی ڕحەتییە کەسێگ نەتوانس پەیای بکەی. لە ئاوایێ ک تا دو سێ ساڵ پێش لە ناو قوڵتیسەی شەڕ بۆە، ئەوەیشە لە ماڵ خەڕگینیێ، لەیوا کتاوخانەیگ پەیا بکەی، ئڕام جی دڵگەرمی بۆ. باس و گفتگو فرەیگ وەل نادرا کردم و لەلیێ پرسیم: «هەرچەن فارسی نیەزانم وەلیێ وشە وشەیگ لە ناو کتاوەگان ڕەسمەو، کتاوەیل خاسێگ دێرید، یانە چۆن گیر هاوردیدە؟»

«م هەر لە مەدرەسەیا هەزەو کتاو و ڕووژنامە بۆم، ئەمانێ یەک دو ساڵە وەل چەن نەفەر ترەکا لە شارەیل کرماشان و سنە ئاشناوە بۆمە و لە ڕێ برێگ لەوانەو تۆەنسمە بەشێگ لەی کتاوەیلە، وەدەس بارم»

«ئڕا ئێ کتاوەیلە لەیوا هشار کردیدە؟»

«هەر چەن ئێ کتاوەیلە زوورم لە سەر ئەدەبیات و تاریخ و زوانن، وەلێ خوو سپاهـ ئێ چشتەیلە نیەپرسێ. چەن ساڵ پێش دوان لەی مناڵەیل گیەڵانە ک ئێدام کردن، تەنیا جرمێیان کتاوخوەنین بۆ!»

باس لە سەر زوان و ئەدەبیات و ڕەوش کوردستان، مەسەلەیل موهم ژیان ئیمە بۆن و هەر ڕووژ ک گوزەریا باس ئیمەیش هەر گەرمترەو بۆ. لەو ماوە دەسم چێیە مل دەفتەر شێعرەگەیا، شێعرەگان وە زوان کوردی بۆن و ئەو ڕووژە ک نادر چۆدە گیەڵان تۆەنسم ئەو دەفتەر شێعرێیە بخوەنم و لە تاریخێ ک لە خوار هەر شێعرەو بۆ، ڕەسیمەو ک سێ ساڵە شێعر نۆسێد.

<u>یە یەکێگ لە شێعرەگانێ بۆ:</u>

<u>شارستانیەت</u>

<u>تابلۆویێگە</u>

<u>لە سەر دڕییان دیلی و ئازادی</u>

<u>بێ ناونیشان</u>

<u>لە دنیای ویەردە</u>

قەڵخانێگە وە دەس سەرئەملەی شەوارەو

و

نواکیش لا لا لە تیەریکی کەی

هەنای چەو کەیدەو

لیسك ڕووژنای مژییە

دو مانگ ک گوزەریا، خاڵووژنم قەیەمخەیر وەل مناڵەیلا دەسێگ هاوردنە ژێرزەمینەگەیا ئڕامان و دی لەورە لەوای ماڵ خوەمان داکاسیایمن. لەوە ئەودوا هەرئەو ژێرخانە بوە جی باس و دەمەتەقەی من و نادر. وە مدوو یەوە ک لە خانەقین خەبات کوردی فرە بۆ، بڕێگ زانیاری لە سەر خانەقین و شارەیل تر باشوور دامە نادر، ئەویش باسەیل جدیێگ لە سەر ئەدەبیات ئڕام کرد و خوەشاڵ بۆ لە یەگ کەسێگ پەیا بوە لە قسەگانیٚ ڕەسێدەو.

هەنای باس لە سەر ئەدەبیات کردیمن، نادر وەت: «دو سیٚ گلە شاعر نووخواز لە باشوور هەن ک ئەوانیش هەرلەیوا شێعر نوو نۆسن و واز لە کلاسیک هاوردنە»

«مەنزوورد شێرکۆ بێکەس و عەبدلا پەشێو و یانەنە؟»

«ئەی دەم خوەش. بەس ناسیدەیان!»

«ئەرێ، فرە شێعر خوەنم هەرچەن کتاوێیان گیرم نەکەفت، وەلێ لە ڕێ ڕەفیقەیلەو کۆپی چەن گلەیگ لە شێعرەگانێیان ڕەسیەسە دەسم».

٧

سێشه‌مانه‌یگ وه‌ل داڵگم و خاڵووم به‌رزووا له‌ شوون کاروبار په‌نابه‌ریمان چیمن ئڕا کرماشان. له‌ ده‌ر گاراژ وه‌ ڕاشکاوی چه‌وم هاته‌ مل ده‌س‌فرووشێگا ک کتاوه‌یل ده‌سه‌دوێیم فره‌تیا. له‌ لیٚ پرسم: «کتاو کوردی نه‌یرید؟»

کتاوفرووش گرێگ مقێیه‌و برد، سه‌رێگ خڕ دا وه‌ ئارامێگه‌و وه‌ت: «دو سیٚ گله‌ کتاو شێعر کوردی دێرم، شارتمه‌سانه‌و. ئه‌گه‌ر توایدان، بچوو خڕێگ بخوه‌ و په‌نج شه‌ش ده‌قه‌ی تر به‌وره‌و تا ئڕاد ده‌رێیان بارم»

وه‌ل داڵگ و خاڵووما خڕێگ خواردیمن ک بڕێگ ئاجه‌ت و ده‌فر ناوماڵه‌ بسێنیمن، هه‌نای ئه‌وان له‌ پاساژێگ هه‌ر له‌و نزیکییه‌ خه‌ریک جنس تماشا کردن بۆن، وه‌تمه‌ داڵگم: «تا ئیوه‌ هاینه‌ چشت سه‌نن، منیش تیه‌مه‌و» هه‌ڵپلیامه‌و ئڕا لای کتاوفرووشه‌گه‌، دیم دو سیٚ مێشته‌ری دێریٚ. ئه‌وان ک پشت پا دان، سیٚ گله‌ کتاو کوردی ک نریاۆنه‌ دوتوو جڵد سیٚ گله‌ کتاو مه‌زهه‌بی، دراورد و لیم دڕێیانا کرد. جڵد کتاو دینیه‌گان له‌ قه‌ییانه‌و کردم و دیم جڵد ئه‌سڵی دوان له‌ خود کتاوه‌گان دڕیایه‌. ئه‌وه‌ی ک ساڵم بۆ له‌ بانیٚ نۆساۆد "چه‌پگه‌گوڵ" به‌رهه‌م "شامی کرماشانی"؛ هه‌رئه‌و کتاوه‌ هه‌ڵگرتم و باڵ چه‌وێگ دامه‌ ئه‌وه‌کان تریشا. له‌ بان یه‌کێگیان نۆساۆد "ناڵه‌ی جودایی"، ئه‌وه‌یشه‌ نامه‌و لا، هه‌ر

دوانیٚیان سەنم و تەپانمە جانتاگەم. هەر لەو دۆر نزیکە قاقەز کادۆویٚگ سەنم و کتاو چەپگەگوڵ کادووپیٚچ کردم.

هڵایە وەخت شامکەران، ڕەسیمنە ماڵ. خاڵووژنم قەیەمخەیر لە دەنگ هەیچەی گەماڵەگان هاتە دەر و چەوێ کەفتە لیمان، وەت: «سەر وەخت ڕەسینە، شام ئامادەس»

داڵگم ک کەمیٚگ شەرمین بۆ، وەت: «دەسخوەش قەیەمخەیر! زامەتدان نیەیمن، لە شار چشت وەلا هاوردیمنە»

«زامەتێ چوەس؟ یە چ قسیەیگە! ماڵ خوەدانە. لە گشتێ مهمتر مزگانی خاسیٚگیش لید توام»

«چوە بۆە؟ خوەش خەوەر بۆد!»

«ئازاد هاتیٚیە!»

داڵگم تا ناو ئازاد ژنەفت، کەلوپەلەگان لە دەسێ کەفت! لە ژیٚرا پلەگان گامپەڕ بڕی و وە دەنگ بەرز چڕی: «هەرەنگ دڵەگەم وە خەیر هاتیدە!" لە ناو دەر داڵگم و ئازاد باوش کوتان لە یەک. لە شوون کەیفخوەشی و خوەش دش کردن، چیمنەو ناو. لەی هەیمەی دەر ماڵە تا سەر سفرەیگ ک خسۆنەو، لە ڕێ کردن ئازاد هۆردەو بۆ، دیم نیەشەلیٚد و خاسەو بۆە.

قەیەمخەیر برنج و نژی وەگەرد ماسا ئامادە کردۊد و یەکێگ لە خوەشترین شامەیلێ بۊ ک من و داڵگم وە لەزەتەو لێ خواردیمن. هەر کەس لەو سەر سفرە نیشتۊد، بریقەی خوەشی لە ناو چەو داڵگم دی.

ئەو شەوە تا شەوەکی کەسێگ نەخەفت و فرەتر وەل ئازادا قسە کردن ک چۊن ماڵ پەیا کردێیە؟ ئازادیش وە لێوەخەنەوە وەت «ئایەم لە وڵات خوەی ڕێیەگان خاس دۊنێدەو»

گشت وە دەور ئازادەو سەگەرم بۊن. منیش لە وەرایوەر نادر دانیشتۊم و گرێگ یەی جار وە ژێر چەوەو ئیسفایگێ گرتم، هەر جار چەوم هاتە ملێیا، دیم ک ئەۊیش لەپسای نووڕێدە من. وەل هەر جار نووڕینا، خەنێ لە سەر لێوێ وشکیا و چەوێگ لیم پرتان. بێ یەگ چشتێ بۊشم هەڵسامەو پا، تماشایگێ کردم و چێمەو خوار ئڕا ژێرزەمینەگەی خوەمان. جانتاگەم هەڵگرتم و کتاوێگ ک کادۆپێچ کردۊم لە ناوێ دەرهاوردم ک جیڕە لە دەرەگەوە هەڵسا. وەل جیڕەی دەرا دەسم بردمەو پشت و کتاوەگە هشار کردم. نادر بۊ ک دەر ژێرخانەگە کردە تاق و وە ناو چوارچوو دەرەگەیا وساۊدە پاوە! ڕپەی دڵم هات و ئارام و قەرارە لیم بڕیاۊد! دو سێ جار جمێگ خسمەو دەسەیلم ک داخەمان و ئاسایی بووسم، بەڵام نەتوانسم. نادر هاتەو نوا لە مەودای یەی متریم وسا وە ڕۊەڕۊما! خوەشەویستی و دڵەڕاوکی لە ناو چەوێ هاوار کرد. گرێگ تماشای یەکترەکی کردیمن. بێ‌دەنگی زوور هەم لە من و هەمیش لە

نادر سەنۆد. ئڕا گڕێگ زەینم وسا و بێجگە یەگ وە چشتێ فکرەو بکەم، تماشای ناو چەوێ کردم. لە ناو چەوەیلێ چشتێ دیم ک ئێ دو سێ مانگە هەر ڕووژ وەرەو لای خوەی کیشیادەم. نیەزانم چەنێگ وەی شێوە تماشای کردم! دەسەیلم لە پشت هاوردمەو نوا و بەجەرکردن دەسەیلم وە دەس خوەم نەبۆن و تا ئیسە ئێ شێوە لەرزینە لە وجوود خوەما نەدۆم. وەل یەیا ک کادۆوەگە دڕا کردم، وەتم: «ئمڕوو لە کرماشان ئێ دیارییە ئڕاد سەنمە. ئومێدوارم ک وە دڵد بوود»
نادریش دیار بۆ ک دڵەڕاوکی گرتودەی، بێ یەگ چشتێ بۆشێ دەریدەم نەیشتەو ڕاو و لە دەسم سەنەی. لە وەخت چەکاننێ دەسەیلێ لەوای دەسەیل م لە سڵافات خوەیان هەڵساون. وەل ئەوکردن چەسپەیل دەور کادوەگەیا، چەوێ کەفتە کتاوێگ ک لە بانی نۆساو "چەپکەگوڵ" چەو لە بان کتاوەگە هەڵگرت و نووڕسە ناو چەوەیلمەو، ئەویش بێدەنگی شکان. گونایلێ لە خەنێ چاڵ بۆن و وەت: «ت خوەد چەپکەگوڵێگی!»
دو دەس لەرزووک، پەلام دو دەسەیل لەرزووک تر بردن ک دەسەیل من بۆن و وەل یەیاگ پەرت بۆمنە باوش یەک، هس کردیام لەرزیان دەسەیلمانیش کەمترەو بۆن.
ئەوین ناوەی من و نادر، ئەوین وە ئەدەبیات و زوان، ئەوین وە ئازادی وڵاتێگ داگیرکریای، یانە ئەوینەیلێ بۆن ک وەل گوزەریان زەمانا، فرەتر لە یەک نزیکمانەو کرد. لەیوا بۆ ک باس بندەس‌بۆنِ کورد و باس لە

پیاگ‌سالاری، باسەیلێ بۊن ک وەل ئەوین ئیمەیا هامێتە بۊن. هەنای دەرفەتێگ کەفت و کەس لە ماڵ نەبۊ، سەر لە باوش یەک پرتووک خوەنیمن و وەنەونانەیل بانان، مدوو بتەوێگ بۊ ئڕا ئەوزینەی ژیانمان.
من ک وە کوردی و عەرەبی و تا ڕادەیگیش وە ئنگلیسی زانسم بخوەنم، هۊردە هۊردە خوەم دام لە تخون زوان فارسییش.

VI

وه دریژایی سێ چوار ساڵ، بەشێگ له ئێ خەڵکه ک وەل ئیمەیا ئاوارەی دیم ئێران بۆن، وه ڕێ ترکییەوه وه قاچاخی خوەیان تەقانۆنه خاک ئرووپایا یان له ناو خاک ترکیه گیر کەفتۆن. ئەوانەیشه ک له ئێران ماۆنەو، بڕێگ لێیان له شارەیل ڕووژهەڵات هەڵکردن و بڕێگێیگانیش وەر کردۆنه شارەیل ناوەندی ئێرانا ک کار و کارخانه داشت. له شوون هێرشت ئەرتەش عراق وه کوەیت، بەش فرەیگ له پەنابەرەیل کورد خەڵک سلێمانی و هەولێر و دهۆک هەڵەوگەردیانه زێد و وار خوەیان. ئازادیش له شوون دو هەفتەیا دوباره چێیەو ئڕا شاخ، ئەمانێ ئیمه ڕێ هەوگل نەیاشتیمن و چارەی تر بێجگه مانەوه له وەر پامان نەبۆ.

هڵایه هەفت مانگێگ له هاتن ئیمه وه ماڵ خاڵووان گوزەریاۆد ک هەر دو بنەماڵەمان ڕەسینەو ک من و نادر خوەشمان لەیەک تێد. لەیوا بۆ ک خوەمانیش گامێگ هەڵگرتیمن، باڵ ئڕای هەڵماڵیمن و وەل ماڵا وەتیمن. هەر له شوون یەیا گ ئێ پەیوەندییه له ناو هەر دو خانەواده ڕەسمییەو بۆ، گورجانه خوازمنی و دەزۆرانییش کردیمن.

دەفتەر ڕەسمی ئزدەواج و مارەبڕێگ پەیا نەوی ک مارەی ئیمه بووڕێ. وەگوورەی داتەک ئێران نه من ناسنامەی ئێرانی و نەیش نادر کارت پایانه خزمەت داشت و هەر یه بۆە مدوو یەگ جواومان بکەن. هەرچەن

ئڕا من و نادر گرنگ نەبۆ، وەلێ پاملی بنەماڵە و وتەوت مەردمیش چشتێ نەبۆ ک وەی ڕحەتییە بخەیدەی ئەو پشت گۆە. بڕێگ لە مەردم ئاوایەگە ئێ ڕەفتار ئیمە لەوای کار خراوێ زانسن و بۆە چەوچەوێگ لە ناوێیان. دەمەڵدەم ژنەفتیمن ک لە پشت سەر تف و ناڵەتمان کەن، لەپسای دەسەیل تریش ئڕامان گرن و سەرەژنەیل وە لاپرتنگەو باسمان کردن. ئێوارانێ ک من و نادر لە شار هاتیمنەو و نەڕەسیدە وە ماڵ دەنگ یەکێگ لە ژنەیل هاوسا هات ک لە پشت کەلگەخراوەیگ ک لە ڕێیەگەوە دیار نەبۆ وەل بڕ ترا گردەو بۆن، دەنگێ دا لە سای گووشمان: «ئێ ڕەفتار کوڕ و دۆەت لابڕیاگە بێ‌حەیاییە و سوو دوسوو خەیر مناڵەگان ئیمەیش پەڕنن و دی کەسێگ نیەتۆەنێ بەجەرێیان بکەی!» تماشایگ نادر کردم و هەر دوانمان بزەخەنگێ کردیمن، بایەس وە لایانا ڕەد بکردیاتایم ئڕا ماڵ. هەنای لە پێڵگەی دیوارەگە کەفتیمنەو دەر، چەوێیان کەفتە لیمان! بێ یەگ سسەو بکەیمن یا پاپەی بۆمن، ئێوارە وەخەیرییان کردیمن و ڕێ خوەمان ترکانیمن. ئەو کەیوانووە ک لە پشت سەرمان قسە کرد، گورجانە هاتەو دەر ڕێمان! عەرەق نیشتۆدەو تێوڵێ، دەس من و دەس نادر گرت و وەت: «کوڕە عەزیزەگەم، دۆەتە شرینەگەم! وە خودا نەزانسم هاینە ئێرە!» وەتم: «میمی قەی چە کەی تنیش لەوای داڵگمانی» نادریش خەنگێ کرد و وەت: «چوە کردیدە، خوو قسیەی دڵ خوەد کردیدە!»

ژیان ئیمە بۆدە چەوچەوێگ ئڕا مەردم و فرە جار دەمەڵدەم و بڕێگ جاریش ڕاساپڕاس قسەگانێیان لەی گۆەم دا ئەو گۆەم. ئێ دەنگایدەنگە لە شوون ئیمە پا کیشا ماڵمان و بنەماڵەمانیش ڕەسینەو و تا یەگ شەوەکیانێ وەرجە یەگ من و نادر بچیمن ئڕا ناو شار، خاڵووژنم قەیەمخەیر وەت: «دەر دەروازەی شارێگ بوود بگری وەلێ دەر دەم دەرهاوسا و خەڵک نە!» باڵ چەوێ دا وە نادرا و دریژەی قسەگانێ ترکان: «ئۆشن لە کرماشان مارەبڕەیلێ هەن، ئەگەر دەمێیان بۆنید، وە ڕحەت مارە بڕن».

٧

سنوور و زایەڵەی زندان

I

دەمەڵدەم ژنەفتم ک لە سنە و شارەیل بانتر کوردستان فرە کەس هەن ک کار ئەدەبیات کوردی کەن. ئەمانێ هیچوەختێ ئێ دەرفەتە پێش نەهات ک سەردان ئەو شارەیلە بکەم. تا یەگ لە ڕێ ڕەفیقەیل کرماشانییا، توانیم شمارەی شەخسێگ وە ناو گۆران گیر بارم. چەن جارێگ لە دیەکەوە هاتمە ناو شار و تلفون کردمە پێ، وەلێ جواو نەیا. هەڵایە سێ مانگ گوزەری تا یەگ ئێوارانێ لە باجەیگ ناو شار شابادەو لەینوو زەنگ دام و گرت.

لە وەرز پاییز چەن شەو من و ئەسرین بۆمنە مێوان گۆران. وەختێ چالاکەیل تر سنە ڕەسینەو ک ئیمە هاتیمنەسە ماڵ گۆران، ئەوانیش هاتن ئڕا لامان. لەو ماوە ک لە سنە بۆمن هەر جار لە ماڵ یەکێگ لە نۆسەر و چالاکەیل کووەو بۆمن و مژارەیل فرەیگ تاوتوێ کریا. لە حەوزەی زوان و ئەدەبیات کوردییا تا هونەر و سیاسەت و دابەش‌کردن کوردستان.

هەم ئیمە و هەمیش چالاکەیل سنەیی لەوای هەڵکەفت گەورایگ نووڕسیمنە ئێ یەکەوگرتنە. گۆران هەرئەو سات ئەوەڵە وەت: «دژمن لە هەر دو دیم هەوڵی داگە هەر دو ناوچەی کرماشان و خانەقین بە دوو شێوەی جیاجیا، لە ناسنامەی کورد و کوردستانی دوور بخاتەو، بەڵام هەر ڕۆژ کە ئەگزەرێ پلانگەل دژمن فرەتر پووچەڵ ئەوێتەو» لەیوا بۆ ک

گۆران له گشتێیان فرەتر لەی ڕۆداو فەرهەنگییە کەیفخوەش بۆ و چەن جارێ هاورده زوان: «پەنجا ساڵ پێش کەسانێک له کرماشان و خانەقینەو خوەیان ڕێگەیان هەموار کرد بۆ شۆڕش نوێ کوردی و له دوای دابڕانێک بە درێژایی چل پەنجیا ساڵ، ئەمڕۆ نەوەگەل نوێیان میوان سنەن»

منیش خوەشاڵ بۆم له یەگ لەیوا باس له کەسانێگ له کرماشان کرد ک پێشتر بەشدار جمشت کوردی بۆنە، وەتم: «هەر یەگ خومەینی هاتەو و له شوونێیا شەڕ ئێران و عراق دەس کرده پێ، وەرجه هەر جیێگ خەڵک کرماشان و ئیلام بۆنە قوربانی. ئێ شەڕە ک خومەینی هەر نەتواس کووتایی پێ بای، ماڵ ئیمه ڕمان. مەیدان شەڕێیان فرەتر له ئەحواز تا ئیلام و کرماشان بۆ. فرەیگ له شارەیل ئوستان کرماشان کەفتنه دەس ئەرتەش عراق و ئیمه هەیشت ساڵ له ناو ئشکەفت و بن کوچگەیل له چیاگان گیەڵان بردیمنەو سەر. خومەینی لەی دەرفەته ئیسفاده کرد و وەل کوشتن هەر کەس لەو مەنتەقەیا وه زوور پۆل و حقووق مانگانە، خانەوادەی وابەسته وه دەوڵەت درس کردیا. تاک تووکێگ له عەشایر و خەڵەتیایەیل ئەو ناوچەیله وه بوونەی جەنگ وەل عراقا، هاورد ئڕا سەرکوت مەردم سنه و شارەیل دەور وەرێ. یانه سیاسەتەیل تەفرەقەخەر ڕژیم ئاخوندی بۆن»

باس و دەمەتەقەی فرەیگ لە سەر ڕەوش دوایی کوردستان کریا و تا یەگ تاڵ باس کەفتەو سەر مەسەلەی ژن. یەکێگ لەو ژنەیل ناو ئەو جەمە ک فرەتر لە حەوزەی ژنان چالاک بۆ، پرسیارەیل فرەیگ دەبارەی لەیلا قاسم لە ئەسرین پرسی. هەنای ئڕا یەکم جار ناو لەیلا هات، ئەسر وە بێ‌مێیارا زایە چەو ئەسرین و وەت: «لەیلا، ئاخ لەیلا. هەنای لەیلا قاسم ئێدام کریا و ناوێ لە ڕادیۆ و ڕۆژنامە بڵاو بۆ، داڵگم دوگیان بۆ»

ژن دەسێ هاوردە بان شان ئەسرینا و وەت: «دەی، جا»

«من مناڵ بۆم و جوور خەو ها وە هۆرم. ئازاد وەتە داڵگم ئەگەر ئێ مناڵە دۆەت بۆ، ناوێ نەیمنە لەیلا»

«ئێسە ئەو خوەیشکتە لە کوێیە؟»

«نیەزانم! چواردە ساڵێ فرەتر نەبۆ وەختێ وەل برایگ ترەکما ک دو ساڵ لە لی گەوراتر بۆ، دەسگیر کریان و تا ئیسە هیچ خەوەرێگ لێیان نییە»

ئەو شەوە تا شەوەکی باس ژن لە ناو جمشت کوردی و کارگەری لەیلا قاسم لە سەر خانەقین و تەنانەت گشت کوردستان کریا.

هەفتەیگ لە سنە مایمنەو و پەیوەندی چڕوپڕێگ وەگەرد چالاکەیل سنەییا گرتیمن. هەرچەن دەس ئەوان دریژتر بۆ و کتاوەیل فرەیگ لە باشوور و ئرووپاوە ڕەسییە دەسێیان. گۆران و هاوڕێیەیلێ هڵایە بیس گلە کتاو لە حەوزەی ئەدەبیات، زوان و تاریخ کوردستان، چ کوردی و چ فارسی، وە دیاری ئڕامان جیاوە کردن.

دوای هەفتەی، من و ئەسرین وە بارکوولەیگ لە کتاوەو سوار مینیبووس کرماشان بۆمن و هەڵگەردیایمنەو.

II

«ئیٚ کتاوەیل زدئنقلابییە لە کوورە هاوردینە؟» یە یەکم چشتێ بۆ ک بەسیجیییٚگ لە ئیست و بازڕەسیەگەی قازانچی نەڕەسیدە وە کرماشان لیم پرسی.

وە خۆنساردییٚگەو وەتم: «یانە کتاو ئەدەبیاتن. سەواد دێری خوو؟ بخوەنان!"

«ئێیٚ، کتاو ئەدەبیات؟! چ ئەدەبیاتێگ؟!» بەسیجی لە ناو ڕاڕەو مینیبووسەگەوە لایگەو کرد و وەتە شوفرەگە: «ت تۆەنی بچید، ئیٚ ئاقا و ئیٚ ژنە گلەو دەیم ک چەن پرسیارێگ لێیان بکەیمن»

من و ئەسرین دانە وەر و بردنەمانە ناو وتاقێگ لە پۆلیسڕای قازانچی ک لەیوا دیار بۆ ئڕا بازداشت دەمکی درس کریاۊد.

تمەز مەکە ئەو بەسیجیەگە ک لە مینیبووسەگە پامان هاوردەو، زەنگ داۊدە ئدارەی ئتلاعات کرماشان و ئیٚ خەوەرە ڕەسانۊدە پێیانا. لە شوون بیست دەقە لە بازداشتمان، بازجوو ئتلاعات هاتەو جی. هەر وە پاوە چەوێگ هڵاوردە کتاوەگانا و نەکەشیدە و بیس پەنج وەت: «بە بە! ضدانقلاب های تجزیەطلب[xii]!»

ئیسفایگێ گرتم، مقێگ بردمەو دڵ و وە سەیوەتێگەو وەتم: «بوەخشی ئەسرین فارسی نیەزانێ، بوود کوردی بۆشید؟»

ناوبرۆانێ چێ لە یەک و وەت: «از کی تا حالا کسی که تو ایرانه، اونم تو این سن و سال فارسی بلد نیست؟[xiii]»

ئەسرین: «ئاخر من ئێرانی نیم، من کوردم»

«احمق بی‌شعور با این حرفات می‌خوای کردا رو از ایران جدا کنی؟ تجزیه طلب عوضی[xiv] !»

شەش هەفت سانیە سەور کرد و وەت: «البته از این کتابایی که دارین حمل می‌کنین معلومه که دنبال تجزیەی ایرانین[xv]»

«من خانەقینیم، ئەسڵەن لەیرە وە دنیا نەهاتمە! کورد ئەو دیمم، ناسنامەی ئێرانی نەیرم!»

بازجووەگە گڕێگ بێدەنگەو بۆ و ئێجارە وە نەوەدڵییەو دەس کردە کوردی وەتن: «بەس بۆش وە ئێ مەحموولەدانەو ئڕا کار تروریستی هاتینە!»

«براگەم! لە کوورەی دنیا وە کتاو تروور کەن؟»

«دەمد بنە لە یەک، زەعیفەی ترمتە. بۆش بزانم چەی یەکین؟»

«ئیمە هاوژینیمن»

«هاوژین چەس؟»

«هاوسەریمن»

«ئیٚ مەسخەرەبازیەیلە چەس، خوو بۆش یە شۆمە! »

«ئیمە هاوسەریمن!»

«مەر دروو بێجە یەگ تەجزیەتەڵەبین، هنیش بۆن... هن...» گڕێگ فکرەو کرد، ناوەگەی نەهاتەو هۆریٚ، لە شوون هچانێگا وەت: «هن.... ئەهـ.... ئەوەک ژنەیل بیٚحەیا هانە شوونێیەو... ئاها کەفتەو هۆرم فملیس!»

«فملیس چەس؟»

«خوەد مەی لەو ڕێیەگە، تا دڵد بتوای لە سەر ئی جەریانەیلە ژنەفتمە، هەر ئەوەگە ئۆشن ژنەیل بایەس بیٚحەیاوە بوون!»

«فکر نەکەم چشتیٚ لەیوا بوود ک ت وەک جەریان ناوە لیٚ بەی. ئێجاریش ئەوە فملیس نییە و فمینیسمە. ئەگەریش ت لە سەر ئیٚ جمشتەیلە زانیاری دێرید، چون نیەتۆەنی باس حەق و حقوق وەل بیٚحەیاییا جیاوە بکەی؟»

بازجوو دەس بردەو پشت، مڕەو لە ئەسرین برد و وەت: «دەمد بنە لە یەک! هەر یەسە ئۆشم بیٚحەیاوە بۆنە؛ ت بایەس ئێرنگە لە بن ماڵ بۆد و کارەیل ماڵ ئەنجام بەید، نە یەک وەل منا یەک و دو بکەی! ئەگەر شۆەگەد بیٚقیرەت نەۆاتیا خوو لەیوا نیمەتر زواند دریژ نەۆ!» لە شوون دەقەیگ بیٚدەنگیا، وەت: «دەی ئەو ئەغدنامەدانە نیشانم بەیەن!»

«نەیریمن»

«چه؟ نه‌یرین؟»

بازجوو سه‌رله‌نوو ده‌م کرده‌و من و وه‌ت: «یانیٚ بیٚجگه یه‌گ ترۆریستی، ژنیٚگیش خسیده‌سه‌و شوون خوه‌د؟»

وه ئه‌غم تیه‌ڵییٚگه‌و وه‌تم: «یه چ قسیه‌یگه! ترۆریست کیه؟ خسیده‌سه‌و شوون خوه‌د یانیٚ چوه؟ قسیه‌ی ده‌مد بفام!»

ئتلاعاتی وه‌ل یه‌یاگ چه‌پاڵه‌یگ دا له ناو ده‌مم. وه‌ت: «ده‌مد بنه له‌یه‌ک زدئنقلاب! هه‌ر زانسم ئیٚ کتاوه‌یله ئڕا چه هاوردیده! ئلانیش ئیٚ ژن بیٚ‌حه‌یایشه خسیده‌سه‌و شوون خوه‌د ک که‌س شکه پیدان نه‌که‌ی و نه‌وشکنیٚده‌دان؟ کوور خوه‌نیده!»

به‌شیٚگ له خۆن ده‌مم تفانمه‌و و ئه‌ودۆای وه ده‌رباڵ شه‌ۆه‌گه‌م سڕیمه‌و. ئه‌مانیٚ چه‌انیٚ خۆنیٚ ک وه لای ده‌مما هاتود خاس نه‌سڕیاۆده‌و تا یه‌گ ئه‌سرین ده‌سیٚگ هاورده لای ده‌مما و دوو سیٚ جار وه ده‌س سایه‌ی.

دۆای ساتیٚگ بازجووه‌گه بان چه‌ومان به‌سا و وه په‌یکانیٚگه‌و ک له وه‌ر ده‌م پاسگاگه ئاماده کردۆن، بردنه‌مان ئڕا مه‌یدان نه‌فت وه ناو خود شار کرماشان.

کارمه‌ند و بازجووه‌یل ئداره‌ی ئتلاعات له وه‌خت وشکاننه‌ان، خاس ژیٚرزه‌وه‌رد کتاوه‌گان کردن. توانسن فارسیه‌گان بخوه‌نن، ئه‌مانیٚ کوردیه‌گان ئڕایان سه‌خت بۆ و وه نکه‌جڕی وشه وشه‌یگ نانه ده‌م یه‌که‌و. درس حساوی نه‌توانسن چوار که‌لیمه لیٚ بارنه‌و یه‌ک. یه‌کیٚگ

لێیان هات و ئەسرین له لیم جیاوه کرد و بردنەی ئڕا وتاق تر. له ناو سالۆونەگه ولْنگەی دەنگ یەک ترێیان هاته گووشما ک وەت زەنگێ بەن وه حاجی محەمەدی زۆتر باید ئێ کتاوەیله بخوەنێ.

یەکێگ له لێیان وەت: «ئیسه ها له مامووریەت، ئەمانێ دۆای شام زەنگ دەیمنه پێ»

ڕووژێگ سەبر کردن تا یەگ حاجی محەمەدی هاتەو. دلْم وه یه خوەش بۆ ک ئەوۆیش نیەتوانێ کتاو سیاسیێگ له ناوێیان پەیا بکەی، گشتێیان یا دیوان شێعر یا کۆڤار بۆن و هەرلەیوا فەرهەنگ وشەیگیش له ناوێیان بۆ ک بێجگه چەنانێیان ک له تەیران چاپ بۆن، ئەوەکان تر چاپ باشوور و ئرووپا بۆن.

III

دەنگ پای نگابانەگە هات و تەقەی دا لە دەر سلوولەگەی ئەسرین «ئەو چەوبەنِدە بوەس و بەو دەیشت» دەنگ ئەوکریان سلوول چرچ بردە گیانم. دەنگ پای ئەسرین و نگابان تا ئاخر ساڵوونەگە لە ناو سەرم ژاو هڵاورد. لە شوونەگەی خوەم هەڵساوم و نەتوانسم بنیشمەو زەوی. دەنگ پایل نەمان و بێدەنگی سا داخسە ناو سلوولەگەیا. گوەقوڵاخەو بوم ک هەر ئەو پایلە بانە شوون منیش و لەی دڵەڕاوکییە دەرم بارن. خوەشم هات لە جی دو پا، دەیان پا بان و وە چەوبەسیایەو بوەنم، ئەمانێ بزانم ئەسەرین ها لە چ حاڵێگ. گاجار وە پاوە هەر ژاو هڵاوردمە ناو سلوولەگەیا و گاجاریش گووش نامە کەلی ژێر دەرەگەوە و دەنگ ڕپەی دڵم تەنیا دەنگێ بۆ ک ژنەفتم.

وەنوو لە سۆک سلوولەگە داکاسیاوم ک تەقە لە دەرەگەوە هەڵسا و نگابانەگە وەت: «چەوبەنەگەد بوەس و هەڵسەو پا»

نگابان خسەمەو نوا و وە چەو بەسیایەو وە ناو ساڵوونا کەفتمە ڕێیا. بێجگە لە وەر پای خوەم، ئەوەیشە وە هەیمەی فرە کەمێگ، چشتێ تر نەیم.

هەر یەگ ڕەسیم ئاخر ساڵوونەگەیا، نگابانەگە جار تر وە لاچەپا لام دا. بیس گام تر ک چێم وە لا ڕاسا پلانەمە ناو وتاقێگ. لە بان سەندەلییێگ

دانایەم و هس کردم ک یەک دوان تر ها لە پشت سەرمەو. دەنگ لە پشت سەرم بۆە دو دەنگ و وڕ ویمێ لێیانەو هات و یەکێگێیان وەت: «ڕاحەت بوو، ئەسڵەن نەترس!» دەنگ پای هاتە گووشما ک لە دەر چێیەو دەر، ئێحتماڵ دام ک نگابانەگە بۆد. دەنگ بازجووەگە لە هەیمەی یەی متری لە پشت سەرمەو وە ئارامێ وەت: «کەمێگ لە خوەد ئڕامان بۆش!» وەل یەیاگ دەنگ ژنەفتم، ناخوداگا تەکانێ دامە سەرم ک لاوە بکەم، کەفتەو هۆرم ئێ ئجازە نەیرم. وەتم: «لە چوەی خوەم بۆشم؟... ناو من نادرە، مناڵ وێژنانم...»
«یە خوو خوەمان زانیمن! ئەو چشتە ک لازمە بۆش»
«نیەتوای پرسیار بکەین ک من جواو بەم؟»
کەمێگ دەنگێ ئاڵشت بۆ و وەت: «بۆش بزانم چەن ڕووژ لە سەنەندەج و دەور وەرێ بۆن؟»
«هەفتەیگ لە خود سنە بۆمن. وەلێ مەنزوردە لە دەوروەر، کوورەس؟»
«فکر نەکەم لازم وە تەوزیح فرەترێگ بێیاشتوو، مەنزوورم یەسە چەن شەو لە ئێ یەی هەفتە چینە دەیشت سەنەندەج؟»
«هەر هەفت ڕووژێ لە ناو شار بۆمن»
«خوەشم تێد سادق بۆد و هەرچێ واقعیەتە بۆشید»
«ئاخر چ چشتێ بۆشم؟ ئیمە لە سنە مێوان چەن شاعر و نوسەر بۆمنە»

«ئەریٚ زانم چینەسە ماڵ شاعرەیل سەنەندەجی، وەلیٚ بۆش لە چ جیەیل تریش بۆنە»

«ئیمە لە ماڵ سیٚ کەس بۆمن و وە دزییشەو نەچیمنە ک بشاریمنەوەی»

«بەس نیەتوای ڕاسەگەی بۆشید! ئەگەر بەڵگە بنەمە وەر دەسدان ک چ کارەیل تریٚگ کردینە ئەوسا دی بەخششیٚ لە کار نییە، وەلیٚ ئلان ئەگەر گشت واقعیەتەگان بۆشید تا ئێوارە ئازاددان کەیمن. وە ئیٚ قورئان بان میزە یە واقعیەتەگەیە تا باوەڕ بکەی»

«خوو مەگەر نەوەتم! چ واقعیەت تر بایەس بۆشم؟ من نیەزانم باس چوە کەین!»

بازجوویی هەر لەیوا تا ئێوارە لە ناو وتاق هڵایە دوانزە متری چووڵیٚ ک تەنیا دو سیٚ سەندەلی و میز بۆچگیٚ تیٚ بۆ، دریژە داشت. هڵایە هەفت ساتێگ لە بان ئەو سەندەلییە، لە پشت میزەگەی دانیشتم ک پاڵدریاوەدە دیوارەگەوە. مەودای من و دیوارەگە میز هڵایە سی چل سانتییێگ بۆ و ئجازە نەیاشتم بێجگە لە وەر دەمم بنووڕمە جی ترەو. لە وەختێگەو لەو وتاقە بۆم، گاجار بازجووەگە وەتە پیم تا تیەمەو خاس فکرەیلد بکە. ئیٚ چەوەنووڕییە ک بازجوو بایدەو و من هیچ چشتێگ نەیاشتووم ئڕا وەتن، فرەتر خسەمە دڵەڕاوکی. دەنگ بانگ الله اکبر هات ک ئڕا سێیمن جار هیشتەمە جیەو و وەت: «تا من نمازێگ خوەنم و تیەمەو، بایە بنۆسید ک چۆن وەل حزبەیل کوردییا لە سەنەندەج ئاشناوە بۆدە»

لەی هەیمەیە چەوبەنەگەم دامەو بان تا تماشایگ وە قاقەزا بکەم. دیم ک قاقەز سفێدێگە و قەڵەم کەوێگ ها لە شانیٚ. دەس بردم ئڕا قەڵەمەگە و گرتمە دەسەو. قەیرێگ فکرەو کردم ک چە بنۆسم! دوبارە نامەی ئەو شوون خوەی و سەرەگردییێگ کردم. هیچ پەنجەرەیگ نەبۆ ک لێیەو تماشای دەیشت بکەم، ئەمانیٚ هەدس دام ک شەوە. وەختیٚ بازجووەگە هاتەو و لە پشت سەرم دانیشت، وەت: «چەوبەنەگەد بارە بان چەود و ئەو قاقەزە بەی پیم بزانم چە نۆسایدە». چەوبەن هاوردمەو خوارتر و لە ژێرێیەو تماشای وە قاقەز چەرمگا کردم و وە دەس چەپ هەڵگرتمەی. دەسێگ نیشتە بان شان ڕاسمەو و منیش قاقەزەگە وەرەو پیٚ دڕا کردم. دەنگیٚ بەرزەو بۆ و وە تنەمەزەوییێگەو وەت: «یە خوو هەم هیچیٚ نەنۆسایدە؟!» هیچێگ نەوەتم. دەنگ و کرچەی هەڵسانیٚ لە بان سەندەلییەگە هاتە گووشما. لە دەنگێیەو دیار بۆ ک وساسە مل سەرما. وەت: «فرە ڕێیەیل تر هەس ئڕا یەگ باریمنەدەو دەنگ. زانید بڕێگ قەترەیل هەن بایس فشارێیان بەید تا قەترە لێیان بچکێد؟! ئومێدوارم ک وەرجە یەگ فشارێگ بایدە پید، خوەد ئەو چشتە ک لازمە بنۆسید!» دەنگیٚ لە پشت سەرم دۆرەو بۆ و وەرجە یەگ لە دەر بچوودەو دەر وەت: «ئمشەو فکرەیلد بکە. سوو چەوەڕێیم ک هەرچیٚ زانید و هەرچیٚ کردیدە ئڕام بنۆسید» دەنگ پایل بازجوو وە ناوساڵوونا هات ک دۆرەو بۆ، ئاژاژگییٚ دامە خوەم و تواسم لە بان سەندەلییەگە هەڵسمەو پا ک

دەنگ پایل لەینوو نزیکەو بۊن! یەکێگ تر لە وتاق هاتەو ناو، وەت: «چەوبەنەگەد بەی و هەڵسەو پا» نگابانەگە بردەمەو ئڕا ناو سلوولەگەم و وەرجە یەگ دەرگە لیم کلیل بکەی، وەتە پیم: «من وە ساڵانە هامە ئێرە، هەر کەسێ ک ڕۆڕاس بۊە زۊ وڵێ کردنە، تنیش بەو ئێ کارە بکە و خوەد خڵاس کە»

هیچێ نەوەتم و لە سۆک ئاخر سلوولەگە نیشتمەو زەوی؛ هەر یەگ پشت پا دا، قولەیلم داکیشام و کەمێگ هڵاژیام. سی چوار دەقەی بۊ ک هڵاژیاۊم، خوەم خسمە لای چەپا و دوو سێ جار وە گورمیچە دام لە دیوار ناوەی سلوولەگان، دەنگێگ نەژنەفتم! هەڵسامەو پا و ڕز گرتم لێ و وە دەنگ بەرز چڕیم «ئەسرین، ئەسرین...» ئەمانێ هیچ پاشخوانێگ لە ئەسرینەو نەهات.

تا دوکوتشەوار وە ناو سلوولەگەیا خڕ خواردم؛ خەومەو نەورد و هەر جار گووش نامە قەی دیوارەگەوە و لە لای خوەم فکرەو کردم ک هاتێ کەفتۊمەو ڕۊ حساو و ئەسرین لەی سلوول لامە بوود. نیەزانم چەنێ وە شەوەکی ماۊد ک خەو کەفتودە پیما. وەل دەنگ نگابانەگەیا لە خەوا هاتم، ک کولاوانچەی دەرەگە کردەو و چڕییەو پیم «ئێ ناشتادە بگر»

لە شوون خواردن ناشتا، دەقە وە دەقە و سات وە سات چەوەڕێ یە بۊم ک بانە شوونم و بوەنەم ئڕا بازجوویی، ئەمانێ هیچ خەوەرێ لێیان نەوی. زەمان لە ناو سلوولەگە مەنەر داۊد و دڵێ نەبۊ جمێ بخەیدەو

خوەی. ئەو ڕووژە و پەنج ڕووژ تر لەیوا وە چەوەنووڕی بردمەو سەر و هیچ شوون و هەتەرێگ لە بازجووەگان نەوی و هیچ دەنگێگیش لە ئەسرین نەژنەفتم.

سەر هەفتمن ڕووژ، بازجوو تر وە ناو حاجی محەمەدیفەڕ هات و گاوشەنانِ من سەرلەنوو دەس پێ کرد. ئێ بازجووە وە دریژایی ئەو ڕووژە لە لیم بازجوویی کرد. فرەتر گیر داوِدە بان یەگ ئێ هەفت ڕووژە لە سنە کام لە ئەندامەیل کۆمەڵە دیمنە. منیش هیچ نەیاشتم ئڕا ئەوشارین و گشت ڕاسییەگان وەتم، ئەمانێ واز نەهاورد و وە دڵێیانا نەچێ ک ئیمە ئەندام حزب نەویمن.

گاوشەنان و بازجوورییەیل فرە و فرەترەو بۆن. نەتواسم وە دروو چشتێ بنوسم و ئمزا بکەم. نیەزانم یە مەرجداو ناوەی بازجووەگان بۆ ک هەر کامێیان چشتێ بنەیدە باڵام و ئقتدار خوەیان نیشان بەیەن یا ئیمە لە ناو لیست قوربانییەیل بۆمن!

لە شوون دوانزە ڕووژا دەنگ ئەسرین لە ناو وتاق بازجوویی تر ژنەفتم، هەناس ڕحەتێ کیشام و دڵنیا بۆم ک زینێیە. هەر ئەو ڕووژە بۆ ک هاوکات لە دو وتاق لەپسای لیان بازجوویی کردن، چارەکێگ گوزەریاوِد ک دەنگ ئەسرین ژنەفتم، منیش وە دەنگ بەرز وەتم: «م سیاسی نییم! ئەندام هیچ حزبێگیش نەیمە و نیەناسم! تەنیا گونای م یەسە ک کار لە سەر زوان و ئەدەبیات کوردی کەم!»

بازجووەگە وەت: «وە چ ئجازەی دەنگد بەرزەو کەید؟» هەر یە ژنەفتم و دنیا لە وەر چەوم سیەوە بۆ. لە کەف وتاقەگە کەفتم و وە لەقە وەشکیا ناو دڵ و پشتمەو. ئاخرین زەربەی ک ها هۆرم لەقەیگ بۆ ک دا لە ناو سەرم. هەنای هاتمەو خوەم، لە بان تەخت بیمارستان بۆم و سِرمێگ وە قەیمەو بۆ. وەل یەیاگ جمێگ خسمەو خوەم، دیم ک هەر دو دەسم کەلەبچە کریایە! تواسم پایلم جەمەو بکەم، خڕەی زەنجیرێگ هاتە پیم و هەرلەیوا لە بان تەختەگە لە شوونەگەی خوەم ئاژاژگیێ دامە خوەم و ئیسفای سەقفێ گرتم ک ڕەنگەگەی وەل ڕەنگ سلوولەگەیا ک لە تێ بۆم فەرخ فرەیگ داشت.

IV

فکر کەم سێ مانگ فرەتر گوزەریاود، بازجووەگەم بۆە یەک تر وە ناو حاجی ڕەسوولی. هەر یەگ لە وتاق بازجوویی هاتەو ناو وەت: «تۆەنید ئەو چەوبەندە لاوەید، نیازێ وەی چشتەیلە نییە». سەندەلییەگەی هەڵگرت و هات نیشتە ڕۆەڕۆمەو. دو سیکار داگیرسان و یەکێگان دا من و وە ڕۆخوەشێگەو وەت: «توام کوومەکدان بکەم. خوەشم تێ وەل یەکا ڕۆڕاس بۆمن...» لەی قسەیلە فرە کرد و منیش هیچێگ نەوەتم. مفێگ دام لە سیکارەگە و تماشایگێ وە دەسەیل خوەما کردم، ناخۆنەیلم تازە خەریک بۆ لەنوو ڕەوزەو کردن. هەفتەیگ بۆ ک شوون زام ئوتۆوەگەی پشتم وەل هەر جموجۆلێگا کولیاوە و زۆخێیان ڕێ کرد. هەنای بازجووی نەیاشتم، یەیدەنە لە ناو سلوولەگە بۆم و نەزانسم ک کەی ڕووژە و کەی شەوە، چۆن لامپ بۆچگێ لە سەقف سلوولەگە بۆ ک بیس و چوار سات هەر ڕووشن بۆ. هەنای گومان کردم ک شەوە دەمەوخوار هڵاژیام و وە سەختی تۆەنسم بخەفم.

هەفتەیگ بۆ ک ئێ بازجوو تازە هاتۆدە سەر پەروەنەدەگەم و وەت: «ئیوە ئەغدنامە نەیرین و زانید یە خڵاف شەرع ئسڵامە؟»

وەتم: «دی بزان یەیشە نەینەو بانێ! کەم شکەنجەمان داینە؟! ئیسە هەرچێ ئەو بان دەسدان تێ چەوپووشی مەکەن!»

«ئڕا نیەتیەی تا معامڵەی بکەیمن؟»

«چ مامڵەیگ!»

«ئەو چشتە ک ئەسرین پێشنیار دا»

بێ‌دەنگ مام و زانسم ک نەخشەی تر دێرن.

وەت: «نیەتوای بزانی ئەسرین چ پێشنیارێگ دایە؟»

وەتم: «ئەگەر خوەشد تێ بوش!» مژێگ دا لە سیکارەگەی و وەت: «ئەسرین خوەی قەوڵ دایە ک وەڵمانا کار بکەی. لەی ڕووژەیلەسە ک ئازاد بوود، ئەمانێ خوەشیان تێ تن و ئەسرین دەس لە ناو دەس یەک لەیرە بچینەو دەیشت. ئیمە تۆەنیم شناسنامەیش ئڕا ئەسرین درس بکەیمن و ئەویش جوور ئێرانییێگ لەیرە زندەگی بکەی»

تواسم پێ بخەنم، هەم گل خوەمەو دام و هیچێ نەوەتم. سیکارەگەی لە ناو ژێر سیکاریەگەی مرانەو و لە دریژەیا وەت: «من هەر ئیسە قەوڵ شەرەف دەمە پید، هەرچێ بتوای دەیمنە پید؛ ماڵ و ماشین و حقوق. تازە لە گشتێ مهمتر ئازاد هیلیمنەدان ئڕا خوەد بچی سەردان حزبەگانیش بکەی»

«ئمجا لە برابەر ئازادیان چەوەنووڕییێگ دێرین؟»

«چشت خاسێگ نیەتوایم. فەقەت بزانیم هەدەف ئێ حزبەیلە چەس؟»

«نە ئاقا، من نیەتۆەنم بوومە جاش و خەوەرچینی بکەم!»

بازجوو لە شوونەگەی خوەی وە تنیٚ هەڵسا ئەو پا، لە وتاق بازجوویی چێیەو دەر و ونەی دەنگیٚ هاتە پیم ک یەکێگ لە هاوکارەگانیٚ چڕی. هەر یەگ بازجوو دۆرەو کەفت، دو نەڕە دێو وەشکیانە پیمەو و یەکێگ لێیان وەرجە قاڵ وە گورمیجە کیشا ناو دڵما، وەل یەیا گ نقم چێیە بەن وەت: «زانی جاش وە چ ماناس؟ ئیمە ک کار ئرا ئیٚ ئدارە کەیمن وە قەوڵی ت جاشیمن!»

وتاق بازجوورییەگە، وتاق کپ و بۆچگێگ بۆ ک دەنگ قیڕە و هاوارم لە تیٚ وە هیچ جییٚگا نەچیٚ.

٧

دەمەو خوار هڵاژاننەمە بان تەختەگەیا و چەوبەنەگەم لاوردن. لە ژێرەو تماشایگ لا ڕاس خوەم کردم، چەوم کەفتە ژنێگ ک دۆزایدۆز لەوای من دەمەو خوار بەسیاۆدە بان تەخت ترەکا! خاس لێ هۆردەو بۆم دیم تا ڕادەیگ شێوەی ئەسرین دێرێ، وەتم: «ئەسرین!"
وە لەرزینێگەو وەت: «گیان؟"
هەنای دەنگێ ژنەفتم، دڵنیا بۆم ک خوەیە، ئەسر زایە چەوم، وەلێ بەجەر خوەم کردم و خەنگێ ئڕای کردم ک ئەویش وە نیشانەی ڕەزایەت چەو نۆقان و لێوەخەنەی کرد. هەر وە ئەو شێوە ک داکیشیاۆد، دامەی لە بێز چەو، گشت سەر و دیمەنێ شوون زام بۆ و بەژن و باڵای بۆدە پڕ چنگێ. لە شوون چەن مانگا دەنگ حاجی ڕەسوولی دوبارە هاتە گووشما: «قرآن ڕا زیر بغلت بذار و شروع کن[xvi]».
یەکێگ لە ئتلاعاتییەگان ک بەرپرس ئێ کارە بۆ، تا دینێ گرت یەکمین شلاخ بردەو بان سەر و کیشا وە ناوشان ئەسرینا! وەل زیڕەیا لە بان تەختەگە داچڵەکیام. تەنیا یەی شلاخ وەشان، دەس هەڵگرت و لە بان سەر ئەسرین دۆرەو کەفت و هات ئڕا بان سەر من. وە سەر یەوە ک میرخەزەو لە لیم نزیکەو بۆ ئەنشە خاترم نەهات. حاجی ڕەسوولی وە

دەنگ بەرز وەت: «هەر یە تواسین؟ یە هەفت مانگە لە بان قسەی خوەدان وساینە و نیەتواین ڕاسیٚ بۆشین!» شلاخ دوٚیم لە بان پشت من هاتەو خوار. نقم چێیە بەن، لچ خوەم کردمە دەمەو و کووشام ک دەنگە لیمەو نای. دەس تر وەشان و وە زوور نوای دەم خوەم گرتم، ئەمانیٚ وەل ئیٚ دەسێیا لە بان تەختەگە لاوە نیمەو بۆم و تا ئەورەگ ڕیٚ داشت وە لاپیەناوە کۆژ خوەم کردم. شڵاخوەشن هیشت سیٚ چوار دەقە بگوزەریٚ. خڕێگ خوارد. وسا ڕۆەڕۆما و دەس چەپ گرتە قورئانەگەی ژێر هەنگڵەو ک نەکەفێد. تا هاز لە گیانیٚ بۆ دەس بردەو ئاسمان، وە ئەو شەسەو کیشایەی مل وڵکما و دەنگ هاوارم پەیشتیا ناو ساڵوونەگەیا. نەهیشتەمەو ڕاو و لە پشت سەر یەک دەسیٚ هەر هاتەو خوار و لە دۆای هەفت هەیشت دەس، قورئانەگە سڕیاوەدە خوار و هڵایە جوورێگ بۆ ک کامڵ وە دەس چەپ گرتودەی. هەرچیٚ ک گوزەریا، شەس دەسیٚ فرەترەو بۆ. هەفتا گلە شلاخ هەر وەی فیە لە بان پشت و ئیلاو ئەو لای پراسوٚم هاتەو خوار.

حاجی ڕەسوولی هاتە بان سەرم. دو سیٚ گام وە ژۆەر سەرما دا و دەس و پام کردەو. نقم چۆدە بەن. وە زوور هەناس کیشیام و وەر چەوم ڕنگ فنگ کرد. دوو سیٚ دەقەیگ گوزەریاوٚد ک دوبارە توانسم باڵ چەوێگ بەمە ئەسرینا. دیم لە ئەو لایەو کابرای شلاخدەر لە بان سەندەلییێگ نیشتێیە. لەی بەینە دەنگ پای یەکێگ تر لێیان لە پشت سەر منەو هات

و هەنای نزیکەو بۆ دیم پیای گردڵەی دەمچەو پووشیاگێگە. چێ و شلاخ و قورئانەگە لە ئەو هاوکارەگەی سەن و هاتە بان سەر ئەسرین. یەکم جار وە دەس چەپ قورئانەگە نا بن هەنگڵەو؛ کابڵێگ ک لەوای شلاخ لێ ئیسفادە کردن لە ناو دەس ڕاسێ بۆ و وە دەس چەپیش دەسێگ کیشا پێیا. وەرجە یەگ دەس بوەیدەو بان ک یەکمین شلاخێ بوەشنێ، دەس چەپ برد و قورئانەگەی بن هەنگڵێ سفت گرت. ئێقەرە وەقایم دەسێ لە بان پشتێ هاتەو خوار، دەنگ قیژە و ناڵەی پێچیا ناو ساڵوونەگەیا. چمانێ دایدەمە دەم بەرقەو، تەکانێگ بردەم و لەینوو لە شوونەگەی خوەم پێچ خوەم دام. دەمەو خوار بۆم و وە چەو ڕاسەو تماشای ئەنام بێهاز ئەسرین کردم ک وەل هەر زەربەی شلاخا لەوای دەریای بێقەرارێ لەپ دا. وەل هەر لەپدانا، چمانێ چنگ لە دەرۆنم خسن. شلاخدەرەگە گەرم کردۆد و جوورێ دەس بردە ئاسمان چمانێ هیچێ وە بن هەنگلێیەو نەبۆ! باوجی هەر نەبۆیش؛ قورئانەگە سڕ خواردۆ و لە هەیمەی ناوک و گورچگێ لە ناو لەپێ بۆ. هەرچێ شلاخ فرەترێ هاتەو خوار، توانسم فرەتر خوەم بخەمەو لا و وە دەم گیانەو لە بان تەختەگە خز خوەم بەم تا لێ نزیکەو بم. سێنزەهمین زەرەبەی شلاخ ک هێمانێ ئەو خوار نەهاتۆد و سەر شلاخەگە لە هەیمەی سەقف زندانەگەو و بان پشتێ بۆ، کوڕهەڵمەت جمێگ خسمەو خوەم و لە کەمار تەختەگە وەل ئەو خوار هاتن دەسێیا خوەم هەڵوەشانم ک

بقەپنمەو دەسێ. لە تەختەگە هەوا بەسام و وە شان ڕاسەو لە بان زەوییەگە وڵاوەو بۆم. گیانم سر بۆ و هیچ ژانێ لە ئەوخوار کەفتن لە تەختەگە هس نەکردم. وە نکەجڕی خوەم خسمە شان چەپ و لە ژێرا تماشای لەشێ کردیام ک دی قیژە و هاوارێ لێیەو نەهات! وەل زەربەیل ترا لەینوو لە بان تەختەگە مەوج دا و دیار بۆ ک هاتەو خوەی. جارجار وەرەنیسک دا و گاجار بووڕان و لە ناکاوا وەل زەربەی ترەکا نقێ چێیە بەن. هەفتا زەربەی شلاخ ک وە پەرتخ ڕەسی، دوان لێیان هاتن و لەوای پەرتەشڕێگ ک لە بان دار هشکێگ هەڵخەنەی، خسنەمە مل تەختەگەیا. پشت ئەسرین لیم کەفتەو دەر، پرتاڵەگان وەرێ پەلپەلەو بۆن! لەشێ مارهەنجن بۆد و لە شوون هەر شلاخێگا خوۆن چکیا. حاجی ڕەسوولی هاتە بان سەرێ، تماشایگێ کرد و لاوە کرد ک قیافە و حاڵ من بونێ. زەردەخەنەی کرد و وەت: «قبلا هم یه شلاق خورده بود، اونم حساب کردین؟[xvii]»

میرخەزەو شلاخدەر وەت: «نه حاجی، من هفتاد ضربه کامل خودمو شمردم[xviii]»

حاجی ڕەسوولی دەم کردەو ئەسرین و وەت: «ئەسرین خانم ئومێدوارم ک ئێ یەی زەربەی ئزافە بوەخشید، هەرچەن ئەگەریش نەوەخشید، لەو دنیا سواو ئڕاد حساو بوود» لە شوونێیا ئشارە دا لە شلاخوەشنەگان ک داجمیەن و خوەیشێ لە شوونێیا لە ساڵوون دا ئەو دەر.

دوو سێ ماموور وە دیارمانا بۊن، یەکێگ لێیان دەس و پای ئەسرین کردەو و وە دەسمێیەت یەک نانەی شان ڕاسەو.
لەو ماوە ک لە تاکەکەسی بۊم، یەکێگ لە بازجووەگان ک تەنیا هەرئەو یەی ڕووژە دیمەی، دەسێگ نا بان شانم و وەت: «زانی لە ناو قانوون ئیمە ک بەرگرفتە لە دین موقەدەس ئسڵامە، ئەگەر دشمنێ ک جوور ئەسیر گیریایە و ئەو ژێر چشتێ نەچوود، سەربازەیل ئسڵام تۊەنن لە بار جنسیەو حساوێ بڕەسن و ئەگەریش ژن بوود ک هەر دو تەرەفێ حەڵاڵە. ئەڵبەت وە شەرتێ ک وە قەست لەزەت نەود» هەنای یە ژنەفتم، دنیا لە وەر چەوم لێڵەو بۊ و پتەپت کەفتە پیم.
لە شوون یەیا گ ئێ بازجووە لەیوا هەڕەشەی کرد، تا سێ ڕووژ لە ناو تەک سلوولیەگەم ڕکیام و ترسیام ک ئەگەر بان و ئێ کارە وە سەرم بارن، چۊن بتوانم دەفا لە خوەم بکەم؟!

VI

یەکم جەڕمەجووڕی نادر و ئەسرین وەل منا هەڵگەردێدەو منالْییان. هەر لەو سەردما گوڕان لە هۆرشەی ویارکردن لە من بوِن. دۆاجار وەختێ وەل یەکا ئاشناوە بوِن، وە چەواشە دەزۆران و ژن و شۆەیل ترەو، شەڕ ڤرەیگ وەل منا کردن ک لە سەر خوەیانەو بکەنەم. هەرچەنێگ ڕووژ لە دۆای ڕووژ مێژگێیان لە من سڕینەو وەلێ منیش کووشام تا یەگ وە شێوەیگ تر لە کوڵەسۆکێگ لە سەرێیان لێز بگرم. ئیسە دی ئەو سنوور نییم ک تەنیا ئەرکم مابڕی‌کردن و بەرتەسکەوکردن سەرەیلێیان بۆ، سنوورێگم لە ناوەی قەسر و خانەقین، سنووڕێگم ک تەمەنم هەڵگەردێدەو پەیمان قەسرشیرین و ئیسەیشە میلیونان سەرباز و مین پارێزەرمن.

شەو زلْماتێ بۆ. ئەسرین و نادر لە بان نیمکەتێگ لە سەر سینگ من و لە شان ڕاس ئاسایش پێشمەرگە دانیشتون و تماشای شیرین کردن ک هێمانێ ئەو بان زەوی نەدانیشتۆ، لەپسای گل خوارد و چەو لە بان تەرمەگەی ئازاد هەڵنەگرت. ئەسرین دەس نا بان شان نادر و هەڵسا، چێ و وەتە داڵگێ ک هچانەو بخوەی. هەر لە شوونەگەی خوەی نیشتەو زەوی و وەت: «هەر ئێرە خاسە!» ئەسرین هاتەو و سەر نا ئەو باوش نادر و وە پشتەو هلاژیا بان نیمکەتەگەیا. ساتەگەی خسە

ڕووژنای گوڵووپ دارتەلەگە، دی ک هەفت دەقە لە دویٚ شەو گوزەیشتیٚیە.

ئەسرین خوەی خسە شان چەپا و وەت: «شەکەتم و ئیٚ نوریشە ئەزیەتم کەی. خوەزیەو کەمیٚگ بخەفتیای» نادر ک پشتیٚ داوڕدە نەردەی نیمکەتەگەوە، دەسیٚگ هاوردە لای دەمیٚیا و وەت: «چشتیٚ بکیشە مل سەردا تا نورەگە ئەزیەتد نەکەی»

ئەسرین دەسیٚگ خڕ دا ناو جانتاگەی و دەسماڵیٚگ دیەو و خسەی مل چەوا.

VII

وەل یەیاگ چەوبەنێگ دامە بان چەو، نگابانەگە دایەم لە وەر. یەکم جار بۆ ک وە چەو بەسیایەو ڕێ کردم. یەک دو جارێگ دەڵەک بردم، وەرجە یەگ بڕمیەم، دەسێ شانم گرت و بەجەرم کرد. لە شوون هەفت هەیشت گام هووکارە بۆم ک لەو تووژاڵەی کەلین ژێر چەوبەنەو وەر پای خوەم بیام. ساڵوون یەکم ک نامەو پشت سەر نگابانەگە وەت: «چەپ» منیش وە لا چەپا لا گرتم.

دەسێگ نیشتە قەی گوپمەو و کلگ خسەو ژێر چەوبەنەگەم «ئێ چەوبەندە لاوەم، ئەما ئجازە نەیری تماشای پشت سەر خوەد بکەی و سەرد لە بان ئێ میزە هەڵنیەگرید» پشت دەسێ چەوسانۆدە لای دەممەو و لەینوو وەت: «زانی جرمدان چەنێگ سەنگینە؟ ئەگەر شانس بارین ئێدامدان نەکریەی تا ئاخر عمر بایە لە بن زندان داڕزیەین! ئەڵبەت ئەگەر شانس بارین» وەل یەیاگ قسەگەی تمام بۆ چەوبەنەگەم لاورد و ئەۆیش لە دەنگ جیڕەی سەندەلییەگەیەو دیار بۆ ک لە پشت سەرم دانیشت. وەل هەر قسەکردنا، هڵم گەرم دەمێ لە پشت ملم هس کردم. هەرچێگ قسە کرد، وە "ئەرێ" یا "نە" جواوەو دام. ساتێگ گوزەریا، وەت: «بۆش بزانم ئێ کتاوەیلە کام لە ئەندامەیل حزب لەو دیم ئڕادان هاوردێیە؟»

«کام حزب؟ ئڕا هەر وە گووترە لە لای خوەدانەو بەسین؟»

«زانی ئیٚ کتاوەیلە جرمێیان چەس؟»

«بوود بۆشی لە کوورەی جهان کتاو ئەدەبیات قەدەخەسە؟»

«ت نیەزانی یانە کتاوەیل زدئنقڵابیین؟ هەر ئیٚ کتاوەیلە بۆنەسە بایەس یەگ چوار کەس جوور ئیوە بخەڵەتیەین و لە دین و ئیمان و حەقیقەت دۆرەو بکەفین!»

ئەو ڕووژە چەق پەڵ من و بازجووەگە هڵایە سیٚ سات دریژە داشت و لەو سیٚ ساتە قسەیل ناڕەوای فرەیگ پیم کرد.

لە شوون یەیاگ ئەو بازجووە نەما، زەمان وە سەختی گوزەریا، هەر مانگ وە ساڵیٚگ لیم چێیەو سەر. بازجوو تازەی ک لەو ماوە بازجوویی و شکەنجەی من گرتۆدەو مل یەکم ڕووژ خوەی وە حاجی محەمەدیفەڕ پێناسە کرد.

زەمان فرە لە لیم دێر گوزەریا. نە مانگ، نە ڕووژ، نە سات و نەیش دەقە وە دەسم نەبۆ. هەرچەن دۆزایدۆز نیەزانم چەن ماوە بۆ ک ئیٚ هەیمەی وتاق بازجوویی و سلوولەگە کردنەمە کڕ! وەلیٚ ئەگەریش وە پای خوەم و وە بان چەو بەسیایەو ئیٚ مەودا بووڕیام، ڕاسەیڕاس تا ناو سلوولەگەی خوەم هاتمەو. ئیٚ ڕێیە لەوای ناو لەپ خوەم ناسیم.

گاجاریٚ ک هاوردنەمەو ئڕا تاکەکەسییەگە، ئەگەر سەر قول بگرتام، لە شوون خوەم ژاو خواردم و تاوشت یەیشە نەیاشتم تماشای دیوار و پەتوەیل یەی ڕەنگ دەور وەرما بکەم. هەر یەگ لە ژاوخواردن وسامەو،

له لەش خوەم هوردەو بوم. لەی وەختەیله، کراس سەیفەوبڕیاگێ باڵ چەوم کیشا وەرەو خوەی. وە تک کلگ پەڕ یەقەی چەکیای کراسەگەم دامەو لا و ئیسفای سینگم گرتم. له هەیمەی ژێر ملم تا بانتر له ناوکم له تیرەڕەس چەوەیلم بۆ. بێ یەگ چەو بپرتنم، کاژەی له وەفر دیم ک شوون دو لنگەکەوش له بانییان وەجیەو ماود، شوون پای ڕێوار شەلێگ ک پای ڕاسێ لەنگیاود. ئەنتریک بوم ک لەوای شوونبەرێگ هەر ڕووژ شوونێ ئێ گامەیله بگرم. هەنای خاس هوردەو بوم وە پێچەوانەوە ڕێ فرەیگ بڕیم! هەر دوڕ و دوڕترەو کەفتم، ئێقەره دوڕ ک تەمەن من ڕێ نەیا له هەقدە ساڵ پێش فرەتر بچم. هەنای ڕەسیمە هەقدە ساڵ لەیە وەر، سەرم تەتیا وە ڕاوییەیلێگا ک ڕەوایەت له هەڵگرتن ئێ گامەیله له سەدەیل و تەنانەت هزارەیل وەرین کردن. هەنای یەکمین جار ئێ شوونە پا له سەر سینگم وەدی کردم، قیڕاننەیلم له قوڕگم گیر کردن و تەقەلای فرەیگ کردن ک بنیشنەو دەنگ، ئەمانێ ئەودەنگنیشتنێ له کار نەبۆ. تا یەگ شەوەکیانێگ زۆ چەوەیلم نوقانوم و وەل یەیاگ دەنگ هەڵاوردم کەفتمە وەرا و چکەی ئەسرم چکیا مل شوونە پای ئفلیجێگا!

حاجی محەمەدیفەڕ له دوکوتی بازجوورییەگەیا بان چەوم کردەو و ئوتوورێگ دا دەم بەرقەو. ئاخرین پرسیارێ دوبارە له بان پەڕەی قاقەزێگ ئڕام نوسا، تماشایگ قاقەز کرد و ناخوداگا باڵ چەو دامە ئوتۆوەگەیا. کردەو جواو: «نیم سات تر تیەمەو. ئنشائەڵا وەختێ

هاتومەو، ئەو چشتە ک من توام لە نوای پرسیارەگەوە نۆساۋد» گرێگ وساوەو و لەینوو وەت: «فکر کەم تا نیم سات تر ئەو ئوتۆوە بنەرەی بان ئاسنیش بتاونێدەوەی! درسە؟» دەرەگە کیشایەو و گاجار خوەشم هات ئێ نیم ساتە زۆ بگوزەرێ و گاجاریش خوەشم هات ک هیچ وەخت ئێ نیم ساتە نای. وتاق هڵایە دوانزە متریێگ ک تەنیا سێ سەندەلی و میزێگ لە ناوێ بۆ و من لە بان یەکێگ لە لێیان بۆم. گاجارێ تماشایگ ئوتۆوەگە کردیام، چەن جارێگ تواسم هەڵسم و لە بەرق بکیشمەوەی، وەلێ هەم بەتاڵمەو بۆ و فکر و خەیاڵ دنیا ڕشیاوده ناو سەرم.
بازجووەگە هاتەو، تماشایگ ساتەگەی کرد و وەت: «دەقیق سی دەقە!» باڵەیل هەڵماڵی و وە دەم زکر وەتنەو لە لیم نزیکەو بۆ. چەوێگ هڵاوردە قاقەز بان میزەگەیا! قاقەز هەڵگرت و وە دەنگ بەرز وەت: «بەس ت تا ئەلان سەروکار وەگەرد گروهەکەیل ترۆریستیا نەیاشتیدە!» قاقەزەگە لۆل کرد، خسە ناو گەنەڵدانیەگە و وەت: «من هەشت ڕکەت نماز نیمەروو و عەسر و هەشتیش قەزا خوەنیمە، وەلێ تو تەنیا هەشت کەلەمە دروو نۆسایدە!... باشە!» هەر یە وەت و دوبارە بێدەنگییێگ سا داخسە مل وتاقا. حاجی سەرەخڕییێگ کرد و لیم نزیکەو بۆ. وە دەس ڕاس گرت لە یەقەی کراسەگەم و لە بان سەندەلیەگە هەڵسانەم. تەکانێ دا وە یەخەگەم و وەل وژار دەسێیا دو سەیف بانێن کراسەگەم بڕیاوە. وە هەر دو دەس خسەو پەڕ کراسەگەم لە ژێرەو و لە سەرمەو داملکانەی.

له شەرم و له ترس مەمگەیلم له ژێر دەسەیلم شارتمەو و سای سەرم داخسم؛ سەرم کردمەو بان دیم ئوتۆوەگه ها دەسێیەو و بێ یەگ چشتێ بۆشێ، نایەی پشت هەر دو پەنجەمەو. وەل یەیاگ دەسەو کیشام، زیڕەم چێیه کەوکەوی ئاسمان. پشت هەر دو دەسم گەی وه گەی و تن تن کردمه دەمەو و وه ناو وتاقەگەیا دەور دام، پووس لیق سزیاگێ کەفته بان زوانم و دەسم کیشامەو، پووسەگه تفانمەو و بێهەناسەو خواردن، پف کردمەو دەسەیلم. پا دا له وەر پامەو و له بان مزایکەگانا پیەنەو بۆم، یەی پا نا ئەو بان باڵ چەپم و یەکێگ ئەو بان باڵ ڕاسم. ئەسر وه دو پەلگی وه سۆک چەوما لەپسای چکیا بان موزایکەگان و هەناسم چۆده بەن. وه دیین ئێ سەحنه دیار بۆ فرەتر ئەنتریک بۆ، نەمیەو ئوتۆوەگه و نایەی بان مەمگ ڕاسمەو! هڵایه تا دۆکەڵ کەفتەو دەمێ نەلاوردەی؛ نقم چۆده بەن و نیەزانم هاوار کردم یا نه. گووشم چشتێ نەژنەفت. تەنیا زانم بوو کزەی پیه و گووشت برشیای له دقناکمەو تا ناو مێژگم گڕەو نەکرد. ئێجار هاتمه خوەما دیم ناسەی بان مەمگ چەپم، هەناسم چێیه بەن و نەتوانسم هیچ کارێگ بکەم، وەل یەیاگ وەرەنیسک دام، دەسێ وه ئوتووەگەوه له بان مەمگم لەریاوه و هاته لایا! ئەمانێ هەر وه ئەو فییه ئێجاره فرەتر لەوەکه هیشتەی و وەل یەیاگ دۆکەڵێگ له دەور ئوتۆوەگه داو بان، قیڕانه ملما: «جواو نەیان وه سواڵ م یەیشه دێرێ!».

نقم چۆده بەن. لەشم لەوای مار سەر تلیاگییێ، وه بن وتاقەگەیا هەڵوەشیا و چەوم دی جیێگ نەی. دەسێگ خسەو ژێرم و لەوای گوونی ژێر بانم کرد. هەنای وه دەمەو هڵاژانەمە بان مزایکەگانا، زیڕەم چێ له ئاسمان و تەقەلا کردم ک خوەم بخەمەو لا یا وه پشتەو هڵاژیەم ک پایگ نا کیرک مازگما و ئەو پاگەی تر نا ڕەت ملما. وەل یەیاگ ئوتۆوەگە نا بان پشتمەو، دگان ورگانم له مزایکەگان و هیچێگ وه دگانما نەهات.

نگابانەگە له کولاوانچەی تاکەکەسیەگەوه تماشایگم کرد و وەت: «جار تر لەیوا بقیژنی خوەم تیەمەو ناو و خەفەد کەم» تا دەنگێ ژنەفتم وەر کراسەگەم دامەو یەک و پشت دام له دیوارەگەوه.

هڵایه له شوون هەر شکەنجەیا تا چوار پەنج شەو، خەو له باڵ چەوم نەکەفت. له شوونێیا شەوێگ دو سێ سات وه نیشتگانییەو سەرخەوێگ شکانم و وەل هەر جمیانا، زامەگانم کولیانەو و له خەوا هاتم. ڕووژەیل دۆای شکەنجه سەر قول نەگرتم و لەوای مەیتێگ له بان مزایکەگان شیەو بۆم و گوڕان وه نادر فکر کردم. دو سێ نەفەر له نگابانەگان بۆنه ماموورم ک له سلوولەگە تا وتاق بازجویی بکڕننەم و ئیلا و ئەولام بکەن. زامەیل و سزیانەیل لەشم لەپسای ساڕێژ بۆن، ئەمانێ نه خەوەرێگ له نادر بۆ و نەیش له بازجوویی. ئێ بێ‌خەوەرییه فره دڵنگەرانم کرد ک چه وه سەرێ هاتێیه تا یەگ ئێوارانێگ نگابانەگه هاته شوونم و سەر لەنوو بردەم ئڕا وتاق بازجوویی. لەوره بۆ ک بازجوو تازەیگ هاتۆد و وەت: «م

حاجی ڕەسوولییم. لە یە ئەودۆا م کارشناس پەروەرەندەگەدانم». ئەویش قسەی یەکمێ یە بۆ «ئەگەر خوەشد لە نادر تێد، دەسکەم وە خاتر ئەۆ قەبوول بکە و بەو تا وە یەکەو کار بکەیمن»

لە جواو وەتم: «چ کارێگ؟ تواین دی چ کار تر بکەین ک تا ئیسە ئەنجام نەیاینە؟»

«کەمێگ ئارام بوو. حەدەقەڵ وە خاتر نادر! بزان نادر چ ئنسان گەورایگە وە خاتر ت قەوڵ هاوکاری دایە و قەرارە لە سەر مانگا دەس وە کار بوود».

زانسم ک نادر لەیوا شەخسیەتێ نەیری و سەد ساڵ سییە ئێ کارە نیەکەی، وەلێ چشتێ نەوەتم. بازجوویش فرە پاپەی نەوی و وەت: «دوو سێ ڕووژ وەخت دێرید، فکرەیلد بکە» یە وەت و لە وتاق دا ئەو دەر.

لە شوون چوار ڕووژا دوبارە بردنەم ئڕا وتاق بازجوویی. حاجی ڕەسوولی وەت: «فکرەیلد کردی؟ ئومێدوارم ک ڕێ درس ئنتخاب کردۆد. ئەڵبەت لە دۆەت خوشگڵ و عاقڵێگ جوور ت بەعیدە ک وە فکر گیان و ناو خوەد نەۆد!»

دەنگم بەرزەو کردم، ئەڵبەت وە دەس خوەم نەوی و وە ئەغمتیەڵێیگەو وەتم: «وە من هیچ هەرەچێگ نەیرێ. من ئێکارە نییم. لە کوشتن فرەتر ئەو بان دەسدان تێد؟ بان بکوشنەم! چەوەڕێ چەین؟!»

بازجوو تازە لە بان سەندەلیەگەی هەڵسا و خڕێگ خواردە پشت سەرما! دەنگ پای هات ک لە وتاقەگە چێیەو دەر. هەر یەگ لە دەر چێیەو دەیشت دوان وە سەر و مل پێچیاگەو هاتنەو ناو، گوونیێگ کردنەو سەرم و پشتم دانە دیوارەگەوە. یەکێگ لێیان گرت لە کراسەگەم و لە وەرم دڕیەی و وەت: «وای بەندەی خودا! یە ئڕا مەمگەیلد لەیوا پێیان هاتێیە؟» دەسیٚ هس کردم ک سایە ساڵمی ژێر مەمگما. گیانم نیشتە ڕکیان. جبن گرتودەم و شانسی دەسیٚ ئڕای وەشانم! هەر یە خوەشم بۆ دەسم لیٚ گیر کرد، ئاگر لە بن گووشم کردەو و وەل زیلەیلیٚ ک دا لیم لە کەف وتاقەگە دریژەو بۆم. ئەمانە پیم نەیا و ڕمیا لە کووڵم. دەسیٚ لە پزنگ شواڵەگەم گیر کرد و لە پام داخڕانەی. گوونیەگە لە سەرم داملٚکان، دیم ک پسای خون وە لای دەمێیا تێد! گڕێگ بیٚدەنگەو بۆ و لەینوو وە شەقەزیلە وەشکیا وە پیمەو. ئاخرین دەسیٚ ک دا لە ناو گوشم، دەسیٚ لە لای دەمم هەڵنەگرت و هەر لە بن گووشا تا بان ناوکم وە تک کلگ لەمسم کرد. لە ناوکم وەرەو خوار وە ئارامیٚ کلگەیلیٚ لە جۆلیان بۆن و وەت: «خاسە برادەران فەهمیدەن هیچ لەتمەی لەیرە وەرەو خوار نەیانە» لەی ئانە دەنگ حاجی ڕەسوولی لە دەرا هات و وەت: «بیٚشعوورەیل یە چە کەین؟ مە خوەدان داڵگ و خوەیشک نەیرین؟ بچنەو دەیشت!» شواڵەگەم داو دەسم و وەت: «بوەخشی، نیەزانم ئیٚ ئەحمەقەیلە ئڕا لەیوا کردنە!» وەختیٚ شواڵەگەم هەڵکیشام،

دەسم گرت و نایەمەو بان سەندەلیەگەی وەر دەم خوەی و وەت: «بێ یەگ لاوە بکەی ئیسە ئڕام بۆش، خوەشد تێد ئمڕوو وەل نادرا ئازادد بکەم؟»

گیری ئجازە وە پیم نەیا ک چشتێ بۆشم. لە شوون چەن جار پرسین، وە دەم وەرەنیسکەو وەتم: «وە چ مەرجێگ؟»

«زۆتر ئڕاد وەتۆم»

لە گیری‌کردن وسامەو و خوڕیامە ملێیا: «منیش زۆتر جواو داۊمە پید»

لە شوونەگەی هەڵسا ئەو پا و وەرجە یەگ بچوودەو دەر وەت: «تواسم کومەکد بکەم، وەلێ خوەد نەتواسید».

VIII

هەر ئەو ڕووژە ک هاوکارەیلمان، نادر و ئەسرین لە قازانچی گرتون، یەکێگ لە کارمەندەیل ئداره هات و وەته پیم: «حاجی! کوڕ و دۆەتێگ وه قەیرێگ کتاو کوردییەو گرتیمنه. کتاوەگانێیان هیچ کامێیان سیاسی نیین. وەلێ چەن گلەیان لە دەیشت ئێران چاپ بۆنە! چه پێیان بکەیمن؟»

هەر یەگ ناو کتاو کوردی هاورد، کەمێگ فکرەو کردم و کەفتمەو هۆر ئاخرین جەلەسەیگ ک وەگەرد مەرکەز ئتلاعات تەیرانا داشتیمن. وەتم: «بیل ئمشەو لە بازداشت بمینن. ڕاسی بان چەوێیانیش بپووشنن، کەمتر خوەمیش تیەمم».

تاقەتم نەگرت و خوەمیش چێم. دیم هەر دوانێیان هانە شان یەک و دەمێیان ها ئەو دیوارەگە. لە پشت سەرێیانەو دانیشتم و یەکێگ لە هاوکارەگانم ک لە شانم بۆ ناونیشانییان نوسا. هەرلەو چەن دەقەی یەکمە بۆ ک ڕەسیمەو یانە خاڵووزا و میمزای ئەو زدئنقلابەنه! هەڵسامەو پا و ئشارەیگ دام لە کارشناسەگە ک لە شوونم بایْد. لە ئتاق هاتیمنە دەر و وەتمە پێ: «یانە فرە خەتەرناکن! بایە وە ڕۆ بەرنامە بچیمنە نواوە.» هەر ئەو ڕووژە وەل ڕەئیس کول ئدارەیا قسە کردم ک ئێ پەروەندە تۆەنێ جواوگوو داواکارییەیل تەیران بوود.

باوجی خوەمیش هەر وە ساڵان لە شوون لەیوا وێانکی بۆم ک کەسێگ لە کەسوکارەیل ئەو زدئنقڵابە بکەفێدە دەسم. خوەی خوو وە بەرزەک بانان دەرچێ و سەر لە سوێدەو دەرهاورد، وەلێ فکر نەکرد قودەرت ئیمە مەرز نەیناسێد. من نیەتوەنم هەر وەئی ڕەحەتییە لە کنار تەجزیەتەڵەبەیل بگوزەرم، کەسانێ ک گەوراترین زەربە لە حکوومەت دانە. یەکم جارێ ک جاش وە مەفهووم تازەیگەو بڕیا باڵای ئیمە، دەس ئەو هێز داڵاهووە لە ناوێ بۆ. هەر یە بۆە سەبەب یەگ فرەیگ لە بەسیجییەیل مەنتەقە، ئڕا یەگ پێیان نەۆشن جاش، پشتە لیمان هەڵکەن. ئەو هێز داڵاهووە، لە گشتیان فرەتر ئەو تروریست زدئنقڵانە ئاوایەیل گەردیاد و نەسیەت مەردم کریاد ک وەل سپایا کار نەکەن. وەلێ یانە تەعسووب کووریان کردۆد. نیەزانن ئەگەر ئیمە لە داڵاهوو و لە ناو ئەو مەردم ئەهل‌حەقە پایگا درس کەیمن و نیروو گریمن وە خاتر خود ئەو مەردمەسە. وە خاتر یەگە ئەگەر مردن نەچنە دووزەخ. ئەگەر ئیمە نوای یانە گریمن ک وە زوان خوەیان نەخوەنن، دێریمن لە مەرحەڵەی یەکم خزمەت وە خوەیان و ئێجار وە مەرز و خاک ئێران کەیمن. کافییە بیلد وە زوان خوەیانەو بخوەنن یا لە ئدارات و ڕادیۆ پێ قسە بکەن، کشوەر چۆن تەجزیە بوود. سە بایە هەر چشتێ لە شوون خوەی و وەرجە یەگ گشتگیرەو بوود، نوای گرت.

هەر یەگ نادر و ئەسرین دەسگیر کریان، ئڕا یە لە هۆرمەو نەچوود ک ئەو میمزای بیٚ‌شەرەفییانە چ زەربەی داسە لیم، لە سەر ئاودەسەگە لە وەخت میٚزکردن لە هۆردەو بۆم. لە شوون دە ساڵ، یە ئەوەڵین جاریٚگ بۆ ک لە سەر کاسەی تەوالت خوەشاڵەو بۆم، هەرچەنیٚ هیٚمانیٚ مشکڵ تەوالت‌کردن چارەسەر نەویە. هەر یەگ شواڵەگەم هەڵکیشام، چیٚمەو سەر پەروەندەیل بایگانی و جاریٚگ تر پەروەندەی ئەو زدئنقڵابە دەرهاوردم. شەونامەیلیٚ ک ئەۆ و دار و دەسەی لە داڵاهوو پەخش و بڵاو کردۆن، زوورمیٚیان کەفتۆنە دەسمان و دۆای چەن ساڵ دوبارە خوەنیمان. ئەمانیٚ یەکیٚگ لەو شەونامەیلە ک هیٚمانیٚ ئەزیەتم کەی، ئیٚ چەپاڵ قاقەزەسە ک لە سەر مانا و مەفهموومِ جاش و جاشایەتی نۆسریاۆد:

خەڵک نیشتمان‌پەروەر یارسان

ئیمە لە داوان پاک داڵاهوو گەورە بیمنە، هەرئەو کوٚە ک مەردمانەکەی وە دریژایی تاریخ لە وەرانوەر دژمن سەر نەچەماننە. خەڵک ئیمە وە ساڵانە لە ناوەندگەرایی وریٚزانن. ئەگەر تماشای وە ئایین و باوەڕ خوەمانا بکەیم، زانیم ک چەنیٚک لە وەرانوەر یەکڕەنگی و ناوەندگرایی مقاومەت کردیمنەسن. ئیسە دژمن هاتگەسرو وڵاتەکەمان داگیر کردگەسن، دڵنیام ئەگەر مەردم ئیمە پشت یەک بگرن هیچ هیٚزیٚک ناتوانت یە چەپاڵ لەی خاکە بکیشیٚتوە ژیٚر مرک خوەی. بەڵام ئیسە دۆنیمن نە تەنیا ئاوای و شارەکانمان، تەنانەت کوٚەسانەکانمانیچ داگیر کردنەسن. ئەڵبەت با ئیەیچە بوٚشم ئەگەر جاش لە ناویٚیان نەوت، کەسیٚک لە تەیرانوە

ناتوانێت بایت و وه راحەتی ئی کاره بکەیتن. هەر وەی خاتر خوەشی داشتم بزانین کەسانێک کەفنەو نوای یانەو ئیجووره هەم مەردم و هەمیچ خاکمان فرووشن یانه جاشن.

زانین له فەرهەنگ کوردەوارییا جاشەوە کەرکوڕی ئۆشن. جاشەوە خاتر یەگ تەجروبەیک نەیریێتن، وەختێ ها له مەرحەلەی گەوره بین، تواد وه زوور بپەڕێد له دالگ خوەی(وەگەرد دالگ خوەیا جفت بووتن). یان وەختێ له دەر و دەیشت و کۆەسان ئتفاقێگ بکەفێت، ئەوەڵ جار گیان جاشەخەرەکە ها له خەتەر، چۆن ئی وەچکە وەرجە یەگ دالگەکەی ها له قنجگە کردن و ئەگەریچ گورگێک له مکولێیان بووت ئەوەڵ ئەو خوەیتن و ئێجار دالگەکەی.

بەسی ئومێدوارم کەسێک چارەی جوور چارەی جاشی نەوت. نه تەنیا گیانێ له دەس دەی، بەلگم له شوون مردنیچ هەر ناو جاشی له بانێ مینێتن. ئەوانەیک خەڵەتیانه و جاشایەتی کردنەسن، ئەگەر دەسێیان وه خۆن برا و خوەیشک خوەیان نەرەژیاگەسی باوشی باوان و خەڵک خوەیان وه ڕۆیان وازه.

سڵام گەرم و شووڕشگێڕانه

پێشمەرگەیل هێز دالاهوو

یانه وه ئیمه ئۆشن جاش، له حاڵێگا وەزیفەی ئیمه وەزیفەی خودایییێگه. ئیمه وه پاوگوورەی قورئان و ئسڵام کار کەیمن، سه ئیمه ئڕا پاکەو کردن زەمین له هەر کافر و نەجسێگ بایه جهاد بکەیمن. دین ئیمه کاملترین دین و حکوومەت جمهوری ئسڵامییش خاسترین شێوەی دەسەڵاتداری له دنیاس. من ئڕا خاتر مەنن ئیَ شێوه له حکوومەته خوارزای زدئنقڵاب خوەم ئێعدام کردمه. یه وەزیفەیگه له سەر شانم، من ئیَ کاره وه خاتر ڕەزای خودا و ڕەهبەر موسڵمین کەم. وەختیَ حەزرەت ئێمام

خومەینی(رە) فەرمان جەهاد دا، هزاران هزار کەس هاتن و کوردستان لەی کافرەیلە پاکەو کردن. بەس نافەرمانی کردن لە رەهبەر و ئیمام موسڵمین ئڕا من خەیانەت وە ئێ ئاو و خاکە حساو بوود. سە بیلا هەر بۆشنە پیم جاش. چە لەیە توانێ خاستر بوود ک لە ناو خانەوادەیل وە ئاقای شاهینی و لە ئدارە جوور حاجی ڕەسوولی و معاون ئەوەڵین ئورگان ئوستان ناسنەم.

وە سەر یەوە ک هەرچێ پەروەندە لەبارەی حزبەیل کوردی بۆ هاتنە ژێر دەس خوەم، وەلێ لەی دو سێ ساڵ ئاخرە فرە کەم پێش هات ک خوەم راسەوڕاس پەروەندەی کەسێگ بگرمەو مل، مەگەر فرە هەوەجە بۆاتیاد. لەیوا بۆ ک پەروەندەی نادر و ئەسرین دامە کارشناسەیل تر و خوەمیش لە پشت پەردەوە کونترۆڵ هەمە چشت کردیام. وەلێ فرە جار لە وەخت بازجوویی لە پشت سەریان دانیشتم و خوەشم هات فرەتر بۆچگییان لە برابەر قانوون بۆنم.

لە دۆای سێ مانگ هەرچێ شکەنجەیان دریا، ئەوژێر هیچ چشتێ نەچێن. منیش جوورێگ بازجووەگان پڕەو کردم و ئڕایان وەتم «دەلیل قسە نەکردنییان یەسە ک پەروەردە بۆنە! هەر کام لە ئیوە بتوانێ وە پێیان سابت بکەی ک یانە ئەندام گورووهەکن، ڕتبەی بانترێگ بوودە نسیوێ و تەشویقی فرەیگ دێرێ» سێ مانگ هەر جوورە شکەنجە لە سەرێیان دپیەکەو کریا، وەلێ ئەوژێر ئەو چستە ک ئیمە تواسیمن، نەچێن. ناچار

بۆم ک خوەم لە پشت پەردە بامە دەر و بنەمانە گاوشە. هەر وەی بوونەوە لە ڕیێ ترەو چێمە گیانێیان! ئەوەڵ جاریێ ک وە شێوەی ڕەسمی چێمەو سەروەخت نادر، چەوبەنەگە لە بان چەویێ لاوردم. دو سیکار دەرهاوردم و یەکێگان دامە دەسێیەو. نادر ئڕا یەکم جار بۆ ک دەنگ من ژنەفت و دیەم. سیکارەگە ئڕای دەم دام و وەتم: «توام کوومەکدان بکەم. دووس دێرم وەل یەکا ڕۆڕاس بۆمن. ئمڕوو تازە شنەفتم ک ئی چەن وەختە شکەنجەدان کردنە! فرە ناڕاحەت بۆم. زانی وەرجە یەگ بامە لادان ئەوەڵ هەر ئەو شکەنجەگەردانە تەبعید کردمە بەلووچستان؟ ئاخر کی لە ڕۆ دو ئنسان موسەڵمان و هاودین خوەی، دەس بەرزەو کەی؟!»

نادر هیچێگ نەوەت و مفێگ دا لە سیکارەگە. باڵ چەوێگ دا وە پیما و دوبارە لە دەسەیلیێ هۆردەو بۆ. ناخۆنەیلیێ تازە لەنوو ڕەوزەو کردۆن. لە دڵ خوەمەو وەتم خودام ئەو خوداسە ک لە چشتیێ ک م ئۆشم لامنجی بارید. لێوەخەنگیێ کردم و بیێ یەگ باسێگ لە پەروەندە وەلێیا بکەم ئەو ڕووژە نزیکەی ساتێگ وەلێیا گەپەیل تر دام. هەر وەی فییە چێمەو سەروەخت ئەسرینیش. لە جەلەسەی دوێیما فرەتر خوەم لێیان نزیکەو کردم تا گاهەس ئەو چشتە ک من ئۆشم قەبوول بکەن، ئەمانیێ هەر دوانێیان چمانیێ دەس وە یەکێگ کردۆن و قسە قسەی خوەیان بۆ. ڕێیەیل فرەیگ دپیەو کردیم ک هەر جار وەرم بۆە تاش بەرزێگ.

یەکێگ لەو شەوەیلە ک وەفر قورسێگ لەپسای واری، هاتم ئڕا ئدارە و دام هەر دوانییان هاوردن ئڕا دو ئوتاق بازجوویی دۊر لە یەک. تا شەوەکی نەیشتم بخەفن و نەوبە نەوبە بازجوییان لێیان کردم، بیٚ یەگ کەسیٚ دەسێگ لێیان بوەشنێد. وەختیٚ ڕووژ هەڵات، دیم وەفرەگە کردێیەسەو، وەلیٚ بان بیست سانت ناۊدەی. وەرجە یەگ بچم بخەفم، دوان لە هاوکارەیل کل کردم ک بچنەو سەرێیان. پێیان وەتم: «سەی بکەن تا دۊای نیمەڕوو ئدامەی بەیەین».

دۊای نیمەروو ئڕای هەڵسام، دیم سەرمای سقانسزنیٚ کەید و گشت جییٚگ شەختە بەسایە. لەی بەینە دام دوان لە هاوکارەیل، نادر لۆەت مادەرزادەو کردن و بردنەی ناو حەسارەگە. ئەوەڵەگەی کەمێگ کەیفیٚ هات ک لە شوون چەن مانگ دەیشت وە چەو دۊنیٚ. چەن دەقەی پیٚ چیٚ لەرز داگرتەی و وە شەلەشەل دەس کردە دەو کردن وە ناو هەوشا. نزیکەی دو هەفتەیگ بۊ ک هەر خواردۊد و خەفتۊد و تا حەدێگ شوون زامەگانیٚ خاسەو بۊد. هەر دەور ک دا هڵایە یەک دو جار لەتر برد. لە تەبەقەی دوێمەو تماشای کردم. لە ناو هەوشیٚ پەنج متر لە هەفت متریێگ وە ناو وەفرا کرجگەی هات و قونتەقونتیٚ بۊ. چەن جارێگ وساوە، ئیسفایگ دیوارەیل بەرز دەور وەرێیا گرت ک هەر لایگی هڵایە پەنج متر بەرز بۊ. دوبارە نا دەوا وە ناو هەوشەگەیا. نیم ساتێگ گوزەرۊد ک حساوی وەفرەگە تەپانۊد و هۊردە هۊردە لەپسای

خزەو بۆ. کەمێگ لە دەو کردنێ سسەو کردۆد و لە هەر دەوردان هڵایە شەش هەفت جارێ پا خزیا و لەتر برد. هەرچێ زەمان گوزەریا، فرەتر دا لە زەوی و هەڵسانێ سەخت ترەو بۆ. لەی ئاخرەو هەر جار ک دەس دا گەز یا دەسێ تاوشت ناورد و وە دەمەو کەفت یا تەکانێگ دا خوەی و وە شان ترا سڕ برد. وە شان چەپەو لە ناوڕاس هەوشەگەیا دریژەو بۆد، ئیسفایگ دەورگرد خوەیان گرت و هەڵسا ئەو پا و چمانێ چەوێ کەفت لە لیسک خوەرەگە ک تاویاوده دیوارەگەی رۆەڕۆێیا. هەلای کرد پای دیوار کرد و لە شوون چەن جار لەتر بەسان و خزیان خوەی تەقانە پای دیوارا! ئەمانێ پەڕ ڕووژنایی و سایەی دیوارەگەی رۆەڕۆێ لە کەف حەسارەگەوە چشت کەمێگ لە بەرزایی خود نادر نەیاشت. پشت دا لە لێیەو. سەرێ ڕەسیە ناو نۆر خوەرەگە. وە لەرزەلەرز و هووەلەورەوە تک پا هەڵگرت، کیشێگ خوەی دا و هڵایە تا ناو سینگان خوەی خسە هاماچێ. تەقەلا کرد ک فرەتر کیش خوەی بارێد، ک قول چەپێ لە ژێر خزیا و وە لاوە لە ناو حەسارەگە پیەنەو بۆ. دیار بۆ ک ئێ لە زەوی‌دانە کارێ کردیە، بان دەقەیگ زەمان برد تا تۆەنس وە نکەجڕی دەس بگرێدە دیوارەگەوە و وە ڕۆێیا هەڵسێدەو پا. لەوای زالۆ نیمەگانێ وە لوو دیوارەگەیا کیش خوەی هاورد. سەرلەنوو سەرێ ڕەسیە ناو نۆرەگە، وەلێ لە وەیشت ڕکیان، قولەیلێ تاوشت لەشێ نەهاوردن و وە پشتەو سڕ برد و لەنوو دا لە پای دیوار. چەن دەقەیگ پێ چێ ک وە لەرزە لەرز

سەرلەنوو هەڵسا. زەمان برد تا یەگ تۆەنس خوەی هەمگیرەو بکەید و وە سەر لەرزیانەو تاوشت یە بارێ ک پا بەیدە گەز. ڕووژنای خوەرەگە لەپسای لە دەم و چەوێ ڕەد بۆ. چەن جارێ وە دەم ڕکیان و لەرزەو تۆەنس وە تک پا هێزێگ بەیدە خوەی و لیسک خوەرەگە، دەمچەوێ بگرێد. لیسک خوەرێگ ک لەوای گوڵووپێ بۆ و بێجگە ڕووژنای، گەرمایگ نەیاشت. ئەمانێ نیەزانم ئێ ئایەم چ باوەڕێگ داشت ک ئێ ڕووژنایە لە زمسان سەختە چۆن تۆەنێ گەرمێیەو بکەی!

خوەر لەپسای کەم کەم نەمیا و ساگەیش فرەتر بەرزەو بۆ. هەر یەگ نۆرەگە لە بان سەرێ ڕەی بۆ و لەپسای دۆرەو کەفت، دوو سێ جار تر تەقەلا کرد ک خوەی بتەقنێدە پێیا، ئەما بێوەلیفەت بۆ. لە بانا قەڵوەو بۆ و دا لە پای دیوارەگە. هەناس ڕاحەتێگ کیشام. سیکارێغ دایرسانم، پووکێگ دامە لێ و گوپێگ چای خواردم. هڵم پەنجەرەگە پسای فرەوە بۆ و لەش نادر لە وەر چەوم لەپسای گوما هات. دەسێگ کیشا شیشەگەیا، سەرمای شیشەگە بزۆزگە بردە گیانم. دەس گرتمە مل بخارییەگەی وەر دەما و دەسم گەرمەو کردم. لەینوو ئیسفای نادر گرتم دیم ک هەڵسایە و لەپسای وە قونتەقونت وە دەور خوەیا ژاو هڵاڵێد. هەر گام ک نەید، ڕمێد و گرێگ پێ چوود تا ڕاسە بوود. ئێقەرە ژاو خواردۆدە ناو هەوشەگەیا و ڕمیاۆدن، ژێر پای بۆدە شمس یەخ. لە شوونەگەی خوەی چەن جارێگ تەقەلا کرد ک هەڵسێد، تا کەمەر هێز

دا وه خوەی و قولەیلێ هەمگیر نەبۆن ک بەیدانه گەز. هەنای دی نیەتۆەنێ ڕاسەو بوود وه بان هەر دوو دەس لەرزووکێیەو خوەی کرده کڕ. وه سەختی تۆەنس وه زگەخشی و خوەی‌لەکڕکردن دەور تر وه ناو حەسارەگەیا بەید. له شوونەگەی خوەی سسەو بۆ و وه دەمەو له بان پەخەگەیا پیەنو بۆ. دو سێ دەقەیگ پێ چێ تا دوان له هاوکارەیلم کل کردمه شوونێیەو. تا ئەوان چێنه ناو هەوشەگە، پەنج دەقەیگ وەخت برد. دوو سێ جار زوور کردنه لێ ک هەڵگرنەی، خوەیانیش خزیان و وه شان نادرا پیەنەو بۆن. دەس‌ئاخر گرتن له هەر دو قولێ و کڕاننەی ئەو ناو.

بردنەی لای بخارییێگ ک بایدەو هووش خوەی. هەر یەگ باڵ چەو دا، دوان له هاوکارەیلم وەلا بردم و چێمەو سەر بازجوویی کردن له ئەسرین. زانسم ک ئێ دۆەته وه ئایەم نیەود و وەگردما ڕێ نیەتێ. شەوروبەین وەل هاوکارەیلا کردم و ئەون له ناو ساڵوونەگه هیشتمه جیيەو.

هەر یەگ چێمه لای ئەسرین، فره دی ئدامەی نەیام و وەتم: «فکرەیلد کردی؟ ئومێدوارم ک ڕێ درس ئنتخاب کردۆد. ئەڵبەت له دۆەت خوشگڵ و عاقڵێگ جوور ت بەعیده ک وه فکر گیان و ناو خوەد نەۆد!» هەر یەگ وەتم دەنگێ بەرزەو کرد و وه خوڕیانێگەو وەت: «من ئێکاره نییم. له کوشتن فرەتر ئەو بان دەسدان تێد؟...» هەر لیەیوا

لەپسای ئدامە دیا و وەتیاد. لە وەر خوەمەو وەتم خوو خاس! لە ئوتاق چێمەو دەر و ئشارە دام لە نگابانەگان. نادر وە بان تەختەو بردنە ناو وتاق پشت بازجوویی ک شیشەیگ داشت تا دۆای ئەو هەمگە دۆرییە، دیدارێگ وەل دەزۆرانەگەیا تازەوە بکەی. ئەڵبەت فەقەت بتوەنیَ بوَنێدەی و دەنگیَ بژنەویَ. هەر یەگ لە بان تەختەگە خسنەی شان ڕاسا ک ئەسرین بوَنیَ. وەتمە ئەو دو هاوکارمە «وەختێیە»! خوەمیش چێم ئڕا پشت سەر نادر ک هەر دوانێیان بوَنم. هەنای هاوکارەیل گوونی کردنەو سەر ئەسرین، ڕپە ڕپ کەفتە گیان نادر. وەل یەیاگ یەکێگێیان دا لە ناو گووشیَ، نادر تەکانێگ خسەو خوەی، وەلیَ دیار بوَ ک تەوان هیچێگ لە ئازای گیانیَ نەمەنێیە. خوەشم هاتیاد لە ڕوَەڕوَیێیەو بوَیاتیام و بزانسیاتیام چە کەید! لەی دەمە هاوکارەیل شواڵەگە لە پای دەزۆرانەگەی کەنین، خوەی خسە وەر ک لە تەختەگە هەوا بەسا. منیش وە گورجانەیگ لە پشت سەریَ چێمەو دەر تا نەوَنێدەم. لە وتاق چێمەو ناو و دەس کردمە قاڵ کردن وە مل هاوکارەگانما تا نادر بژنەویَ ک من ناموسیَ نجات دامە.

هاتیَ بڕێگ ئایەم زدئنقڵاب بوَشن ئڕا لەیوا کردینە. ئەوەڵەن یە وەزیفە ئیمەس ک وەختیَ دین یا سەرزەمینمان بکەفێدە خەتەر، دەفا لیَ بکەیمن؛ ئەوەیشە خاک موقەدەسێگ لەوای ئێران ک هزاران هزار ساڵ تاریخ ها لە پشتیَ. تازە ئێجارە ئیَ دو زدئنقڵابە نە تەنیا هەدەفێیان

بێحەیایی لە ناو مەردم، بەڵکم ئێ کەسانە هەدەفێیان تەجزیەی هەر ئێ خاک پیرووزەسە. دوێیم یەگ پەنج شەش ساڵ لە جەنگ گوزەریاوِد و مەردم لەپسای لیمان بێزار بۆن؛ ئیمەیش ناچار بۆمن ک گوناکارەیل دەسگیر بکەیمن و برِێیان بکوشیمن. ئەگەریش خوو یانە لە گەنترین حاڵەت گوناکار نەون ک هەن، خوو ئیمە کار گەنێگ نەکردیمنە، لەو دنیا چنە بهەیشت. ئەگەریش ک گوناکار بوون خوو ئیمە وەزیفەی ک خودا و پەیغەمبەر خودا ناسە سەر شانمان وە جی هاوردیمنە. ئاخرین دەلیلیشێ هەڵگەردێدەو ئەو شوان زدئنقڵابە ک دڵنیام ئێ کارەیلە شوون چەکوش ئەوِە، وەلێ کوور خوەنیە.

وەختێ گوزارش پەروەندەی ئێ دو زدئنقڵابە دایمنە تەیران. دەسوەجی پێیمان وەتن ک یانە نەبایەس بوونە قارەمان. ئەڵبەت وەختێ ئستدڵاڵێیان ئرِامان وەتن حەق دامە پێیان. ئیمە وە ساڵانە هەزینە کەیمن ک مەسەلەی کوردی و زدئنقڵابی لە کرماشان شکل نەگرێ، ئیسە وە کوشتن هەرکام لەیانەوە، سەمبۆڵ ئازادی و کوردی دروس بوود.

مانگێگ وەرجە یەگ وێڵێیان بکەیمن، وەپای نەخشەی کارشناس تەیران یەکێگ لە رِەفیقەیل ترسنووک نادر دەسگیر کردیمن ک دەم لە کوردییەو دا. ئێ وە قەوڵی خوەیە چالاک کوردە، یەی شەو مێوانمان بۆ. هەر ئەو شەوە خوەم بازجوویی لێ کردم و قەیر فرەیگ ترسانمەی. دیم ک ئایەم گووش وە فەرمانێگە، نەخشەگەمان عەمەڵیەو کردیمن و پێ

وەتم: «وەختێ ک ئۆشێد من ئامادەم گیانم ئڕا ئێ ڕژیمە بەیەم، یە ئڕا ئیمە جی ئفتخارە. ئایەمەیل کوردێگ جوور ت حەیسیەت و ئەرزش جامعەی ئیمەن نە ئێ زدئنقڵابەیل لەش‌فرووشە». ئێ ڕەفیق چالاکێیە کەمێگ گیان هاتەو پێ و وەت: «ئیوە هەر کارێگ بۆشین ئەنجام دەم». پێ وەتم: «زانی نادر و ئەسرین ئڕا وە شێوەی قانوونی ئزدەواج نەکردنە؟» وەت: «نە! خاس نیەزانم! وەلێ بڕێگ ئۆشن ک وەل حزبەیلەو» وەتم: «نە! یەسە ک جامعەی ئیمە بایەس دووس و دشمن خوەی لەیەکەو بکەی! یانە بڕێگ بێ بەند و بارن! زانی لە سەنەندەج لە ناو خانە تیمی گرتنەسەیان؟! زانی ئەسرین لەش‌فرووشی کەید و نادر ئایەم ئڕای جەمەو کەید؟! یانە باوەڕێیان وە دین و ئسڵام نییە. وەی خاترەسە هەر کارێگ کەن ک مەردم کورد بێ‌حەیاوە بکەن! مەگەر من و ت کورد نییمن؟ ئایا ت حازرید ئنسان بێ‌حەیا و خانەوادەی سوکی ڕەفیقد بوود؟» ئەو هس خوەشە لە ناو سوورەتێ دیم و وەت: «نە م دی هیچ وەخت حازر نیم». دەسوەجی وەت: «وەتم ت ئۆشێ ڕا ئێقەرە هامشوو سەنەندەج کەن؟ تمەز مەکە لەورە بێ‌بەند و باری فرەترە! کەس کارە کارێیان نەیرێ... باوەڕ کەید خوەمیش هەر شک کردۆن تا حەدێ».
چەن ڕووژ دۆاتریش هاوکارەیلمان هەر ئێ خەوەریشە ڕەسانن گووش مەنسوورە سەیڵگ هاوسایان. هەنای دڵنیا بۆمن ک مەردم باوەڕ کردنە، حکم شلاخ وەبوونەی رابتەی ناڕەوا لە دادگا ئڕا ئێ زدئنقڵابە گرتیمن.

هەر یەک چەن ڕووژ گوزەریا تا شوون شلاخەگانێیان کەمێگ ساڕێژ بۆ، وێڵێیان کردیمن. ئەڵبەت وێڵ‌کردنێیانیش لەیوا نەبۆ ک دی کارەو پێیان نەیاشتۆمن. بایەس هەر هەفتە ئڕا ئمزا بهاتیانە ئدارەی ئتلاعات ک قەیرێگ پرسیارە لێیان بکەیمن و بزانیمن وە جیێگا نەچێنە. دو سێ مانگ وەی فییە هاتن و چێن تا یەگ وە یەیهەو هەفتەیگ خەوەرێ لێیان نەوی! هەنای پەیگیرێیان بۆمن ڕەسیمنەو ک لە مەرز چێنە وە ئەوڕۆا و لەو لانە فەساد شماڵ عراقە گوم‌گوور خوەیانا کردنە.

VI

سنوور و زایەڵەی خەریوی

I

لەو ساڵەیل شەڕ ناوخۆیی ناوەی دەسەی سەوزپووشەیل و زەردپووشەیلە لە باشوور کوردستان، ڕەوش ژیان وەگشتی نالەبار بۆ. یانێ هەر لە ساڵ ١٩٩٤ لە دەسپێک ئێ شەڕا، فرەیگ لە خەڵک دەم کردۊنەو ڕووژئاوا. ئەو کەسانەی ک وە تەمای ئاڵمان، فەرانسە و ئامریکا و وڵاتەیل تر بۊن، زوورمێیان بڕ مەنزڵ نەکردۊن و لە وڵاتەیلێگ وەک ترکیە، سووریە، لوبنان و وڵاتەیل ئرووپای ڕووژهەڵاتی گیر کەفتۊن. من و ئەسرین لە سلێمانی جیگرەو بۆمن و بۆمنە ژێرماڵە شیرین و ئازاد. نە داهات بۆ و نەیش ڕێ تر بۆ، ئڕا یە بۆ ک گشتمان لە ژێر ئەو ماڵە بۆچگەڵانە بردیمنەو سەر.

هەر لەو مانگ ئەوەڵە میمی شیرین چەن جارێ پای ئازاد کردە یەی کڵاشەو ک لە لای ماڵۆستای ئایینیێگ مارەمان بووڕێ. من و ئەسرینیش نەوەدڵ بۆمن، زوورم لە دو چشت. یەکم وە خاتر یەگ دی ئاساییەو بۆد ئڕامان و زانسیمن ئنسان توانێ وە بێ‌عەقدنامەیش و وە بێ گیچەڵ وەل یەکا بژیەی. دوێیم یەگ ئێ هەمگەی نەهامەتییە لە دەس داتەکەیل دینی کیشایمنە، ئیسە چۊن بچیمنە لای مەلایگ تا ئیمە بکەیدە حەڵال یەک! ئێ خاڵ دوێیمە هەم ئڕا من و هەمیش ئڕا ئەسرین خەت سوور بۆ. ئەمانێ لە لای ترەو نەتوانسیم ڕۆ شیرینیش لە زەوی

بخەیمن؛ ئڕا یە بۆ وەل ماموستای حقووقزانێگا ڕاوێژ کردیمن و ئێوارانێگ بێ یەگ ئایەی حەڵاڵی بخوەنێ، بەڵگەی عەقنامەی دا وە پیمان.

له سلێمانی ڕووژ وە ڕووژ پەیوەندیمان وەل خەڵکا فرەترەو بۆ. بەشەیلێ له کوردستان ک ئازاد بۆن، کەفتۆنە دەس دو دەسەی قەواسەوز و قەوازەرد و ئەوانیش بنیای شەڕ گرانێگ ناۆنەو. من و ئەسرین لەو ماوە چالاک بۆمن و یەیدەنە له ناو خەڵک ڕێخستنەیلێ دژ وە شەڕ براکوژی داشتیمن و له ڕووژنامە کوردییەگان وتار نۆسایمن ک ئێ دو لایەنە لەیە فرەتر ئازادی وە قوربانی نەکەن. له ناو فرەیگ له شارەیل، هەر دو لایەن سەنگەر گرتۆن و وە چەکەیل سووک و قورسەو گوڕان له جەنگ بۆن. برێگ له مەحەلە و شارەیلێ ک پێشتر وە دەس هەر دو لایەن بۆد، له ئێ شەڕە یەکێگ لێیان دانا و ئەو دەسەگەی تر بۆە خاوەنێ.

چەن جارێگ ئەندامەیل باڵای لایەن سەوز دووستانە پیمان وەتن ک دەس له ڕەخنەگرتن بکیشیمن. باوجی هەرچەن ڕەخنە له هەر دو لایەن گرتیمن وەلێ نەوێرسیمن هەتا وە ڕەوەنییش وەرەو لای عەشیرەی زەردپووش بچیمن. لەیوا بۆ ک له چێین وە ئەو ناوچە خوەمان پارێزانیمن.

له ئاخرەیل شەڕ براکوشی بۆ ک داڵاهوو ئڕامان بۆ. ئێ وەدیهاوردنه داڵاهوو فره له ناکاوا پێش هات و هیچ بەرنامەیگ ئڕا منالْدارەو بۆن نەیاشتیمن. ئاخر وه تەما بۆمن ک هەرچێ زۆتر ڕژیم ئاخوندی بشێوێد و ئەو دەمه توانیمن وه خەیاڵ ئاسووده فکرەو بکەیمن ک ئایا مناڵ خاسه بخەیمنەو یان نه! وەلێ ڕووژ وه ڕووژ فرەتر خێ داۆمنەو پێ و هەبۆن ئێ کوورپه ژیانمان خوەشترەو کردۆد و ڕووژ وه ڕووژ فرەتر خوەشێ تواستیمن. هەرئەو جووره ک وەتم ژیان زوورم خەڵک وه دەس شەڕ ئێ دو دەسەوه دژوارەو بۆد و هەرچەن کەفتۆنه هۆرشەی خۆنسڵ، وەلێ ڕووژ نەبۆ ک چاو کوشتن کەسێ یا جنازەیگ هاوڕێ و ناسێگ وه دەس یەکێگ لەی دو دەسه نەۆنیمن. له گشتێ مهم تر خەڵک ڕووشهۆر ڕەسۆنەو ک دەوڵەتەیل هاوپەڕە ئیسه له دەر دووسی دەرهاتۆن و ئاگر ژێر ساج ئێ دو لایەنه نیان. یەکێگ لەو دەوڵەتەیله ک فرەتر ئاگر ئێ شەڕە گڕەو کرد، ئێران بۆ. له لای تریشەو دەوڵەت ناوەندی عراق و ترکیەیش نەتواسن ئێ شەڕە بووڕیەیدەو.
کاشی وه جیێگ ڕەسی ک هەردو لایەن سەوز و زەرد وه ڕەواڵەت نیشتنەو یەک و ئاگربەس کردن. وەلێ خوو ڕشیان ئێ هەمگەی خۆنه له هەر دو لا چشتێ نەبۆ ک وەی ڕحەتییه له هۆر کەسێگەو بچوود. لەی ئاخرەو دەوڵەت ئێران و ترکیه، وه شێوەی ترەو خوەیان له ئێ دو لایەنه نزیکەو کردن و چشتێ دی ئەو بان دەس ئیمه نەهات. هەر ئێ ڕەوش

نالەبارە خسەمانە هۆرشەی یەگ ئیمەیش چۆ هەر مەردم خود باشوور بنەیمنەو کوولێ و ڕۆ لە ئرووپا بکەین.
پەیجووری فرەیگ کردیمن. چەن قاچاخبەرێگ دیمنەو تا لە ڕێ بادینان وە باکوورەو ڕەدمان بکەی ئڕا ئستانبۆڵ. ئەمانێ هەنای ڕەسییە پای کردەوە، هەرکامێیان وە شێوەیگ جواومان کردن و وەتن ک ئێ ڕێیە فرە سەختە. باوجی ڕیسکیشێ فرە لە بان بۆ و هیچ کامێیان ئامادە نەبۆن ک ئێ کارە بکەن. لە ئەنجاما ناچار بۆمن لە هەر ڕێیێ ک قاچاخبەرەگان ئۆشن، لامنجی ناریمن. بڕیار بۆ پیاگێگ وە ناو سەڵمانە ڕەشە ک کارێ ئایەم ڕەدکردن لە سەر سنوور ئێران وە ترکیە بۆ، ئیمەیش کل بکەی.
بهار وە پەرتخ ڕەسۆد و دەسپێگ وەرز تاوسان بۆ ک لە شار دایمنەو دەر. هەرچێ لە سلێمانی دۆرەو کەفتیمن و وەرەو کۆەسانەیل بەرز سەر سنوور چیمن، هوونکی دارەیل بەرۆ ڕح ئایەم شایەو کرد. وەلێ ئێ نزیکەو بۆن لە سنوورە دڵەڕاوکی فرە گەنێگ خسۆدە دڵم. وەل یەیاگ کەسان تر دیم ک ئەوانیش هاوسەفەر لە ئاو دەرهاتن تا ڕادەیگ خوەشاڵەو بۆم. ئەو مەسیرە ک پاوە هاوردۆمن و ئەو لێژاییە وە پاپیا بڕیمن، هڵایە نیم ساتێگ فرەتر نەبۆ. هەرچێ فرەتر لە سەر سنوور کێلێ وەرەو سەردەشت نزیکەو بۆمن، کەمتر ڕێ لە وەرم چێ. لە قسە کردن ئەسرین ڕەسیمەو ک ئەویش حاڵێ خاستر لە من نییە. هەر دوانمان لە حاڵ یەکترەکی ئاگادار بۆمن، ئەمانێ هیچێگ وە ڕۆ یەکا نەهاوردیمن.

چەن جارێگ لە مشەوەشەی یە بۆم ک بۆشمە ئەسرین لەی سەفەرە واز باریمن و ئیٚ ڕیسک گەورا نەکەیمن، وەلیٚ نیەزانم ئڕا وە زوان نەهاوردمەی.

شەو و ڕووژێگ لەو سەر سنوورە چەوەڕیٚ وسایمن. ڕووژ دوێیم سەڵمانە ڕەشە وەل هاورێیەیلێیا هەماهەنگی کرد و وە دو ماشین تۆتاوە وە چەپەڕیٚ قاچاخێگا ڕەدمان کردە دیم لا ئێرانا. هەر یەگ سەد مترێگ هاتۆمنە ناو خاک ئێران، لەشم سەردەو بۆ و پتەپت ئڕام هات. ئنسان کەوڕخێگ نەبۆم، ئەمانیٚ ئەو خاکە ئڕا من پڕاپڕ لە هۆرمان تیەڵ بۆ. وە ژێر چەوەو نووڕسمە ئەسرینەو، خەوف لە ناو چەو و قسە کردنێیەو دیار دا و هەنای تواس چشتیٚ بۆشیٚ، وشەگان هەر وەی ڕحەتییە نەهاتنە زوانێیا. هەر دوانمان لە حاڵ یەک خەوەر داشتیمن و هیچێگ وە ڕۆ یەکا نەهاوردیمن.

هەر ئەو شەوە ڕەسیمنە سەردەشت و قاچاخبەرەگە بردەمانە ماڵ ئاشنایگیٚ. دڵەڕاوی دنیا ڕشیاۆدە سەر من و ئەسرین و لام تا کام وەل کەسێگا نەوەتیمن. لە ساڕووکی خوەمانیش ترسیایمن. چەن جاریٚ لە لای خوەمەو فکرەو کردن، ئەگەر یەکێگ لەی هاوسەفەرەیلە بەیدەمانەو دەس، چوە بکەیمن؟! سەد جوور بەرنامە چنیم ک هەنای پۆلیس لیمان نزیکەو بۆ، چۆن گیان دەر بکەیمن. هەرجاریٚ ک خاوەن ماڵەگە تەقە دا لە دەر و خواردن ئڕامان هاورد یا کارێگ داشت، ناوزگم چێیەو خوار.

گاجارێ یەکێگ لە هاوسەفەرییەیل لە سەر ئاودەس هاتەو و وە یەیهەو چەوم هاتە مل داوڵێیا ڕح لە جەسەم نەما. چەویلم بەسام و هەناس قوڵێگ کیشام. داوڵ دەها بەسیجی هاتە وەر چەو! من باڵێگ داڵاهوو هاتە دەسما و ئەو باڵیشێ ئەسرین گرت و دەمەو سنوور نایمنە دەوا. وەرجە یەگ بپەڕیمنەو، نوامان بۆە مەیدان مین یا ڕێ گوم کردیمن! گاجاریش لەی ناو خەیاڵە بەسیجییەیل دەم نانەو بانمانەو و چواردەورمان دەور پێچ دان. ئێ دڵەڕاوکی و ترسە دەقەی وازە لیم نەهاورد و لە ناو خەیاڵ خوەم هەر جار لە شوون ڕێکارێگ ئڕا دەرچێین لە دەسێیان بۆم.

شەو دوێیم ک لە شەش‌دانگ خەو بۆمن، هڵایە سات سێ دوکوتشەوار وەل جیڕەی دەرەگەیا لە خەو ڕاچڵەکیام؛ نیەزانم وە چ خێراییێ بۆ ک پەلام دەس ئەسرین بردم و ئەویش داڵاهوو کوتا لە باوش و لە ناو جییەگە هەڵسا ئەو پا. هەر لەوپا هەلای دەرەگە کردیمن ک بوایمن، سەرمان تەتیا وە سەڵمان ڕەشەیا! وەت: «خۆمانین»! ئەسرین دەسێ ناو بان دڵێ و هەناس قوڵێ کیشا. دی خەومانەو نەورد و تا شەوەکی لە ناو جیەگانمان نیشتیمن.

سەر سێمین ڕووژ سەڵمانە ڕەشە وەگەرد هاوڕەفیقەیلێیا هەماهەنگی کرد و وە دو پەیکان موتور پژۆوەو هاتنە شوونمان و ڕێ مەهاباد گرتیمنە وەر. لە سەردەشت ک دایمنەو دەر، وە ڕێ ناهامارێگا ک دۆر لە دژبانی بۆ،

دەرمان کرد. ڕانندەگە وەت ک ئیدی تا ناو مەهاباد دژبانی لە سەر ڕێمان نییە. کەمێگ لە فکر و خەیاڵ هاتمەو دەر و بنیای دەمەتە وەل هاوسەفەرەگان لامانا نام. لەیوا دیار بۆ مەحموود ناوێ ک لە شان چەپم دانیشتود لە چشتێگ ترسیا. لە لێ پرسیم «خەڵک کوورەی؟» زانیار ک لە سەندەلی نوای ماشینەگە دانیشتود، لایگەو کرد و وەت: «سلێمانی» تواسم سەر باس هەڵچپنم و بزانم ئەوان ک مناڵ باشوورن لە چە زاورێیان چوود، ئەمانێ هەم بەتاڵمەو بۆ.
وەر چرچە و لەرزە قەیرێگ لە ڕێیەگە بڕیمن. سات یانزەی وەرجە نیمەڕوو ڕەسیمنە شار مەهاباد. یەک ساندویچێگ وە سەرگاوە سەنیمن و سەرلەنوو سوار ماشینەگە بۆمن و داجمیایمن وەرەو ئورمیە. ڕانندەگەمان باس لە سەختگیری دژبانی نەقەدە کردیاد و وەتیاد: «ئەگەر ئەم دژبانیە بە جێ بهێڵین، ئیدی هیچ ترسێک نامینێ» هەر ئێ قسە چرچ خسە ناو دڵمان. تماشایگ ناو چەو ئەسرین کردم و هەر دوانمان بێ یەگ چشتێ بۆشیمن، چەوێگ پرتانیمن. من سەرم هەڵگەردانمەو و تماشایگ وە لاشانیەگەما کردم. دیم ئەویش لە وەیشت دڵەڕاوکی لەپسای لێو قوروژا و دەس ولای. چەن دەقەیگ لە مەهاباد دۆرەو کەفتیمن، ساندوویچەگان دەرهاوردیمن، هەرچەنێ فرەیش ورسێمان بۆ، ئەمانێ نەفەرێ دو سێ قەپ فرەتر نەتوانسیمن لێیان بخوەیمن. ئەسرین

دەس چەپێ نا ناو دەس ڕاسم و ئەو دەسێ وە سەیوەتێگ کیشا مل پشت دەسما.

تماشایگ وە دەیشتا کردم و دەنگ بازجووەگە لە ناو سەرم دەنگەو دا. لە شوونەگەی خوەم تەکانێ خواردم. لە قوڕن دڵا گورمیچە گرتم، بردمەی ئەو بان سەر ک بەمەی لە ناو دەرەگە، بەتاڵمەو بۆ. «نە ئێ کارە نیەکەم، یانە هانە شوون یەوە ک ئیمە زافێگ نیشان بەیمن تا سوار سەرمان بوون» بەتاڵمەو بۆ و وە ناو سلوولەگەما ک جی فرەیگیش نەیاشت، ژاوێگ هڵاوردم. گاجارێ خەریک وڵاین دەسەیلم بۆم و گاجارێ سەر نامە قەی دیوارەگەوە. بێدەنگی شکیەید و دەنگ ئەسرین ئەژنەوم: «ئیوە هیچ کامدان درس نیین، ئیوە پەستتر و ڕەزیلتر لە سەربازەیل سەدامین. تماشای وە خوەدانا بکەن، لە ناو پێسی و نجاسەت خوەدان گوما هاتینە». هەر چەن لە شوون ئێ دەنگا دی دەنگێ لێ نەژنەفتم، وەلێ هەر ئێ چەن کەلیمە بەس بۆ ک دڵنیا بم ئەسرین مل ئڕایان نەچەمانییە. لە شوونەگەی خوەم تا ڕادەیگ ئارەمیام. ماشینەگەمان ڕەسیە هڵایە سەد متری دژبانییەگە. لە خەیاڵات خوەم هاتمەو دەر و تماشای ساتەگەم کردم ک دیم کار نیەکەی! فرەتر لە دە پاسدار و بەسیجی هەر دو لای جادەگە گرتون. تماشایگ تر وە ئەسرینا کردم، دیم هیچ جمێگ ئەو خوەی نیەخەی و گاهەس تەنیا چەوەیلێیە ک کار کەن. پەنجا متر ماوڕ ک ڕانندە وە خاتر هەڵتەک وەڵتەک

دژبانییەگە. سسەو کرد. پاسدارێگ ک لە پەڕ جادەگە لە نواوە وساوِد، دەسێ بەرزەو کرد بەیدەمانەو لا. هەر چوارمان، بێجگە لە ڕانندە، ڕەنگ لە ڕخسارمان نەماوِد. نزیکەو بۆم و ڕانندە لا دا ناو خاکیەگەیا. دەس ئەسرین گرتم و تماشایگ یەک کردیمن. پاسدارەگە وەل یەیا ک دەسێ داخس، لە ماشین نزیکەو بۆ. هەر یەگ لە ماشینەگە نزیکەو بۆ، قیژە لە چەرخ ماشینەگە هەڵسا! وەل بسکەواتێگا، تەیکافێ کوتا و پاسدار لە ناو تەپ و تووز و دۆکەڵ هاتە گوما.

دەنگێگ وە یەیهەو لە ناو سەرم دەنگەو دا «کارێگ پیدان کەیمن ک ڕووژێگ سەد جار ئەزرەت وە مەرگ بخوازین». ڕێیەگە فرە شلخ بۆ و ماشینەیل سەر ناوِنەو بان یەک. ڕانندەگە خسەمانە ناولوو ماشینەیل ترا و تا ڕادەیگ لە تیرڕەس پاسدارەگان هاتیمنە گووما، سفت داڵاهوو کوتاوِمە باوش و سەرم چەمانوِمە ملێیا. بێجگە چەن تیر هەوایی نەتوانسن ڕاسەوڕاس تەقەیگ لیمان بکەن. ڕانندەگە وەت: «خەریکن لە شوێنمان دێن! بەڵام ئیدی نەترسن، ناتوانن بمانگرن» لەیوا دیار بۆ ئێ ڕێیە خاس ناسێد و یە کار یەک دوجارێ نییە. ئەمانێ یە ئڕا ئیمە تەنیا قسەیگ بۆ و لە ناو ماشێنەگە جیمانەو نەوی.

سێ چوار کیلوومتر ک دوِرەو کەفتیمن، تماشایگ تر وە ساتەگەما کردم دیم ک عەقرەبەگەی چەن دەقەیگ هاتوِدە نوا! لە لای خوەم فکرەو کردم پووڕێ کەفتوِمەو ڕوِ حساو! ئەمانێ وەڕاسی لەپسای کار کرد. هەر

یەگ لە چەو پۆلیس ئاوایا بۆمن، ڕاننده لا دا ناو ئاوایێگ و وەتیاد ک لە لەیوا وەختەیلێ دژبانی نەقەدە بێسیم دەیدە گەشتێ ک ها ناو ڕێ و ئەوان لە وەرەو کونترۆڵ کەن.

هڵایە دو ساتێگ لەو چەپەڕێیە سەبر کردیمن. ڕانندەگە وەت: «ئێستە کاتیەتی کە بڕۆین، ئەمانەش ئیدی ئەوەندە ڕاناوەستن». ڕاننده وە ڕێ خاکی ترەکا داجمیا. پانزە بیس دەقەیگ دەم برد تا کەفتیمنەو بان ڕێیە ئەسڵێیەگە.

ئێوارە ڕەسیمنە ناو شار ئورمییە. ئەو هاوسەفەرەگانمان ک وە بێ‌کێشە وەرجە ئیمە هاتونەو جی، چەن ساتێگ بۆ ک چەوەڕێ ئیمە بۆن. لەورەیشە قاچاخبەرەگە هەماهەنگی کردۆ و وە دو ماشین ترەو ڕەوانەی شار خۆی لە نزیک سنوور کرایمن. لە ناو شار خۆی، قاچاخبەرێ ک ئەو ماشینەیلە کل کردۆدە شوونمان، ماتەڵمان بۆ. پیای گردڵەی سێوڵێێگ بۆ ک لە لەهجەیەو ڕەسیمە کرمانجە. لە خۆی نەیشتەمان و هەر وە ئەو ماشینەیلەو بردەمان ئڕا بازرگان. لە پەڕ بازرگان ماڵ خالییێگ بۆ ک سێ چوار وتاق داشت و دیار بۆ واورێز کەسەیل پەنابەر پەنابەر بۆ. من و ئەسرین و داڵاهوو چیمنە ناو یەکێگ لە وتاقەگان و ئەودۆای هاوسەفەرەگانمانیش لە ئەو دیمەگان تر بەیر و بەشەو بۆن.

هەیمەی من تەنیا هێڵێگ نییە ک ئیوە لە سەر نەخشە دۆنینەی، هەیمەی من لە ڕووژهەڵات ناوێن ئڕا کەسەیلێ دیارییە ک توان

بوورِنەم و لە لیم ویار بکەن. لەیواسە ک فرەیگ لە شار و ئاوایەیل کوردستان ترکیە، ئێران، عراق و سووریە بەشێگ لە منن. نادر و ئەسرین ئیجارە ترسێیان کەمترەو بۆد، وەلیٚ بیٚتاقەت یە بۆن ک ئیٚ هەفتسەد هەیشتسەد مترە بنەنەو پشت سەر. ئەمانیٚ نگابانەیل من هەر وە ئیٚ ڕحەتییە ئژن وە ڕەوەنەیل و نیشتەجییەیل دەورگردم نیەن تا وە مەیل خوەیان قەیبرِم بکەن. سەربازەیلم هڵایە قزم هەفتەیگ بۆ ک فرەترەو بۆن و وە گوورەی گوزارشتیٚ ک وە دەس فەرماندەهی هێزەیل ئەمنیەتی ترکیە ڕەسیبۆد، بایەس ئڕا ماوەی نادیارێگ ئیٚ ڕەوش ئاوارتە ئدامە بێیاشتاد.

چوار ڕووژ بۆ ک پامان ئەو بان زەوی نەهات و چەوەڕیٚ ئەو پەڕین لە سنوور بۆمن. نادر وەتیاد: «پووڕیٚ ئیمە ئیٚ مەرزە بنەیمنەو پشت سەر!» هەرچەنیٚ خوەمیش دڵنیا نەبۆم و فکر و خەیاڵ دنیا ڕشیاوژدە ناو سەرم، وەلیٚ منیش لە جواوا وەتم: «فکر و خەیاڵ نەکە، دی چوەمان مایە!» هەر ئەو ئێواران ڕووژ چوارمە، داڵاهوو هەوای گەنیٚ گرتۆد، تەویٚ گرت و گوڕان قوتان. شەو پەنجم ئێقەرە حاڵی خراو بۆ، خەوێیەو نەورد. دکوتشەوار بۆ و خەجڵ ماۆمن ک چە ئڕای بکەیمن. نە دکتر شەخسی و نەیش داروخانەیگ واز نەبۆ. نادر دو سیٚ جار وەت ک بوەیمنەی نەخوەشخانە، وەلیٚ من قەبوول نەکردم. چون لەورە کونترۆڵ فرەتر بۆ و هەر وەی بوونەوە تا شەوەکی گرتیمنەی باوشەو و ئیٚدەس و ئەودەسیٚ

کردیایمن. دەم دەمەیل شەوەکی بۆ ک وەتمە نادر بچووده شوون دەرمانێگەو ئڕای.

ڕووژ هەڵاتبۆد ک لە ماڵ دامەو دەر تا داروو ئڕا داڵاهوو بسێنم. شار دامە دەم پاوە داروخانەیگ وە دی نەکردم. بیس دەقە گەردیم ک چەوم هاتە مل داروخانەیگا لە بان خیاوان ئەسڵیٚ. نیم ساتێگیش چەوەڕیٚ وسام تا یەگ واز کرد و دەرمان ئڕای سەنم.
هەنای هاتمەو دیم داڵاهوو لە باوش داڵگیٚ خەوێیەو بردێیە. نیەزانم چەنێگ بۆ ک خەو کەفتۆدە پێیا. منیش سەر نامە لای سەرێیەو و هڵاژیام.
وەل زیڕەی داڵاهووا لە خەوا هاتم. وە چمچەی بۆچگیٚ لە شەربەتەگە کردمە بان زوانیٚ؛ داڵگیٚ ک لە دۆەشەوەو خەوێیەو نەوردبۆد، دوبارە کوتایەی لە باوش. هڵایە ساتیٚ چەوەڕیٚ بۆمن، ئەمانیٚ هیچ ئفاقەیگ نەکرد و حاڵیٚ هەر چۆ خوەی بۆ. دۆای نیمەروو بردیمنەی لای دکتر شەخسیێگ، بێجگە یەی گلە ئامپۆڵ، دوو سیٚ قەڵەم تریش داروو لەوای شەرەبت و قورس ئڕای نۆسا. دۆای چەن ساتێگ ک ئامپۆڵەگە ئڕای وەشانیمن و لە داروەگان دایمنە پیٚ، کەمێگ ئارەمیا. ئەو شەوە خاس خەفت و هڵایە یەک دوجار فرەتر لە خەو نەهەڵوارکیا.

سەر هەفتمین ڕووژ دار و دەسەی نادر و ئەسرین و پانزە نەفەر تر لە کوردەیل عراق، ک هەر ئەو شەوە ڕەسیبۆنە بازرگان وە شوون قاچاخبەرەگەیا داجمیان. قاچخبەرێگ ک خاس ناسیمەی و وە سەر یەوە چەن جاریش گیریاۆدیش، هەر واز لە کار خوەی نەهاورد.

سات یەک شەو گشتێیان کەفتونەو شوون قاچاخبەر و لە پاسگایگ ترکیە نزیکەو بۆن. نادر و ئەسرین سەر ناوْنە شوون خود قاچاخبەرەگەیا و گاجار شان وە شانیٚ. پەتوو بۆچگڵەیگ پێچانۆنە دەور داڵاهووەو و وە باوش نادرەو بۆ. چشتیٚ پیٚ نەچیٚ ک وە یەیهەو دەنگ تەقەی گولە لە پاسگای لا ژۆەرێیانەو هات! هەر کەس لە شوونەگەی خوەی هڵاژیا بان زەویەگەیا و خیپ خوەی کرد. هەر یەگ دەنگ تەقەی تفەنگ هەڵسا، داڵاهوویش دەس کردە وەقە! تا دەنگیٚ هاتەو بان نادر دەمیٚ گرتە چنگ و نەهیشت دی دەنگە لێیەو بای. مناڵ لە وەر خوەیەو وەرەنیسک دا و لە ژێر دەسیٚ لەرزیاد. نادر وەت: «نە تۆەنم دەسم لە دەر دەمیٚ بکیشمەو و نەیش تۆەنم لەیە فرەتر دەمیٚ بگرمە چنگ» وەل لەرزین دەس نادرا، دیار بۆ ک گوڕان لەپسای وەرەنیسک دەید. ئەسرین وە بن قوڕگەو وەت: «چارەی تر نەیریمن! یە ئاخرین هیوامانە. ئەگەر بگریەیمن دەنەمانەو دەس پۆلیس ئێران. هووشد بوود دەسد ڕیٚ هەناس‌دانیٚ لە لۆتەو نەگرتۆد» نادر تماشایگ وە داڵاهووا کرد و ماچ تێوڵیٚ کرد و وەت: «دەردد لە گیانم، هەر ئێجارە دگان بگرە خوەدا، مەگیر».

پەنج دەقەیگ ویەریاوڈ، دەورگرد ئارام و بێدەنگەو بوڈ. نادر وە سەیوەتێ دەسێ لە دەر دەمێ سسەو کرد. دەنگێ لە لێیەو نەهات! ئەسرین ک چەوێ وە پێ بو، گورجانە داڵاهوو کوتا لە باوش و دەم نا لای دەمێیەو. هەناس گەرمێ ک چێیە پێیا، هەناس ڕاحەتێ کیشا و وەت: «کوڕ م، چەو بەدێ کوور بوود، عاقڵە».

لە شوونەگەی خوەیان بێ جڤلە وساوڤ و قاچاخبەرەگە وە سەیوەتێگەو وەت: «هەیا کو ئەز تشتەک نەگوتیە، هوون ڕانەبن».

ئەسرین مەمگێ نا دەم داڵاهوو و گڕێ پێ نەچێ خەوێیەو برد.

هڵایە دو سات و نیم لەو یەی شوونە لە ناو گڵاڵ قولێ بێکرچە لە شوونەگەی خوەیان نز لە خوەی بڕۆن و لە لایگەو لە ترس سەربازەیل ئێرانی و لە لایگ ترەو لە وەیشت سەرمای سەرحەد، دگانێیان بان دگان نەگرت، هەرچەنێ تاوسانیش بو. تا یەگ قاچاخبەرەگە لە شوون چەندین کەشە سەروگووش دا ئاوا. ئێ جارە دڵنیا بو ک ڕێیەگە ئەمنە.

وە ئشارەی دەسێ، لە شوونێیا کەفتنە ڕێیا. یە ئەرک من بو ک نوای یانە بگرم و نەهیلم پایان بخوەیدە ناو وڵات تر؛ وڵاتێگ ک من لە ساڵ ١٦٣٩ـەو لە یەک جیایانەو کردمە. هەر وەی خاترە چەن جارێگ تێکووشام سەربازەیل ترکێگ بڕەسنمەو ک ئافاز من کەن، وەلێ چشتێ ئەو بان دەسم نەهات.

ئەو شەوە هڵایە پەنج ساتێگ پیمان چێ تا سنوور ئێران وە ترکیە نایمنەو پشت سەر. باوجی ئەگەر ئێ سنوور و سەربازەیلە نەبوۊاتیا، ئێ هەیمەیە

وە پاپیا کەمتر لە بیس دەقە بۊ. وەختێ دڵنیا بۊم ک سنوورەگە بڕیمنە، هەناس ڕحەتێگ کیشام و هس کردم قولەیلم فرەتر لە جاران شاوەیان تێد. ئیسفایگ ئەسرین گرتم دیم تا ڕادەیگ ڕەنگ و ڕۊ ئەوٖیش واشەو بۊە. ماشینێگ وساوٖد و پانزە نەفەرێ ک دۊەشەو دانەو لوومان، سوار کرد و چێن. ئیمە لەینوو بۊمنە هەشت نەفەرەگەی خوەمان و وە پیاسە کەفتیمنە ڕێیا. لە دۊر و نزیک ئاواییێگ ک هڵایە پەنج شەش خانێ بۊن، خسیمن. قاچاخبەرەگە چێ و هەر لەو ئاوایە نان و مان ئڕامان هاورد و هاتەو.

دەم دەمەیل ئێوارە، لە ناکاوا منالٚ شوانێگ ک وەل پەس و پووڵەیا بۊ، سەرێ تەتیا لیمان؛ بێ یەگ چشتێ بۊشێ کڕ گووش لە خوەی بڕی، پەسەگانێ ڕانی و لە لیمان دۊرەو کەفت. بۊشی نەوٖشی سەد مترێگ وەلمانا هەیمەی داشت ک قاچاخبەرەگە وەل یەیا ک چڕییەو پێ و ئەویش سسەو کرد، لە شوونێ داجمیا. ڕەسیە لای. دەس کردە گیرفانا و لەیوا دیار بۊ چشتێگ نا ناو لەپێ.

هەوا دڵێ بۊ تیەریکەو بوو. شوانەیل، پەس و پووڵە و مانگەیل هاوردنبۊنەو و لە پەچییە بۊن ک دوو سێ ماشین لەپسای لە دیەکەگە نزیکەو بۊن. نێعمەت نیشتەو زەوی و وەت: «راپۆرتا مە هاتیە داین، هوون ببن بە گرۆپێن دو سێ نەفەری و هەرن سەر چیا و ل جهێن ئەمن خوە ڤەشێرن."

دالاهوو لە دالگێ سەنم و کوتامەی لە باوش و لە شوون دەوکردن فرەیگا، خوەمان تەقانیمنە نیمەقەی کۆەگەیا. هەناسەبڕکی هات ئڕامان و هاز یە نەیاشتیمن لەی بنارە وە خێرایی بکیشیمنەو بان. وە لووکەلووک وە بن گلالێگا تا نیمەقەی گیان دەرکردیمن؛ هەر کام لیمان لە پەسق دار و بەردێگ یا لە بن کەندڕەیگ خوەمان ئەوشارتیمن. لەی هەیمەیە ک ئیمە لە پشت دیەکەگە تا نیمەقەی چیاگە هاتومن، هێزەیل دەولەتییش ڕەسۆنە پشت ئاوایەگە و وە نورەفکەن خسنە بانمان و چەن جارێگیش تەقە تەقێگ کردن، ئەمانێ لەیوا دیار بۆ نەینەسەمان. هلایە ساتێگ سەبر کردیمن، سات شان ناوەدەی یانزەی شەوەو ک دی دەنگێ لە هێزەیل ترکیەوە نەهات. قاچاخبەرەگە ک خوەی لە ناو دیەکەگە هشار کردۆ، چڕییەو پیمان ک دانەمیەیم. هەر کەس لە هشارگەی خوەی دا ئەو دەر. لە بانا یەکە یەکە، یەکەو گرتیمن و وەرەو ئاوای قەلوەو بۆمن. قاچاخبەرەگە کەفتەو نوامان، بردەمانە یەکێگ لە مالەگان ک لە پەڕەو بۆ و شام گورجانەیگ دانە پیمان.

سات دوانزە و نیم دولمووش(مینیبووس)ێگ هاتە شوونمان. سوارێ بۆمن و سات و نیمێگ لە ناو ڕێ بۆمن تا ڕەسیمنە شار بایەزید. ئەو شەویشە قاچاخبەرەگە بردەمانە مال هاوڕێ ترێ ک لەورە وەگەردێیانا کار کرد. پاسپۆرتەگان لیمان سەن و لە ئیمە جیاوە بۆ. ئێ ڕووژ نیمەروو هاتەو و پاسپۆرتەگان وە موورکریای دایەو. سات سێ دۆای نیمەروو

بلیت ئڕامان گرت ک سوار دو ئوتۆبووس جیاجیا بۆمن و وەته پیمان ک له لای یەک نەنیشیمن. ئیمەیش هەر ئیٚ کاره کردیمن و له ناو ئوتۆبووسەگان پەخش و بڵاوەو بۆمن. وه هەیمەی نیمساتەو وه دو ئوتوبووسەو کەفتیمنه ڕێیا وەرەو ئستانبۆڵ. لەی مەودا تا ئستانبۆڵ چوار دژبانی له سەر ڕێمان بۆ؛ هەرچەنیٚ پاسپۆرتەگانمان هێن خوەمان نەبۆن، ئەمانیٚ ئەسڵی بۆن و دڵەڕاوکی فرەیگ نەیاشتیمن.

له ئستانبۆڵ پاوه هاوردیمن. وەرجه یەگ بچیمنه ماڵی ک قەرار بۆ له تیٚ ئڕا ماوەیگ بمینیمنەو، چیمنه نووسینگەیگ و لەورەو تلفۆن کردیمنه بنەماڵەیلمان ک حەق قاچاخبەرەگان بەن و ئازادیش ئیٚ کاره ئڕا ئیمه کرد.

II

"nerelisin[xix]?" یە یەکمین وشەیگ بۆ ک لە دەم ڕانندە تاکسیێگ لە ناو قولتیسەی ئستانبۆڵ ژنەفتم.

"türkçe bölmerem... Can you speak English?[xx]"-

I also do not know English well, where are you » - "?from[xxi]

ڕەوش زوان کوردی تا ڕادەیەگ لە ترکیە لە قەیەخەبۆن دەرهاتو، وەلێ لەیوایشە نەبۆ ک کوردی وەتن و نۆسان ئازاد بوود. لە مشەوەشەی یە بۆم ک بۆشم کوورەیم. نە توانسم درووِ بەم و نەیش ناو وڵاتەگەم نارم. گرێگ فکرەو کردم. لەی ئانە ڕانندەگە وە ترکییەو چشتێ وەت ک من نەڕەسیمەو. تماشای ترێگێ کردم و باوجی وەرجە یەگ بۆشم کوردم، لە ناو جامەکەگەوە هۆردەو لیم بۆد، منیش یەی جوورەیلێ هس گەنێگ پێ نەیاشتم. لە لای خوەمیشەو وەتم ئەگەر هەر ترک نژادپەرەستێگیش بوود توای چە بکەی؟ ئەگەر بتوای بڕواکنێدەم و بوەیدەم ئڕا ناو گورگەیل بوور MHP، تەوان یە دێرم لانکەم، دەر تاکسیەگە بچەکنم و برنگ خوەم بەمەو دەیشت. هەر یەگ وەتم «کوردم»! وە یەیهەو پا نا بان ترمزەگەیا، وەرجە یەگ کامڵ بووسێدەو دەس خسمەو دەسگیرەی دەرەگە و خوەم گورجەو کردم ک بپەڕمەو دەیشت ک وەت: «ئەز ژی کوردم» وەل ژنەفتن ئێ ڕستەیا، برقێ لە ناو چەو ڕانندە تاکسیێگ لە

قوڵتیسەی ئستانبۆڵ دیم ک لەیوا دیار بۆ ئڕا ئەویش جی باوەڕ نەبۆ. لەی هەیمەیە سەر لە زندانەیل ئامەدەو دەرهاوردم و مەژبوورکردنِ زندانییەیل سیاسی کورد وە حڤزکردن سروودەیل نژادپەرەستی ترکی لە ناو مێژگم ژاوهڵاورد و وە یەیهەو دەنگێگ لە دنیای خەیاڵ ڕەوانەمەو و وە لێوەخەنەوە وەتم: «لە ناسیندان کەیفخوەشم».

«ئەز ژی. کەکۆ! پشتی بیست سالە ل ڤێ دەرێ دخەبتم و جارا یەکەمە کو مرۆڤەک بێ‌ترس و بێ کو ل من پشتڕاست بە، وسا دبێژە کوردم!» لە شوونێیا پرسی : «تە ژ کویی؟"

«ڕووژهەڵاتیم»

«کیژان باژێرێ ڕۆژهلات؟»

«کرماشان»

«واو کرماشان! دبێژن کرماشان باژێڕەکی هەرە مەزن و خوەشە. گاڤا کۆ ئەم زاڕۆک بوون و ل گۆندێ بوون، باڤێ من هەرتم ب ڤەشارتی ل ڕادیۆ کرماشانێ گۆهداری دکر»

«ئەرێ کرماشان شار گەورایگە، وەلێ وەداخەو خەڵکەگەی لەپسای زوان کوردی لە هۆرەو بەن"

«گەلۆ من باش فێم کر؟ یانی نکارن کوردی بئاخفن؟»

«دکارن، وەلێ بەشێگ لە خود شار فارسی قسە کەن»

«مەخابن لە ئالیێ مە ژی وسایە. کورد ل ڤر ژی بە زاڕووکێ خوە ڕە ترکی دپەیڤن»

«ئاخر ڕەوش باکوور کەمێگ جیاترە، ئاسمیلاسیون لە ئێرە فرەتر بۆە»

«هەڤالێ من ڕاستە، ئەم ب سالان د باکورێ کوردستانێ دە نکارین کو ب کوردی بپەیڤن. گەلەک ژ مالباتێ مە هاتن کوشتن، ئەرتەشا نەیاران گەلەک زارۆکێ مە ب خوە ڕە برن و هەیا نها ئەم نزانن وان لە کوودەرێنە. ئەز زاڕووک بووم کو ڕۆژەک میتا ترکان کەتن هوندرێ مالێ مە و هەمی مالا مە گەریان. د مالا مە دە چەند کاستێن سترانێن کوردی پەیدا کرن و دێ و باڤێ مە ژی بنچاڤ کردن»

«چما؟»

«ئەز ل مردینێ مە. گاڤا کوو ئەز چووم دبستانێ، من کاستەکی کوردی ژ بۆ هەڤالێ خوە ب خوە رە بر. لێ مدورێ دبستانێ دەست ئانی سەر کاستا من و ئەو بوو ب سەدەما ڤێ یەکێ کو مالباتێ مە هەمی سرگون بکەن و د وێ دەمێ پەڤ دە ئەم ل ستەنبۆلێ بە ناچاری دژین»

«ئیجار چ کاستیک بۆ ک ئێوە لە سەرێ تەبعید کردن؟»

«کاستەکی شڤان پەروەر بوو! یانی ترک ب سالان خوەست ک کورد تونە بکن. سترین ژی ب کوردی قەدەخە بوو»

«ئەرێ من لە سەر باکوور فرە خوەنیمە. ڕاسی ئیسە ڕەوش چۆنە؟ کوردی نۆسین و قسە کردن قەدەخە نییە؟»

«پێج شەش سالە کو هنەک ڕەوش گوهەرتیە، لێ تام کوردی ئازاد نەبوویە. نها ل ستەنبۆلێ تەنێ دو ئەنستیتو ڤەبوونە کو ل سەر زمانێ کوردی ب ئاوایەک خوەبەخش دخەبتن، ژ خەینێ وان دو هەبان تو دبستان ئان جهەک دن ب کوردی تونەیە»

«یانێ ئیسە لە ستەنبۆل ئەنستیتو زوان کوردی هەس؟»

«ئەرێ، یەک ژ وان تەقریب پێنج دەقە ل ڤر دوورە، ئەگەر تە بخوازی ئەزێ نیشانێ تە بدەم»

ئەنستیتو کوردی ئستانبۆڵ بوە جیێگ ئڕا ئیمە. لەو ماوە ک چەوەڕێ بۆمن بچیمنە یوونان، هەفتەی هەڵایە دوو سێ جار سەردان ئەنستیتو کوردی کردیایمن و ڕەفیقەیل فرەیگ لەورە پەیا کردیمن؛ هەر لە کورمانج تا زازا لەو ئەنستیتووە کووەو بۆن و کارەیل فرەیگ لە حەوزەی فەرهەنگی لە سەقامگرتن بۆ. جوورێگ بۆ ک ئەسرینیش کرمانجی هووکارە بۆد و لە وەخت قسە کردن بێ یەگ خوەیشێ بزانێ هەر سێ زاراوەی کەڵهوڕی، کرمانجی و سۆرانی ئامێتەی یەک کرد و زوان هامیتەی کوردیێگ ئڕا خوەی درس کردۆد.

شەوێگ دێروەخت داڵاهوو گرتۆمە باوشەو و دەسم لە ناو دەس ئەسرین، لە ناو مەیدان تەقسیمەو هەڵگەردیایمنەو ئڕا ماڵ. هەڵایە دۆر نزیک ماڵ کردۆمن دیمن دو پیاگ ک یەکێگیان تازە تیخ خسۆد و ئەوەکەی تر هەڵایە چل پەنج ساڵان بۆ، ڕشیانەسە مل کوڕ جوانێگا و

لەپسای وە چەقوو دەنە لیٚ. لە شوون یەیا ک دڵنیا بۆن کاریٚ تمامە، دەسەیلێیان وە نیشانەی گورگ هەڵگرتن و یەکێگ لێیان وە دەنگ بەرز وەت ک تا زەمانێگ ترکێگ لە سەر زەوی بوود، هەر تروریستێگ بۆشیٚ من کوردم، چارەی بێجگە مردن نەیریٚ. ئێرە وڵات ترکیەس و تەنیا جی ملەت و زوان ترکییە. یە چشتیٚ بۆ ک من و ئەسرین وە شلوڕ لیٚ ڕەسیمنەو.

جنازەی ک پسای ئاخرین هەناسیٚ دا و دەنگ گوورانی (لیٚ دۆتمام) نووڕینم وەرەو جەسەی ک خەڵتان لە خوێن بۆ، کیشا. لەپسای خوێن هڵاورد و لە گووشەی لێوییەو قولپەی هاتیا؛ چنگ کڕانە بان زەویەگەیا و وە دەم گیانەو باڵ چەو دا. چەوەیلیٚ خاس نەهەڵاتن و هەر وە ئەو چەو نیمەوازەو ئیسفایگ سازەگەی گرت. وە نکەجڕییەو خوەی خسەو لا و دەس دڕا کرد ئڕای ک لە نیم‌متری وەر دەمیٚ بۆ. وەل ئەو تەکانا ک بردەی، خوێن فرەیگ هڵاوردە بانێیا و وە تەخت سینگەو دا ملێیا. یەکێگ لە تەلەگانیٚ، لە ژێریٚ دینگەی کرد و دوجارە بیٚ‌دەنگەو بۆ! ئەمانیٚ ئیٚ دو خشتە لە گوورانی **لیٚ دۆتمام** هەر دوجارەوە بۆ (دۆتمام دایکا مە تەڤ نیشتمانی/ دقیڕی و دگازی بەر دەستانی). گوورانیچڕِ هڵایە بیس پەنج ساڵانیٚ بۆ ک چەن ڕووژ پێشتر، خەڵک فرەیگ لە دەوریٚ کووەو بۆد؛ وەل دەسپیک گوورانی لیٚ دۆتماما، ئەسر خوەشی و ئازادی زاقودە ناو چەو ئاخرین کوردیٚ ک لە دەوریٚ ئەڵقە داون.

تەکانێگ خواردم، دیم ئەسرینە ک لەپسای لەقنێدەمەو! تماشای کردم دیم بغز کردێیە، پتەپتێیە و هیچ وە زوانێیا نیەتێ. لەنوو لە جنازەی کەفتێ هوردەو بۆم. لەش بێ یەگ جمێ بخوەی، کەفتوده مل سازەگەیا و خوێنێگ وە چواردەورێیا تایرمە بەساوت. کەمێگ هاتمە خوەما و تماشایگ ناو چەو ئەسرین کردم، لێ پرسیار کردم: «زانی یە هەر ئەو گوورانیچڕە بۆ ک چەن ڕووژ پێش لە خیاوان تەقسیم...» هێمانێ دۆ قسەگە لە دەمم نەوڕیاوت ک وە دەم گریەو وەت: «لێێێێ ددددد دۆ تمام» ئەسرین وەڕاسی بڕ بۆد و ئەسر وە شەش پەلگی وە چەویا ڕێیا داگرت.

III

له شوون دو مانگ له ئستانبۆڵ، قاچاخچی تازەیگ ک خەڵک ئورمیه بۆ، هاته شوونمان. وه سێ مینیبووسەو بردەمان ئڕا شار ئزمیر ک لەورەو بچیمن ئڕا یوونان. ئەو شەوه ساتێگ فرەتر له ئزمیر نەوسایمن و دوباره پلاننەمانەو ئڕا ئستانبۆڵ! لەیوا دیار بۆ ڕێ بەسیاۆد و ئمکان ئەوپەڕین له ئاو نەیاشتیمن. هەڵپلیایمنەو ئڕا ماڵەگەی ئستانبۆڵ. چوار ڕووژ تر چەوەڕێ مایمن و لەی ماوه سێ کەس تر وه پیمان زیای بۆ. سەرجەم بۆمنه بیس و یەی کەس و سەرلەنوو هاوردنەمان ئڕا ئاوایگ له نزیک ئزمیر. له ناو تەۆله خراوەی چووڵێگ دۆر له هاماچ جیگرەو بۆمن. قاچاخبەرەگه ئڕا هەماهەنگی کردن وەل هاوکارەیلێیا چێ ئڕا ناو شار ئزمیر. شەو دەس له پا شووڕتر هاتەو و سوارمان له ماشینەگان کرد و بردەمانەو ئڕا ئاوای تر. لەی بەینه وەته پیمان ک ڕێ و بان خراوه و بایەس چەن ڕووژێ چەوەڕێ بمیمن. له نزیک ئاواییێگ پا هاوردیمنەو و ڕۆمان نانه دارستانێگ ک کەفتەو لا خوەرهەڵات دیەکەگه. ئەو شوونه ک له تێ خسیمن هڵایه ساتێگ له ئاوایەگەوه دۆر بۆ و پیای قاچاخبەر وەل کوڕێگ لەو ئاواییه هەماهەنگ کردۆد ک ڕووژێگ دو تاق خوەرد و خوراک ئڕامان بارێد.

ڕووژ یەکم تا سێیم، ڕووژێگ دوجار خواردن ئڕامان هاورد؛ نیمەڕووان چوارمین ڕووژ، هەر نەفەرێگ یەی نان سەموون و تماتە دا وە پیمان و چێیەو. شەو هەرچێ چەوەڕێ بۆمن، دی خەوەرێگ لێ نەوی. ئەو شەوە هڵایە تا سات یەک هەر دەنگەدەنگێ ک هات یا لیسک چراقەوەی دیار دا، خوەشاڵەو بۆمن ک کوڕەگەس خوراک ئڕامان تیەرێ.

لەی جەمعیەتە هەفت گلەمان ژن بۆن و ئەوان وەک خانەوادەگان لە شان یەک و زگوردییەگانیش وە جیا لەی ناو دارسانە خەفتیمن. شەوەکی ک هەڵساین، تا سات دە و یانزە مەیدەمان خاس نەکەفتۆدە کار و فرە ورسیٚمان نەوی. هەر یەک سات لە دوانزە شکیا، ورسی زێفە لیمان سەن و هیچێ ئڕا خواردن وە پیمان نەبۆ. سات سێ دۆای نیمەڕوو بۆ ک نانهارەگە لە ژێرا وە شووڕەشووڕ هات و نەفەرێگ یەک سەموونێگ و تەماتەیگ دا پیمان.

چوارده ڕووژ تر لەو ناو دارسانە چەوەڕێ وسایمن و وە ڕووژێ یەی سەموون و تماتە هەڵکردیمن. ئاوێ ک ئڕامان هاورد وە زوور بەش خواردنمان کرد، هەر ئایەم بۆ، بن سەر هەڵکڕان و لەش خوران.

شەوەکیان هەڤدەهم، هێمانێ ڕووژ نەهەڵاتبۆد، خود قاچاخچیەگە هاتەو سەرمان و هەر لەوپا وە ئەو لەش پێسانەو، بردەمان و لە پەڕ ئاوایەگە سوارمان لە ماشین کرد و ڕێ دەریا گرتیمنە وەر. هەنای ڕەسیمنە پەڕ

ئاو، گشتمان له ناو قایقێ جیەو کردن. داڵاهوو وه باوشمەو بۆ و ئەسرینیش له شانم، له سۆکێگ له قایقەگه جەمجوور دانیشتیمن و هڵایه هەر دوانمان جی یەی نەفەر گرتۆمن.

سێ چوار ساتێگ له ناو ڕێ بۆمن تا یەگ سات یەک دۆای نیمەروو ڕسیمنه بەندەر جەزیرەی کووس. دو نەفەری و سێ نەفەرییەو بۆمن و له یەک دۆرەو کەفتیمن و هەر کامان وه لایگا ڕۆ نایمنه شار.

هەر یەگ سەد مترێگ له ئاو دۆرەو کەفتیمن، هس کردم ک لەپسای پانەمان! ئێ دەس ئەو دەس داڵاهوو کردم و وەتمه ئەسرین «پاد بنە، چمانێ هانه شوونمانەو» هەفت هەیشت گام تر نایمن دەنگەدەنگێ هات ک ئیمه نەڕەسیمنەو چە ئۆشن، وەلێ خوو دیار بۆ ئەو ئیمه چڕن. خوەمان کردیمنه یام و گورجانه ڕێ خوەمان ترکانیمن. دڵنیا بۆمن ک پۆلیس دەم ناسەو بانمان و له دەنگێیانەو لەیوا دیار بۆ ک ئۆشن بووسیەن. وەتمه ئەسرین: «بێ یەگ لاوه بکەی، هەلا کە وەلما بوا» هەر دوانمان، سەر کردیمنه کووڵانێگ له لا چەپمانەو. وەل یەیا ک نایمنه دەوا، دەنگێیان بەرزترەو بۆ و وێڵکەر شوونمان نەبۆن! هەرچێ ک چیمن دەنگێیان هەر نزیک و نزیکترەو بۆ. من و ئەسرین شان وه شان یەک دەویایمن تا سەر له ئاخر کۆچەگەوه دەرهاوردیمن، کۆچەی بنبەسێگ بۆ و ڕێ دەرچێین نەیاشتیمن! پۆلیسەگان سێیان بۆن و چاتمەی دەورمان دان.

هەنای بردیانەمانە ناو ئدارەی پۆلیس، دیمن بێجگە ئیمە سێیانە، چوار کەس تریش هەر لەو هاوسەفەرەیلمانە گریانە. لە دایرەی پۆلیس، مترجم کوردێگ هاوردۆن و قسەی هەر دو لا تەرجمە کردیاد. لە ناو پرسیارەیلێ ک کردیان زوورم لە سەر یە سِوِرِ بۆن ک ئیمە چەن نەفەریمن و کی هاوردیەسەمان؟ ئیمەیش چشتێگ نەوەتیمن ک وە کەڵک پۆلیس بای؛ ئاخر قاچاخبەرەگە پێشتر وەتۆدە پیمان ئەگەر گریایمن و ئێ پرسیارە لیمان کردن، خوەمان بکەیمنە یام.
هەر هەفت کەسمان کردنە ناو وتاق بیس مترێێگ ک بازداشگا بۆ. هەر یەگ پا نایمنە ناو بازداشگاگە، ئەسرین دەم خوەی هەڵپێچا و منیش دەس کردمە پژمانن. چەن پەتووێگ لەوای ژێرەوان خسۆنەو ناوێ، تا چەن دەقە هەر وە پاوە وە ناوێیا ژاو هڵاوردیمن و ئاخرەگەی نیشتیمنەو زەوی، ئەڵبەت هڵایە تەک خس لە سێ هەفتەیش ک ئاو وە کووڵ ئیمەیشا نەچۆد. هەر یەگ وەل بوو وتاقەگەیا سا داخسیمن، جی خوەش کردیمن. من لە پشت سەر ئەسرینەو نیشتم. چشتێ لە ئەو زەوی نیشتنمان نەگوزەریاۆد، چەوم هاتە مل خشگێگا ک لەپسای وە قەی پراسۆ ئەسرینا ئەوبان چیاد! ئیسفای پەل پووەیل تەسکێ گرتم ک لە شوون یەکا داجمیان، نیەزانم ئڕا هیچ جمێگ ئەوپیم نەکەفت و چەو بڕبۆمە لێ. لە شوون یەگ لەپسای هەیمەی گورچگێ وەرەو بانتر بڕی، دەسم بێ‌ئاگا وەرەو پێ چێ و چەن جارێ کلگ نامە نوای ک

بووسنمەوەی، وەلێ وە بان کلگما ڕەی بۆ. لە جیەیلێ ک کراسەگەی پێچەو خواردۆد، کیشێگ هاوردە خوەی، دریژترەو بۆ و لێژایی پشتەشکنەی ک لە مەونج کراسەگە درس بۆد، بڕی و خوەی تەقانە بان شانێیا. هس کردم خوەم هڵاژانمەسە نوایا و وە بان زگما قەیبڕم کردێیە! چەو لە لێ نەهەڵگرتم، هڵایە دو سێ خڕ خواردە تەختی پشت سەرێیا و دەم کردەو لا ڕاس سەرێ. وە هڵاژیانەو خوەم دڕا کردم ک دۆێ بگرم. هەیمەیمان فرە بۆ و دەسم بڕێ نەکرد. لە وەڵنگەی پشت گووشێ کیشا ئەو بان. ئەسرین لە شوونەگەی خوەی جمێ خسەو خوەی و دەسێ هاوردە گۆەیا؛ چەن تاڵ لە قژێ ک بان گۆەی گرتۆن هاتە دەسێیا و دایانەو لوو ئەودۆای زڵفێ. ڕێ ئڕا خشگ هاوارا بۆ و خوەی خسە ئێ دیما و لە بانا دەمێ ڕەسیە بان گووشوارەگەی و وە سەیوەتێگ سەر کردە گووشێیەو! هاتمە خوەما و گرتم لە دۆێ و کیشامەوەی. لەی ڕاچڵەکیانمە هەم ئەسرین و هەمیش ئەو هاوڕێیەگانمان چرچگیانەو و پرسین ک چە بۆە؟

ئەسرین، داڵاهوو لە باوش جیاوەکرد، نایەی زەوی و چەوێ کەفتە خشگێ ک لە ناو دەس من بۆ! یەکێگ لە هاوسەفەرەگان ک لەو ئاخرەو دانیشتۆد باس لە قەدیمەیل کردیاد ک ئۆشن خشگ بچووده گووش هەر کەسەو، مێژگی خوەی. تاڵ باس کەفتەو بان خشگ و هەر کەس باس ئێ مەلەوەر هزار پا کردیا. ئەسرین وەت: «ها وە هۆرم باوگم

باس مناڵێگ لە جەڵەوڵا کرد، لە وەرز تاوسان ک شەو لە وەرەیوانێگ خەفن، خشگ چوودە گووشێیەو و کوشێدەی» کردمەو جواو: «نەباڵێ لەیوا نییە، یانە گشتێ قسیەن». ئەو شەوە تا مەردمخفتیەن تەنیا باسێ ک کریا هەر یە بۆ و هەرکەس بیرەوەری خوەی دەبارەی خشگ و مەل و موورەیل تر وەتیاد.

شەو لە وەیشت شەکەتی خەو کەفتە پیمانا و هەر کام وە لایگا سەرەو نایمن. ئەسرین، داڵاهوو ناوادە لا دیوارەگە و سەرێ ناوادەو بان باڵێیەو، منیش لە پشتێیەو وە وەر زگ ئەو بان هڵاژیاوم. لە شان چەپ منەو، ئەو هاوسەفەرگان تر لە کشمات خەو بۆن. لە وەیشت بێجیەری گاجارێ پامان دا لە قەی یەکەو و لەینوو کڕ گووش لە خوەمان بڕیمن.

IV

لکۆمۆتیف دریژێگ لەپسای وە ناو داڵان تیەریکێگا وەرەو نوا چوود، چەن کەس وە بێڵ و قوڵەنگەوە هانە بانییەو ک گشتێیان کڵاو ئیمەنی ها سەرێیانەو و هەرچێ هوردەو بووم نیەتوانم ڕوومانێیان بۆنم. خاس ئیسفایگ لکۆمۆتیڤەگە گرم، بێ یەگ ڕەیلێ بێیاشتوو کەفتێیەسە ڕێیا، سەرێگ خەمەو لا، دۆنم تا تەنانەتێ تایریش نەیرێ! لکۆموتیف ئاسنین دریژێگ ک هزاران دەس وە پەنجەیل ترەکبردێیەو ها ژێرێ و هەر دەسێگ لە وەخت داجمیانێ، هەڵگریەید و نریەیدەو شوون دەس نواتر لە خوەی. دەسەیلێگ هەماهەنگ وەل یەکا دانریەن و هەڵگریەن، بێ یەگ لەرەی بکەفێدەو لکۆموتیڤەگە. تا وەختێ سەرم نەخسۆمەو لا و خاس لێ هوردەو نەبۆم، نەزانسم سەدان ئایەم هانە ژێرێ و پشت ئڕای خەفاننە. لکۆمۆتیف چەن جارێگ لە لیم ڕەی کەی و لەینوو هەڵپلێدەو، دو پیای کراواتی لە لێ پا تیەرنەو ک هەر کامێیان دو کیسە گەچ ها نەر شانێیانەو. لەپسای گوڕان قسە کەن و من لێیان نیەڕەسمەو. کار و بارێیان لە بان قاقەز وە پەرتخ ڕەسنن. یەکێگ قاقەزەگە هەڵگرێد، هەیمەی زەویەگە دیاری کەی و دەس کەنە گەچ ڕشانێ. سەدان فەرسەق نەخشە ڕشنن بێ یەگ ئەو دو کیسە گەچە تمام بوو. کارێیان کۆتایی پێ تێد. ئشارە دەنە کارگەرەگان ک پا بارنەو. کەنانە چوار برەو و

هەر کام بێڵگ یان قوڵەنگەیگ دەنە دەسێیانەو تا دەسەو کار بن. هەر کام لەو بڕەیلە هانە تەقەلا، تا نەوای لە ئەو بڕەگان تر بمیننە جیەو.

شەوەو و هێمانێ ڕووژ نەهەڵاتییە، هەرچێ کار کەن، فرەتر دەس و پایان زامدار بوود. نەمە دەوا وەرەو بان گریەیگ ک لێیان دوورەو بم، خاس هوردەو بووم دوونم هانە بان گوڵوومەی خڕوونکێگەو و تەنیا بەشێگە لێ لە منەو دیارە. خوەم تەقنمە بان بەرزترین کوەی ئەو ناوچەیا. لەورەو نووڕمە پێیانەو؛ چەنان لە ئاشنایل خوەمان لە لکۆمۆتیڤەگە جیاوە بوون. سەرم کەفتێیەسە وەر پایان و ئەوانیش بێکووم پا نەنە ناو سەرم. مێژگم وەرەقەد ئێ گشت ئایەمە نیەگرێد و لەپسای سەرم سەنگینی کەی. لە ڕێ دیوارەیل بەرزێگەو لەپسای زەوییێگ دابەش کەن ک لک دمەڵە و لە گریە و تەپەی فرەیگ ئەویەکهاتێیە و هەر بنێ نیەتێ. یەکێگ لە ڕەفیقەیلم دەس بەیدەو قوڵەنگەگەی، لە نەر شان تیەرێدەی ئەو خوار، باڵ ئڕای هەڵماڵێ و ئۆشێ: «کوڕەیلەگە، ئێ دیوارەیلە بەس نیین، بایەس بنەوای دیوارەیل بەرزترێ بکەنیمن» دەس بەیدەو بان و قوڵەنگەگەی هەر وە ئەو شەسەو تیەرێدەو خوار ک بکوتێدە ناوڕاس مێژگما ک لە شوونەگەی خوەم هەراسان نیشتمە ڕاسەو!

سەر و ملم فیسیاوود. تماشایگ دەور وەرم گرتم دیم داڵاهوو حاڵێ خاس نییە و باوگێ ها دیارێیەو. تەو و لەرز داگرتوودەی و لەوای ڤێ ناو ئاو لەرزیاد. ئیسفای سەرێ لە باوش نادر گرتم. تاقەت نەهاوردم و لە

باوش باوگێ جیایەو کردم، کوتامەی سینگم و دەسی کیشامە سەرێیا. مەمگ نامە دەمێ ک شیرێ بیەم، تێوڵ داخێ قەی سینگم گرت و ترسێگ ئازای ئەنامم داگرت. حاڵێ لەپسای هەر خراوترەو بۆ. چڕیمنەو نگابانەگان و داوای کوومەک کردیمن، وەلێ کەسێگ گووشە لیمان نەتەکان.

ئەو شەوە تا شەوەکی گوڕان گیانێ گوڕ گرت و تەوێ ڕۆ لە فرەیی بۆ. چ خوەم، چ باوگێ و تەنانەت ئەو هاومسافرەگانیش هەرچێ هاوار و هانا کردیم ک لانکەم کارێگ بکەن ئڕا ئێ زاڕووە، هیچ تەوفیرێ نەکرد.

بیس و چوار ساتێ لە گری و بووڕانن گوڕان داڵاهوو ویەریاوۆد ک دەنگێ کپیا و کڕوکپێیا هات. سات دو نیم شەو بۆ ک هاوسەفەرەیل لە وەیشت بێخەوی هەر کام وە لایگا خەشە لێیان بڕیاو. دەس بردم داڵاهوو لە باوش نادر بنەمەو زەوی، هەر وەل یەیا ک لە باوشێ کیشامەوەی، نادر چرچگیاوە. تماشایگم کرد و سەرلەنوو سەرەو نا. داڵاهوو گرتمە بان دەسەو. دیم تەوێ نەمایە. سەرێ نامە بان سەرینەگە، دەم بردم ئڕا لای دەمێ، گڕێگ وسام و دەمم لێ دوورەو کردم. لە هەیمەی نیممترییەو خاس براوردی گرتم و دوبارە نزیکەو بۆم. دەس نامە بان تێوڵێ و دەمم نزیک دەم و لۆتێیەو کردم. هەناس نەیا! وەرجە یەگ هەناس منیش بچووده بەن، قیژانم! دنیا لە دەور سەرم خڕێگ خوارد و دی چەوەیلم هیچ جیێگ نەی.

هەنای هاتمەو خوەم، چەوم خاس باڵ نەیا. ئڕا چەن دەقەی گشت دەنگەگان کپیاوِن. داوڵەیل هشک و ڕەقێ وساوِنە پاوەو و گاجارێگ جمێگ خواردن. هیچێگ وە زوانما نەهات و وە لەپەکوتی دەسەیلم بێ‌ئاگا وەرەو داڵاهوو چێ. دەسم لە باڵێ گیر کرد، نە توان یە داشتم ک هەڵگرمەی و نەیش زوان یە داشتم بۆشم بەنەی ئەو دەسم. ئیسفایگ دەورم گرتم، گشتییان لە بان سەر من و داڵاهوو چاتمە داوِن، خوەم خسمە وەرا و سەر نامە لای سەرێیەو و وەل گریما، ئرمێسەیلم چکیانە بان دەمچەوێ و وەتم: «نیەیلم بمرید»

لەو هەیمەیە پۆلیسەگان هاتوِنەو ناو و لە حاڵ و حکایەت ڕسوِنەو. هەرچەنێ ئێ دەس و ئەو دەس داڵاهوو کردن و نەبزێ گرتن، هیچ تەوفیرێ نەکرد. منیش هەر وەگەرد یەیا ک دەس وە دەسێ کردن، لە شوونێیان چێم. یەکێگ لە پۆلیسەگان لەیوا دیار بۆ لەپسای وەل کەس ترەکا هەماهەنگی کرد. چشتێ پێ نەچێ ئامبۆڵانسیگ هاتە شوونمان. داڵاهوو وە باوش باوگییەو بۆ و تەنیا دەنگ وڕ ویمێگ ژنەفتم ک هەر کام لە لێیان وەردە وەردەی بۆ و وەتن ک ئیمە ئێ ڕێیە وە یەکەو هاتیمنەو، تەنیا نیەهیلیمان. کەسێگ لێیان نەڕەسییەو، یەکێگ لە پۆلیسەگان دەس برد و داڵاهوو لە نادر جیاوە کرد. قیژانم و هاوار کردم ک دەس نەنە قەیییەو! یەکێگ لە پەرەستارەگان، داڵاهوو لە دەسێ سەن

و نایەی بان بڵانکاردێگەو. لایگەو لە نادر کردم و توانسم خاس بۆنمەی. لیم نزیکەو بۆ و سەرم نا ئەو باوش و وە ملما دەس نا ئەو گری. تەنیا ئژن دانە من و نادر ک وەل ئامبۆلانسەگەیا بچیمن. ڕسیمنە نەخوەشخانە. لە شوون یەگ موعاینە و تاقیکاری لە سەرێ ئەنجام دان، دکترەگە تماشایگ نادر کرد و لە تماشای ڕەسیمنەو ک کارێگ لە دەسێیان بەرنەهاتێیە.

یە یەکم جار لە دریژایی عمرم بۆ ک دەس نامە سۆرەت و شین کردم. نادر بغز گرتۆدەی و وەل یەیا ک خوەی لەپسای بەجەر کرد پەلامم هاورد و سەرم نا ئەو سینگ.

تا نیمەروو لە نەخوەشخانە لە شوونەگەی خوەمان ژاو هڵاوردیمن. دۊای نیمەروو بۆ ک دەروونناسێگ وەگەرد متەرجمێگا هاوردن و نیشت ئڕامان قسە کرد. ئەو ئێوارانە تا ئێ ڕووژ تەنیا نەهیشتنەمان و هەرچێگ ئەو بان دەس ئەو دەروونناسە هات چەوپووشی نەکرد. ڕێ و ڕەوەنەیل درس ئێ ژنە ئێقەرە کاریگەر بۆ ک گاجار فکر وە یە نەکردم ک بەن جەرگم لە دەس دامە. هڵایە فرە دێر وەخت بۆ ک خەومانەو برد و هەر چوارمان لە ناو وتاق ترکِ تەمیسێگ خەفتمین. شەوەکی وەل هەڵسانا دەروونناسەگە دە بیس دەقەی تر وەگەردمانا قسە کرد تا چاشتێ کردیمن. وەرجە نیمەروو بۆ ک لە ناو مشەوەشەی یە بۆمن، چە وە ئێ تەرم بێگیانە بکەیمن.

یەکێگ لە پۆلیسەگان هات و وەتە پیمان ک سێ ڕۆ فرەتر نییە، توانن تەرمەگەی بەنە پیمان و کلمانەو بکەن ئڕا وڵات خوەمان، یان بەنەمانەو وە ترکیە و ڕۆ ئاخریش یەسە ک لەیرە خوەیان خاکێ بکەن.

من و نادر ئیسفایگ یەکترکی گرتیمن و نادر بێ یەگ دەقەیگ فکرەو بکەی وەت: «ئێ مناڵە ئەگەر وڵاتێگ بێیاشتا خوو ئیسە لەیرە وەیلان نەویمن»

«منیش حازر نیم جەسەی مناڵەگەم لە ناو ترکیە خاک بوود»

هەر ئەو ڕووژە وە هاوکاری شارداری جزیرەگەوە، تەرم داڵاهوو لە وڵات یوونان وە خاک سپاریا.

شەوەگەی پۆلیس هاوردەمانەو ئڕا ناو بازداشگاگە. هەنای ڕەسیمن دیمن هاوسەفەرەگانمان دانە لە دەیشت شەم و شیرینی و خوراکی هاوردنە و هەر ئەو شەوە دەس داۆنە تان‌پوو ڕێوڕەسم پرسەیگ ئڕا داڵاهوو. پرسە بۆچگەڵەی ک شینکەرێ دو نەفەر بۆ، من و ژن یارسانیێ ک خوەی سەحنەیی و هاوسەرەگەی هەرسینی بۆ. ئەوانیش هڵایە ساڵێگ بۆ ک ئاوارەی خوەیان کردۆن تا برەسنە ئرووپا. ئێ ئافرەتە تەنیا نەهیشتەم و چەن جارێ لیم سەنەو و وەلما موور هاورد.

٧

سەر چوارمین ڕووژ، پۆلیس بیس پەنابەر تر ک گشتێیان ئەفغانستانی بۆن گرتوێد و دانانە لای ئیمە. جیەگە فرە بۆچگ بۆ و جووریٚ نەبۆ ک کەسێگ لە ناویٚ ساتێگ وە ئاسوودە دانیشیٚ. ئێوارەی هەرئەو ڕووژە بردنەمان ئڕا ناو کلیسایگ ک نزیکەی دە دوانزە پەنابەر ئێرانی و عراقی تر لە تیٚ بۆن. ئەو ئێوارانە پەنجەموور ئەفغانستانییەگان گرتن و کلێیان کردن ئڕا جی تر. ئەودۆامانیش لە ناو کلیساگە گلەو دان. وە چەواشەی بازاشتگای پۆلیسەو ک ڕووژێگ یەی جار خواردن دان، لە ناو کلیساگە شەوەکی و نیمەروو و ئێوارە وە لاکوو لە گشت جوور خواردەمەنیێگ وە ڕزارەو داناوِن ک فرە ئۆلاجەوی بۆ.

لەو ماوە ک لە ژێر چەودێری کلیسا بۆمن، نە من و نەیش نادر ئارام و قەرار نەیاشتیم. لە وەخت خواردن دەس ئڕا هەر چشتیٚ بردم، سای داڵاهوو وە باوشمەو کەفتە ملێیا! سای مناڵ دو ساڵانێگ ک بایەس لەوای هەر مناڵ تر پەلام خواردەمەنییەیل بوردیاتا! منیش دەس کوومانمەو و زوورم وەختەیل وە دەس پەتی هەڵپلیامەو، نادریش هەرلەیوا.

ئۆشن خاک مەیلبرە، ئەمانیٚ ئیٚ خاکە چۆن توانیٚ مەیل من وە ڕووڵەگەم بووڕیٚ؟ خاکیٚ لە وڵات تر ک ملیوونان ئنسان دانە لە سەریٚ تا خاک تر ئڕا خوەیان دەس و پا بکەن. ئەمانیٚ لەو دەمە ئیٚ ئژنە

دریاوٙده پیهان ک ئیٚوارانه‌یلِ په‌نجشه‌مه وه‌گه‌رد دو مامووراْ بچیمنه سه‌ر خاکیٚ.
له شوون بیس و سیٚ ڕووژا بیٚ‌ئه‌وه‌ی ک پیٚشتر پیهان بوٙشن، گشتمان سوار له به‌له‌میٚگ کردن، چواران له پوٚلیسه‌گانیش وه گه‌ردمانا سوار بوٙن و ده‌ره‌گان له لا ناوه‌و قڵف کردن و سه‌رله‌نوو ڕیٚ ده‌ریا دانه وه‌رمان.
من ته‌نیا له وشکانییه‌یل پیٚناسه نیه‌وم، ته‌نانه‌ت وه ئاوه‌یلیشه‌و گرٟه‌و نه‌کردمه، هه‌ر له‌و ئاوه‌یله، ک ناو ئازاد نریاسه سه‌ریٚیان هه‌یمه‌ی و پانتاییم فره‌تره‌و بوود، ئه‌ڵبه‌ت وه چه‌واشه‌ی وشکانییه‌یله‌و له‌یره‌سه ک ئایه‌مه‌یل که‌متر وه پیمه‌و گرٟه‌و که‌ن و نیه‌توانم نواگر شه‌پوول ئایه‌مه‌یل بووم.
له ناو ڕیٚ هه‌رچیٚ له پوٚلیسه‌گان پرسیار کردن ک ئرٟا کوو چن؟ ئه‌وانیش هه‌یمه‌ییان وه‌ل په‌نابه‌ره‌گانا فره‌تره‌و کردن و پاشخوانییانه‌و نه‌یان. به‌له‌م وه بان ته‌پڵه‌ی سینگ منا گاجار له‌پ دا و گاجار سرٟوکوٟر بوٙ و ده‌نگ لیٚدانِ دڵ مسافره‌گان ملوٚدییٚگ له داگه‌ردیان ئنسانه‌یل ساز کرد، داگه‌ردیانیٚ ک ئه‌سرین و نادر و ده‌یان که‌س تر له ناوه‌ین به‌له‌م و جه‌زیره‌گه داره‌لوٙس کردوٙد. ئیٚ لیٚدانه‌یله وه‌ل له‌پ‌دان ئاوا، هه‌ناس ژیانه‌وه ده‌مانیاده جه‌سه و مانای منا.
له شوون ٢٤ سات، به‌له‌مه‌گه سه‌ر له شاریٚگه‌و وه ناو ئلکساندراپوٚلیس ده‌رهاورد. زوورمان هه‌رچیٚ له‌ی ناو ڕیٚیه خواردوٙمن، هڵاوردیمنه‌وه‌ی.
له‌وره ده‌نک ده‌نک پامان هاوردنه‌و و وه ماشینه‌و بردنه‌مان ئرٟا زندانیٚگ

ک لە سەر سنوور ترکییە بۆ. هەنای دانەمانە ناو زندانەگە، نزیکەی ٣٠٠ کەس تر کورد، فارس، عەرەب و نەتەوەیل تریش لە ناوێ بۆن. بڕێگە لەی هاوسەفەرییەیل ئیمە، کەس و کارەیل خوەیان هەر لەو ناو زندانە وەدی کردن.

ئێ ڕووژێ سوارمان لە ئوتۆبووس کردن و داجانانەمان. یەکێگ لە لێیان ک خەڵک ڕانیە و خاون ئەزموون فرەترێگ بۆ و لەیوا دیار بۆ ک یە دوێیمن جارێ بۆ دیپۆرتێیەو کەن، لە نزیک من و ئەسرین دانیشتۆد و لە دۆای گڕێگ ک ڕەسیەو ئیمەیش کوردیمن، وەتە پیمان: «کاتێک ک گەیشتینە بەرەو و دادەبەزاین، ڕامەوەستن و بەخێرایی ڕاکەن، چونکە لەوبەر پۆلیسی تورکیە هەیە، بتانگرن یەکسەر تەسلیمی وڵاتی ئێرانتان دەکەنەوە»

دەسخوەشیێ لێ کردم و پێ وەتم: «خوەزیا هەر ئێ چشتە وە دەنگ بەرزتر بۆشیدەی ک کەسان تریش بڕەسنەو»

کابرا لە شوونەگەی خوەی هەڵسا ئەو پا و بێجگە کوردی، وە عەرەبی ئڕا ئەودۆایان واژایەو کرد و کەسەیل تر دەمەڵدەم وە فارسی و ترکی و پەشتوویش وەتنەی.

چشتێ پێ نەچێ سەر لە شار ئیپسالاوە ک یەکمین شار ترکیە بۆ دەرهاوردیمن. وەل یەیا ک پاوە هاوردیمن هەر کام وە لایگا نایمنە دەوا و دەرچیمن. من و ئەسرینیش خوەمان تەقانیمنە بنزینخانەیگا. لە

شوون چەن دەقە ئەو چوار هاوڕێیەگانمانیش هاتنەو جی. وەخت نەکوشتیمن و گورجانە دو تاکسی گرتیم و چیمن ئڕا ترمیناڵ. لە ترميناڵ ئیپسالاوە سوار ئوتووبووس بۆمن و وەرەو ئستانبۆڵ کەفتیمنە ڕێیا.

VI

له شوون شەش ساتا دەنگێ له خەوا کردەم ک وەتیاد ئێره ئستانبۆڵه. پەشێو و پەریشان، وەل یەیا ک له خەوا هاتم لەپه کوتی کردم ک داڵاهوو بگرمه باوشەو، هیچێ وه دەسما نەهات، وه هێمنیێگ دەسێگ هاوردمه ناو قژ ئەسرینا و وەتمه پێ: «هەڵس، ئەوەسه ڕەسیمن».

له ترمیناڵەو دوان تاکسی گرتیمن و دوباره چیمنەو ئڕا ئەو ماڵه ک شەش هەفته پێش له تێ بۆمن. ئێجاره برێگ ئایەم تازەی تر له ناوێ بۆن و هیچکەس لێیان نەناسیمن. ئیمەیش له سۆکێگه لێ جی خوەمانەو کردیمن.

هەرئەو شەو یەکمه له ناو هەوش لەپسای سیکار کیشام، چەوم هاته مل کوڕێ ک له دەرەگەیا له ڕاسم هات. دو سێ جارێ چەوم هەڵفلیقانم و له وەر خوەمەو فکرەو کردم «پووڕێ خەو بۆنم؟!» خاس چێمه ناو نخێیەو، دیم ئەرێ خود نەورووزه! هەر ئەو هاوکوڕمه ک ئەوسا ڕەفیقەیل وه نەورووز ئیلامی چرینەی. هەر دوانمان تماشای ناو چەو یەک کردیمن و ئڕا گرێگ بێدەنگ و لەوای دو ساچوو وسایمنه ڕۆەڕۆ یەکا. نیەزانم چەنێگ پێ چێ تا یەگ باوش کوتایمن له یەک؛ هێمانێ سەرمان له بان شان یەک بۆ، وەتم: «ت له کوو، ئێره له کوو؟ یه لەیره چوه کەی کاکه؟»

«ولا ڕاسەگەی باسیٚ فریە دۆر و دریژە. هەرچەن چەنە ت سەختی نەکیشام، وەلیٚ ئڕاد ئۆشم چە هاتە سەرمان»

دۆای کەیفخوەشی و خوەش دش کردن، هەر لە ناو حسارەگە، نەورووزیش سیکارێگ داگیرسان و وەت: «کەس فکر نەکرد ک ئیوە گیان ساڵ دەربکەین دە دەس ئەو جەلادەیلە. ئەوەڵ چاو دخسۆن ک خوان ئێعدامتان بکەرن، ئیٚ جار هەرکەس چشتێگ دوەت. یەمە خوەت ئڕام بۆش چە وە سەرتان هات؟» وە سەربەستە بڕێگ چشت ئڕای تاریف کردم. یەکێگ لە سیکارەگانیٚ داگیرسانم و وەتم: «ئەگەر بتوام گشتیٚ بۆشم، فرە دۆر و دریژە. هەر ئێقەرەیە خاسە. ئەودۆایشیٚ فرسەتێگ هەڵکەفیٚ نیشم نۆسمەی». ئەسرین لەی بەینینە هات ئڕا لامان. نەورووز سیکار تر دەم دا و دەس کردە وازگفت ڕاوهات خوەی: «شەش مانگ ویەردە چەندین جار من و ئەو چەن نەفەرە دە ئیلام ک وەرد یەک کار کوردی دکردیمن و خوەتیش چەن جارێگ هاتیتە لامان، چڕینەمانە ئدارەی ئتلاعات. ئەوڕەسیمن ک خەوەر دە هەمە چشتمان دێرن. ئیمەیش نەزانسیمن ک یانە دەکوو ئەوڕەسینە. یەی ڕووژ یەکێگ دە هەڤاڵەیل باکووری وە نام هەڤاڵ شیار هاتۆ ئڕا ئیلام و من و ئەۆ و عەلی وەرد یەکا چیمن ئەڕا مانێشت ک مەوقعیەت ستراتژییێگ ئەڵسەنگنیم. وەختیٚ دە ئەڤداڵانەو نەمیایمن ک بێایمنە خوار، نەڕەسیدە وە بنارەگە سەرەو لێژییێگ بۆ ک هەڤال شیار وە ئارامێگەو دِوِت ک خوەمان بکەیمنە یام،

هانه کەمینمان! جووریٚ کەسیٚ شک نەکەی دە شوون م بچیمن و تماشای ئیلا و ئەولا نەکەیمن! وە کارم نیٚارمیٚگەو ک جاشەیل ئەونەڕەسن، دە دارین و چرووینیٚگ دە لا چەپمانەو نزیکەو بویمن و وە یەیهەو سۆلە کردیمنە نامیٚیەو. نەیشتنەمانەو ڕاو، دەس‌ڕیٚژ دەمان کردن و بۆە تەقە و دەور وەرمان بۆە ئاگر. وە دەروەن و دووڵەیل چڕ و پڕینیٚگەو خوەمان دەرکردیمن و دە ژیٚر تاش و وەرمایگ خوەمان ئەوشارتیمن. ئەما هیٚزەیل ئەمنیەتی هەر دە شوونمان بۆن و وەر کردۆنە نام دارسانەگەیا. لیٚڵە زەمین گرتۆد و ئیمەیش نز دە خوەمان بڕۆمن. گشتیٚیان وە لەباس شەخسیەو هاتۆن. دە شوون پەیجووری فریەیگ هۆچ شوونیٚگ دەمان وەدی نەکردن، قەڵوەو بوین و گشتیٚیان دە لا خوارمانەو دە بنار ڕۆت و بیٚ‌دارینیٚگ کووەو بوین. ئیمە وە بان سەر وانەو بۆمن و تۆنسیمن بوینیمان. وە یەیهەو چەممان کەفتە ئەسەد ک دیار بۆ ئەۆ بۆەسە ڕیٚزانیٚیان»

«ئەی بیٚ‌شەرەف جاش؛ باوەڕ کە م ئەو یەکمجارە ک دیمەی، هەر زانسم یە چشتیٚ ها ژیٚر کڵاویٚ و خۆنیٚ لا لام تیەڵ بۆ»

«تازە ئیٚسا ئیمە ئەوڕەسیمن ک دە کوورەوە خواردیمنە»

«ئمجا چوە کردین؟»

«ئاخریٚ ئەو شەوە دە مانیٚشت خەفتیمن و ئیٚ ڕووژ شەوەکیٚ وە لا ئەیوانا نەمیایمن و خوەمان تەقانیمنە کرماشانا. دەورە من هاتم ئڕا تەیران

و شیار و عەلییش ناچار بۆن بچن ئڕا قەندیل. منیش دە تەیرانەو چەن جارێ تلفون ماڵ کردم وتم بزانم ئاو دە ئاسیاو کەفتگە، دیم نەخەیر واز نیارن و چەن جارێ باوگم و برا گەپەم بردۆنە ئتڵاعات. وە هەر بەدبەختییێگ بۆ خوەم خسمە ئێ ڕۆ مەرز و یەمە سەر دە ئستانبۆڵەو دراورتمە»

هەفتەیگ گوزەریا. پەنابەرەیل فرەترەو بۆن. بێجگە لە نەورووز و دو سێ کەس تر ک ئەوانیش کورد بۆن و یەکێگێیان گیلەک بۆ، بویمنە پەنجیا و هەفت کەس ک قاچخبەرەگە بڕیار دا دوبارە ڕەدمان بکەی ئڕا یوونان. لەی دەمە فرە گەرد نەورووزا قسە کردیام، ئەمانێ ئەۆ و ئەو دو سێ ڕەفیقەگەی ک وەل یەکا هاتۆن، وە تەما بۆن ک لە باڵەفڕگەی ئستانبۆلەو وە پاسپۆرت ساختەییەو بچنە ئرووپا و نەتواسن ک ئێ ڕێ زەمینییە دپیەکەو بکەن.

VII

لە چوار مینیبووس سوارمان کردن و هڵایە پەنج سات لە ناو ڕێیا لە هارەلەقی بۆمن تا یەگ سات یانزەی شەو ڕەسیمنە لێوار ئاوێگ لە دۆر نزیک ئزمیر. ئێجارە دی وسان لە کار نەبۆ، جیوەجی بەلەمێگ هاتەو جی ک ئاڵای یوونان وە بانێیەو بۆ. سێ قاچاخبەر یوونانی لە لێ داوەزیان. نەفەرێ دو هزار و پانسەد دولار ئڕا ئەو مەسیر ترکیە وە یوونانە وەلمانا قت کردن.

ناوڕاس مانگ ئۆکتبر بۆ، شەپوول و شڵپ دەریا یەیدەنە بەلەمەگە شەکانەو و ژن و زا و گەورا و بۆچگ گشت خەوف کردۆن ک وەیەیهەو لەی ناوڕاس دەریا موتور بەلەمیش خڕخپێیا هات. هیچ کامێیان ئمێدێیان وە ژیان نەماۆد. قیژە و گری ژن و مناڵ وەل دەنگ شەپوول دەریای ئژایا تێکەڵ بۆ.

لە ناوەی ئرووپا و ڕووژهەڵات ناوێن بەلەمێگ وەل لەپ دەریایا لەتر بەسا و هەر جار کەمێ لە شوونەگەی خوەی ئیلا و ئەولا کرد. فرەتر لە پەنجیا کەس لە مشەوەشەی یە بۆن ک لەی ناوڕاس ئاوە چە بکەن؟ دڵەڕاوکی ئازای جەسە و ڕحێیان داگرتۆد. لەو گشت ئایەمە تەنیا ئەسرین بۆ ک دۆر لە ترس و دڵەراوکی بۆ و گوڕان تماشای نوا کرد. گوای لە گشتێیان هەڵەپەڵەی فرەتر بۆ ک بڕەسێدە یوونان. هەر جارێ مقێیەو برد و چەو بڕی لە دەریای بێپەی و بێدەنگی سا داخسۆدە ملێیا، نادر سەرێ نا ئەو باوش و نیشتە قسەکردن وەگەردێیا.

ئاویٚگ وه هەیمەی دو قاڕە کەفتوده ناوبڕ ئەسرین و دالاٚهوو و له جییٚ له کورەی زەمین گیر هاتون ک نه دەسیٚیان وه ترکیه ڕەسی و نەیش وه یوونان.

هەرچەن ئەسرینیش هەر وەک نادر دوڕ له لیم گرت و باوەڕیٚ قەیبرڕکردن من بو، وەلیٚ توانسم له زەینیٚ مەنەر بەم، ئەوەیشه وەختیٚ ک سەریٚ ناوده بان شان نادر و گوڕان دەریا و ولاٚتەیل ناس و نەناس بڕی. منیش هەر له شوونیٚیا بوم تایەگ توانسم له ناو جەزیرەی کووس بتەقیەمه پیٚیا. زەینیٚ ک له شوون و لوورەیل جیاوازیٚگ گوڕان له ئیلا و ئەولاکردن بو، ئیٚجاره لەو جەزیره ڕپیٚ هاوردەو زەوی و ئڕا گڕیٚگ مەنەر دا.

له دەر دکان گولٚفرووشییٚگ وسا، ئیسفایگ گولٚەگانیٚ گرت و داجمیا. شەش هەفت گامیٚ نا و هەلٚپلیادەو. پەلیٚگ له گولٚ ڕۆزیٚگ هەلٚگرت، بوونیٚ کرد و دەس برد بنەیدەی سەر قەورەگەی دالاٚهوو.

وەل شلٚپ ئاوەگەیا هاتیان و چیان. گشت خەمگین و دلٚەڕاوکییەیل فرەیگ داشتن. ئەسرین لەینوو چەو بڕی له ئاو بیٚ پەی و بالٚ خەیالٚ وەلا بردەی. کەفته ناو خیاوانا و کەل و کوولاٚنەیل فرەیگ گەردی. چەن جاریٚ له وەر دەم ڕیٚوارەیل وسیا و تواسیا پرسیاریٚ بکەی، ئەمانیٚ هیچیٚ وه دەمیٚیا نەهات. دەنگ وڕ ویمیٚگ ژنەفت ک لەپسای کوردی قسه کردیان. «وا بزانم، ئیدی ئیٚره جیٚگەمانه»

«پەنا به خوا بیٚنن»

«دبێ ئەم هێڤیدار بن»

«فکر کەم ئێ ئاوە، دەریای ئژەس، ئۆشن فرە کەس لە ناوێ خنکیایە»

ئەسرین چەو نوقان، دوبارە لە ناو خیاوانەیلا وەیلان بۆ. لەی سەر دا ئەو سەر و لەو لا دا ئەو ئیلا. لە وەر دەم دوان مناڵ مەدرەسە وساد و وەت: «قەورسان ها لەکوو؟» مناڵەگان تماشایگێ کردن و هیچێگ نەڕەسینەو. «ئۆشم قەورسان ئێرە ها کوو؟» یەکێگ لە مناڵەگان وە یوونانییەو چشتێ وەت ک یەق نەڕەسییەو. وەل ئامبۆلانسێگا ک جنازەگە لە ناوێ بۆ کەفتە ڕێیا. لەو ناو ئامبۆلاسە سۆلەی چەوەیلێ هات. وە ڕێوڕەسم یوونانی خاکێ کردن. چەمیاوە و تواس گوڵەگە لە سەر قەورێ دانەی، گوڕێ لە متر بەلەمەگە وسا و دەسێ دڕابۆێ سسەو بۆ و کەفتە باوش نادر.

ڕانندەگە لەدوای یەک دو ساتێگ توانس بەلەمەگە بخەیدەو ڕێ و داجمن. ڕێ دۆر و درێژێگ لە وەرێیان بۆ. فرە جار چەپاڵێ وشکی لە دۆرەو لەی ناوڕاس دەریا هاتە وەر چەو ئەسرینا، چەوە لێ هەڵنەگرت تاگەرێ لە چەوێیا ئاوا بۆ.

چل و هەیشت سات لە ناو ڕێ دەریایا مەلەق دان ک سەرەنجام لە چەو منیشا ئاوایا بۆن.

سەر لە ئاتنەو دەرهاوردیمن. ڕەسیمنە ناو شار و هەر کەس تلفون کەسوکار و نووسینگەی خوەی کرد تا یەگ پارەی قاچاخبەرەگە حساو بکەن. نادریش زەنگ دا داڵگم ک وە ئازاد بۆشیٚ پۆلەگەیان بەیەن.

لە ناو یوونان بۆمنە چەن بڕەو و هەر بڕیٚگمان وە لایگا تەرف‌تونەو بۆمن. تماشایگ نادر کردم، دیم ک داڵاهوو وە باوشێیەو نییە! باڵ چەو لە بان نادر هەڵگرتم و دیم دەس داڵاهوو لە ناو دەسم خوەم جیاوە بۆ و نا دەوا! گورجانە نامەو شوونیٚ، وەلیٚ پام ڕەو نەکرد. لە وەر چەوم بۆە تکیٚ ئاو و چێیە زەویا! لە هەنازیٚ ک هەیوای هەلای شوونیٚ کردم. سەرم تەتیا گووڕستانێگا و وە ناو لوو گووڕەگانا گام نام. هەرچیٚ لەی باڵ دامە ئەو باڵِ گووڕستان و لە خوار دامەو بان پەیای نەکردم. لە بان ئاخرین قەوریٚ وە ڕێنۆس یوونانییەو چشتەیلیٚ نوسیاوڎ ک لەیوا ڕەسیمەو، ناو و پاشناو، ناو داڵگ، ناو باوگ، ڕووژ وەدیٚهاتن و ڕووژ مردنێیان نوسیاوڎ. ئەمانیٚ من لە لێوار قەورەگان لە بان خاکێگ ک گیا داپووشاوڎەی چەو گل دام و هیچ ناونیشانیٚ وە دی نەکردم. ژاو تر خواردم. لەو هەیمەی کەمە هس کردیام ک سایڵێگ لە شوونم بۆ و لەپسای پایدەم. پام لە کەم جەدوەڵێگ گیر کرد. هاتمە خوەما ک لەپسای وە کەم خیاوانێگا ڕیٚ کەم. بیٚ ئەوەی ک چەوێگ وە شلخی خیاوانا هڵاڵم، وە لا چەپا لاگرتم و قەیبڕیٚ کردم.

قاڵ کردمەو پیێ: «ئەسرین، ماشیییییین!»

ماشین سەنگینیێ ئەو تیرە ک کردۆد، گلەو نەخوارد. هەلای کرد و دەس ناوٚدە بان بووقەگەی، ئەمانیێ ئەسرین نە ژنەفت و نەیش فکر کرد ک ماشین وە خیاوانا تێد و چوود!

لە پشتا کوڕهەڵمەت خوەم تەقانمە پێیا، دەسیێ هاتە دەسما و کیشامەوەی. وەل یەیاگ کوتامەی لە باوش، وە پشتەو خوەم برنگ دامە ناو جەدوەڵەگەی پشت سەرمان. ساڕووکی ماشین کەفتە ملمانا و ڕووژنای خوەرەگە داپووشان. نیەزانم چەوەیلم بەسام یا ساڕووکی خود ماشینەگە ئێقەرە تیەریک بۆ! قیژەی ترمز ماشین ک نەتوانی کونترۆڵ خوەی بکەی لە لیمان ڕەی بۆ، ئەمانیێ هێمانیێ تیەریکاییەگە لە شوون خوەی بۆ؛ ئڕا گڕێگ جمەو خوەم نەخسم. وەل ترسێگ ک هامیتەیگ لە جووریێ وەمی و بیێهووشی بۆ، لە شوونەگەی خوەم باڵ چەو دام. تماشای پای ئەسرین لە بان خیاوانەگە کردم ک دریژەو بۆن! دو سیێ جار چەو پرتانم تا یەگ دڵنیا بۆ ک نەوینەسە ژێر تایرەگانێیەو! هەناس ڕحەتێگ کیشام و هەڵسامەو پا. دەس خسمەو ژێر هەنگڵیێ و هێزیێ دام. سەرگردیێ کردم و دیم جەدوەڵەگە لە خۆن ڕەژیایە! چەوێگ هڵاوردمە ئەسرینا. دیم دوو سیێ لەکە خۆن ها وە لای گووشێیەو! دەس ئڕای بردم و وە پشت دەس لەکەیل خۆن سڕیمەو و وەتم: «حاڵد خاسە؟» هەر یەگ تماشام کرد قیژان و کوتایەم لە باوش. وەل یەیا گ دەسەیلیێ لە پشتەو گرتونەم،

جوورینەمیش. هس کردم پشتم خیسە! تا دەس ڕاسێ نیشتە پشت سەرمەو، گیانم خاوەو بۆ و وە ناولووان دەسێیا دازایم.

VIII

هەر کەس لە شوون پەیاکردن ڕێگەی ئڕا چێن وە ئرووپای ناوەندی و بریتانیا بۆ. بڕێگێیان نۆن ڕێ زەمینی بولڵغارستان، ڕوومانی و مەجارستان نانەو ک لەورەو خوەیان بڕەسننە مەقسەدا. بڕێگێیان ڕێ و نۆن جزیرەی پاترا نانەو ک لەورەو وە کەشتییەو خوەیان دەرباس ئیتالیا بکەن. بڕێگیان وە ڕێ ئالبانیا، کوزوئۆ و سربستانا کەفتنە ڕێیا و لەیرە بۆ ک ئەو دو هاوژین هەرسینی و سەحنەییە لە لیمان جیاوە بۆن و ڕێ ئالبانی گرتنە وەر.

لە شوون دو هەفتە ک لە یوونان بۆمن سەرمان تەتیا وە مەحموود و زانیارا ک جار یەکم لە جەزیرەی کووس لە دەس پۆلیس گیان دەرکردن. هێمان کەیفخوەشی‌کردن ئەوپەرتخ نەڕەسۆد ک هەواڵ داڵاهوو پرسین. وەل ژنەفتن ناو داڵاهووا، دەس نامەو گری و نەتوانسم بۆشم دی داڵاهوویگ لە کار نییە ک نادر وەت: «عمرێ دا ئیوە» دیار بۆ لەیەگ جار تر ئێ داخ گرانە خسنەسەو هۆرمان، شەرم کردن و وە دەنگ خەمگینێگەو چەن جارێگ سەرسڵامەتی دانە پیمان.

لە دۆای چەن ڕووژێگ دو برا و ژنێگ ک ئەوانیش خەڵک سنە و دەورووەرێ بۆن، دانەو لوومان و بۆمنە گروپ نوو کەسێگ و لە مشەوەشەی یە بۆمن ک وە کام ڕێیەو بان بگریمنە وەر. هەرچەن خاک یوونان دامەنگیرمان کردۆد و نیەتوانسیم ئێ خاکە وە جی بیلیمن،

ئەمانێگ چارەی تر نەبۆ. وە سەر یەوە هەر چەن جارێ وەتمە نادر: «ئیمە بایەس لە یوونان بمینیمنەو و لەی وڵاتە بۆمنە پەنابەر». زانم نادریش هەرئەو هس منە داشت وەلێ وەت: «یوونان ئەووڵەن پەنابەر نیەپژرێنێ، دوێمەن کەس لەیرە دەوام نیەتیەرێ! تواێمن لەیرە چوە بکەیمن؟»

منیش لە جواوێیا وەتم: «م کارێگ نەیرم، ئێ ڕێیە نیەکیشێدەم، بەشێگ لە هەبۆن من ها لەیرە» هەنای لەیوا وەتم، فرە جار نادر بێ‌دەنگی هەڵوژان و هیچێگ نەوەت. دو سێ هەفتە بۆ ک ئێ مەسەڵە زەینمان مەشقووڵ کردۆ، تا کاشی وە جیێگ ڕەسی هاوسەفەرەگانمان وە هەر شێوەیگ بۆ دڵما داوردن.

لە شوون سێ هەفتە مانەوە لەو شارە، سوار قەتار بۆمن و ڕێ خوەمان ترکانیمن. لە شوون چوار سات سەر لە پاتراوە دەرهاووردیمن. ئەو دەمە ک لە پاترا مایمنەو، هەر جار وە شێوەیگەو تەقەلا کردیایمن ک سوار کامیۆنێگ بۆمن و گاجار پارە دایمنە ڕانندەگان و گاجاریش دو سێ نەفەری لە لوو بار کامیۆنەیلێ ک بارگیری کردن، وە دزییەو خوەمان ئەوشارتیم و سوار کەشتی بۆمن. هەر جار ک سوار بۆمن، هڵایە پانزە تا بیس سات لە ناو ئەو هەوای هەڵپان و تیەریکە چەوەڕێ وسایمن ک سەرەی کامیۆنەگیان باید و ڕێیا داگریمن. یەک پرێزگێ لە خواردەمەنی و ئاو وە بن هەنگڵمانەو بۆ و دەبەیگ یا دەفر دەردارێگیش ئڕا جی

ئاودەس‌کردن. چەندین جار ئێ کارە تاقیەو کردیمن؛ هەڵایە لە بان یەک حساوێ بکەی بان هەفتەیگ، لە ناو کامیۆونەگان وە ئومێد ئەوپەڕین کڕ گووش لە خوەیان بڕیمن. هەر جارێگ پۆلیس گرتەمان و پامان هاوردەو یا ئەو ڕانندەگان لە وەخت دپیەکەو کردن بارەگانێیان دینەمان و کردنەمانەو خوار.

فکر کەم سەر هەیشتمین جار بۆ ک وەگەرد ڕانندەیگ ترا قەوڵ و قرار نایمن و کابرایش قەوڵ دا ک بڕەسنێدەمانە ئیتالیا. ڕانندەگە بێجگە ئێ بڕ ئیمە، دە نەفەر تریش لە پەنابەرەیل ئێرانی و ئەفغانستانی کووەو کرد و هەر نووزدەمان لە ناو کارتۆنەیل جی کەلوپەل ماڵی، جی‌سازی کرد.

تەقریبەن هەقدە سات لە سەرە وسایمن تا یەگ لە ئەوڕێ‌کەفتن کامیۆنەگە و لە دەنگێ ک لە دەیشتەو هات فامسیمن داجمیایە. لە خوەشی لە ناو کارتوونەگان جیییانەو نەوی و دەس کردیمنە قسە کردن وەل یەکا.

لە شوون هەڵایە دە دەقە، جیرە لە دەر کامیۆنەگەوە وسا، ئیمەیش نز لە خوەمان بڕبۆمن. هەر یەگ دەرەگە واز بۆ دەنگ بووق کەشتییەیل پێچیا ناو گووشیانا. ئڕا گرێگ نەزانسیم ک چە بۆە! چشتێ پێ نەچێ دوبارە جیرەی دەر هات و ماشین کەفتە ڕێیا، زانسیمن ک لەپسای سوار کەشتی بۆمن. هەر چەن یەی نەفەری و دو نەفەری لە ناو کارتۆنەیل یەخچاڵ و کەرەستەیل تر کڕ گووش لە خوەمان بڕبۆمن، وەلێ دی دەوام

نەهاوردیمن و خوەشییەیلمان وەل دەس کڕانن وە کارتۆنەگانا دەس پێ کرد و وە قوتانن یەک ڕەسانیمنەو ک ڕەد بۆمنە. تاقەت ئەو بێدەنگییە نەهاوردیمن و لەنوو دەس کردیمنە دەمەتەقە. هەر کەس باس لە بەرنامە و هەدەف خوەی کرد ک لە ئیتالیاوە بچوودە کام وڵات. لەناکاوا جیڕە لە دەر کامیۆنەو هەڵسا! چمانێ کوچگ لە قیڕەی قوڕواق خسی. دەنگ ئایەمەیل لە لیمان نزیکەو بۆن! یەکێگ لە پۆلیسەگان هاتۆدەو بان و کیڕەی دڕیان کارتۆنەیل لە وەر دەسێ، ڕح لە جەسەم باڵەو دا! دەنگێ دۆرەو بۆ و لە ماشین پا هاوردەو، چمانێ دڵنیا بۆ ک بار ئێ ماشینە کەلوپەل ناوماڵەس، ئاخر ڕانندەگە ڕز دەم دەر کامیونەگە لە ئاخرەو یەخچاڵ چنۆد. لە ناو خوەیان وڕویمێیان هات و وە یەیهەو ماشین نیشتە هارە لەقی. لەی دەمە کونای ک نادر ئڕا هەناس کیشان لە کارتوونەگە کردۆد، دۆز لە هناز چەو ڕاس من بۆ، ڕووژناوە بۆ! دیم دو سێ گلە سەرباز لە پسای یەخچاڵەیل وەر دەمان بەنەو خوار. وەرچەوم وەگشتی ڕووژناوە بۆ. یەکێگ لە پۆلیسەگان هاتەو بان و کەمێگ وسا و وەهۆرد ئسفای کارتۆنەیل ڕز دوێیم گرت. تک دەسێ دا لە کارتوونەگە و وەل دەسێیا کەمێگ خوەم کیشامەو! دەس لە هاوکارەگەی دڕا کرد و کارت دریژێگ دا دەسێیەو! دۆز هات و لە ڕۆەڕۆ کارتۆنەگەی ئیمەوە وسا وە پاوە. هەرچەنێگ کەلین تر نەبۆ ک نادر پێیەو بنووڕێ، وەلێ زانس ک کەفتمنەسە تەنگەزلی، هەر ئەو جوورە ک من گرتۆدە باوشەو جم ئەو

خوەی نەخس. منیش لە شوونەگەی خوەم بۆمە سان و نە توانسم تەکان بخوەم و نەیش چشتێ بۆشم. پۆلیسەگە هەناسێگەو خوارد و دەس بردەو بان سەر ک کارتەگەی بچقنێدە ناو کارتۆنەگە! هەناسم چێیە بەن. هەناسم نەهاتەو بان ک بقیژنم، ئەمانێ چەو لە بانێ هەڵنەگرتم، دیم دەسێ داخس و نەچقانەی لە کارتۆنەگە. وەل نەمیان دەسێیا هەناسێگەو خواردم. چەوم لە کونای کارتۆنەگە دۆرەو خسم و فرەتر خوەم چەوسانمە نادرەو. دەنک کیڕەی کارتۆن وە سەیوەتێ لە ژێرا لەپسای هات، هەر وە ئەو شێوە ک سفت قەڵپەنجە کوتاۆمە نادرا و سەرم وە سینگمەو بۆ، چەوێگ هڵاوردمە کارتۆنەگەیا، تلیمارەی ڕووژنای ک لە دەرز شوون کارتەگەوە کەفتودە تێ، لەپسای فرەترەو بۆ. تا یەگ ئێ تلیمارەی ڕووژنایە باڵ چەوم وەرەو لای خوەی کیشا. دیم کڕ تەسکێ لە ڕووژنای کەفتێیەسە ناوەی من و نادر و لەپسای هەر وەرەو بانتر تێد. تک کارتەگە ڕەسیە هناز سەرمان ک کارتۆن بۆە دو لەتەو و وە ئیلا و ئەولاما کەفت!

پۆلیسەگە چەوێ هاتە ملمانا و قەیرێ لە وەر خوەیەو دا یەکا ک ئیمە لێ نەڕەسیمنەو. گرت لە دەس نادر و لە باوشم جیایەو کرد و دەسێگ نا پووق ملێیەو و خسەی ئەو خوار. منیش هەر وەی فییە، ئەمانێ وە هێمنانەتر. لەی ئانە دو پۆلیس تریش چێنەو بان و ئەو هەفتانەگەی ترەکەیش لە ناو کارتۆنەگان دەرهاوردن. هاتێ دو سێ دەقە فرەتر لە پای

ماشینەگە نەوساۆمن، وە یەیهەو هەر وە یوونانییەو نانە ڕەتمانەو و وە شەق و لێدان لە کشتی کردنەمانەو خوار و تەرفتۆنمان کردن.
لەی سەرگەردانییە، همێدمان ناهمێ بۆد. چەن جارێگ لەو ڕێ دەریاییە بەتاڵمانەو بۆ و تواسیم ڕێ زەمینیێگ تاقیەو بکەیمن، ئەمانێ لە شوون پەیجووری فرەی ڕەسیمنەو ک ئەو ڕێیەیلیشە دۆزەمەی خوەیان دێرن و لەیوا بۆ ک هەر جار تیرمان ورگیا لە تیەت. ئەڵبەت وە چەواشەی ئەودۆای هاوسەفەرەگانەو هەر جار ک گریایمن و ناچار بۆمن ک لە خاک یوونان بمینیمنەو، ناڕاحەت نەویم.

IX

تاتیلات وەرجە ساڵ نوو دەس پێ کردۆد. دەمەڵدەم قاچاخبەر تر پەیا کردیمن ک ئێرانی لە ئاو دەرهات؛ ئەویش هەر ئەو ڕووژ یەکمە کەفتۆدە هۆرشەی ڕێگەی ئڕامان و وەل ڕاننده کامیۆنێگا قسە کردۆد. ئاخر شەو هاتە لامان و وەت ک کامیۆنێگ پەیا کردمە ک جی هەفت هەیشت نەفەر دێرێ.

لە ئەنجاما من و ئەسرین و هەفتان تر لە هاوسەفەرییەیلێ ک یەک ناسیمن، هەرئەو شەوە قت بڕ وەل قاچاخبەرا کردیمن. ئێ ڕووژیشێ هاتیمن ئڕا پای کامیۆنەگە تا ڕاننده جی‌سازیمان بکەی. وەختێگ دەر دۆای کامیۆن چەکیا، هڵم و بووێگ لە لێ هەڵسا ک ئڵاجەوی گەن بۆ. قاچاخبەرەگە وەت: «ئەوەڵەگەی کەمێگ بوو دەی. کەم کەم وە بووەگەی عادەت کەین و ئەسڵەن هسێ نیەکەین» چارمان ناچار بۆ. سوار بۆمن و وە بان کەوڵ مانگە و پەس و پووڵەیا خز خوەمان دایمن و لە بن تاقەگەی جیەو گرتیمن. ڕاننده‌گە وەتە پیمان ک تا ئێقەرە ک لە ئسکڵە ڕەد بۆمن بڕێگ لە کەوڵەگان بەیمنەو لا و خوەمان سۆلە بەیمنە دلووێیانەو.

هەر کام بەش چەن ڕووژێگ خواردەمەنی و ئاو وەل خوەمانا بردۆمن، ئەمانێ لە وەیشت بوو گەنگیای کەوڵەگانا، هەرئەو سات یەکمە زوورمان هەرچێگ خواردۆن، قەیێ کردیمنە مل کەوڵەگانا.

هڵایە هەفت ساتێ لە ناو سەرەی کەشتییا بۆمن تا یەگ دەر کامیۆن چەکیا. بۆمنە بەشێگ لەو کەوڵەیلە ک ڕحێ لە وجوودمان نەماۆد. بێجگە دەنگ ڕانندەگە ک کەمێگ ئڕام ئاشنا بۆ، دو دەنگ تریش لە لایەو هات و لەیوا دیار بۆ پۆلیس کونترۆڵن. ئەڵبەت هەر یەگ دەرەگە کردنەو، دەنگێیان دۆرەو کەفت و هس کردم ک هەرئەو هڵم گەرما و بوو کەوڵە ک هەفت هەیشت سات پێش چۆدە لۆت ئیمەیا، ئڕا پۆلیسەگانیش واژاوە بۆە. گوای هیچ کام لە پۆلیسەگان تاوشت یە نەیاشتن ک بانەو بان و ئێ بار کامیۆنە بوشکنن. ونە ون دەنگێ هات ک هەر دۆرەو بۆ و دەرەگە بەسیا.

هەنای کەشتی داجمیا و جم کەفتەو پیمان. لە ناولوو کەوڵەگانا هاتیمنە دەر و لە بن تاق کامیۆنەگەوە ک جی فرەترێگ داشت، نیشتیمنە دەم یەکەو و فەندەکێ دایرسانیمن. بن تاق کامیۆنەگە کەمێگ ڕووژناوە بۆ و لە زرکەی چەوەیل هاوسەفەرییەیەو همێدێگ هس کردم.

فەندەکەگە لە ناو دەس ئەو هاوسەفەرە مردەو و وە پشتەو تەکان بردەی، هاتەو خوەی و دوبارە فەندەکەگەی دایرسان. چەوەیلێ ک زڕناقەیان هات، کەفتۆنە پرت پارت و بەینێگ نۆقیان و بەین تر ترۆسکەی

فەندەکەگە خسانەو زڕناقە. فرەیگە لێیان هەر لەوای من و ئەسرین لە شوونەگەی خوەیان هڵاژیان. خوەشم هات سەرەو بنەم. فرە نە، تەنانەت ساتێگ بخەفم. لۆتم گرتم و وە دەم خەوەو وەتم شەوە خەیر. ئەسرین و ئەودۆای هاوڕێیەگان تریش هەنای شەوەخەیری کردن لەوای من دەنگێیان کەفتۆدەو ناو لۆت.

وەل یەیا تواس خەو بکەفێدە باڵ چەوم، دەسم لە لۆتم سسەو بۆ و لە خەوا هاتم.

گلە گلەیگە لێیان بێ‌ئاگا کەفتون و مەی مەی پرخەیان هات و مەی مەی لە خەوا هاتن. چارەیگ بێجگە یە نەیاشتیمن ک تەز پشتێگ دەربکەیمن. هەرکەس ئەوەرکوتێگ یا هەر کەلوپەل تر ناو ژێر سەر؛ منیش هەر ئێ کارە کردۆم. هڵایە سەرم وەل کەوڵەگانا هەفت هەیشت سانتێ هەیمەیێ بۆ.

هەرچێ ک گوزەرییا، بوو هڵاوردنەیلێ ک ئامێتەی کەوڵەگان بۆد، فرەتر هەڵسیاد و لە لای خوەمەو سەرم بۆدە پڕ کامیۆنەگە! چەن ساڵێگ بۆ ک لەیوا بووەیلێ چێیە لۆتما، و عادەت‌کردن وە ئێ بووە فرە ئڕا سەخت بۆ.

تاوشت‌هاوردن بووەیل کوشندە هەر وەئێ ڕحەتییە نییە؛ بووێ ک وە هەر کوورەی ئێرانا چیام، لە لۆتم نەوڕیا و هەر ڕووژ ک گوزەریا فرە و فرەترەو بۆ. بووێگ ک لە تەیرانەو دەمیا و ڕووژهەڵات ناوێن گرتۆدە وەر. ئێ بووە، بوو کەوڵەکوتێگ بۆ ک ئڕا بڕێگ لە مەردم بوو خوەشێگ

داشت و هەزەو پێ بۆن. هەر ئێ بووێیە بۆە مدوو یەگ فرەیگ لە مەردم ئێران چەوەڕێ ئێ کەوڵ گا بوون تا بڕەسێدە دەسێیان و نەخش و نگار لە بانێ بکیشن و لە بانێ عبادەتێیان وەجی بارن. فرەیگ لە مەردم شەوانە کردنە بان خانێیەگانێیانەو و لە مانگ هوردەو بۆن و نە یەکێگ و دوان، وە هزاران لێیان، وێنەی ئێ کەوڵ گا لە ناو مانگ دیان. ئێ خەوەرە دەمەڵدەم گەردیا و تا ئەو ساڵە مەردم گشتێیان کردنە بان ماڵەو و بڕ فرەیگ لێیان ئێ وێنە دیان، ئەوانەیشە ک نەینەی هەرچەن ڕێژەیان فرە بۆ، وەلێ هەوڵ دیان ک شەوەیل فرەترێگ بکەنە بان خانێیەو؛ تا تەنانەتێگ بڕێگ لێیان لەیوا ک من ژنەفتم دەنە ژن و مناڵەگانێیان خواردن پانزە ڕووژ لە مانگ ئڕایان بەنە بان ماڵ تا یەگ وەخت لە دەس نەن و بتوەنن لە دەرفەتێگا ئێ وێنە لە ناو مانگ بۆنن.

وەرجە هاوردن ئێ کەوڵە، بوو گەن ترێگ ک لە تیەریکایی سەدان ساڵەیا هات، زوورم مەردم ئاس کردۆد؛ تا یەگ چین دەرس‌خوەن و چین کارکەر و فرەیگ لە چین و گروهەیل تر وەگەرد یەکا مەڵوەن ئێ بوو گەنە وەدی کردن و دەس دانە تان‌تۆ پەنکوور کردنێ. لە وڵاتەیل ئامریکا و ئرووپایی هەڵەڵەی فرەیگ کردن ئڕا فرەتن کەوڵێگ ک خوەیان لە بانێیەو سوود بوەن. ئڕا ئێ کاریشە هەڵەڵەی فرەیگ کردن. وەتن یە ڕحێگە ک لە هەوای پاریس پەروەردە بۆە و بوو هەۆرات سەرایسەر ئێران گرێدە وەر. باوجی بڕێگ کەسیش پەیا بۆن ک وەرجە

یەگ ئێ کەوڵە بڕەسێدە ناو ئێران، ئەو بوو کوشندەیە هس بکەن، وەلێ چشتێ ئەو بان دەسێیان نەهات.

لە بن تاق کامیۆنێگ لە دوتوو کەوڵ پەسێگ لێز گرتۆم ک گووشتخوەرەیل وە خەیاڵ ئاسوودە پشتە لێ کردۆن و گووشتێ پێیەو نەماۆد ک هەڵپلیەنەو سەرێ. هەر ئێ کەوڵە سلما داۆد و لە دوتووێ نق لە خوەم بڕبۆم. جمێگ خسمەو خوەم و چوارمخشی نیشتم و نەتواسم لەیە فرەتر لە دوتووێ بێ‌کرچە بمینم. دەسێگ کیشامە سەر ئەسرینا و ڕۆ لە مەردمەگە وەتم: «هەڵسن تا ئەو کەوڵەیلە ک ئسفراق کریاسە ملێیانا، وە کەوڵەیل تر داپووشنیمان و گەنەو شارێیان بکەیمن».

ڕووژ دوێیم هیچ کامان دڵمان ئەو خواردن نەچێ، یانێ نەتوانسیمن لە وەیشت بووەگە چشتێ بنەیمنەو دەم. ورسیەری دی تاوشتە لیمان سەنۆد. لە شوونەگەی خوەمان لەتر بەسایمن. نە توانسیمن چشتێ نەخوەیمن و نەیش ورسیەری ئەمان دا پیمان. دۆای چەن ساتێگ ململانی‌کردن وەگەرد خوەمانا، هیچ کامان دەسمان ئەو خواردن نەچێ.

سەر سێیمن ڕووژ بۆ هەر کەس جانتای خوەی کردەو و لە تیەریکایی بن کامیونەگە فەندەکێگ ڕووشن کردیمن. وە دەسێگ لۆت خوەمان گرتیمن و وە ئەو دەسەگە ساندویچ سەردێ ک لە یوونان تەیار کردۆمن، گرتیمنە دەمەو. لۆتم کپ بۆ و هیچ بووێگ هس نەکردم. ساندویچەگە لە ناو دەسم مینسە گووشت کەڵ! نەیشتمەی ئەو ڕاو و قەپ کوتامە لێ.

وەل یەیاگ دەم دام لەیەک، لەینوو بوو کەوڵ هەڵسا! تیکەگە هەر لە ناو دەمم ئیلا و ئەولای کردم، هڵایە دوو سێ دەقەی پێ چێ تا لە ناو دەمم بۆە خەۆر. چەن جارێگ لە قوڕگم نزیکێیەو کردم، ئەمانێ هەر کارێ کردم ئەو خوار نەچێ. چەن گل و پل ترێگێ دام و پەنج دەقەی ویەریاۆ ک تواسم قۆتێیا بەم. وە یەیهەو هاتمە لایا و دەسم لە لۆتم چەکانم ک بەمەی گەز، هناس‌کیشان کەفتەو لۆتم. هەرچێ قۆتاداۆم وەل ئەسید مەیدەما لە ژێرا هڵاوردمەو. گلە گلەی لەو ڕەفیقەیلە توانسن ساندویچەگانێیان بخوەن و هەر یە بۆە مدوو یەگ دو دەبەی ک واورێز ئڕا ئاودەس ناۆمنە سۆک پشتێن کامیۆنەگە زۆتر پڕ بوون.

سێ چوار ساتێگ لە خواردن گوزەریاۆد ک دەبەگان نیقەڵتووز لە مێز بۆن و دی چشت تر نەبۆ ک ئڕا ئاودەس لێ ئیسفادە بکەیمن. مێزیش تاو داۆدە دوان سێیان لەی ڕەفیقەیلە و خەجڵ ماۆن ک چە بکەن. مەحموود ک دیار بۆ لە یە فرەتر تاوشت نیەتیەرێ، پەڕ کەوڵەگان لە ئاخر کامیۆنەگەوە داوەو و یەکێگ لە دەبەگان لە بانا داکردە ناولوویێانا. لە شوون ئەۆا، ئەودۆامان گەی وە گەی دوبارە هەر وەی فەنە چیمنەو سەر ئاودەس.

لە ئێ سێ بووە ک هامێتەی یەک بۆد، ناچار بۆمن یەک دەسێگمان وە لۆتمانەو بوود و هەناس‌کیشان وە گشتی بخەیمنەو دەم.

سەر چوارمین ڕوووژ بۆ ک گوڕیێ لە کامیۆن وسا و ڕەسیمنەو ک ڕەسیمنەسە ئیتالیا. ماشین یەواش کەفتە ڕێیا و دیار بۆ ک لەپسای لە کەشتی چیادەو دەر. هلایە لە شوون ساتێگا چمانێ نایدەی کوچگ قەلماسگ و ئێقەرە خێرا چێ هەر نەوساوە. بێهەچان لە گاز دان بۆ و ئیمەیش چەوەڕێ بۆمن ک گەها بووسێدەو و هەناسێگەو بخوەیمن. چەن جارێ تەقە لە سەقفەگەی کردیمن، ئەمانێ خەوەرێگ لە ترمزگرتن نەبۆ.

دوای سێ چوار سات لە پەڕ شارێگ وە یەیهەو ترۆسکەی ڕووژناییێگ تاویا ناو تاق کامیۆنا و ڕانندەگە ئشارە دا ک پا باریمنەو. دو سێ کەلیمە ئنگلیسی نا دەم یەکەو ک لە قسەگانێ ڕەسیمنەو ئێ شارە ناوێ پۆتنزاس. هەر کامان وەرەو دەر تاق کامیۆنەگە وە بان کەوڵەگانا خز خوەمان دایمن و لە لێ پەڕیمنەو.

سات دوانزەی شەو بۆ. لە پەڕ شارێگ ک نە زوانێیان زانسیمن و نەیش کەسێگ لەورە ناسیمن، وەیلان وە کەمار جادەیگا وە ناو یەکا ژاوهلاوردیمن. بڕێگمان دەس کردۆمنە بن هەنگڵەو و بڕێگ ترمانیش ک گیرفانەیل قۆل و گەرمێگ داشتن تا بەلەنیسک دەسەیلێیان ورگانۆنە تێیان و وە سەر یەیشەو هەم هووەلەرەمان بۆ. سی چل گامێگ لە پەڕ ڕێیەگە دۆرەو کەفتیمن و لە مشەوەشەی دایرسانن ئاگرێگ بۆمن. لە دریژایی ئێ سەفەرە، دڵنگەگانمان لە بوو کەوڵەگان و مێز و ئسفراق

ڕەژیاوەدەو. چەن شەو بۆ ک نەخەفتۆمن، ئەمانێ لە کەمار ڕێیەگە نە جی هڵاژیانێگ بۆ و نەیش ئمکاناتێ داشتیمن ک خوەمان پێ داپووشنیمن. چیلگ و دارەیل هشکێ ک کەفتۆن، هەڵچانیم و ئاگرێ دایرسانیمن. ئێ هەمگەی ئایەمە لە دەور یەی ئاگر جیۆانەو نەوی و ئاگر تر لە نزیکێ کردیمنەو. بۆمنە دو بڕەو، خوەمان گرتیمنە مل ئاگرەگانا، بن بسات بارکووڵەگانمان گەردیمن، دو سێ تیکە نان هشک پەیا کردیمن. یەک چەپاڵێ لێ نایمنەو دەم و کەمێگ هاز هاتەو پیۆان. بڕێگە لیۆان وە لوو ئاگرەگانا سەر بردنە یەکا و دەس لە ناو قولان خەفتن. ئەسرین لە شوون سات و نیمێگ هەڵسا و شوونەگەی خوەی دا من. دەمەو ئاگرەگە هڵاژیام، گوڕ ئاگرەگە عەرەق خسەو دەم چەوم و سزانەم و لە پشتیشەو لەرزیام! ئیلاو ئەولای خوەم کردم ئمجا پشتم داخ کرد و دەمچەو و ئی‌لام تاوشت ئەو سووز سەردە نەهاورد! وە سەر ئێ سارد و سۆەرییشەو توانسم سەرخەوێگ بشکنم.

هەر یەگ هەڵسام دیم ک یەکێگ لە هاوسەفەرییەگان وە ناو داوود خەوێیەو نیەوەید و وەل یەکا سەر باس هەڵتەکانیمن. ئێ کابرا ئەسڵیەت کرماشانی بۆ و لە وەخت شەڕ ئێران و عراق، وەل کەسوکارێیا دەرکەفتەی تەیران بوون. لە لێ پرسیم: «چۆن هاتیدە ئڕا ئرووپا؟». وەت: «ئێ زمسانە نە، زمسان پارەکە وەل ڕەفیقەیلا جەمەو بۆمن و پاسوور بازی کردیمن. لە هەین بازی بۆە باس قیرەت و شەرەف و وەتیایمن ک

هەرکەسێ دانەی بایەس خوەی سەختترین کار پێشنهاد بەی. لەو بازییە م دانام. ڕاسەگەی بتوای قوروور ئجازە وە پیم نەیا ک چشت کەمێگ بۆشم و مەرجداو کردم ک شەوەکی ڕووژەو بوود تونم بچم ئڕا ئرووپا! هاوڕەفیقەیلمیش ئەوەڵ قەشمەری کردیان و ئێجار وەتنە پیم ک ئەگەر نەچی پیا نیید! منیش ئیجوورە کەفتمە ناو کوردەناموسی و بان گرتمە وەر». کەمێگ تماشای ناو چەوێ کردم و پێ وەتم: «چە بۆشم! ئمجا ئێ یەی ساڵە ک دایدەسەو دەر، لەکوو بۆدە؟»

«ئێ یەی ساڵە لە ناو ڕێ ترکیە وە یوونان بیمە. چەن جارێگ لە یوونان و بلغارستانەو دیپۆرتمەو کردنە ترکیە و منیش وەگەرد خوەم قەسەم خواردۆم ک هەتا ئەگەر هەفت ساڵیش وە ناو ڕێ بووم، بایە بچمە ئرووپا»

ئەو شەوە وەی شێوە تا شەوەکی لە دەور ئاگرەگە هەڵکردیمن. بڕێگ خەفت و بڕێگ قسە و باس کرد. هەر یەگ خوەر هەڵات، وەل یەکا ڕاوێژ کردیمن چۆن بچیمن ئڕا ڕووم. ئەسرین وەت: «هەر وەی سەر و سەکوتمانەو کەس نیەوێرێ لە دە متریمانیشەو ڕەد بوود، ئاخر چۆن سوار قەتار و ماشین بۆمن!»

زانیار وە دەم پیک دانەو، باڵ چەوێگ دا ئەسرینا و وەت: «دەی چی بکەین، ئێسە حەمام لە کوێ دەست ئەکەوێ؟»

ئەو کوڕ سنەییەگە ک لەی ناو ڕێیە وەلمانا ئاشناوە بۊد، وەت: «برا گیان منیش لەتەک قسەگەل ئەسرینام، ئێسە لووتی ئیمە بەم بوونە گەنەو عادەتی کرگە. هەر بەم سەر و فورمەو بڕینە ناو شار، خەڵک شارەکە چۆڵ ئەکەن!»

هاوژینەگەی کەمێگ مقێ بردەو و وەت: «دوێنیشەو من چووم بۆ سەر ئاودەس، دەنگ خوڕەی ئاوێک لەم نزیکانە هات، ئەتانین ئاگرەکە گڕ بکەینەو، یەک نەفەری و دوو نەفەری بچینە ناو ئاوەکە هەم خۆمان و هەمیش لیباسەکانمان بشۆین و بێنەو بە ئاگرەکە خوەمان گەرم کەینەو»

منیش وەتم: «ئەرێ یە فکر خاسێگە»

داوود وەت: «ئاخر وە ئێ سەرمای سقان سزنە بچیمنە ناو ئاوەگە وە ساق دەرنیەتیەیمن!»

یەکێگ تر لە ڕەفیقەیل ک لەی ناو ڕێیە فرە کەم قسە بۊ، لە عەفرین هاتۊد. ئیمەیش هەر وە هەڤال عەفرین چڕیمنەی. هەر یەگ ڕەسیمنە ئیتالییا پەیوەندیێ وەلمانا ڕحەتترەو بۊ و یەیهەو وەت: «هەڤالنۆ چارەیەک دن تونەیە، گەرەکە کو ئەم پاقژ بن و سوارێ قەتارێ بن، ئەزێ دچم و جارا یەکم ئاڤێ دجەربینم. گەلۆ کەسەک هەیە کو ب من ڕە وەرە؟»

«من تیەم»

من و عەفرین خوەمان ڕەسانیمنە پەڕ چەمەگەیا. لە برێگ جیەو ک ئاوەگە مەن بۊ، تووژاڵەی یەخ ناۊد. لە شەش هەفت گام ئەو خوارترمان

گوڵەم قۆلترێگ بۆ. لیٚ نزیکەو بۆمن و عەفرین دەسێگ ژەنییە پێیا و زۆ دەسیٚ کیشایەو. هەر دوانمان تماشایگ یەکترەکی کردیمن و وە دڵنگەو قۆتەی خوەمان دایمنە ناوێیا. هەر یەگ سەر دەر هاوردم وەتمە عەفرین: «چمانیٚ لەشم سزێد!» ئەوێش دەمیٚ خاس قسە نەگرت و وە دەم لەرزەو وەت: «ئەز ژی وسامە» دۆای گرێگ کەمێگ ک هڵم گیانمان خەفت، دڵنگەگان لە وەر کەنیمن. وە هەڵەپەڵەیگەو سەر و مل و لەشمان سایمن. فرەترە لە سیٚ چوار دەقە لە ناو ئاوەگە دەوام ناوردیمن. لە قۆلایی ئاوەگە هاتیمنەو دەر و لە پەڕ ئاوەگە، دڵنگەگانمانیش ئاو کیشایمن. مۆچڕگە بردۆدەمان و دگانمان بان دگان نەگرت. هەلای لای ئاگرەگە کردیمن و خوەمان گرتیمنە ملێیا.

داوود و زانیار چەن لەتە دار تر خسنەو بان ئاگرەگانا و گوڕدارێیانەو کردن. تا نیمەروو لەیوا گەی وە گەی، سناو کردیمن و سیپاڵەگانیش وە گوڕاڵە و دۆکەڵ ئاگرەگە وشکەو کردیمن. هەرچەنیٚ گشتمان سەر و مل و دڵنگیش شوورتۆمن، ئەمانیٚ بوو کەوڵ وە تمامی نەچۆد و بوو دۆکەڵ ئاگرەگەیش نیشتۆدەو بانیٚ.

وەتم: «خەڵکەگە چە بکەیمن؟ هەر لەیەمانە ماۆد دۆدیرەژەی خوەمانیش بکەیمن! چۆن بچیمن و قەتار بگریمن؟!»

هاوڕیٚ عەفرینی وەت: «ڤیٚ دۆمانیٚ گەلەک باشە، ئەگەر ئەم بیهنا ئاگر بدەن، خەلک وسا دفکرن کو ئەم چیاڤانن و د چیاییٚ دە ڤەدگەرن»

نیمەرەودوا بۆمنە دو برەو ک بچیمن ئڕا ناو شار پۆتنزا. من و ئەسرین و هاوڕێ عەفرینی و داوود بۆمنە گرووپێگ و ئەو پەنج کەسەگەی تریش بۆنە گرووپێگ تر. لە سەر شوون یەک کەفتیمنە ڕێیا. دەمڵدەم لە شوون نیم ساتا ویستگەی قەتار پەیا کردیمن. بلیت ڕووم ئڕا سات ٨ شەو بڕیمن. ئەو دوو سێ ساتە ک وەخت داشتیمن خڕێگ خواردیمنە ئەو دەوور وەرا و ساندویچێگ پەیا کردیمن، شامێگ خواردیمن و سەر سات سوار بۆمن. سات ١١:٤٥ شەو ڕەسیمنە ناو شار ڕووم. خەڵک ڕووم گشت لە ماڵ داوەنەو دەر و لە ناو خیاوانا خڕ خواردیان. شار لە وەیشت ئاگر و نوور بۆدە ڕووژ نیمەروو. هاوڕێ عەفرینی وە خەنێیەو وەت: «هەڤالنۆ سالا نوو ل وە پیرۆز بە». تازە ڕەسیمنەو شەو سلویسترە و ئڕا چەن دەقەی تر پا نەیمنە ناو ساڵ ١٩٩٩ز.

ئەو شەوە کەمێگ ڕەنگ هاتەو ڕۆمان. سات هەڵایە یەک شەو بۆ، مەردمەگە کەم کەم چێنەو ئڕا ماڵ خوەیان و ئیمەیش بێ‌ماوا و بێ‌جی‌وبان لە ناو ڕووما وەیلان و سەرگەردان خیاوان گەز کردیمن. بۆمنە سێ چوار برەو و لە دوور نزیک یەک لە پەڕ خیاوان و دەر بانک و پەسۆ دکانەیل لە دوتوو کارتوون و کوانەیل کەمار خیاوان خەفتیمن. ئەو شەوە لەیوا بردیمنەو سەر. شەوەکی ئێ ڕووژێ ئیدی هەر لەوره لە یەک جیاوە بۆمن و هەر کەس چێ ئڕا شارێگ یا لە شوون قاچاخبەرێگ گەردیا ک بوەیدانە وڵات تر. منیش تلفۆنی توانسم

وەگەرد یەکێگ لە ئەندامەیل ئەنستیتو کوردی ئستانبۆل، قسە بکەم. باوجی خود ئەو هەڤاڵە پێشتر وەتودە پیم هەنای ڕەسیمنە ئیتالییا، ئاگادارییەو بکەیمن تا هەڤاڵێگ پیمان بناسنێ و گەها بتوانێ کوومەکمان بکەی.

من و ئەسرین لە ڕوومەو سوار قەتار بۆمن و خوەمان تەقانیمنە میلانۆوا. لەی ماوەیشە ئەو هەڤاڵە لە ئەنستیتو وەگەرد ڕەفیقەگەی لە میلانۆوا قسە کردۆ و شمارەیشێ داۆدە پیم. هەنای ڕەسیمنە سەنتراڵ قەتار میلانۆ، کابرا چەوەڕێمان بۆ و بردەمان ئڕا ماڵ خوەی. لە دۆای چەن مانگ تەنگەزڵی و سەختی، وە خەیاڵ ڕحەت هەم حمام کردیمن و هەمیش لە ناو تەختخەو گەرم و نەرمێگ خەفتیمن.

هەفتەیگ لە میلانۆ مایمنەو تا یەک خاون ماڵەگە ڕێگەی ئەمنێگ ئڕامان دیەو و وە ماشین شەخسی یەکێگ لە ڕەفیقەگانییەو کلمان کردە ئاڵمان. لەورەیشە گورجانە خوەمان دایمنەو دەس. درس ناوڕاس مانگ نووهم ژانۆیە بۆ ک دانەمانە کەمپێگ لە مونیخ.

VII

زایەڵەی سنوورەیل مودڕن

I

من داڵگم، داڵگێ ک زوورم عمرێ وە چەوەنووڕی بردەو سەر و ئیسەیشە چەوەڕێ تەرم سەرچەوکێیە ک تەنیا وجاخم بۆ. پڕم لە ژان و تەنانەت زوانێگیش ئڕا وازگووکردن ئێ مەرگ لە ناکاوە نەیرم. مەرگ ڕووڵەی ک زوانم لەنگ کردێیە. ئەزرەتەیلم گشت مردن. تەنیا ئەزرەتێ ک دێرم، چەن گووڕ لە شان یەکە تا لە بانێیان تێر پڕ گری بکەم.

هیچکە چەنە من چارەی چەفت نەبۆ. لەپسای ڕووژ هەڵات و منیش هێمانێ لە ناو خوەڵەگە نیشتۆم و دەقەیگ چەو لە ئەو دیم سنوورەگە نەهەڵگرتم. تماشای وە سێ چوار دار بەرەفتاوا کردم ک لە وەر دەم ئاسایش پێشمەرگە لە چوار پەنج متریمەو بۆن، دۆزایدۆزن کەفتۆنە یەی هناز وەل نووڕینما. کەفتەو هۆرم ک دۆەکە دەمێیانەو جی تر بۆ و ئمڕوو وەل نووڕین منا دەم کردنەسەو تەرمەگەی ئازاد! لە ناو ئێ شەو و ڕووژە یە یەکم جار بۆ ک ئێ بەرەفتاوەیلە نووڕینم دزین. لە بەین سەرک بەرەفتاوەگان تا تەرمەگەی ئازاد، ڕووژنای لیسک خوەر شەوەکی ڕاس دا لە ناو چەوم. وە سەر یەوە ک هەم تەرم و هەم بەرەفتاو و هەمیش لیسک خوەرەگە کەفتۆنە یەی هناز، چەو نەپرتانم و هەر سێیان وەل یەکا هەڵۆڕیم.

من زوورم لە یە ترسم ک هیچ وەخت قەور ئازادیش وە چەو نەۆنم! وەل یەیاگ خوەرەگە سۆەرەو بۆ دوبارە پاودانگێ نام «ئمجا خەڕگ کورە

بگرمە سەرم ڕووڵە! ئەگەر هوونەیلم وەل جەسەی بیٚنازدا خاک نەکەم، چۆن تاقەت بارم؟ هەر لە ئەوەڵا هیچ وەخت سڵاوئنگاریٚگ وە دەسم نەۆ. ئەوە لە برا، هاوردەم و لە شار تر هیشتەمە جی. ئەوە لە لەیلا و پشتیوان ک هیٚمانیٚ چەوەنووڕیٚیانم. یە لە ت ک هایدە سەد مترییم و دەسمە بان تەرمەگەد نیەڕەسیٚ... » ئەسرین هات ئڕا لام. عەرەق دەمچەو و ئەسرم ک ئامیٚتەی یەک بۆن وە پەڕ دەسماڵیٚگ سڕییەو. لەی هەینە دیم بەرزوو لە ژۆەر سەر تەرمەگەوە هەڵسا ئەو پا و منیش لە شوونەگەی خوەم وسامە گاوە و چڕیمەو پیٚ: «واها بەرزوو! بزان تەرمەگەی بەیدە ژیٚر ساڕووکیٚ» یە وەتم و دەنگ ماشینیٚ لە پشت سەرمان ژنەفتم ک هاووەویەیل و شۆرا و کەسوکارەیل لە تیٚ پا هاوردنەو. لیان نزیکەو بۆن و دەس کردنە شین کردن. دو سیٚ دەقەیگ وە مل یەکا وانگ هڵاوردیمن ک ئەسرین دەسیٚیان گرت و نایانەو زەوی.

تماشایگ قەومەیل کردم و وەتم: «خوەزیەو بزانستیام و نوای چیٚینیٚ وە ئیٚران بگرتیاتام» لە یە فرەتر زوانم ئەوگوو نەهات و لەنوو دەم کردمەو ئەو دیم.

II

٢٣ ئاگووست ٢٠٠٢ من و ئەسرین دیپۆرتەو کریایمنە باشوور و چیمنە ماڵ میمگم شیرین. ئەڵبەت لە ماڵە بۆچگڵەی ئەوسا نەبۆن و لە نزیک پرد بەختیاری ماڵێگ سەنۆن. میمگم و ئازاد و ژن و مناڵەگەی وەل یەکا لە ماڵ دوقاتێگ ژیان.

لە شوون دوو سێ هەفتە کەفتمە شوون پەیا کردن ماڵێگ. هەم میمگم و هەمیش ئازاد فرە پاملمان بۆن ک جارێ لە لای ئەوان بووسیمن. ئەمانێ ماڵەگە جوورێ نەبۆ ک جی گشتمانەو بکەی تا یەگ ماڵە بۆچگەڵەی هەر لەو نزیک ماڵ ئەوانە کرا کردیمن.

مانگێ گوزەریا ک وەل ئەسرینا ئڕا یەکم جار چیمنە قەندیل وە سەردان هەڤاڵەیل. ئێوارانێگ سەرم تەتیا وە عەلی ئیلامییا ک وە هەڤاڵ زاگرۆس چڕینەی. ئەو چەن ڕووژە هڵایە فرەتر لە لای هەڤاڵ زاگرۆس بۆمن و لە دۆای دوو سێ ڕووژا وەت: «بایەس بچم. چ م بوم و چ نەوم فەرخ نیەکەی لەیرە ڕاحەت بوون»

وەتم: «خەیرە؟ توای بچی ئڕا کوو؟»

«قەرارە سوو وەرد تیمێگ بچم ئەڕا کرماشان و ئیلام!»

وە یەیهەو هاتە فکرم ک نامەیگ ئڕا ماڵ بنۆسم، چون ماڵمان تلفۆن نەیاشت و هیچ ڕێ پەیوەندی تر نەبۆ. وەتم: «چ خاس! زامەتێگ دێرم، تۆەنی نامەیگ وەلا ئڕام بوەی؟»

لەیوا بۆ ک وە هەڵەپەڵە ئیٚ نامە نۆسام.

بنەماڵەی ئەزیزم،

ئومێدوارم ک حاڵدان خاس بوود.

وە هەوەجە زانسم ک ئڕادان شیەو بکەم ک ئڕا چە ئیسە هایمنە باشوور کوردستان!

ساڵ ١٩٩٩ وە سەختی خوەمان تەقانیمنە ئاڵمانا. لە شوون ئەوەدەی دان خوەمان، دانەمانە کەمپێگ ک سەدان پەنابەر لە وڵاتەیل جیاجیا لە تیٚ بۆ. هڵایە چل ڕووژ لە ویەریانمان لەو کەمپە گوزەریاوەد ک ڕۆداویگ قومیا، ئەوەیشە یە بۆ وەل یەیا گ ڕادیۆوەگە واز کردم، مەونجەگەی چێنە بان ڕادیۆ کوردیێگا ک یەکمین خەوەری لەیوا دەسپیٚ کرد "دوەکە پانزەی فقریە، ڕێبەر گەل کورد عەبدولا ئۆجالان لە وڵات یوونان دەسگیر و ڕەوانەی ترکیە کریا" وەگەرد ژنەفتن ئیٚ خەوەرە، هەرئەو ڕووژە و ڕووژ دواتری زوورم کوردەیلی ک لە ناو کەمپەگە بۆن، دانەو دەر و لە خوەپیشاندانەیل دژ وە ئیٚ دەسوەیەکیە بەشداری کردن ک ئیمەیش لە ناوێیان بۆمن. لەو ڕووژەیلە، زوورم کوردەیل نیشتەجێ ئرووپا لە هەر شاریگ وە نیشانەی نارەزایەتی هاتنە خیاوانەگان و ئیٚ دەسوەیەکیٚ کردن ناوەدەوڵەتیە شەرمەزار کردیان. پۆلیس لە مەردم عەکس و فیلم گرت و لە فرەیگ لە شارەگان بوە شەڕ و دەرگیری.

لە شوێن شەش مانگ کە لە موساحبەگەمان گوزەریا، نامەیگ ئێرامان هات کە جواو ڕەد داوێنە پێمان. وەکیل گرتیمن و لەینوو کەفتیمنە شوونی. هەفت هەیشت مانگ تر زەمان برد تا دادگەی دوێیم ڕەسی و ئێجاریشە لەنوو جواومان کردن. مدوو جواوکردنەگەی ئەسرین دیار بوو و پێ وەتن کە ت کورد عراقید و شمال عراقیش مەنتەقەی ئەمن حساو بوود. چون دوای یەگ شەڕ براکوژیوە پەرتفە ڕەسی، هەر دو لایەنگە لە ئرووپا سوخەنرانی کردیان و باسیان لە ئاشتی و برایەتی کردیان و لە دەسکەفتێیا هزاران پەنابەر بەسەزوان کە لە تاو شەڕ براکوژیوە بەدبەختی خوەیان تەقانوونە ئرووپایا، جواو کریان.

لە شوێن ساڵ و نیمێگ پارێزەر تر گرتیمن کە پەیگیر دووسیەگەمان بوو و تووەنی سەرتاڵەیلێ وە دەسباری و ڕووژیوەتە پێمان کە عەکسی هەر دوانمان دێرن کە لە خوەپێشاندانەگان درژ وە دەسگیری ڕێژدار ئۆجەلان هاتینەسە خیاوان و ئەوە کردنەسە بەڵگەی کە ئێمە ئەندام (پ ک ک)ەیمن! لە حاڵێگا ئێمە ئەندام هیچ حزب سیاسیێگ نەوێمن و لەوای هزاران کورد تر دەفا لە کرامەت و حەیسیەت ملەتێگ کردیایمن کە بندەسە و لەوای هەر ئنسان ئازادیخواز تر ئێ کردەوە و ڕواکاننە شەرمەزار کردیمن

دوای دو ساڵ و نیم لە ئاڵمان، مەڵوەن ئەندیشە و دموکراسی، تەکلیفمان دیاریێەو نەوی، لە ناوەی بەهەیشت و دووزەخ گیر کردوێمن کە نە ئقامەت دانە پێمان و نەیشی حەق کار، وەلێ توانسیمن کلاسی ئاڵمانی بچیمن و زوان هووکارە بوێمن. هەرجاری کە ئێتراز دایمە بانی،

سەرلەنوو جواومان کردن. لەیوا دیار بۆ ک توان دیپۆرتمانەو بکەن ئڕا ئێران و ئڕێ خەتەرە لە سەرمان بۆ تا ڕووژێگ خوەمان بڕیار دایمن دی لەی بەرزەخە خوەمان ڕزگار بکەیمن. وەرجە یەگ دیپۆرتمانەو بکەن ئڕا ئێران، بیلا کلمانەو بکەن ئڕا باشوور.

ڕێز و حرمەت

نادر

III

وەگەرد یەیاگ هەریم کوردستان دی هێز عراقییێگ لە تێ نەماق، هێز و کارایی من چۊ جاران نەبۊ. هەر وەی خاترە هاتووچوو ئڕا کوردەیل هەر دو دیم تا ڕادەیگ ڕحەت ترەو بۊد.

هڵایە بیس کەس لە مەریوانا هاتن و تواسن دەرباس پێنجوین بن. ئێ ئایەمەیلە بڕێگ لێیان کولٚبەر بۊن و ئەو بڕەگەیش کەسانێگ بۊن ک تواسن سەردان کەس و کارێیان لە کوردستان عراق بکەن. لە ناوێیان پیرەمەردێگ بۊ ک تا ئیسە لەیرە نەۊمەی! باوجی نە یەگ نەناسمەی، من ئڕا یە سەقامگیرەو بۊمە ک ئایەمەیل بناسم و لە هۊرەو نەوەمان. پەنجیا ساڵ پێش، زەمانێ ک نەوجوانێگ بۊ، هڵایە لە سێسەد کلیوومتر خوارترمەو، یانێ لە ناوەی قەسر و خانەقین، ئڕا یەکمین جار پا نا سەرمەو! ئەمانێ زیاتر لە بیس و پەنج ساڵە ک تەنانەت لە لیمیش نزیکەو نەبۊە.

سەربازەیلێ ک پارێزەر من بۊن، گرتنانە ڕز گولە و یەکێگ لێیان کوشیا. وەل تەقەیا، بڕێگێیان خوەیان خسنە ناو گڵاڵێگا ک وە پێیا هاتۊن و پاشەکشە کردن، بڕێگ تر لێیان ئەو ترسە ک چۊدە گیانێیان پەخش و بڵاوەو بۊن و هەر کامێیان وە لایگا هەیواین. لە دو سێ متری شان چەپ گڵاڵەگە ڕمەی هەڵسا و قول یەکێگ لێیان چێیە ئاسمان.

سەرکوولٚبەرەگە قاڵ کردە لێیان: «مەگەر من نەموت مەیدان مینەکانی ئێرە هێشتا پاکسازی نەکراون و تەنیا بەم باریکە ڕێگەوە ئەبیٚ بڕۆین!» هەر کەس لە شوونەگەی خوەی وشکێیەو برد. بەرزوو ک لە هەفت هەیشت متر ئیلاتر لە ناو گڵاڵەگە بۆ، هەڵسا ئەو پا و لە کانەی کەندڕەگەیا چێیەو بان، نەمیەو لەش زامدارەگە و نەمانەی. ترس ئازای ئەنام ئەودۆایان داگرتۆد ک لە کەندڕەگە دۆرەو کەفتۆن. دەس و پایان لەرزی و لە شوونەگەی خوەیان ڕکیان. چارەیگ تر نەیاشتن و بایەس ئیٚ هەیمەیە تا ناو گڵاڵەگە بهاتانەو. دو سیٚ گلە لێیان وە لەرزەلەرز چمانیٚ وە بان خایا ڕیٚ کردن. پەنجان ترێیان وە تک پەنجەوە و چەنانێیانیش وە گامپەڕ لە سەر شوون یەک خوەیان تەقاننە گڵاڵەگەیا.

IV

ئەسرین سوار کردم و چێمە شوون ئازاد و میمگمیش. ئەوانیش وەلا هاوردم و لە سلێمانییەو داجمیایمن ئڕا پێنجوێن.

ئەو شەوە تا شەوەکی لە سەر گوزەرێ ک کوولبەرەگان تیەنەو ژێر وسایمن و هیچ خەوەرێگ نەبۊ. تا سات نوو شەوەکی سەبر کردیمن و هاتیمنەو ئڕا سەر مەرزەگەی پێنجوێن. لە ئاسایشیش پرسیمن و ئەوانیش وەتن ک هیچ ئێرانیێگ ئمڕوو ئڕا کەفاڵەت نەهاتییەسە ئێرە. تا یەک دو سات دۋای نیمەڕوویش چەوەڕێ وسایمن، خەوەرێگ نەبۊ. چیمن ئڕا ناو پێنجوێن چشتێ خواردیمن و لەنوو هاتیمنەو ئڕا سەر مەرزەگە.

سات تەک خسۊد لە چوار دەم شەوەکی ک بڕێگ کولبەر هاتن وەی دیما. خاس لێیان هۆردەو بۊم دیم پیرەمەرد باڵابەرزێ ها لە ناوێیان کەمێگ تیپێ وەل ئەو دۋایانا فەرخ کەی. شواڵ کوردی سیەیگ ها لە پای و کوترێگ کردیەسەو بانێ. نزیکەو بۊن دیم ک خود باوگمە! هاتە دە پانزە قەدەمیم دیم ک چەنێ پیر و شکستەوە بۊ! دۋای هەفت هەیشت ساڵ باوش کوتایمن لە مل یەک.

ئەو ڕێ قاچاخییە تا ئاسایشێ ک لە سەر مەرز قانوونی پێنجوێن بۊ، هڵایە هەفت هەیشت دەقە فرەتر نەبۊ. لەی ناو ڕێیە باوگم ئڕام وەت:

«دۆەشەو پاسگای ئێران تەقە لیمان کرد، یەکێگ لە کوولْبەرەگان کوشیا و بەندەی خودای تریش چێیە مل مینا. دی نەتۆەنسیمن بایمن»

وەتم: «ئمشەو چۆن بۆ؟ ڕاحەت ڕەد بۆن؟»

«ئێوارەگەی وەرجە یەگ بتوایم بایمن، سەرکوولْبەرەگە چۆدە لای ڕەئیس پاسگاگە و دەمێ دۆد. بێ‌تەقە هاتیمنەو ژێر. وەلێ خوو ڕوولْە تا هاتیمن وەی دیما خودا وە هزار و یەی ناو چڕیم»

ڕەسیمنە لای ئاسایشەگەی پێنجوین و یەکێگ لە پێشمەرگەگان ک ئاشنای ئازاد بۆ، بردەمانە وتاقێگ و چەن گلە پەتوو ئڕامان هاورد.

هێمانێ ڕووژ نەهلاتبۆد و بایەس تا سات هەیشت شەوەکی سەبر بکردیایمن ک بەش ئداری ئاسایش باشوور بکردادەو؛ ئڕا یەگ ئازاد بوودە کەفیل باوگم و بەرگەی هاتنە ناو خاک هەریم ئڕای بگرێ.

نزیکەی سێ سات و نیم تا ئەوکردن ئدارە وەخت ماوْد. ناو چەوەیل باوگم بۆدە گولْەمێگ خوْن. وەتم: «باوگە! کەمێگ سەرەو بنە تا وەختێ کارمان کەفێدەو ڕێ»

«ڕوولْە! خەومەو نیەوەی» یە وەت و گتێگەو کرد. تماشایگ شیرین کرد و وەت: «دۆای چل و یەی ساڵ توام چشتێ بۆشم».

هەر یەگ وەت چڵ و یەی ساڵ، هەر دوانێیان ئەسر زایە چەوێیان و دیار بۆ فرە چشت لەو ماوە ئڕایان زینێیەو بۆ. شیرین سای سەرێ ئەوخوار بۆ و هیچێ نەوەت.

باوگم وەت: «شیرین، خوەم نیەوەخشم. منیش جایڵ بوم و نەزان. هەرچەن ئەوسا باو بۆ و فرە کەس وە زوور دریا شۆ، وەلێ خوو من ئێ ناحەقیە لە حەق ت کردم. ساڵان فرەیگە ک بۆەسە لکێگ و بان دڵم گرتێیە!» هەرچێ باوگم باس کرد، میمگم چشتێ نەوەت و فرەتر گری کرد. ئڕا یەگ حاڵ و هەواگە بگوەڕیەی، وەتم: «وەڕاسی ماڵ چوونن؟» باوگم وت: «وەختێ نامەگە ڕەسییە دەسمان، ئیمە خوو سەواد بڕیاگ نەیریمن ک بخوەنیمنەی. تازە نامەگەیش وە کوردی بۆ، هەر کەس نەتوەنس هلاڵێدەی تا یەگ ئێوارانێ قوباد کوڕ خەزاڵ هات و ئڕامان خوەنیەی» باوگم یە وەت و دەسێگ کردە گیرفان لاڕانی شواڵەگەیا، کاستێگ دەرهاورد و لە لیم دڕێیا کرد: «داڵگد ئێ نەوارە ئڕاد پڕ کردێیە» پام ئەو بان زەوی نەهات و چەن ساڵێگ بۆ دەنگ داڵگم نەژنەفتبوم. وە گورجانەیگ لە شوونەگەی خوەم هەڵسامەو پا و تماشایگ ناو وتاقەگە کردم، وەلێ زەفتێ نەبۆ ک کاستەگە بنەیمنە بانێ. چێمە لای پێشمەرگەگان. یەکێگ لێیان چێیە وتاق تر و زەفت گەورای هەیشت قەوەی دو کاستەگەی ئڕام هاورد. زەفت نامەو زەوی و نوارەگە خسمە بانێ. میمگم و ئازاد و ئەسرینیش تەک دانەو نوا.

ڕووڵە، کورە شرینەگەم، دەردد بکەفیٚ لە بان سەر داڵگد. من خوو لە باس سەوادەو خودا کوورم کردێیە تا ئڕاد بنۆسم. وەختیٚ نامەگەد ڕەسیە دەسمان و زانسم کلدانەو کردنە ئڕا سلێمانیە، چمانیٚ لە کەور هزار گەزی هەوام دان. کەی بۆاتاد ماچ ئیٚ چەو و ئەو چەو تن و ئەسرین بکردیاتام!

ئیٚ هەمگەی ساڵە ئاوارەی خوەدان کردین تا ئرووپا چین و من نیەزانم لەی ناو ڕێیە چ سەختیەیلێگ کیشاینە، ئەمانیٚ پێشەنان وەتنە:

(وە ڕووژ سایقە وە شەو ئەور پڕ/ خودایش توایدن کوردان بکەی قڕ[١])

خاس زانم ئایەم وەختیٚ لە وڵات خوەی بیٚقورب و دەروەدەر بوود، وەختێگ گوڵەی خاک وە ناو وڵات خوەد نەیاشتود، لەیوا پید تێد. هیچ وەختیٚ لە هۆرمەو نیەچوود ک هەر ئیٚ جاش و مزۆرەیل جهووری ئسڵامی چوە وە سەر تن و ئەسرین هاوردن و چوە ئەو شووندان نەخسن! هیچ وەخت ئڕادان نەوەتیمن.

کەی بۆاتاد تەخت و بەخت ئیٚ ڕژیمە بشێویاد و ئیوەیش باتاینەو ئڕا زێد و وار خوەدان. وەلیٚ ڕووڵە پایەی زڵم پایار نییە...

---

١. فۆلکلۆر.

٧

وەل یەیاگ نوارەگە تمام بۆ، نەتوانسم بەجەر خوەم بکەم و دامەی لە ژێر گیری و وەتم: «ئای قەیەمخەیر بەدبەختتر لە م!» بەرزوو سەرم ناو سینگ و وەت: «شیرین...!» وەل یەیا گ ناوم هاورد تکەی ئرمێسەگەی چکیا من دەمچەوما و منیش بێمێیارا دەس نامەو گری. من و بەرزوو گرێگ وە مل یەکا گری کردیمن. وە پەڕ لەچگەگەم چەوم سڕیمەو و وەتم: «یەسە دۆای چەن ساڵ قەیەمخەیر پووێ لێ خسەو دەر. منیش هێمانێ ئێ باسە لە لادان نەکردیمە. لە شوون یەگ گرتۆنەدان، ڕووژێگ بردنەمە ئتلاعات کرماشان تا دۆەتەم بۆنم. وەرجە یەگ قرار دیدار بنەن، فشار هاوردنە پیم ک قاقەزێگ ئمزا بکەیم و بۆشیم ک ئەسرین و نادر زاوەمان وەل کۆمەڵەیا کار کەن! منیش پێیان وەتم ک هەر نیەتوام دۆەتەم بۆنم. ئاخر لەو مدەتە ک لە ئێران بۆم، کەسەیلێ ک تەجربە داشتن، پیم وەتن ک ئتلاعات ئێران کافییە ک چشتێ لە ژێر زواند بکیشێدەو تا ئێعدامد نەکەی واز نیەتیەرێ»

ئەسرین دەسێ کیشا مل دەسما و وەت: «ئافەرم هەی! خاس کردیدە ک ئمزا نەکردیدە، ئمجا چۆن هیشتن بایدەو؟»

«وەرجە یەک بیلن بامەو دەیشت، یاروو وەتە پیم تا هەفتەی تر فکرە پێ بکە، ئەگەر تواسی دۆەتەد و زاوەگەد بۆنی خوو ئێرە بڵەیید. وەختێ

هاتمەو لەوای مامر سەر بڕیای پیم هاتود. تا یەگ خاڵوو و خاڵووژند ڕازیم کردن بامەو ئڕا هەریم»

بەرزوو دەمێگ کردەو ئەسرین و نادر و وەت: «ڕووڵە! ڕێ تر نەیاشتیمن، وە مل هەر کەیا چیمن وەت توان شیرینیش بگرن! ئیمەیش وەتیمن ئێ ژن بەدبەختە وەرەقەت شکەنجەی ئەو بێپدەر و مادەرەیلە نیەگرێ»

ئەسرین وەت: «کار فرە خاسێگ کردینە»

وەتم: «دۆەتم باوەڕ نیەکەی هەنای هاتمەو ئڕا هەریم، ئەو هەیمەیە تا ڕە مەرز ڕەی بۆم، چمانێ بردنەم ئڕا وە دار ئێعدام! تمام فکر و زکرم لە لای تن و نادر بۆ. لە لای ترەو بڕێگ لەو قەومەیلە ک لە دەورەی خومەینی گیریاۆن شەوانە وە دزیەو هاتنە ماڵ بەرزوو و وەت ک ئتلاعات بێڕەحمتر لە بەعسە، هاتێ ناچارم بکەن وە ئمزای بەڵگەیلێ و هەرئەوانە بوودە بایس ئێعدامدان»

نادر وەت: «میمگە! جمهوری ئسڵامی ئڕا گیان سەنن ئایەیمەیل هەر کارێگ بۆشید کەید. وە هزاران کەس لەیوا گووڵ دایە. ئەوەڵ وەتێیەسە پێیان هەرچێ ک ئیمە ئۆشیمن ت ئمزا بکە تا وڵد بکەیمن. ئەگەریش ئەو شەخسەیلە پێیان باوەڕ نەکردنە، مل خانەوادەیان گرتنە ک ئێ کارە بکەن و ئمجا لە شوونێیا هەر وەگوورەی ئەو بەڵگە ئێعدامێیان کردنە»

ئەسرین مقێگ بردەو دڵ و وەت: «داڵگە! ئیمە چەن ساڵ لە وەخت براکوژیەگە لە لای یەک بۆمن، ئەوسا ئڕا ئیَ هۆردەکارییەیلە ئڕامان نەوەتید؟!»

وەتم: «ڕووڵە کەمگە کرد هاتۆدە سەر تن و نادر ک منیش بەش تر بناتامەو بانیَ؟».

VI

بەرزوو چرپیەو قەیەمخەیر: «بەو تا بزانیم تۆەنیم جیواز ئێ تەرمە بکەیمنە سارووکیەگە» قەیەمخەیر لە تەرم نزیکەو بۆ، وەرجە یەگ زوور بکەنە لیم، سەرم دایەو. تماشایگ وە ناوما کرد و چەوێ هاتە مل لەش ئازادا. دەنگێ بەرزەو کرد و وەت: «بەرزوو، یەخەگانیش تاویانەسەو!»

دوو سێ جار زوور کردنە لیم بخەنەمەو بان دەس، ئەمانێ لە توانێیان نەبۆ. وە بان زەویا کردنەمە کرِ وەرەو سارووکییەگە. هەر یەگ کیشانەمە سارووکییە، بەرزوو وەت: «بووسیە دیارێیا تا بچم یەخ بسێنم و بامەو».

کەمتر لە ساتێگ وە بەرزوو چێ ک دوو سێ قاڵب یەخ وە تاکسیێگەو هاوردۆد و هاتەو. وەل یەیاگ یەخەگان هورد کردنە ناوم و لەش ئازاد پێ داپووشان، قەیەمخەیر وەت: «ئەوەسە پسای شیفت عەوەز بوود، خوەزەو یەی جار تر بچیدە لا یان گەها لانکەم هیشتن داڵگێ بایدە بان سەر جنازەگەی تا دقمەرگ نەقوە»

بەرزووو تماشایگ ساتەگەی کرد، چەن دەقەیگ لە سات هەیشت شەوەکی رەد بۆد، وەت: «نە هیچ وەخت دی رۆ لەی بێسەر و پایلە نیەخەم».

هڵایە سات هەیشت و نیم بۆ ک کەسوکارەیل بەرزوو وە سێ چوار ماشینەو هاتنەو و دوبارە شین گەرمێ کردن. یەکێگ لە لێیان چەن

جارێ باس کەریمە دێزە کرد ک معاون فەرمانداری شاباد بۊ. بەرزوو وەت: «ڕۊ خسن لەی ئایەمەیل دەوڵەتییە، فرە ئڕام سەنگینە"

قەیەمخەیر دەس بەرزوو گرت و وەت: «خودا خجڵمان کردێیە، ڕێ تر نەیریمن. کەریمە ئاشنای فرەس و گاهەس کومەکمان بکەی لە فەرمانداری قەسر نامەیگ بەنە پیمان»

بەرزوو دەسێ کیشادەو و وەت: «م سەد ساڵ سییە حازر نیم ڕۊ لێ بخەم»

قەیمخەیر وەتە سووراو ک شمارەگەی کەریمە ئڕای بگرێ، ئەمانێ جواوەو نەیا. سووراو وەت: «میمگە! ناو کەریمە دێزە ناریدە زوان، هەتا نەۆشە پیشێ کەریمە! بۊش ئاغای ساڵحی» لە دۊای چەن جار سووراو دوبارە شمارەگەی گرت، ئاخرێ جواو دا و لە شوون قسە و شیەوکردن فرەیگ، موبایلەگە مرانەو و وەت: «کەریمە دێزە ئۊشێ تا سات تر خەوەردان کەم»

سات تەک خسۊد لە دە ک کەریمە دێزە لەنوو زەنگ دا. کەسەیلێ ک لە بان سەرم جەلا داۊن، گووشەقوڵاخەو بۊن. سووراو نایەی بان بڵەنگوو و دایەی دەس قەیەمخەیرەو.

دەنگ کەریمە دێزە: «وەل فەرماندار قەسرا وەتمە، خوەی مناڵ ئێ مەنتەقە نییە و کەمێگ لە فەرهەنگ خوەمان ئڕای وەتم. ئەویش کار فرەیگ ئەو بان دەسێ نیەتێ. وە خواهش و تەمەنا ڕۊم لە زەۊ نەخس ک

لانکەمێ داڵگی لە نزیکەو شین کوڕەگەی بکەی. یەکێگ لە لیدان بچووده لای و خوەی پێ مارفی بکەی و ناو من بارێ. تا ئیوەیش بچین نامەگە ئامادەس، لە لای بارنەی و بەنەی ئەو دەس پاسگای سەر مەرز».

یە یەکمین جارێگ نییە ک لەشەیل لە ناوم خجڵ مینن و گاهەس ئاخرین جاریش نەود. لەی سام سوەر قەسرە نیقەڵتووزم لە هوردە سەهووڵ کردنە.

تەک خەی لە بیس و چوار سات ک لەوای تەوافکەر وە ساڕووکی ئێ دارا خرم دەن.

ئسا ڕووسەم لەینوو تەمورەگەی وەلا هاوربود و مەقام فانی فانی ژەنی.

VII

بەرزوو لە ماشین پاوە هاورد و خوەی ڕەسانە کولاوانچەی پۆلیسەگەیا. نامەی شەقڵ و موور فەرمانداری دا ئەو دەس سەرگورد. ئەویش نامەگە چەکان و خوەنیەی. تلفونەگە هەڵگرت و چەن جارێ زەنگ دا، ئەمانێ بێ‌جواو ما. لە شوونەگەی خوەی هەڵسا ئەو پا و وەتە بەرزوو: «لەیرە بووسیە کەم تر تیەمەو» درەجەدار وە دەر پشتێنەو چێیەو دەیشت و هەڵپلیاوە ئڕا لای ساختمانەگە و وە پلەیل ئاسنینێگا ک ئڕا پووش دوێیم نریاونە کار، چێیەو بان. ڕەسیە وەرتایرمەی تەبەقەی دوێیم، وەرجە یەگ تەقە لە دەرگەی بەی، دەر واز بو و دەنگێگ هات وەت: «اون نامه رو بزار تو او ظرف جلو دستت و بهشون بگو تا چند دقیقه منتظر باشن»[xxii]

چشتێ پێ نەچێ ک لەباس شەخسێگ تر ک جفتێ پووتین نزامی لە پای بو لە ماشینێ پاپیا بو و لە پلەیل ئاسنین چێیەو بان. دوای گڕێگ سەرلەنوو نەمیا. دو سێ پلە ماوقدە ئاخر ئشارەیگ دا لە دو نزامیێ ک لە پای ماشینەگەی چەوەڕێێ بون و ئەوانیش لە شوونێ هاتن. هەنای هەر سێیان ڕەسینە بان سەر تابووتەگە، لەباس شەخسیەگە دەر تابووتەگە داوە و وەل یەیا گ وەت: «ژنەگاندان تۆەنن لە شوون م بان» دەرگەی نادەو و دەم کردەو ئیلا. ئەو دوان نزامیەگەیش وەلێیا کەفتنە ڕێیا و وە هەیمەی هەفت هەیشت مترەو، ژنەگانیش گلە گلە لە شوونێیان هاتن. هەر گام ک نان لە ناوڕاس من نزیکەو بون. دۆزایدۆز

خاڵ سفر مەرزی، شوونێگ ک وە خاتر من ناو ئێران و عراق پێ زیای کردنە تا ئێ خاکە بێ‌ناسنامە نەمینێ. بیلا دەقیقتر بۆشم مەرز ئێران و عراق. لەباس شەخسی لە پەڕ پێڵەگە، وە تک پووتینەگەی کرێگ هڵاورد و هەر هەفت ژنەگە نا ڕزار یەکەو و پێیان وەت ک لەیرە فرەتر ئجازە نەیرن بانەو وەر. یەکێگ لە دەرەجەدارەگان لە شان ڕاس ژنەگان و ئەوەکەی تر لە لا چەپێیان وسانە دیارێیانا. فەرماندە هەفت گام وەرەو نوا نا و دۆزایدۆز لە ئێ شان پێڵەگەوە ک چەن گامێگ ها ناو خاک کوردستان عراق، وە تک پووتینەگەی کڕ ترەک کیشا. لە عەسکەر و پێشمەرگەیل حکوومەت هەریم نزیکەو بۆ، دەس کردە قسەکردن وەگەرد یەکێگ لە لێیانا ک بەرپرس کونترۆڵ بۆ و پێ وەت: «ئەوانە ک چەوەڕێ تەرمەگەن بچڕ بان».
بێجگە لە ئەسرین و نادر، لە ژن و لە پیاگ هەلای بان پێڵەگە کردن. پیای لەباس شەخسی هاتەو دەر ڕێیان و نەهیشت پیاگان نزیکەو بن و وەت: «فەقەت ژنەگان تۆەنن بانەو نوا» خوەی لە نواتر هەڵپلیاوە و شوون کرێ ک کیشاود، جارتر وە تک پووتینەگە تازەوە کرد و وەت: «لەی خەتە فرەتر ئجازە نەیرین باینەو نوا».
شیرین هاتە نیم‌متری خەتەگە پووتین پیا لە نوای پای ڕاسەو بۆ و وەت: «بەسە» شیرین لە شوونەگەی خوەی وسایەو و ئەو ژنەگانیش وە ئێ شان و ئەو شانێیا ڕزار گرتن. هەفت متر ئەولاتر خوەیشکەیل شیرین و براژن و ژنەیل تر باوانێ چەوەڕێ هاتن یان بۆن. ژنەیل هەر

دو لا وه لوو دو کڕ مەوازیا، دەس نانە سورەت و دانەی لە ژێر گەرمەشین. پیای لەباس شەخسی لە ناو ڕاس پێڵەگە دەس ناوده بان کوڵتەگەی و وساوده دیارێیانا. هەر یەگ دەنگ هەیمەڕوو و گەرمەشینە ڕیتمیکەو بۆ سەر بزەخەنگێ کرد و لێیان هوردەو بۆ.

پەرتخ
مونیخ ٢٠٢١

تەرجمەی دیالۆگەیل وە کوردی

[i]. بایەس لە تاۆسەگەی بارینەی ئەودەیشت تا بناسریەی.

[ii]. برای بەڕیز نیەود، ئێ کامێرا لەیرە سابتە بایەس بارینەی ئێرە.

iii. بووسن تا ئێ دوانە بخریەنەو ڕێ. دۆای یانە گەی ئیوەس.

[iv]. کفنەگە لە بان دەمچەوێ لاوەن و دەسێ بکەنەو ک هاوکارەگانم، پەنجەموور لێ بگرن.

[v]. کلگەیلێ وە هەڵە نایدە، لەینوو.

[vi]. یە دی تمامە، ئیسە پاسپۆرتەگەی بەیە تا موهر ئەودەرچێن بەمە ناوێ.

[vii]. ئەنۆ پاسپۆرتەگەی ها کوو؟ مە درووە وە قاچاخی هاتودە ئێ دیما!

[viii]خوو دی هیچ ڕێگەی نەیرێ. وە دەس ئیمە نییە ک هەرلەیوا کلێ بکەیمنە ئەو دیما.

[ix]بەس یەی فرسەت دەمە پیدان هەرچێ زۆتر پاسپۆرتەگەی بۆنینەو، ونە نە تەنیا خوەی، بەڵکو ئیوەیش وە تاوان هاوکاری وەلێیا و هەرلەیوا وە جرم بڕین ناقانوونی سنوور، کەمەو ناو.

[x]. هیچ ڕێگەی نەیرین، تا سی شمارە کەم بانەو دەیشت.

[xi]. بەو دەر... نەهاتی؟

[xii]بەهـ بەهـ زدئنقلابەیل جیاییخواز.

xiii لە کەیەو کەسێگ ک لە مەدرەسەی ئێرانی دەرس خوەنیە، فارسی نیەزانێ؟

xiv. هیچ و پۆچ بێ‌شعوور وە ئێ قسیەدەو توای کوردەیل لە ئێران جیاوە بکەی! جیاییخواز عەوەزی.

xv. باوجی لەی کتاوەیلە ک ها وە پیدان، دیارە ک هاینە شوون دابەشکردن ئێران

xvi. قۆرئانەگە بنەو ژێر هەنگڵ و دەس‌پێ‌بکە

[xvii]. پێشتریش یەی شلاخ دریاۆدە لێ، ئەوەیشە حساو کردین؟

xviii. نە حاجی من تەنیا هەفتا گلەگەی خوەم شماریم.

xix. خەڵک کوورەی، مناڵ کوییی؟

xx. ترکی نیەزانم(وە ترکیەو). توانی ئنگلیسی قسە بکەی؟

xxi. منیش ئنگلیسیم خاس نییە، مناڵ کوورەی؟

xxii. ئەو نامە بنە بان ئەو دەفرە و پێیان بۆش گرێگ چەوەڕێ بووسن.